

ARHIMANDRITUL
TEOFIL PĂRĂIAN

DIN OSPĂȚUL CREDINȚEI

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRI
ALE CREDINCIOȘILOR

Editura Mitropolia Olteniei

PĂRINTELE TEOFIL, CEL ODIHNITOR DE OAMENI

Multe din cuvintele rostite și scrise de Părintele Teofil au ca izvor experiențe personale sau ale unor persoane cu care s-a cunoscut de-a lungul vieții. Descriind chipul duhovnicesc al Părintelui Serafim Popescu de la Mănăstirea „Brâncoveanu” – Sâmbăta de Sus, Părintele Teofil subliniază adesea calitatea acestuia de a fi fost „odihnitor de oameni”.

Când am auzit, cu mulți ani în urmă, acest cuvânt rostit de Părintele Teofil, ceva parcă mă chema spre aprofundarea acestei sintagme. Puțin câte puțin, am fost cucerit de ea, am început s-o folosesc și, totdeauna când o fac, mă gândesc la Părintele Teofil de la Sâmbăta de Sus.

Dorind a scrie un scurt cuvânt introductiv la cartea Părintelui Teofil, „Din ospățul credinței”, pregătită la Editura Mitropolia Olteniei, primul gând care mi-a venit la adresa autorului a fost calitatea lui de „odihnitor de oameni”.

Trăim într-o lume obosită de atâta neliniște, frământare și trufie luciferică. Oriunde întorci capul, întâlnești chipuri obosite lăuntric și fizic; stress, plictiseală, angoasă, într-un cuvânt – oboseală. Întâlnirea cu Părintele Teofil surprinde prin diferență față de ceea ce-ți oferă, în general, întâlnirile cu oamenii. Cuvântul lui, binecuvântarea lui, muștrarea sau iertarea lui odihnesc ființa lăuntrică a interlocutorului. Socot că aici se dezleagă taina neobișnuitei atracții pe care o simt cei tineri, dar nu numai ei, la auzul că undeva vorbește Părintele Teofil sau că i s-a mai publicat o carte. Obosiți de greutatea zilei și a nopții, încărcăți de probleme nerezolvate, chinuiți de frământări lăuntrice, zdrobiți adesea în sufletul lor de neînțelegerea celor din jur, tinerii aleargă la întâlnirea cu Părintele Teofil ca la un izvor de odihnă, ușurare, alinare și reconfort sufletesc.

Întâlnirile Părintelui Teofil avute de-a lungul anilor cu tinerii olteni din diferite localități ale Arhiepiscopiei Craiovei și cele avute cu preoții protopopiatelor din eparhia noastră au fost clipe de duhovnicească odihnă. Entuziasmul tinerilor și interesul manifestat de preoți m-au determinat să apelez adesea la bunăvoința Părintelui Teofil de a poposi în Oltenia. A făcut-o totdeauna cu drag, legând aici prietenii puternice, născând duhovnicește mulți fii și fiice, odihnind inima mitropolitului și a păstoriților săi.

Cartea de față este rodul acestor descinderi misionare ale Părintelui Teofil în Craiova. Marcel Glăvan, consilier la Arhiepiscopia Craiovei, fiu duhovnicesc și prieten al Părintelui Teofil, cum îi place Avvei să-l numească, s-a ostenit mult ca această carte să apară.

**Conferințele susținute de Părintele Teofil Părăian
la Craiova, în perioada 31 martie 1994 – 13 decembrie 2006**

Nr crt	DATA	TEMA CONFERINȚEI	LOCUL DESFĂȘURĂRII
1	31.03.1994	Oameni plăcuți lui Dumnezeu din Evanghelie	Liceul de Artă
2	04.11.1994	Disciplina interioară prin rugăciunea de toată vremea	Casa Studenților
3	26.05.1995	Cine este Iisus Hristos	Universitate
4	16.11.1995	Urcușul duhovnicesc	Casa Studenților
5	30.05.1996	Maica Domnului în spiritualitatea ortodoxă	Casa Studenților
6	04.11.1996	Ortodoxie și bucurie	Casa Studenților
7	05.03.1997	Ortodoxia – credința noastră	Casa Studenților
8	28.10.1997	Ce învățăm din Pateric	Casa Studenților
9	23.03.1998	Principii și repere pentru viața duhovnicească a creștinului	Casa Studenților
10	09.11.1998	Despre mântuire	Universitate
11	17.05.1999	Desăvârșirea creștină	Casa Studenților
12	10.11.1999	Viața duhovnicească în lumina Sfintei Liturghii	Casa Științei și Tehnicii
13	12.12.2000	Despre prietenie	Universitate
14	15.05.2001	Vremea bucuriei	Filarmonica <i>Oltenia</i>
15	15.11.2001	Viața în Ortodoxie	Teatrul Liric
16	11.11.2002	Întâlniri cu Domnul Hristos	Casa Științei și Tehnicii
17	26.06.2003	Despre rugăciune	Casa Studenților
18	03.11.2003	Iubirea creștină	Casa Studenților
19	22.06.2004	Podoabe de gând	Universitate
20	26.01.2005	Cum putem să devenim buni	Teatrul Liric
21	27.01.2005	Cuvinte din Sfânta Evanghelie prea puțin luate în seamă	Casa Studenților
22	29.11.2005	Cum să ne facem viața cât mai frumoasă	Teatrul Național „Marin Sorescu”
23	20.03.2006	Predica de pe Munte și viața omenească	Casa Studenților
24	11.12.2006	Ce știm și ce credem despre Dumnezeu	Casa Studenților
25	12.12.2006	Omul împărăției lui Dumnezeu	Casa Studenților
26	13.12.2006	Crăciunul în gândirea și în practica ortodoxă	Teatrul Național „Marin Sorescu”

OAMENI PLĂCUȚI LUI DUMNEZEU DIN EVANGHELIE

31 martie 1994

– **Explicați-ne expresia lui Nicolae Steinhardt: opusul păcatului nu este virtutea, ci libertatea.**

– Cred că explicația ar fi putut-o da mult mai bine cel care a spus cuvintele acestea... Opusul păcatului este libertatea, în înțelesul că libertatea o dobândim prin virtute. Numai omul virtuos este liber, iar omul care nu-i virtuos nu este liber, ci oscilează între libertate și robie, între libertate și ne-libertate. Cel care împlinește virtuțile, acela este liber față de păcat, după cuvântul Domnului Hristos: „Cel ce săvârșește păcatul este rob păcatului” (Ioan 8, 34). Domnul Hristos a zis: „Dacă împliniți cuvântul Meu, sunteți cu adevărat ucenicii Mei. Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (Ioan 8, 31-32). Libertatea se realizează prin virtute, așa încât se poate spune și astfel, că opusul păcatului este virtutea, dar se poate spune și că opusul păcatului nu este virtutea, ci este libertatea de pe urma virtuții.

– **Care este cea mai importantă, cea mai înălțătoare rugăciune?**

– Asta depinde nu de conținutul rugăciunii, ci de calitatea rugăciunii. Sfântul Ioan cel ce a scris *Scara* spune că sunt patru trepte ale rugăciunii, în raport cu cel ce se roagă, și anume: rugăciunea întinată, rugăciunea furată, rugăciunea pierdută și rugăciunea curată. La rugăciune curată ajung cei curați, cei nepătimitori. Până nu ajungi la nepătimire, nu ajungi nici la rugăciune curată. Deci rugăciunea cea mai înălțătoare este rugăciunea curată. Nu s-ar putea spune că este un loc sau o stare în care se termină rugăciunea. Rugăciunea este cum e și desăvârșirea, pentru că rugăciunea este oglinda sufletului: arată așezarea sufletului; din acest motiv, rugăciunea este însoțitoare a desăvârșirii și este fără de sfârșit. Despre desăvârșire se spune că este fără de hotar și tot așa și rugăciunea: este fără de hotar. Nu s-ar putea spune care anume este cea mai înălțătoare rugăciune. Pentru fiecare dintre noi, cea mai înălțătoare rugăciune este rugăciunea la care ajungem, la care am ajuns sau la care vom ajunge.

– **Din 1989 încerc să practic rugăciunea lui Iisus, conducându-mă după literatură, în special după Filocalia, volumul VIII. Acum sunt în mare cumpănă, nereușind să găsesc un duhovnic practicant al rugăciunii**

PĂRINTELE TEOFIL, CEL ODIHNITOR DE OAMENI

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Cartea *Din ospățul credinței*, cuprinzând conferințele pe teme duhovnicești susținute de Părintele Arhimandrit Teofil Părăian la Craiova, a apărut într-o primă ediție în anul 2005 (21 de conferințe), ediția a II-a fiind publicată în anul 2006 (26 de conferințe).

Ediția de față, publicată în două volume, reproduce textul ediției a II-a, prelegerile susținute de Părintele Teofil fiind grupate în primul volum (*Cuvântări duhovnicești*), iar întrebările publicului și răspunsurile Părintelui Teofil – în volumul al doilea (*Răspunsuri la întrebări ale credincioșilor*).

Cartea a fost realizată prin transpunerea în scris a înregistrărilor audio ale conferințelor.

Citatele din Sfânta Scriptură și din textele sfintelor slujbe au fost păstrate, de regulă, așa cum au fost rostite de Părintele Teofil, multe dintre ele regăsindu-se în ediții mai vechi ale Bibliei sau cărților de cult.

Edițiile românești (în general cele recente) ale cărților la care Părintele Teofil s-a referit în cuvântările sale au fost indicate în note de subsol, care aparțin editurii, ca de altfel și celelalte note.

Editura

NOTĂ BIOGRAFICĂ

3 martie 1929 – se naște în satul Topârcea, din apropierea Sibiului, primind la Botez numele Ioan, viitorul Arhimandrit Teofil Părăian. Este primul născut dintre cei patru frați. La o vârstă foarte fragedă, rămâne fără vedere.

1935-1940 – urmează cursurile școlii primare pentru nevăzători, la Cluj-Napoca;

1942-1943 – continuă cursurile la o școală pentru nevăzători din Timișoara;

1943-1948 – cursurile liceale la Timișoara, la un liceu teoretic pentru văzători;

1948-1953 – student la Institutul Teologic din Sibiu, unde este licențiat;

1 aprilie 1953 – intră în obștea Mănăstirii Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus;

15 august 1953 – este tuns în monahism, primind numele Teofil;

15 august 1960 – este hirotonit diacon;

13 mai 1983 – este hirotonit preot;

8 septembrie 1988 – este hirotesit arhimandrit;

După 1990, a ținut sute de conferințe cu teme religioase în peste o sută de localități din toată țara.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TEOFIL PĂRĂIAN, arhimandrit

Din ospățul credinței / arhimandrit Teofil Părăian ; Î.P.S.

Teofan, mitropolitul Olteniei. – Ediția a 3-a, rev. – Craiova : Editura Mitropolia Olteniei, 2007

vol.

ISBN 978-973-7763-82-2

Vol. 2 : Răspunsuri la întrebări ale credincioșilor. – ISBN 978-973-7763-84-6

I. Teofan Savu, mitropolit al Olteniei (pref.)

281.95

Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul – Târgu Cărbunești
La praznicul Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul
29 august 2005

8

întâlni cu Dumnezeu: din Scriptură, din sfintele slujbe, din cărțile duhovnicești, din ceea ce ni Se descoperă Dumnezeu, din natură, fiindcă Dumnezeu Se descoperă și în fapăturile Sale; așa încât, dacă cineva stăruie în rugăciune, aceasta îi deschide posibilitatea de a înainta în rugăciune, dar dacă renunți la rugăciune, nu mai poți înainta în rugăciune.

Nu trebuie neapărat să ai un îndrumător, când ai o silință bună și sinceritate. Dacă ai sinceritate, Dumnezeu te îndrumă sau îți trimite, la vreme potrivită, omul potrivit. Să știți că eu, în afară de ce mi-a spus Părintele Arsenie, n-am mai învățat de la nimeni ceva esențial în legătură cu rugăciunea de toată vremea; și nici eu nu pot spune prea multe, decât că omul trebuie să stăruie în rugăciune și asta este ceea ce îl favorizează.

– Ce înseamnă a depune mărturie mincinoasă? Înseamnă să nu minți în toate împrejurările, în tot ce spui, sau se referă la a depune mărturie într-un proces judiciar?

– Și una, și alta.

– Ce este „un om mântuit”? Ce cerem de la Dumnezeu atunci când cerem mila Lui?

– Când cerem mila Lui, cerem tot ajutorul pe care-l dă Dumnezeu, bunăvoința lui Dumnezeu față de noi. Când zicem „Doamne, miluiește-ne”, cerem ca Dumnezeu să ne fie favorabil, binevoitor, să ne ajute.

Iar în ceea ce privește mântuirea, când ne referim special la mântuire, ne referim la mântuirea de păcate, de patimi, de tot negativul din viața noastră, indiferent în ce chip se manifestă sau se realizează în viața noastră: la măsura gândului, la măsura structurilor sufletești... Deci mântuirea este eliberare.

– Cum poate omul modern să lupte cu gândurile care ne vin ca un noian din tot ceea ce vedem, auzim, simțim?

– La nivelul gândului, adică prin rugăciunea de toată vremea, prin ocolirea patimilor, prin observarea de sine, prin înmulțirea gândurilor bune, prin preocupări deosebite, care fac nelucrătoare impresiile din afară. Sfântul Marcu Ascetul spune: „În inima iubitoare de Dumnezeu, păcatul nu poate să rămână, așa cum focul nu poate rămâne în apă” (Filocalia, vol. I). Dacă ești angajat într-o viață superioară, nu te mai ocupi de lucruri inferioare.

– Care este omul cel mai plăcut lui Dumnezeu? Nu este Sfântul Evanghelist Ioan?

– Dragă, e greu de spus care este cel mai plăcut lui Dumnezeu. Eu v-am spus despre unii oameni plăcuți lui Dumnezeu. Care este cel mai plăcut lui Dumnezeu, numai Dumnezeu știe.

– **Cum se poate face renașterea spirituală în România?**

– Pentru societate? Dragă, în România, ca oriunde, renașterea spirituală se realizează prin oamenii care ei înșiși renasc spiritual. Adică nu poți aștepta un fenomen de masă înainte de a realiza un fenomen la nivelul personal.

La noi la mănăstire, de exemplu, vin foarte mulți oameni la hram¹; și eu mă gândesc totdeauna că oamenii aceștia, în general, în familiile lor și în cercul lor social, sunt oameni izolați, adică nu sunt în legătură cu ceilalți oameni; nu e un fenomen de masă, ci e un fenomen la măsura individului.

– **Cum explicați spusa: „Dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar, ați spune muntelui acestuia să se arunce în mare și s-ar arunca” (Matei 17, 20)?**

– Explic la fel cum explică Sfântul Maxim Mărturisitorul, că prin credință se înlătură patimile, se îndepărtează, se nimicesc. Prin angajare... Adică un munte îl poți muta cu mijloace tehnice, dar patimile nu le poți înlătura cu mijloace tehnice, ci prin credință, prin angajarea într-o viață bazată pe credință.

– **Ce ne puteți spune despre prietenia dintre un tânăr și o tânără, înainte de căsătorie?**

– Dacă știu care-s măsurile prieteniei, pot să fie prieteni, dar dacă implică în prietenie lucruri care țin de căsătorie, să nu fie prieteni!

– **Puteți să comentați ultimele două versete din Psalmul 50: „Fă bine, Doamne, întru bunăvoința Ta, Sionului și să se zidească zidurile Ierusalimului/ Atunci vei binevoi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău vițeii”?**

– Sunt cuvinte pe care psalmistul le-a avut în vedere în contextul existenței lui. Noi le înțelegem ca fiind despre ierarhie (respectiv despre cler) și popor, Sionul fiind Templul din Ierusalim, iar Ierusalimul fiind cetatea în care era Templul. Deci avem în vedere clerul, reprezentat prin Sion, și Ierusalimul, reprezentat prin credincioșii de rând.

– **Cum explicați cuvintele lui Anton Pann: „Cel ce-n altă Lege sare niciun Dumnezeu nu are”?**

– Adică, dacă tu crezi în Dumnezeu și te ții de Legea ta, într-adevăr crezi în Dumnezeu. Iar dacă poți să fii oriunde, încă nu ești statornic în credința pe care-o ai.

¹ Hramul Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus este în 15 august – Adormirea Maicii Domnului.

„Să nu faci tot ce poți” – aici poate că se are în vedere că omul ar mai putea face și rele, cel puțin până la un anumit stadiu, pentru că sunt și oameni care nu mai pot face rele, ci sunt statornici în bine.

„Să nu spui tot ce știi” se referă la faptul că sunt și lucruri pe care le știi, dar pe care nu-i bine să le răspândești.

– Cum ne dăm seama că ne aflăm în ceea ce Sfinții Părinți numesc „râvnă nechibzuită”?

– Nu prea poți să-ți dai seama decât raportându-te la o conștiință străină, consultându-te cu cineva, pentru că oricine face un lucru oarecare crede că-l face dintr-o râvnă adevărată, iar râvna nechibzuită este atunci când faci niște lucruri care pot să-ți fie dăunătoare. Pot să-ți fie dăunătoare și ție, și altora. De exemplu, un post peste puterile tale, care îți împuținează capacitatea de gândire și capacitatea de acțiune, e un post care te epuizează fără niciun rost. În Filocalie, de pildă, în „Convorbirile cu părinții din pustia sketică” (Filocalia, vol. I), sunt date niște cazuri de oameni care au postit peste măsură și care și-au împuținat puterile și chiar au ajuns să moară din cauză că n-au primit îndrumarea să fie echilibrați.

– Se mai încearcă de către Biserica Ortodoxă realizarea unor aziluri pentru bătrâni, bolnavi, copii părăsiți?

– Acum s-a început să se facă lucruri de felul acesta și în Biserica Ortodoxă; s-au făcut și înainte, pe lângă mănăstiri. Dar Biserica Ortodoxă în general este o Biserică mai mult liturgică, iar partea socială nu e așa dezvoltată ca la alți creștini.

– Care sunt criteriile după care noi putem să ne alegem un duhovnic bun?

– Să știți că eu, când nu eram duhovnic, tot mă gândeam că nu-și fac duhovnicii datoria. Acum, eu despre mine nu am impresia că nu-mi fac datoria; dar altceva constat, că nu numai de duhovnici buni e nevoie, ci și de penitenți buni. Degeaba e un duhovnic bun, dacă nu e urmat și nu e ascultat.

E greu să-ți găsești un duhovnic bun și nu se prea știe pe ce criterii. Poate că ți-l descoperă Dumnezeu.

Eu am avut un duhovnic bun la mănăstire, pe Părintele Serafim Popescu; n-avea nume mare, Dumnezeu să-l odihnească, dar avea o viață deosebită și poate că, din anumite puncte de vedere, era mai mare decât alții, socotiți mari. L-am considerat un om care avea o armonie sufletească, un echilibru... totdeauna era îngăduitor, era elastic. Zicea: „Dragă, fă ce poți, fă ce-ți ajută Dumnezeu”, iar mie-mi convenea tare mult lucrul ăsta, că nu-ți dădea niște reguli, nu te pune la osteneli. Și am făcut așa și a fost bine.

La rândul meu, și eu îi îndemn pe oameni așa: să se depășească și să se dăruiască; pentru că un cuvânt de-al părintelui era și acesta: „Să te depășești și să te dăruiești”. Mi l-a spus mie, o singură dată, și bine că mi l-a spus, c-apoi eu îl mai spun și altora. Cuvântul înseamnă „să te depășești prin credință și să te dăruiești prin iubire”. Și asta este o regulă foarte bună.

Să știți că, dacă omul e sincer, îl poate ajuta orice duhovnic, iar dacă nu-i sincer, nu-l ajută niciun duhovnic bun.

– Este bine să fii naș la doi tineri care au mai fost căsătoriți și trăiesc împreună până la cununia religioasă?

– Păi, decât să-i lași fără nănaș, poate că-i bine... E greu de stabilit fiecare chestiune... În momentul în care primesc binecuvântarea Bisericii pentru a doua căsătorie, sigur că primesc și un nănaș de undeva.

– Fiecare om crede că religia lui este cea adevărată; totuși, cum putem ști care este dreapta credință? De ce este păcat să treci la altă religie?

– Dragă, noi credem, ca ortodocși, că adevărata credință este credința noastră. Pe mine mă întreabă, mai ales sectarii: „Părinte, dumneavoastră ce credeți, care-i credința cea adevărată?” Și eu răspund: credința în care sunt eu, că dacă aș crede că alta-i adevărată, aș fi acolo.

Criteriul ar fi că în Biserica Ortodoxă e dreapta credință, or numai într-un loc poate fi dreapta credință. Eterodoxie este la toți care nu sunt ortodocși. Noi credem că credința noastră e credința adevărată. De altfel, s-au format și niște structuri, iar noi nu putem să fim altceva decât ceea ce suntem de fapt. Se pune problema că trec ortodocșii la sectari... Să știți că niciun ortodox nu trece la sectari; acela care trece, nu e ortodox. Când ești ortodox, nu poți să fii și altceva.

E păcat să treci nu de la o credință la alta (de la bapțiști la ortodocși, de exemplu, nu-i niciun păcat, numai să treacă), ci e păcat să treci de la ortodocși la altă credință, pentru că asta înseamnă să părăsești tot ce ține de Ortodoxie: să părăsești preoția, Liturghia, slujbele Bisericii noastre, să părăsești cultul Maicii Domnului, cultul sfinților, să părăsești rânduielile Bisericii noastre, să părăsești învățătura Bisericii. Asta înseamnă să te lepezi de Ortodoxie. Or să treci la ortodocși înseamnă să treci de la puțin la mult, de la ceea ce este neadevărat, nesigur, la ceea ce este sigur și adevărat.

– Care este rolul preotului în relația muritor-Dumnezeu?

– Este să mijlocească, prin Sfintele Taine, pentru muritor, ca să nu se piardă, să nu ajungă în iad. E o relație de mijlocitor.

– **Care trebuie să fie relația dintre un băiat și o fată?**
– Să fie o relație cum e aceea dintre un frate și o soră. Atunci e foarte bine, nu-i niciun pericol.

– **Ce ne puteți spune despre practicile orientale? Pot fi și acestea o poartă spre mântuire?**

– Dragă, mântuirea e în Hristos, nu există mântuire în afară de Hristos. Sfântul Marcu Ascetul, în Filocalie (vol. I), are un cuvânt: „Credința neclintită este un turn întărit și Hristos Se face toate celui ce crede”. Asta înseamnă că credința noastră ne duce în legătură cu Domnul Hristos, iar cine-L are pe Domnul Hristos nu mai are nevoie de alte practici. Sfântul Apostol Pavel, vorbind despre tăierea împrejur pe care unii o socoteau ca esențială și necesară, spune că în Hristos suntem tăiați împrejur.

A te întoarce sau a te duce la practici orientale înseamnă să-L părăsești pe Hristos, deși unii cred că nu-L părăsesc sau unii spun că L-au găsit pe Hristos în practicile orientale. Dar să știți că „hristos” pe care l-au găsit acolo nu-i Hristos cel adevărat. Cei care-L au pe Hristos n-au motive să se ducă de la superior la inferior, n-au ce căuta acolo. Eu, dacă aș crede că yoga mi-e necesară pentru mântuire, aș face și eu yoga. Or nu cred că-i necesară pentru mântuire. Dacă-L am pe Hristos, am totul.

Și apoi, pe Dumnezeu nu-L întâlnim prin mijloace tehnice. Rugăciunea lui Iisus nu trebuie socotită un mijloc tehnic, ci un mijloc de angajare. Or prin mijloace tehnice din acestea, prin exerciții nu poți să-L găsești pe Dumnezeu. Dumnezeu Se descoperă celor curați cu inima: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia-L vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8).

– **Un tânăr poate fi bun creștin și totodată să fie un bun membru al partidelor politice sau un bun legionar?**

– Dragă, dacă-i creștin cu adevărat, nu poate fi decât creștin adevărat. Poate să lucreze spre bine unde crede el că-i locul lui spre bine, dar să știți că angajările acestea în afară de creștinism poate că cer compromisuri sau pun accentul pe lucruri care sunt împotriva creștinismului.

De exemplu, legionarii au făcut mult caz de creștinism, dar n-au știut să trăiască creștinește. Adică ei purtau revolverul și erau gata să omoare și i-au și omorât pe cei care au crezut ei că trebuie să nu mai existe. Or nu poți să iei viața cuiva, fiind creștin. Creștinii trebuie să fie îngăduitori, înțelegători, iertători, buni; trebuie să poarte Crucea, nu revolverul.

Să vă spun ceva frumos, acuma mi-am adus aminte; sunt mai mult de treizeci de ani de-atunci, era Mitropolitul Nicolae Colan episcop la Cluj. A avut o problemă cu un călugăr de la Mănăstirea Râmeți și i-a zis inspectorului

de la Culte: „Domnule inspector, te rog să te ocupi un pic de călugărul acesta, că nu-l pot disciplina”. Dar inspectorul zice: „De ce-mi spuneți mie lucrul acesta?!” Și mitropolitul răspunde: „Pentru că dumneata porți sabia”; deci mitropolitul n-avea sabie. Și inspectorul respectiv zice: „Da, eu am sabie, dar el are Crucea, și nu pot să ridic sabia împotriva Crucii. Luați-i Crucea și-atunci lăsați-l pe mâna mea, că am sabia”.

Deci nu se poate să fii și cu Crucea, și cu sabia.

— **Ce se înțelege prin francmasonerie?**

— Dragă, uitați-vă într-un dicționar, că acolo scrie ce se înțelege...

— **Cum trebuie să luptăm cu copiii, în familie, pentru educația lor religioasă, fiindcă ei totuși nu ascultă?**

— Cam greu, fiindcă pe cine nu te-ascultă, nu-l poți ajuta. Părintele Arsenie zicea: „Ajutați-mă să vă pot ajuta”.

Eu, înainte de a merge să primesc binecuvântarea pentru Teologie, m-am dus la Mitropolitul Mladin, care atunci era profesor și toată lumea-i zicea „Părintele Mladin”. Și avea o carte mare pe masă, o carte groasă, iar eu l-am întrebat ce carte e. Era o carte în limba germană, nu mai mi-aduc aminte titlul; și Părintele Mladin îmi spune că în cartea aceasta se tratează problema că omul este ființa care poate zice „nu”.

Să știți că dacă cineva zice „nu” în fața ta, când trebuie să zică „da”, nu-l mai poți ajuta. Poți să-l ajuți numai pe omul care se lasă modelat.

— **Este păcat să participi la o nuntă cu lăutari, la restaurant?**

— Dragă, sunt niște uzanțe sociale care nu trebuie socotite toate păcat. Sf. Apostol Pavel zice că „toate sunt curate pentru cei curați” (Tit 1, 15). Dacă tu ești curat, poți să stai și într-un loc unde s-ar părea că e ceva care nu se potrivește cu credința ta sau cu convingerile tale. Însă gândiți-vă, de pildă, că oamenii nu sunt toți la măsurile la care se găsește unul sau altul, și atunci nu înseamnă că ei trebuie să se orienteze după tine, ca să facă lucrurile la măsurile la care ești tu. Tu însă, la măsurile la care ești, te poți coborî, dacă este cazul, la măsurile la care trăiesc oamenii, fără să fie păcat.

Gândiți-vă la pilda cu fiul risipitor: când fratele fiului risipitor a venit de la câmp și a auzit cântece și jocuri, nu voia să intre. S-a interesat despre ce-i vorba, pentru că a auzit cântece și jocuri (cf. Luca 15, 11-32). Păi, dacă nu trebuia să fie, de ce erau? Așa că totuși lucrurile trebuie privite cu un pic de lărgime.

— **Cum se explică faptul că, atunci când postim și citim Psaltirea, avem necazuri mai multe și lumea se răzvrățește asupra noastră?**

– Nu știi dacă-i chiar așa... Cred că și în alte vremuri e la fel, numai că zicem noi că dacă-i post, de-aia se întâmplă așa; însă necazuri pot să vină și în alte vremuri. Mai mărturisesc unii că în vremea postului se răscolesc necazurile. Poate că vrăjmașul e mai mult la lucru sau noi suntem mai sensibilizați, sau nu mai avem rezistența pe care trebuie s-o avem și luăm în seamă niște lucruri pe care în altă vreme poate nu le luăm atâta în seamă și nu le raportăm noi cum trebuie.

– **Dacă ura este un păcat, este păcat să urăști răutatea și ura din jur?**

– Nu. Răutatea e bine s-o urăști. „Nedreptatea o urăsc și o disprețuiesc, dar Legea Ta o iubesc”, zice psalmistul (Ps. 118, 163). Adică noi nu-l urâm pe făptuitor, ci urâm răutatea în sine. Dacă e legată răutatea de făptuitor, îl dorim bun și nu-l urâm, nu-l îndepărtăm, dar răutatea în sine o urâm și nu vrem să existe, nici la noi și nici la altul.

– **Cazi în păcatul mândriei dacă disprețuiești ura și răutatea din jur?**

– Nu, cum să cazi în păcatul mândriei? Păi atunci nu mai faci nimic! Doar posibilitatea de a te mândri e și când faci, și când nu faci.

– **Un om, cu cât e mai aproape de Dumnezeu, își dă seama de păcătoșenia sa. Eu sunt la început, deci, dacă mă pot lăuda cu ceva, mă pot lăuda cu păcatele și cu neputința mea.**

– Apăi, să nu te lauzi cu păcatele și cu neputința!

– **S-a întâmplat ca, după ce am gândit sau am făcut un păcat, să mă rog și să simt că nici măcar nu aș avea acest drept, așa de căzut mă simțeam. Mi-era efectiv rușine și mi se părea ca o nerușinată îndrăzneală să mă rog; totuși m-am rugat, cu gândul că nu trebuie să cad pradă deznădejdiei. Am păcătuit sau nu?**

– N-ai păcătuit, să te rogi și mai departe!

– **Există viață și pe alte planete?**

– Nu știu, eu cred că nu.

– **Ce credeți că l-a făcut pe Nietzsche să exclame: „Dumnezeu este mort”?**

– Păcatele lui!

– **Conșiderați că este bine ca și un preot să fie lângă cei bolnavi în spitale, să-i ajute cu cuvânt sfânt, să-i spovedească în perioada sărbătorilor și în alte zile? Știu că ei își doresc foarte mult, în special cei cu boli grele.**

Considerați că ar fi bine ca preoții să iasă cu cărțile sfinte pe câmp și să facă rugăciuni pentru ploaie? Când eram copil, eu știu că acest lucru se făcea și ploile veneau la vreme.

– Dragă, se poate și acum, nu-i nicio opreliște!

– Vi s-au pus o mulțime de întrebări! Sfinția voastră ce întrebare ați avea pentru noi?

– Dacă sunteți oameni cumsecade.

– În ce condiții credeți că ar putea avea loc unirea dintre cele două Biserici, Ortodoxă și Catolică?

– Unirea o face Dumnezeu. „Când Cel Preaînalt, coborându-Se, a amestecat limbile, atunci a despărțit neamurile; iar când a împărțit limbile cele de foc, într-o unire pe toți ne-a chemat” (Condacul Pogorării Sfântului Duh). Noi credem că unirea se face prin puterea lui Dumnezeu. Prin puterea omului se face depărtarea. Pe mine m-a întrebat cineva dacă eu cred că sunt diferențe mari între catolici și ortodocși. Și-am zis că diferențele nu-s mari, dar sunt organizați pe diferențe, așa încât diferențele mici devin mari.

– Cum poți persevera în dreapta credință ortodoxă, în situația când ești nevoit să trăiești mai mulți ani în străinătate, în afara rugăciunii?

– În străinătate e cam greu... Zicea Părintele Arsenie că acolo-i mai bine pentru trup, iar aici, pentru suflet. Păi, ce-ți alegi!

– În toate religiile se spune că Iisus Hristos este și va fi Mântuitorul. Deci, dacă oamenii știu, de ce continuă să fie adepții acelor religii și nu devin drept-credincioși?

– Dragă, dacă omul e format pe o idee, greu își schimbă ideea în care se găsește; pentru că ideile aduc structuri, iar diferențele nu sunt atât pe idei, cât pe idei întrupate, pe structuri. Iar când ești mulțumit cu ceea ce ai, nu mai cauți altceva.

– Dacă un om susține că are credință, dar nu obișnuiește să meargă la Sfânta Liturghie, se mai poate spune despre acesta că are credință?

– Nu! Să știți că eu, pe cei care nu vin la biserică, nici nu-i socotesc la oameni credincioși. Chiar vin unii și zic: „Părinte, dar eu fac asta și asta, mă rog dimineața și seara, mă rog acasă...”. Nu-s mulțumit! Pentru că ceea ce faci acasă nu e ceea ce se face la biserică, așa încât a nu merge la biserică este un fel de lepădare de Ortodoxie.

Eu nici nu stau de vorbă cu cine nu merge la biserică... Prima întrebare pe care o pun la spovedit (după întrebările obișnuite: când te-ai spovedit

ultima dată, dacă ai avut canon...) este: „La biserică mergi?” Dacă zice: „Nu merg”, nici nu mai stau de vorbă cu el; îi zic: dacă vrei să spui ceva, spune, dar să știi că n-am ce vorbi cu tine, dacă nu mergi la biserică. Și-i spun de obicei ce înseamnă să meargă și ce înseamnă să nu meargă.

A venit unul, nu demult, și-l întreb: când ai fost ultima dată la biserică? „Acum opt ani. – Măi, chiar opt, n-or fi trecut numai șapte? – Nu, părinte, că de când m-am cununat, n-am mai fost.” Adică el știa că s-a cununat acum opt ani. Ei, cu unul ca ăsta nu ai ce face! Întâi trebuie să meargă la biserică și după aia să vină să-l ajuti.

– Ce trebuie să-i ofere un părinte copilului său, pentru ca acesta să fie crescut în frică de Dumnezeu?

– Exemple. Exemple bune, exemple de religiozitate. În viața de familie, în general, sunt niște lipsuri, în sensul că cei mai mulți cred că viața de familie este o viață în care chestiunea religioasă este o chestiune particulară. Or în viața de familie nu există nimic particular. Nici gândurile, ai putea să zici că nu-s particulare. Totul trebuie să fie împreună, al tuturor, așa încât în familie trebuie să fie pusă în valoare și credința religioasă.

„Unirea credinței și împărtășirea Sfântului Duh cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm”, sunt cuvinte care se spun la Liturghie și la Cununie. De ce și la Cununie? Pentru că sunt importante pentru cei care se cunună și pentru că și viața creștină trebuie să fie un fel de Liturghie. Nu se poate socoti că omul își împlinește datoria atunci când, pentru a se ruga, se separă de celălalt, ci trebuie să se roage împreună (dacă nu se poate totdeauna, cel puțin din când în când, dar cât se poate mai des) și să le dea și copiilor exemple de rugăciune împreună.

Zorica Lațcu are o poezie, „Ectenie”, și zice într-un loc: „Când plecăm genunchii, seara, amândoi”. Dar ia să v-o spun pe toată:

Ectenie

de Zorica Lațcu

Pentru ca iubirea noastră să-nflorească

Albă cum e crimul Bunelor Vestiri,

Pentru ca mlădița dragostei să crească

Plină de miresme, dulce de rodire;

Pentru ca din neaua grea de peste iarnă

Rod de viață caldă iarăși să legăm,

Pentru ca lumină peste noi să cearnă,

Domnului să ne rugăm.

*Pentru ca să-Și verse binecuvântarea,
Ca un zvon de vânturi line, peste noi,
Pentru ca în suflet să-I simțim chemarea,
Când plecăm genunchii, seara, amândoi;
Pentru ca-n iubirea Lui să ne-mpreune,
Când, cuprinși de patimi, numele-I strigăm,
Pentru ca-n vecia Lui să ne cunune,
Domnului să ne rugăm.*

*Pentru ca belșugul țărinilor grele
Să ne facă traiul rodnic și umil,
Pentru ca răsfângeri din surâs de stele
Să sclipească-n lacrimi ochii de copil;
Pentru ca sudoarea să ne miruiască
Și-n lumina morții viața s-o cercăm,
Pentru ca din muncă pacea să rodească,
Domnului să ne rugăm.*

*Pentru ca-n mulțimea îndurării Sale
Însuși să-Și pogoare pasul către noi,
Pentru ca să-I ducem sufletul în cale,
Cu miros de smirnă și cu ramuri moi;
Pentru ca-n lumina alb-a dimineții,
Din strânsoarea cârnii să ne dezlegăm,
Și-ntr-un pas să trecem pragul larg al vieții,
Domnului să ne rugăm.*

– Atunci când ne cuprinde deznădejdea, ce putem face pentru a ieși din această stare?

– Nu putem să facem altceva decât să ne angajăm în fapte care înmulțesc nădejdea, în fapte care înmulțesc credința. Trebuie să tragem de noi... Adică nu trebuie să ne lăsăm pradă unor porniri spre rău, căci de multe ori pornirile acestea sunt rezultatul fie al neglijenței noastre, fie al unei vieți care nu favorizează binele.

Părintele Serafim Popescu, de la noi de la mănăstire, Dumnezeu să-l odihnească, zicea: „Mulți dintre oameni își trăiesc o parte din viață ca să-și facă greu de suportat cealaltă parte a vieții”.

Noi suntem și rezultatul vieții pe care am dus-o; fiecare dintre noi însumăm în noi toată viața noastră, iar dacă viața noastră a fost negativă, atunci și starea noastră e negativă, e cu scădere. Și în cazul acesta nu putem

face nimic... decât, cu efortul de care mai suntem capabili, să încercăm să ne depășim pe noi înșine.

– **Știind că Satana se arată și sub formă de înger al luminii (cf. II Corinteni 11, 14), cum se poate face distincția între un gând de la Dumnezeu și un gând de la Satana?**

– Gândurile de la Dumnezeu sunt conforme cu voia lui Dumnezeu. Mai întâi de toate, nu trebuie să avem încredere în mintea noastră, iar în al doilea rând, trebuie să ne verificăm gândurile cu o conștiință străină, superioară conștiinței noastre.

– **Vorbiți-ne, vă rugăm, despre Sfântul Apostol Pavel. De asemenea, și despre Sfântul Apostol Ioan: despre virtuțile pe care le avea el și pentru care era mai iubit de către Mântuitorul decât ceilalți ucenici.**

– Noi nu știm de ce l-a iubit Mântuitorul pe Sfântul Ioan Evanghelistul mai mult decât pe ceilalți... Probabil era mai ascultător, mai gata de a împlini voia Lui. Nu avem de unde să știm, pentru că nu avem niște mărturii ale Evangheliei sau ale contemporanilor lor.

În ceea ce-l privește pe Sfântul Apostol Pavel, el își manifestă anumite virtuți, anumite calități în ceea ce scrie el. De exemplu, când zice: „O, copiii mei, pentru care sufăr din nou dureri ca de mamă, până ce va prinde Hristos chip în voi” (Galateni 4, 19), arată angajarea lui față de credincioși, față de Domnul Hristos, pentru credincioși, prin credincioși. Sau când zice: „Ți-l trimit pe el, chiar inima mea” (Filimon 1, 12), arată că se identifică cu omul pe care îl recomandă. Dacă citim Noul Testament cu gândul de a descoperi calitățile Sfântului Apostol Pavel, ne putem da seama de calitățile lui, așa cum reies din Sfânta Scriptură.

– **Spuneți-ne ceva din viața dumneavoastră.**

– Dragă, din viața mea, ce să vă spun?... Am dus o viață despre care acum, la bătrânețe, pot să zic că a fost o viață frumoasă, o viață luminoasă, o viață în legătură cu Dumnezeu, cu credința în Dumnezeu, cu slujba, cu bucuria din credință... N-am ceva deosebit să spun.

Am făcut o școală specială la Cluj, timp de cinci ani, între 1935-1940 (eu sunt nevăzător din copilărie). Apoi am întrerupt doi ani și am reluat la Timișoara, la un liceu de văzători, pe care l-am terminat în 1948. Am urmat Teologia la Sibiu, între 1948-1952, iar din 1953 sunt la mănăstire. Gândiți-vă, chiar de la 1 aprilie! E ceva, nu? M-am dus o dată cu păcălelile!

A fost frumos, a fost bine, m-am făcut călugăr în anul în care m-am dus acolo, în 15 august; după șapte ani, am fost hirotonit diacon; am stat 23 ani diacon și am fost hirotonit preot acum 11 ani.

A fost frumos, a fost bine, ce să spun altceva? Nu știu ce-or spune cei care-or zice ceva despre mine la înmormântarea mea... Mai zilele trecute am fost la Florești și a vorbit un părinte acolo; după ce-am ținut eu o predică, a vorbit despre mine; și i-am zis că eu n-aș fi vorbit așa despre mine.

– **Cum trebuie să țină postul un om suferind sau un copil în creștere?**

– Cum poate. Un om suferind, în orice caz, e dezlegat, fiindcă boala e postul lui. Dacă vrea să postească și poate, n-avem nimic împotrivă, însă cei bolnavi în general nu sunt obligați la post.

În privința postului eu sunt mai elastic, mai ales pentru cei care nu-și găsesc singuri.

– **Sfinții pe care i-a cinstit și la care s-a rugat creștinul în timpul vieții, deci sfinții ocrotitori, ce rol au după ce moare creștinul? Îl ajută să treacă prin vămile văzduhului?**

– Da, îl ajută. Acuma, cu vămile văzduhului e o treabă, că noi credem că-L purtăm pe Domnul Hristos în noi, și-atunci nu ne este frică de vămile văzduhului, pentru că dacă e Hristos în noi, fug dracii de noi. Cum spune rugăciunea de mulțumire după Sfânta Împărtășire? „Ca de foc să fugă de mine tot lucrul rău, toată patima”. Sau: „Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui”; sau: „Când Te-ai pogorât la moarte, Cea ce ești viața cea fără de moarte, atunci iadul l-ai omorât cu strălucirea dumnezeirii”. Asta înseamnă că și în noi nimicește Dumnezeu iadul.

Asta, cu vămile văzduhului, e o chestiune mai mult așa, de explicație, a unora, ca să se pună în evidență unele păcate, unele rele. Or, în realitate, eu cred că dacă omul s-a lăsat o dată de păcate și este cu Domnul Hristos, nu mai vine niciun drac să se apropie. Nici la vămi, nici în altă parte.

– **Ce părere aveți despre legea lui Moise, a fost ea o lege exagerată? De exemplu, legea talionului: „Dinte pentru dinte și ochi pentru ochi” (Ieșirea 21, 24).**

– A fost o lege care era pe atunci, în special pentru a se înlătura relele. Adică omul nu trebuia neapărat să piardă un ochi, decât în măsura în care a scos un ochi; în cazul acesta, legea era prohibitivă, nu era pedepsitoare. Adică, dacă eu voiam să nu-mi scoată cineva un ochi, nu scoteam nici eu un ochi. Așa a fost dată legea atunci, pentru vremea aceea. Acum e mai multă îngăduință, dar oamenii fac rele... Câteodată, poate că ar fi bine să li se aplice o lege mai drastică.

– **Ne puteți spune ce este adevărul?**

– Păi, și pe Domnul Hristos L-a întrebat Pilat ce este adevărul.

Adevărul este Hristos: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6); și Evanghelia Lui, bineînțeles. „Cuvântul Tău este adevărul” (Ioan 17, 17), a spus Domnul Hristos în rugăciunea dinaintea de Pătimire, iar noi spunem aceasta în rugăciunile pentru cei răposați.

– Toate virtuțile, cum sunt smerenia, iubirea, rugăciunea, sunt daruri ale lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că dacă Dumnezeu nu i le-a dat cuiva, acela, oricât s-ar strădui, tot nu le are. Și atunci, ce poate face omul?

– Nu se poate ca Dumnezeu să nu dea ceea ce vrea El să aibă omul. Dumnezeu ne dă aceste daruri și virtuți, dar și cu osteneala omului. Omul are în ființa lui niște capacități... de exemplu capacitatea de a iubi, însă ea trebuie organizată, trebuie ordonată. Porunca ne face să salvăm iubirea, pe care noi o avem, însă, dacă e împătimită, nu e organizată după porunca lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Mărturisitorul, în *Capetele despre dragoste* (Filocalia, vol. II), vorbește despre trei feluri de dragoste: dragoste după poruncă, dragoste firească și dragoste împotriva firii. Și zice că dragostea după poruncă o au cei nepătimitori. Silința de a fi nepătimitor pune în valoare virtuțile și reglementează capacitatea de a iubi. Cel ce pe unii îi iubește, iar pe alții îi urăște, cel ce pe același uneori îl iubește, iar alteori îl urăște, cel ce pe unii îi iubește mai mult, iar pe alții mai puțin, zice Sfântul Maxim Mărturisitorul că încă nu împlinește porunca lui Dumnezeu, Care spune să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. Bineînțeles, acestea sunt chestiuni de vârf... Domnul Hristos ne dă porunci, ne dă principii, pe care noi le împlinim după puterea noastră și nădăjduim la mila lui Dumnezeu. Ceea ce nu putem noi, la măsurile noastre, poate Dumnezeu și completează El ceea ce nu putem noi. În orice caz, dacă suntem hotărâți pentru bine, Dumnezeu ne ajută, ne dă darul acesta.

– Spuneți-ne ceva despre acel mare părinte Arsenie Boca.

– Părintele Arsenie Boca a fost un om care prin naștere a fost înzestrat cu niște calități pe care, dacă cineva nu le are, nu le poate dobândi. A fost o personalitate puternică, cu niște daruri de la Dumnezeu, pe care le avea în mod deosebit față de alții. La acestea, s-a adăugat cultura lui, care n-a fost numai teologică, ci a fost și o cultură laică bine pusă la punct, inclusiv cu cunoștințe de medicină. Acel cuvânt de ordine pe care l-a spus el: „Oxygen, glicogen, somn, să-ți păstrezi hormonii și să ai concepție de viață creștină” arată că avea cunoștințe de medicină. Avea în vedere fizicul omului, pentru că omul e o ființă psiho-fizică și nu poți să neglijezi fizicul în favoarea sufletului, între suflet și trup existând un raport direct proporțional. Dacă vrei să ai un suflet care înțelege, care se angajează, trebuie să ai și partea fizică pusă în rândulială. Iar părintele avea în vedere lucrurile acestea.

În Pateric se spune: „Îi ajunge călugărului, de va fi nevoitor, un ceas de somn pe noapte”. Să știți că eu, dacă l-aș întâlni pe părintele care a zis vorba asta, i-aș spune că n-are dreptate. Și Părintele Arsenie zicea că trebuie cel puțin șase ore de somn continuu pe noapte. Sunt niște lucruri de care te izbești... Sfântul Moise Arapul spunea că s-a păgubit mai mult din multa priveghere, din multa osteneală și din puțină mâncare decât din mâncare multă și din somn mult. Pentru că, tot forțându-se să doarmă puțin, a ajuns în situația să nu mai poată dormi și cerea de la Dumnezeu puțin somn. Așa că trebuie o dreaptă judecată, un echilibru în toate. Numai așa se poate ajunge unde trebuie să se ajungă.

Iar Părintele Arsenie avea acest echilibru, această conștiință. De exemplu, cineva a venit la el și i-a spus: „Părinte, nu știu ce se întâmplă cu mine, că am început să uit”, asta fiind în vremea postului, când făceau niște nevointe. Și părintele i-a zis: „Mă, mai încet cu postul!” De ce? Pentru că își dădea seama că există o legătură între trup și suflet.

Părintele avea o putere de sinteză deosebită, o putere de pătrundere deosebită. Poate că uneori era spontan și risca anumite afirmații pe care le făcea, dar în orice caz, avea curajul acesta al opiniei, pe care nu l-am întâlnit la alți oameni, la alți călugări; cunoștințe teologice am mai întâlnit.

Mie, de exemplu, mi-a spus Părintele Arsenie, personal, odată, când am fost la el: „Bagă de seamă: cunoștințe teologice pot avea și necredincioșii. Însă nu acesta e lucrul de căpetenie, ci lucrul de căpetenie este trăirea religioasă”. Și mi-a adus aminte, atunci, de un cuvânt din slujbele noastre – să știți că eu țin foarte mult la slujbele noastre –, și anume prima catavasia de la Înălțarea Domnului: „Cu dumnezeiescul nor fiind acoperit gângavul – e vorba de Moise –, a spus Legea cea scrisă de Dumnezeu. Căci scuturând tina de pe ochii minții, vede pe *Cel ce este* și se învață cunoștința Duhului, cinstind cu dumnezeiești cântări”. Deci cântările lui Moise au venit după ce și-a curățit tina de pe ochii minții și a învățat cunoștința Duhului, după ce a fost învăluit cu dumnezeiescul nör. Asta este calea cea adevărată, când ai ajuns să ai o experiență a întâlnirii cu Dumnezeu, când ai ajuns să te uimești de Dumnezeu. Pentru că spune Sfântul Isaac Sirul: „Încă nu L-a cunoscut pe Dumnezeu cel ce nu se minunează de Dumnezeu”. Dacă nu te minunezi de Dumnezeu, încă nu L-ai cunoscut pe Dumnezeu; și-atunci, cântările tale (și cele pe care le cânti, și textele pe care le citești) de fapt nu sunt ale tale, ci sunt ale altora, spuse și de tine, cu participarea câtă o poți avea. Or, când ai ajuns să te minunezi de Dumnezeu, atunci izbucnești din sufletul tău cântări realizate de Duhul Sfânt, Care este lucrător în tine; sau cântările de la sfintele slujbe, pe care le cânti, și textele pe care le citești sunt izvorâte din sufletul tău.

De pildă, în Filocalie, în volumul al IV-lea, este o scriere despre Avva Filimon, în care ucenicul îl întreabă cum se face că dintre toate cărțile Scripturii cel mai mult citește din Psaltire. Și el zice: „Frate, atâta dar a pus Dumnezeu în sufletul meu, din psalmi, încât sunt ca și când eu aș fi autorul lor”. De multe ori m-am gândit la cuvântul acesta al Avvei Filimon și am zis că și pentru mine, doi psalmi sunt de parcă eu i-aș fi făcut: Psalmul 22: „Domnul este păstorul meu...” și Psalmul 102, mai ales în partea unde se spune: „Cât este de departe cerul de pământ, atât e de mare bunătatea Lui (Dumnezeu) spre cei ce se tem de Dânsul./ Cât e de departe răsăritul de apus, atât a depărtat El de la noi fărădelegile noastre./ Cum miluiește un tată pe copiii săi, așa-i miluiește Domnul pe cei ce se tem de Dânsul”. Partea asta îmi place cel mai mult, parcă aș fi făcut-o eu. Dar n-am făcut-o, am primit-o și mi-am împrumutat-o. Acesta este rostul nostru, de a ne împrumuta cuvintele pe care le spunem, cântările pe care le cântăm.

Or părintele mi-a atras atenția asupra acestei alcătuirii de la Înălțarea Domnului: „Cu dumnezeiescul nor fiind acoperit gângavul – Moise adică –, a spus Legea cea scrisă de Dumnezeu”, deci numai după ce a fost învăluit cu dumnezeiescul nor, cu Duhul Sfânt; „Căci, scuturând tina de pe ochii minții, vede pe *Cel ce este* – pe Dumnezeu, căci Dumnezeu a zis: «Eu sunt Cel ce sunt»² – și se învață cunoștința Duhului, cinstind cu dumnezeiești cântări”.

Așa a fost părintele, un om care s-a impus în conștiința oamenilor prin personalitatea lui. Adică noi nu putem fi Părintele Arsenie, pentru că nu avem calitățile pe care le-a avut el de la Dumnezeu. Cultura noastră teologică sau viața pe care o ducem nu ne-a adus la măsurile acelea pe care le-a avut părintele prin înzestrarea lui.

La Sibiu, când am mers eu la Teologie, era arhiereu-vicar un părinte, Preasfințitul Teodor Scorobeț, un om tare cumsecade, un om blând, un om liniștit. Mie-mi plăcea tare mult de el. Și, când m-a prezentat pe mine Mitropolitul Mladin (Părintele Mladin de atunci) ca un candidat la Teologie, i-a spus Preasfințitului că sunt fără vedere. Și Preasfințitul zice: „Nu-i nimic, dă Dumnezeu alte daruri”. Așa a fost de mângâietor cuvântul acesta al Preasfințitului pentru mine!

Și odată, vorbind cu Părintele Dumitru Călugăr de la Sibiu – care glumea și zicea că noi suntem călugări făcuți, dar el e născut călugăr, că-l cheamă Călugăr din copilărie –, am zis: oare prin ce osteneală a ajuns Preasfințitul la așezarea asta sufletească? Și Părintele Călugăr zice: „Prin osteneala lui Dumnezeu, că așa l-a lăsat Dumnezeu”. Adică dacă îți dă Dumnezeu un dar, acela e un dar pe care îl ai și îl folosești; dar dacă nu-l ai de la Dumnezeu în mod special (pentru că Dumnezeu nu are cu tine

² Ieșirea 3, 4.

planul pe care-l are cu cel căruia i-a dat darul), nu poți ajunge să dobândești darul prin niște mijloace, oricare ți-ar fi osteneala. Pentru că noi, de obicei când Îi slujim lui Dumnezeu, nu-I slujim ca să ne dea un dar oarecare, ci Îi slujim lui Dumnezeu pentru că „cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, Treimii celei de o ființă și nedespărțite” (Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur). Prin urmare, Îi slujim lui Dumnezeu pentru că așa trebuie, pentru că nu putem să nu-I slujim lui Dumnezeu. Iar darurile vin dacă vrea Dumnezeu, unde și cât știe Dumnezeu.

Așa că Părintele Arsenie a avut o înzestrare nativă deosebită.

– **Despre minunea de la Lanciano...**

– Nu știu nimic, aud pentru prima dată.

– **...Un călugăr s-a îndoit de Prefacerea Darurilor în Sfintele Taine și acestea s-au prefăcut în sânge și carne, rămânând până azi sub această formă.**

– Mai sunt istorisiri din acestea și în Pateric.

– **Dacă minunea e autentică, atunci de ce noi, ortodocșii, nu ne putem împărtăși din același potir cu ei?**

– Dragă, Biserica întotdeauna a fost exclusivistă, adică nu a considerat că și în altă parte sunt darurile pe care le are ea. Din cauza aceasta nu îngăduie, poate dintr-o iconomie oarecare, fiindcă am ajunge să nu prețuim Tainele noastre, dacă prețuim Tainele altora. Cred că acesta este motivul, dar nu putem nici să fim exclusiviști și să zicem că acolo nu se întâmplă Prefacerea... deși nu putem nici să afirmăm lucrul acesta, pentru că dacă nu-l afirmă Biserica, nu-l putem afirma nici noi, sau, dacă-l afirmăm, e o părere personală.

– **După 1989 au pătruns foarte multe secte în țară. Ce credeți că ar trebui făcut pentru a le arăta calea cea dreaptă? Ar trebui oare să facem și noi adunări ca ei sau să ieșim la propovăduire în afara bisericii? Aș vrea să indicați mai multe soluții.**

– Soluția este asta: să fim ortodocși cum trebuie și să putem să-i convingem și pe alții să fie așa. Eu am spus mai înainte că de la ortodocși nu merge nimeni la sectanți. Cineva care-i ortodox cu adevărat și trăiește ortodox nu poate să fie altceva decât ceea ce este; iar cei care nu au o trăire ortodoxă autentică, aceia pot să ajungă și în altă parte.

Să știți că-i mai greu să fii ortodox decât să fii sectar, fiindcă un sectar zice că-i mântuit gata și că nu mai trebuie să postească (decât când vrea el), că nu trebuie să facă anumite lucruri. Și bineînțeles că e mai comod așa, iar oamenii ajung mai ușor acolo decât unde li se spune că trebuie să postești

miercurea și vinerea, că trebuie să postești în Postul Paștilor și în celelalte, că trebuie să mergi la biserică ș.a.m.d. Noi nici nu trebuie să facem altceva decât ceea ce facem: să ne împlinim datoriile, acolo unde suntem, și să trăim o viață autentică ortodoxă; pentru noi, aceasta este esențial.

Și oamenii, dacă pot să învețe un lucru, este că credința noastră ortodoxă este credința moșilor și a strămoșilor noștri, credința domnitorilor, care au făcut atâtea mănăstiri, credința Sfântului Constantin Brâncoveanu, care s-a jertfit pentru Hristos; iar a renunța la această credință înseamnă a renunța la tot ceea ce ține de credință și de neam.

– Ce să facem atunci când nu ne putem ruga?

– Să încercăm totuși să ne rugăm sau să așteptăm o vreme când putem să ne rugăm.

– Am auzit de foarte multe ori că cea mai mare filosofie este să te gândești la moarte. Personal, gândind la aceasta, ajung la deznădejde. Deci cum trebuie să ne gândim la moarte, astfel încât să ne zidim?

– Să știi că, dacă-i filosofie să gândești la moarte, e mai mare filosofie să gândești la viață. Filosofia să gândești la moarte este în sensul că nu trebuie să ne lipim de lucrurile pământești mai mult decât este necesar, să nu căutăm o afirmare a lor peste trebuință. Acesta este rostul filosofiei acesteia, a gândului la moarte.

Să știi că eu nici nu mă pot gândi la moarte! Nu știu unde-oi ajunge... la' bine ajung, în orice caz! De ce cred că ajung la bine? Pentru mila lui Dumnezeu, dacă-i vorba, nu pentru faptele mele. La noi la mănăstire, Părintele Serafim zicea că Dumnezeu n-are pe nimeni de pierdut. Dacă vrea omul să se piardă, se poate pierde, dar Dumnezeu nu vrea să-l piardă. Și cred în cuvântul spus de Părintele Arsenie: „Iubirea lui Dumnezeu față de cel mai mare păcătos e mai mare decât iubirea celui mai mare sfânt față de Dumnezeu”.

Însă metodele de îmbunătățire și de gândire duhovnicească sunt diferite, nu putem să folosim aceleași metode, pentru că nu se potrivesc cu noi.

De pildă, undeva se spune că un sfânt, un părinte din Pateric, zicea că toată lumea se mântuiește, numai el nu se mântuiește. Nu cred că e corect să spui lucrul acesta, pentru că mântuirea nu atârănă numai de om, ci atârănă și de Dumnezeu, e și Dumnezeu la lucru în mântuirea omului. Eu cred că se vor mântui mult mai mulți decât credem noi că se vor mântui.

Important este să avem încredere în bunătatea lui Dumnezeu și să-I slujim lui Dumnezeu, pentru bunătatea Lui. Și atunci, nu avem motive să ne gândim la moarte, ci avem motive să ne gândim la bunătatea lui Dumnezeu, la rai, la viața veșnică... Dar și în acest fel, tot ne dezlipim de lucrurile acestea și nu mai ținem așa de mult la ele, ca necredincioșii.

Iar în ceea ce-l privește pe părintele acela, care zicea că numai el nu se mântuiește, nu cred că avea dreptate, adică n-avea dreptate să-L nedreptățească pe Dumnezeu. Însă era metoda lui, e o metodă pe care o folosea el, dar care nu se potrivește cu ceea ce credem noi și cu ceea ce gândim noi despre mântuire. Personal, cred că mântuirea este o chestiune care trebuie urmărită prin legătura cu Dumnezeu, prin slujirea lui Dumnezeu, nu prin părerile noastre despre mântuire. Așa că, dacă nu mă gândesc la moarte și mă gândesc la viață, tot mă gândesc la ceva care mă ajută.

– Pentru a dobândi trăirea la sfintele slujbe și la rugăciuni, ce trebuie să fac? Mă lupt să respect legile lui Dumnezeu, dar mă simt mereu împietrită.

– Păi, te simți deocamdată, dar faci lucruri de om credincios și înaintezi în credință. Faci cu efort ceea ce vei putea să faci, cu vremea, fără efort.

– Ce este smerenia și cum se poate dobândi?

– „Smerenia este virtutea care nu se arată”, zice Sfântul Francisc de Sales, din Apus. Smerenia este un dar fără de nume, pe care-l cunoaște numai cel care îl are. Este o virtute prin care omul se supune lui Dumnezeu, primind învățătura, dându-I dreptate lui Dumnezeu. Această virtute ne face să ne cunoaștem pe noi înșine, să cerem mai mult darul lui Dumnezeu, văzând insuficiențele noastre.

Smerenia este un rezultat al conștiinței păcătoșeniei, iar în măsura în care avem această conștiință, avem smerenia vameșului și smerenia femeii păcătoase.

Însă smerenia mai poate fi și o smerenie a Maicii Domnului și a Sfântului Ioan Botezătorul, care este rezultatul virtuților: cu cât înaintează omul în virtute, cu atât se coboară mai mult în smerenie, știindu-se colaborator al lui Dumnezeu și dator mai mult lui Dumnezeu, pentru această cinstire dată de Dumnezeu omului.

La smerenie se ajunge prin observarea de noi înșine, prin cunoașterea de noi înșine, prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, prin constatarea insuficiențelor noastre, prin faptul de a-I da dreptate lui Dumnezeu, prin ascultare, prin osteneala de a ne depăși pe noi înșine, de a dobândi smerenia. Și mai ales prin rugăciune, pentru că smerenia, dacă este un dar al lui Dumnezeu, fără de nume, cunoscut numai celui care se roagă, se dă de către Dumnezeu mai ales celui ce se roagă.

– Ce ne puteți spune despre cuvântul: „Pocăința se face cu fața spre viitor”?

– Este un cuvânt care-mi place mie, un cuvânt pe care de fapt nu l-am auzit de la nimeni, dar eu îl spun mereu: Pocăința se face cu fața spre viitor, nu cu fața spre trecut. Fiecare dintre noi am realizat un trecut al nostru. Până în clipa de față, avem un trecut și avem un prezent. Prezentul este timpul nostru adevărat: toate le realizăm în prezent și le realizăm în prezent pentru trecut și pentru viitor. Chiar și în veșnicie, viitorul îl vom trăi tot ca prezent.

În Sfânta Evanghelie se spune că Sfântul Ioan Botezătorul le zicea oamenilor: „Faceți roade vrednice de pocăință” (Luca 3, 8), asta însemnând că pocăința nu trebuie să fie goală, ci pocăința trebuie să fie plină, făcând în prezent roade vrednice de pocăință. Cum ar zice Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Efeseni: „Cel ce a furat să nu mai fure, – și nu se oprește la aceasta, ci zice, mai departe – ci mai vârtos să lucreze cu mâinile sale, ca să aibă de unde să dea milostenie”. Deci arată că pocăința trebuie făcută cu ceva pozitiv.

Noi nu suntem niște tânguitori, cu fața spre trecut, ci suntem niște activi, cu fața spre viitor, vrând să realizăm în viitor ceea ce n-am realizat în trecut. Pentru că păcatele, o dată făcute, nu mai pot fi compensate; nu poți face altceva pentru păcatele pe care le-ai făcut, dar poți să te pregătești ca să faci virtuți care să te oprească pentru viitor să mai păcătuiești și să înmulțești păcatele. E un fel de contracarare a păcatelor de odinioară, un fel de astupare a lor.

Asta înseamnă să faci pocăință cu fața spre viitor, adică să nu te tânguiești pentru cele irecuperabile, ci să te silești pentru cele de care ești capabil. Eu le spun oamenilor mereu să astupe trecutul negativ cu un trecut pozitiv, să-l astupe cu o viață care să-i recomande măcar de acum încolo. Asta-i pocăința cu fața spre viitor.

– La Judecata de Apoi, un călugăr ascet, care a trăit în pustie mai mult timp, are mai multă trecere decât un călugăr care a trăit toată viața numai în mănăstire?

– Nu, n-are! Adică, Dumnezeu îl știe pe fiecare, dar se consideră că viața de obște e superioară vieții de pustnic, în înțelesul că în viața de obște îi poți ajuta pe cei din jur și totodată te poți verifica. Sfântul Ioan Casian spune că cel din pustie nu are posibilitatea să-și cunoască patimile și de aceea patimile de multe ori cresc în el fără să fie observate, pe când cel din viața de obște are posibilitatea să-și vadă insuficiențele și să și le și corecteze. Acesta e un punct de vedere, dar până la urmă Dumnezeu știe care e mai primit. Fiecare poate fi primit de Dumnezeu pentru intențiile și pentru realizările lui.

Dacă mă duc în pustie, mă duc cu nădejdea că acolo sunt mai de folos prin rugăciunea pe care o fac; dar Dumnezeu știe dacă sunt, pentru că Sfântul Ioan Scărarul vorbește și despre niște pustnici care nu-și împlinesc datoriile sau care nu se realizează așa cum cred ei că s-ar realiza.

Până la urmă, Dumnezeu știe de toate... Fiecare să-și îplinească datoriile în conformitate cu chemarea pe care o simte.

Eu, de exemplu, îmi doream odinioară să stau undeva la pustnicie, dar nu pentru pustnicia însăși, ci pentru a mă verifica din anumite puncte de vedere: să văd ce gânduri îmi vin, să văd cum mă raportează la niște situații speciale... Pentru că eu, în cei șaiszeci și cinci de ani de viață, încă n-am trăit nicio zi în care să nu mă întâlnesc cu vreun om și nu știu cum este această golire totală de orice relație simțită.

– Pentru că suntem în Postul Paștelui, vorbiți-ne despre iubire.

– Despre iubire trebuie vorbit totdeauna, nu numai în Postul Paștilor. Iubirea este o capacitate a omului, care trebuie reglementată după porunca lui Dumnezeu. Să-L iubim pe Dumnezeu mai presus de orice, și pe aproapele nostru ca pe noi înșine. Însă aceasta este până la urmă o performanță, pentru că nu știu cine poate spune cu siguranță și cu convingere că-L iubește pe Dumnezeu mai presus de orice, iar pe aproapele său, ca pe sine însuși. Însă acesta este principiul, aceasta este porunca.

Noi totdeauna trebuie să știm că suntem datori cu iubire față de oameni. Suntem datori! „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim”. Suntem datori cu iubirea! Niciodată nu trebuie să considerăm că ne-am împlinit datoria de a iubi. Există o iubire care se realizează spontan. Cred că știți versurile din cântecul acela popular:

Pe la poarta cui mi-e drag,

Treabă n-am, și tot îmi fac,

Pe la care mi-e urât,

Am treabă, și nu mă duc.

E o așezare, o stare sufletească pe care oamenii o exprimă în felul acesta. Pentru că e o realitate: există o iubire spontană, o iubire care se realizează nu pe bază de poruncă, ci pe bază de spontaneitate.

Pe oameni îi primești în suflet cum sunt, pentru că să știți că dacă iubești pe cineva, îl iubești cu defecte cu tot, iar dacă nu-l iubești, nu-l iubești nici cu calitățile pe care le are. Deci există o spontaneitate în iubire. Aceasta nu este reglementată de poruncă și nu este după poruncă, ci este din capacitatea noastră și din așezarea noastră. Dacă poți să iubești pe cineva în felul acesta, iubirea trebuie lărgită și la cei pe care nu poți să-i primești în suflet și pe care nu poți să-i iubești.

A iubi pe cineva înseamnă a-l primi în suflet, a-l purta în suflet, a ți-l face propriu, a-l avea și în inimă, nu numai în afară de tine, ci mai ales înăuntrul tău. În privința aceasta, vă spun o poezie:

Te port în mine

de Zorica Lațcu

Te port în suflet, ca pe-un vas de preț,

Ca pe-o comoară-nchisă cu peceți,

Te port în trup, în sânii albi și grei,

Cum poartă rodia sămânța ei.

Te port în minte, ca pe-un imn sfințit,

Un cântec vechi, cu crai din Răsărit.

Și port la gât, neprețuit șirag,

Strânsoarea cald-a brațului tău drag.

Te port în mine tainic, ca pe-un vis,

În cer înalt de noapte te-am închis.

Te port, lumină rumenă de zori,

Cum poartă florile mireasma lor.

Te port pe buze, ca pe-un fagur plin,

O poamă aurită de smochin,

Te port în brațe, horbote subțiri,

Mănunchi legat cu grijă, fir cu fir.

Cum poartă rodul floarea de cais,

Adânc te port în trupul meu și-n vis.

Asta înseamnă să iubești pe cineva cu adevărat și chiar după poruncă.

– În legătură cu masoneria...

– Nu mă mai întrebați de-astea, că nu știu! Sunt niște lucruri pe care nu trebuie să le avem în vedere, trebuie să fie străine de noi. Dacă auzim de masoni, noi nu suntem! Dacă auzim de francmasoni, nu vrem să fim! Nu suntem și nu vrem să fim! Și cu asta, basta!

– E bine ca o nuntă să se facă cu aprobare în zilele de post? De ce se dă dezlegare?

– Nu știu de ce se dă dezlegare, însă ar fi bine ca oamenii să nu ceară dezlegare. Dezlegarea se dă fiindcă se cere. Dar ar fi bine ca oamenii, știind lucrul acesta, să nu se pună în situația de a cere niște lucruri care sunt cu lipsă pentru ei și care poate de multe ori sunt după aceea considerate și ca niște lucruri care era bine să nu fie făcute așa. În momentul în care știi că nu se face atunci nuntă, nu faci. Asta înseamnă rânduială. Adică rânduiala pornește de la noi înșine.

– **E posibilă o împărtășire săptămânală pentru un mirean?**

– Da, de ce să nu fie? Păi, nu se spune la toate Liturgiile: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”? Nu zice: „Dar numai dac-au trecut șase săptămâni”.

– **Credeți că în viitor Biserica Ortodoxă se va uni cu Biserica Catolică?**

– Dragă, ce nu poate face omul, poate Dumnezeu. Eu n-am de unde să știu, totuși cred că în generația noastră n-o să fie.

– **Cum îi pot ajuta copiii pe părinții puțin credincioși în faptă sau care refuză Spovedania și Sfânta Împărtășanie?**

– N-au cum... Să le spună de două-trei ori și după aceea să-i lase, cu gândul la Dumnezeu, că totuși va schimba Dumnezeu ce va trebui.

– **Ce este raiul?**

– Raiul este locul și starea sufletelor care sunt în legătură cu Dumnezeu. Raiul noi îl gândim de obicei ca fiind după moarte, dar de fapt nu-i așa: raiul începe de aici, de pe pământ. Biserica este raiul cel de pe pământ, este cerul cel de pe pământ.

Sfânta Liturghie este împărăția lui Dumnezeu aici, pe pământ; doar și începe cu cuvintele: „Binecuvântată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor”. La Sfânta Liturghie îi închipuim pe heruvimi – pentru că aducem întreit sfântă cântare Preasfintei Treimi – și cântăm cu îngerii și ca îngerii: „Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaot”. Deci împărăția lui Dumnezeu pe pământ este Sfânta Liturghie, iar raiul cel de pe pământ începe aici. O Liturghie trăită duhovnicește este, de fapt, o experiență a împărăției lui Dumnezeu aici, pe pământ, este un început de rai.

Și apoi, așezarea sufletească în care se face simțită prezența lui Dumnezeu transformă și sufletul omului în cer. Zorica Lațcu are o poezie intitulată „Cer nou”:

Cer nou

de Zorica Lațcu

Grăit-am ieri cu Domnul prin lacrimi și i-am spus:

„De noi cum nu ți-e silă, Preascumpul meu Iisus?”

Cum nu-ți întorci Tu fața cu silă de la noi

Și cum mai vrei să suferi fâptura de noroi?

Cum vrei să calce-n lume piciorul Tău curat

Cel care peste aripi de înger a călcat?

Cum poala prea curată, Stăpâne, n-o ferești,
În tină omenească să nu ți-o murdărești?
Cum poți să suferi, Doamne, miros de putregai,
Când ai tămâia dulce a crinilor din rai?
Cum suferi bezna noastră, Tu, soare strălucit,
Cum poți să rabzi ocara, Tu, Domnul prea slăvit?
Și cum, fiind căldura iubirilor cerești,
În inima mea rece Tu vrei să locuiești?
Tu, cel ce stai în ceruri cu mari luminători,
În iadul meu, Stăpâne, cum vrei să Te cobori?

Ca Petru, ani de-a rândul te-am izgonit mereu:
Ieși de la mine, Doamne, că păcătos sunt eu.
Dar n-ai plecat! Ba încă, cu pasul tău curat,
Ai coborât tot cerul în iadul meu spurcat.
Cu pasul Tău pe mine de tot m-ai curățit,
Cu raza Ta tot chipul Tu mi l-ai strălucit.
Cu focul Tău pe mine, cel rece, m-ai aprins
Și peste sărăcia mea goală ai întins
Un colț al hainei Tale și m-ai făcut bogat,
Mi-ai dat inel, coroană, porfiră de-mpărat.
Mi-ai încăput în suflet, Tu, Cel neîncăput,
Și sufletul meu, iată, cer nou Tu l-ai făcut.
În sufletul meu astăzi Tu Însuși locuiești
Cu Maica Preacurată, cu cetele cerești.

Și pentru toate-acestea, Iisuse preaiubit,
În cerul nou din suflet să fii în veci slăvit."

Și sufletul omenesc devine cer nou, devine rai, rai cuvântător, așa cum zicem noi despre Maica Domnului. Pentru că Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Se întrupează în continuare în sufletele credincioșilor. Iar când ai simțirea aceasta, că lumea nu mai trăiește în tine, ci trăiește Hristos în tine, ești deja în sfera raiului.

– Pentru că ne-ai spus atâtea poezii de Zorica Lațcu, vă rugăm să ne spuneți ceva despre Zorica Lațcu.

– Zorica Lațcu a fost o poetă din Brașov, născută în 1917. S-a născut cu o infirmitate congenitală, avea o nestăpânire de sine, dezordine în mișcări, tot timpul era într-o mișcare, într-o zbatere și se exprima greu. Asta

însă n-a împiedicat-o să realizeze niște poezii extraordinar de frumoase, cred că v-ați dat seama. Eu, dacă mi-am împodobit mintea cu ele, mi-am împodobit-o pentru că sunt frumoase cu adevărat și sunt odihnitoare.

A fost fiică de intelectual – tatăl ei a fost prefect de Brașov. A terminat liceul în Brașov și a urmat apoi *Filologie clasică (greacă și latină)*, precum și *Limba și literatura franceză*. A devenit licențiată în aceste două facultăți, la Cluj și la Sibiu, și a lucrat apoi în cadrul Universității, mai ales în muncă de cercetare, pentru că nu putea scrie ușor și de aceea n-a putut lucra în învățământ.

În 1948, după ce l-a cunoscut pe Părintele Arsenie și după ce s-a convins că viața călugărească pentru ea este o viață pe care o poate trăi și pe care și-o dorește, a ajuns în Mănăstirea Vladimirești, de lângă Tecuci, unde a stat până la desființarea mănăstirii, în 1956. În acel an, desființându-se mănăstirea, a avut și ea de suferit, a avut niște ani de detenție.

După ce s-a întors de la închisoare, a stat cu o maică – pe la Brăila, pe undeva – și apoi, în 1970, s-a întors în Brașov, în casa părintească. Părinții ei au murit și a stat acolo până în 1990, când s-a întors la Vladimirești. Iar în august 1990, a murit la Mănăstirea Vladimirești, unde și este înmormântată.

A publicat trei cărți de poezie:

- *Insula Albă*, în 1944, la Editura Dacia Traiană;
- *Osana luminii*, o plachetă apărută la Editura Episcopiei Clujului, în 1948, din care v-am recitat poezia „Ectenie”;
- *Poeemele Iubirii*, editată aici, în Craiova, la Editura Ramuri, în anul 1949, pe care eu n-am găsit-o; am găsit numai poeziile din ea.

A fost călugărită cu numele Teodosia; deci maica Zorica Lațcu Teodosia sau Teodosia Zorica Lațcu.

Este puțin cunoscută, întrucât cărțile ei au fost interzise, au fost puse la fondul de documentare aproape de la început. Noi căutăm să punem în valoare niște poezii scrise de ea³, pentru bucuria aceasta de a înmulți binele.

Eu zic că a fost deosebită, cu dar de la Dumnezeu. Personal, am cunoscut-o, am lucrat cu ea, am bătut la mașină după dictatul ei – așa greu cum era – traduceri din limba greacă, predici despre minunile Mântuitorului, despre pildele Mântuitorului.

³ Ulterior conferinței au apărut două cărți cu poezii ale Zoricăi Lațcu Teodosia, prefăcute de Părintele Arhimandrit Teofil Părăian: un volum la Editura Semne din București, în anul 1999, în care sunt reeditate volumele *Insula Albă* și *Osana Luminii*; cea de-a doua carte a apărut la Editura Sophia, în anul 2000, cuprinzând volumele *Insula Albă*, *Osana Luminii* și *Poeemele Iubirii*, poeziile publicate în revista *Gândirea* și patru volume de poezii în manuscris din Biblioteca Astra din Sibiu.

— **Vă mulțumim, părinte, pentru această conferință și pentru răspunsurile la întrebări! Îl rugăm pe Înaltpreasfințitul Mitropolit Nestor Vornicescu să spună câteva cuvinte.**

Înaltpreasfințitul Nestor Vornicescu: În numele Mitropoliei Olteniei, cu frățească dragoste, îi mulțumesc Preacuviosului Părinte Arhimandrit Teofil, care a vorbit cu adevărat părintește și frățește.

Iar pentru noi, cei care am audiat, vreau să subliniez cu putere că această conferință și răspunsurile date — țineți cont acum și luați aminte și în viitor! — reprezintă un moment de unicitate.

Dumnezeu să vă răsplătească, Preacuvioase Părinte!

Părintele Teofil: Vă mulțumesc, Înaltpreasfințite Părinte, și mulțumesc tuturor celor care ați fost de față, că mi-ați dat prilejul să spun cuvintele acestea; pentru că am conștiința că ce faci te și face.

Am venit cu încredere, am venit cu dorința de a înmulți binele și bucuria și cred că s-a înmulțit și se va înmulți și de acum înainte binele și bucuria. Dacă va fi așa, înseamnă că n-am venit degeaba; și cred că și întru aceasta să se preamărească numele lui Dumnezeu și să înaintăm cu toții în bine.

Cel ce unge cu miresme pe altul, zice Sfântul Atanasie cel Mare, el, mai întâi, miroase frumos. Așa că eu am adus mirul gândurilor bune, pe care l-am revărsat peste toți, și mă împărtășesc și eu de bucuria celor care sunteți de față.

Dumnezeu să vă ajute!

DISCIPLINA INTERIOARĂ PRIN RUGĂCIUNEA DE TOATĂ VREMEA

4 noiembrie 1994

– În cazul în care cineva a adresat un blestem cuiva și nu-și conștientizează păcatul lui, este posibil ca acest blestem să se întoarcă chiar asupra lui? Iar dacă își conștientizează păcatul mai târziu, ce se întâmplă până când își conștientizează acest păcat, suferă ceva?

– Dragă, în ceea ce privește blestemul, în orice caz există o cenzură dincolo, nu înseamnă că dacă cineva a rostit un blestem, trebuie neapărat să se împlinească în realitate pentru cel blestemat. Păi, sunt atâția oameni care o fac la furie, la vreme de asuprire sufletească, și care apoi renunță, care n-ar vrea să se întâmple așa.

La mine vin la spovedit, de exemplu, femei, mame care spun că și-au blestemat copilul. Și eu le întreb: cum ai zis? Și eventual îmi spun c-au zis: „Să-l arză focul!”, „Să-l mănce moartea!” ș.a.m.d. Zic: bine, dar dacă se întâmplă așa? „Vai de mine, părinte, păi să nu se-ntâmple!”

Deci oamenii nu rămân pe gândul ăla, și-atunci nici Dumnezeu nu ține seama de vorbe nesocotite. Dumnezeu știe cum și ce se întâmplă. În orice caz, dacă cineva conștientizează că n-a făcut bine, cere iertare de la Dumnezeu și Dumnezeu poate să-l ierte și-l iartă, de fapt.

– Dacă am fost dezamăgită în mod neașteptat de cineva (întâmplător acel cineva îmi este chiar rudă foarte apropiată), îi acord iertarea mea, dar nu-i mai pot acorda încrederea. Acesta este un păcat?

– Cât privește iertarea celor care te-au supărat, aceasta trebuie să fie, pe cât se poate, deplină, pentru că noi zicem: „Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum iertăm și noi greșitorilor noștri”. Însă toate ale omului sunt la nivelul omului, nu poți să-i ceri unui copil să meargă la același pas cu un om mare. Faci ce poți, la măsurile tale, și de la asta poți să ajungi, mai departe, la mai mult și la mai bine.

– Dar dacă nu-i mai pot acorda încredere?

– Da, asta-i o situație trecătoare, o situație care se dizolvă, cu timpul. Poți să-i acorzi încredere mai târziu, dacă nu poți să-i acorzi încredere atunci. Uneori nu poți să treci peste anumite lucruri; așa este firea noastră

împătimită. Dar Dumnezeu poate să le rezolve pe toate, iar pentru ce nu putem noi, cerem ajutor de la Dumnezeu, ca să ne ajute El.

– Ce semnifică lacrimile de la rugăciune?

– Lacrimile, după Sfântul Isaac Sirul, sunt puse între minte și trup: semne ale trupului, semne în trup, despre așezarea minții. Sunt un dar de la Dumnezeu, pentru unii – nu toți îl au și nu toți îl pot avea, de fapt. Știți că femeia păcătoasă a udat cu lacrimi picioarele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, iar Domnul Hristos a iertat-o, pentru cinstirea pe care I-a adus-o și pentru faptul că a dorit să fie iertată. Dar nu se spune același lucru despre fiul risipitor, care și el a avut o pocăință, o întoarcere.

Întoarcerea, pocăința în sine este părăsirea păcatului; acesta este esențialul. Sfântul Isaac Sirul vorbește despre lacrimi de întristare și despre lacrimi de bucurie. Așezarea sufletească poate fi în sensul acesta, de întristare pentru păcate, și aceasta poate aduce (și aduce, la unii) lacrimi; alții au o sensibilitate pentru bucuria de la Dumnezeu și pot avea și din aceasta lacrimi.

Lacrimile nu sunt esențialul, esențialul este așezarea sufletească. Sunt binevenite, sunt dorite... Noi, de exemplu, avem la sfânta slujbă un cuvânt care zice așa: „Lacrimi dă-mi mie, Dumnezeule, ca oarecând femeii celei păcătoase, și mă învrednicește să ud preacuratele Tale picioare, care din calea rătăcirii pe mine m-au izbăvit, și mir de bună mireasmă să-Ți aduc Ție: viață curată, întru pocăință mie agonisită; ca să aud și eu glasul Tău cel dorit: «Credința ta te-a mântuit, mergi în pace!»”.

În această alcătuire de rugăciune, adresată Domnului nostru Iisus Hristos, cerem lacrimi. Păcate avem – poate ca femeia păcătoasă, Dumnezeu știe câte avem –, dar nu avem așezarea de lacrimi pe care a avut-o femeia cea păcătoasă, și atunci zicem: „Lacrimi dă-mi mie, Dumnezeule, ca oarecând femeii păcătoase (cum i-ai dat, oarecând, femeii celei păcătoase) și mă învrednicește (e un har special) să ud preacuratele Tale picioare, care din calea rătăcirii pe mine m-au izbăvit”.

Și fiindcă femeia cea păcătoasă a avut și mir, n-a avut numai lacrimi, zicem: „Și mir de bună mireasmă să-Ți aduc Ție – ce? – viață curată”. Deci mirul meu este (ar trebui să fie) „viața curată, întru pocăință mie agonisită”; pocăința aduce viață curată și viața curată este mirul cu care să ungem preacuratele picioare ale Domnului nostru Iisus Hristos. „Mir să-Ți aduc Ție: viață curată, întru pocăință mie agonisită; ca să aud și eu glasul Tău cel dorit: «Credința ta te-a mântuit, mergi în pace!»”. Sunt referiri la femeia cea păcătoasă din Evanghelia de la Luca (7, 36-50).

O evocare a femeii celei păcătoase este și în următoarea poezie:

Rugăciune

de Zorica Lațcu

*Doamne, încă să nu-mi dai
Frumusețile din rai.
Și încă nu-mi dăruie
Ale slavei bucurii.
Nu mă-ndemn încă să-ți cer
Fericirile din cer.*

*Până când prin lume-Ți duci
Tu, povara Sfintei Cruci,
Până când însângerat
Și lovit și înspinat,
Treci pe calea cu dureri,
Fericire cum să-Ți eer?*

*Dă-mi, Stăpâne, Crucea Ta
Și mă-nvață a o purta.
Și în inimă, cu jale,
Dă-mi durerea Maicii Tale
Și în piept, cu frângere,
Dă-mi a Maicii plângere.*

*Dă-mi, Stăpâne, să-Ți sărut
Urma pașilor în lut
Și mai dă-mi cu sârg s-alerg
Tălpile să Ți le șterg,
Cu iubirea mea duioasă,
Ca femeia păcătoasă.*

Pornim de la femeia păcătoasă, dar de fapt pornim și mai de jos, în sensul că nu avem lacrimile femeii păcătoase. Cerem de la Dumnezeu, iar dacă Dumnezeu ne va învrednici să udăm cu lacrimi preacuratele Sale picioare, este un semn de îndurare a lui Dumnezeu față de noi. Însă facem ceea ce putem, facem la măsurile noastre.

Aduc aminte încă de o poezie, tot de Zorica Lațcu, intitulată *Spovedanie*, care arată procesul de recunoaștere și de întoarcere.

Spovedanie

de Zorica Lațcu

*Doamne, dintr-a inimii prisacă,
Dorurile-n roi spre Tine pleacă.
Lungă-i calea foarte, pân' la Tine...
Cum s-o afle biete-mi albine?*

*Fac popas în ierburi înflorite,
Spornic sug dulceață din ispite
Și să bea din floare dacă-ncearcă
Aripa de pulbere și-o-ncearcă.
Din măceș, din crini, din mătrăgună,
Mirul florilor în stup l-adună.
Mustul dulce-luminos le-mbată.
Au uitat spre Tine drumul, Tată!
Ca mărgăritarele-n șiraguri,
Lin s-așază faguri lângă faguri.
Doamne, într-a inimii prisacă,
Dorurile ceară or să-Ți facă
Și din ceară Ți-oi aprinde Ție,
Măine, la vecernie, făclie.*

– **Ce ne puteți spune despre muzica pe care o ascultă tinerii?**

– Dragă, în sfârșit... ar fi bine ca oamenii să evite tot ce este împovărător, tot ceea ce este coborâtor. Să știți că și mie-mi place muzica, dar nu-mi place muzică de-asta, zdruhăită. Îmi place muzica frumoasă... chiar și muzica populară. Știți ce mult îmi place mie Dumitru Fărcaș la oboi? Am un disc al lui și tare mult îmi place! Pentru că muzica aceasta este constructivă, îți dă o dispoziție plăcută; nu te coboară, ci te ridică. Îmi place muzica simfonică, îmi place Vivaldi, muzică preclasică, îmi place Mozart, îmi place Beethoven... Foarte mult îmi place! N-am vreme de muzică, dar câteodată, când am totuși o țâr' de vreme și pot s-ascult ceva, ascult cu mare plăcere. Și-i îndemn și pe alții s-asculte, dar să asculte o muzică ziditoare, o muzică ce te ridică mai presus de lumea aceasta, pentru că-i o muzică adusă nu din împătımiri, ci din nepătımiri.

– **Ce părere aveți despre Oastea Domnului?**

– Să știți că nu prea am păreri bune despre Oastea Domnului! Or fi unii de la Oastea Domnului pe-aici și m-aud, dar n-am ce face, asta e realitatea. Știți de ce n-am păreri bune? Pentru că nu sunt destul de îmbisericiți, parcă sunt cam centrifugi. Le place mai mult așa, o predică din asta, nebazată pe Sfinții Părinți, o predică ce ar putea fi foarte bine rostită și în alte grupări religioase, de alte facturi. Și se cam țin ei că-s mai buni decât alții, dar să știți că nu prea sunt buni, pentru că uitați-vă, deja există trei direcții de Oastea Domnului: o direcție care-i la Sibiu, pe care o conduce Părintele Mihoc – care pare că e destul de bună, dar nu se știe cât rămâne-n bine; o direcție este pe la Simeria, iar aceia sunt despărțiți, separați de cei de

la Sibiu; și există o direcție la Cluj, însă aceia sunt foarte apropiați de sectari: chiar și renunță la Liturghie pentru adunările lor. Așa că aș fi bucuros de oameni să fie în cadrul Bisericii, să țină mai mult la slujbele noastre, să se bucure de cărțile de duhovnicie pe care le avem noi... Și să-și vadă de treabă, să nu se unească nici cu cei de altă credință, nici cu cei care se socotesc mai buni. De multe ori, dacă te socotești mai bun, chiar nu ești bun.

– Există persoane care nu pot fi pomenite la Sfânta Liturghie?

– Dragă, există... În privința aceasta, două lucruri trebuie să avem în vedere. Pe de o parte, rânduiala Bisericii, care îi exclude de la pomenirile la Sfânta Liturghie pe cei care n-ar fi vrednici să se împărtășească. Asta înseamnă că la Sfânta Liturghie, de drept și de fapt ar trebui să fie pomeniți numai aceia care sunt vrednici să se și împărtășească. De ce? Pentru că pe sfântul disc este prezentată Biserica, cea văzută și cea nevăzută, adică Domnul Hristos, Maica Domnului, sfinții, ierarhia bisericească, credincioșii cei vii și cei morți, deci cei care ar putea să se împărtășească. Cei care n-ar putea să se împărtășească, de exemplu credincioșii care nu sunt cununați la biserică, cei care fac păcate grele, care trăiesc în păcate de moarte, în dușmănie și a.m.d., aceștia n-ar putea fi pomeniți, după rânduială, la biserică. Numai că e foarte greu să-i selectezi, fiindcă oamenii în general nu știu, aduc pomelnice cu nevrednici de a fi pomeniți, și totuși îi pomenim, și fiindcă nu-i știm, și poate de multe ori și că-i știm, și totuși îi mai pomenim, în nădejdea darului lui Dumnezeu.

Pe de altă parte, e vorba de iubire. Așa cum nu-i scoți din sufletul tău, din iubirea ta pe cei apropiați ai tăi care sunt depărtați de Dumnezeu, tot așa parcă te îndeamnă iubirea să-i cuprinzi și pe ei în pomelnic. Cum să-l exceptezi chiar tu, care îl iubești?! Tu, mamă, tu, tată, să-ți exceptezi copilul de la slujbă, pentru că nu-i cum îl vrea Dumnezeu?! Și-atunci, în nădejdea că-l vei face cum o vrea Dumnezeu, îl ții mai departe în pomelnic. La noi era o vorbă: „S-a certat cutare cu cutare, încât l-a scos și din pomelnic!”

– În ce constă superioritatea Ortodoxiei și pe ce ne bazăm noi când afirmăm că Ortodoxia este superioară?

– Dacă suntem ortodocși, zicem că Ortodoxia e cea mai însemnată modalitate de a-I sluji lui Dumnezeu și că ea cuprinde învățătura cea mai înaltă. Adevărul este că noi credem așa, dar și obiectiv este așa. E greu să spui în ce constă superioritatea Ortodoxiei... ar trebui să cunoști foarte bine și doctrinele celelalte. Însă fapt este că Ortodoxia are tot ceea ce afirmă ceilalți că au. Pentru noi, toate adevărurile de credință sunt la fel de

importante, pe când grupările religioase care își asumă superioritatea, fără s-o aibă, se definesc prin anumite adevăruri pe care le afirmă.

De exemplu, bapțiștii afirmă Botezul, ca și când Botezul ar fi lucrul cel mai important; pentru noi, Botezul este important, însă toate sunt importante. Deci nu ne definim prin Botez, deși spunem: „Mărturisesc un Botez, spre iertarea păcatelor” și avem practica Botezului.

Advențiștii au în vedere a doua venire a Domnului Hristos; și noi zicem: „Și iarăși va să vină, cu mărire, să judece viii și morții” (Crez), dar nu ne definim prin acest adevăr, așa încât să fim advențiști, ci suntem ortodocși cu credință în a doua venire a Domnului Hristos.

Penticostalii au în vedere darurile Rusaliilor și se definesc prin ele; „penticostal” vine de la „penticosti”, care înseamnă „Cincizecime, Rusalii”. Și noi credem în darurile Rusaliilor și mărturisim darurile Rusaliilor, practicând darurile Rusaliilor, în măsura în care socotim noi că acestea sunt cele mai importante; noi însă nu vorbim în limbi, dar dăm iertarea păcatelor – care tot prin Duhul Sfânt s-a realizat –, sfântim viața oamenilor, natura înconjurătoare ș.a.m.d. Deci și noi suntem „penticostali”, dar nu ca penticostalii.

Martorii lui Iehova se afirmă ca martori ai lui Dumnezeu; păi și noi mărturisim: martirii, mucenicii sunt martori ai credinței ortodoxe. Noi înșine mărturisim: când sărbătorim Nașterea Domnului, când sărbătorim Învierea Domnului, Înălțarea ș.a.m.d. Toate acestea sunt mărturii despre credința noastră, dar nu ne definim prin acestea, ca să zicem că suntem martorii lui Dumnezeu, ci suntem ortodocși care dau mărturie.

Așa încât noi avem tot ceea ce socotesc alții că au. Ei se definesc prin anumite adevăruri de credință, însă noi le avem pe toate la un loc și toate sunt la fel de importante, nu-i mai important unul decât celălalt.

Apoi avem darul acesta, de a fi cinstitori ai Maicii Domnului, pe care mulți dintre creștini nu-l au. Noi ne bucurăm de Maica Domnului și zicem: „De tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura, soborul îngeresc și neamul omenesc. Ceea ce ești biserică sfințită și rai cuvântător, lauda fecioriei, din care Dumnezeu S-a întrupat și Prunc S-a făcut, Cel ce este mai înainte de veci. Că brațul tău, scaun l-a făcut, și pânțelele tău, mai desfătat decât cerurile l-a lucrat. De tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura, mărire ție!” Și avem o bucurie din asta!

Așa încât cine gândește bine ajunge la concluzia că Ortodoxia este cea mai însemnată și adevărată formă de slujire și de gândire duhovnicească.

Pe mine mă mai întreabă, mai ales sectarii: „Părinte, dumneavoastră ce ziceți, care-i credința adevărată? – Păi, zic, credința pe care-o am eu, că dac-aș crede că alta-i adevărată, n-aș fi aici, ci aș fi acolo”.

– Spuneți-ne despre esența sufletului, despre modalitatea în care sufletul moștenește păcatele părinților. Botezul, care șterge păcatul originar, nu șterge și păcatele moștenite de la părinți, aceste tare ereditare? Cum de totuși copiii continuă să păstreze aceste păcate?

– Dragă, e o chestiune care rămâne o taină, nu e elucidată. Într-adevăr, te poți întreba cum cineva care-i curățit de păcate este totuși transmitător de păcate. Ceea ce știm noi este doar atât, că lucrurile pot fi urmărite într-un fel, adică nu în latura păcatului, ci în latura nedesăvârșirii, în latura neputinței. Oamenii moștenesc ceva din înaintașii lor, și bine, și rău. Așa cum moștenesc figura părinților sau a bunicilor, tot așa moștenesc și configurația sufletească a lor. Cum anume se explică lucrul acesta, nu știm, nu putem spune; știm doar că e o realitate de necontestat faptul că se moștenește. De ce se mai moștenește, când n-ar trebui să se mai moștenească, acestea sunt lucruri care ne depășesc. Nu ne-au fost descoperite și nu le putem descoperi nici noi.

– Nu ar fi suficient să te spovedești singur lui Dumnezeu? Este absolut necesară spovedania la un preot?

– Da, în concepția Bisericii noastre, da. Pentru că sunt trei locuri în Sfânta Scriptură, în Sfânta Evanghelie, în care se vorbește despre puterea iertării păcatelor, dată oamenilor, și anume: în Evanghelia de la Matei, în capitolul al 16-lea, în legătură cu Sfântul Apostol Petru se spune: „Îți voi da ție cheile împărăției cerurilor și oricâte vei lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte vei dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer”; în capitolul al 18-lea, tot de la Matei, se spune: „Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer”; iar după Învierea Domnului nostru Iisus Hristos – fapt consemnat în Sfânta Evanghelie de la Ioan, în capitolul al 20-lea –, în seara zilei în care a înviat Domnul Hristos, a suflat peste ucenici și le-a spus: „Luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate, și căroră le veți ține, vor fi ținute”. Pe această bază, noi avem rânduiala spovedaniei, practică în Biserica noastră. Sigur că Dumnezeu poate ierta păcatele, dar având această rânduială așezată de Domnul Hristos, n-avem de ce să n-o folosim.

– Dacă cineva totuși nu se spovedește și nu are păcate mari, se poate mântui?

– Dragă, asta-i o chestiune pe care o știe Dumnezeu, n-o știm noi. Dacă nu are păcate mari... acum, știți cum e cu păcatele? Care e păcatul cel mai mare? Păcatul pe care-l ai! Nu trebuie să fie cel mai mare păcat socotit. E vorba de un păcat pe care-l ai; dacă-l ai, deja e mare, nu? Când ai o boală,

nu te gândești că ai putea avea și alta, încă mai grea. Pe care-o ai, pe aia vrei să n-o ai. Când e vorba de iertarea păcatelor, n-ai niciun motiv să nu te spovedești. Dacă ai motive să nu te spovedești, înseamnă că nu ești pe calea rânduielii Bisericii noastre. Dacă știi că trebuie să te spovedești, n-ai motive să zici că ai putea și altfel decât să te spovedești. Dacă faci din rea-voință, nu știu dacă e nădejde de bine...

– **Se poate duce cineva și la altă biserică, de exemplu la una catolică?**

– Se poate duce, dar de ce să se ducă?

– **Dacă cineva pleacă de la biserică înainte de a se termina slujba, e păcat?**

– Da, acela e ca Iuda. Așa spune Sfântul Ioan Gură de Aur, că aceia care ies de la biserică înainte de ultimul cuvânt al slujbei sunt ca Iuda, care a ieșit de la Cina cea de Taină înainte de sfârșitul ei. Bineînțeles că pot fi și situații în care cineva trebuie să iasă, în sensul acesta, că are un tren la care trebuie să meargă și se duce la biserică și stă cât poate sta, iar după aceea se duce la tren. Mă rog, sunt situații... Dar în general se recomandă și se insistă să stea credincioșii la toată slujba.

– **Dacă soția nu dorește să facă avorturi, dar soțul o obligă, să se despartă sau să continue să rămână? Cum este cu acest păcat, al avortului?**

– Păi, păcatul e mare și chestiunea se pune așa, că dacă în lucruri esențiale nu există înțelegere, atunci în general ei sunt despărțiți, real, chiar dacă trăiesc împreună. Se recomandă și insistăm ca oamenii să se însoțească și pe bază de credință și să meargă pe calea credinței. Părintele Arsenie Boca i-a spus cuiva, care ajunsese la împrejurări din astea, că trebuia să se despartă atunci de soț, când a obligat-o să facă așa ceva. Dar, în sfârșit, sunt atâtea și-atâtea lucruri... e foarte greu de spus ce trebuie să facă oamenii, pentru că sunt situații, oamenii au deja copii, pe care trebuie să-i crească, și e foarte greu să-i spui: desparte-te și lasă-l și nu știu ce. Mai bine i-ai spune: rezistă și fă cumva să te menții pe poziția omului care-I slujește lui Dumnezeu, nu accepta păcate de felul acesta, dar, din cât poți, rămâi și-ți vezi de familie. Sunt și situații în care e imposibil să trăiască oamenii împreună, și atunci nu poți să-i obligi să trăiască împreună dacă, de exemplu, e în pericol viața soției, că o omoară. Vin și pe la mine la spovedit și-mi spun: „Părinte, a zis: «Din mâinile mele mori!»”. Păi, în cazul ăsta, stai cu frică... și poate că nu-i bine să stai, în condițiile astea.

– **Cum să se roage cei cu inima uscată, cei deznădăjduiți, cei care nu au așa mare tragere de inimă spre Dumnezeu?**

– Cum pot! Roagă-te cum poți, ca să ajungi să te rogi cum trebuie!

– **Cei care practică yoga sau bioenergia susțin că darul lor vine de la Dumnezeu. Au dreptate?**

– În ceea ce privește yoga, yoga este inferioară creștinismului. Mulți dintre cei care au fost la yoga au părăsit yoga, considerând creștinismul mai presus de yoga. Și așa este! Sfântul Apostol Pavel zice că „în Hristos avem toate”, iar Sfântul Marcu Ascetul spune că „Hristos Se face toate celui ce crede”. Dacă-L ai pe Hristos, nu-ți mai trebuie yoga și nu-ți mai trebuie nimic altceva. Părintele Arsenie i-a dat următorul program – un îndreptar de viață – unui tânăr care-a trecut după aceea pe la mine și mi l-a spus: „Oxygen, glicogen, somn, să-ți păstrezi hormonii și să ai concepție de viață creștină”. Deci să ai concepție de viață creștină, să nu te iei după concepții străine de creștinism și străine de Biserica noastră. Dacă tu crezi în Hristos, ai totul în Hristos! Dacă nu crezi în Hristos, atunci umbli înapoi și încolo, că doar-doar găsești ceva, undeva. Însă Hristos este Mântuitorul, nu yoga.

– **Există și vise de la Dumnezeu? Cum să deosebim visele?**

– Dragă, cred că cel mai bine e să n-ai încredere în vise, și-atunci le deosebești de tot! Are Dumnezeu modalitatea să-ți comunice și altfel adevărul. Acuma, adevărul este că și în Scriptură sunt vise... noi cunoaștem visele Dreptului Iosif, prin care Dumnezeu i-a descoperit în vis că Maica Domnului Îl va naște pe Domnul Hristos și că L-a zămislit de la Duhul Sfânt. În vis i s-a descoperit! Sau să fugă în Egipt, tot în vis i s-a spus Sfântului Iosif. E totuși greu... Eu am zis că mie trebuie să-mi vorbească Dumnezeu altfel decât în visuri, fiindcă eu nu cred în niciun fel de visuri.

– **Dacă avem o problemă, dacă suntem la o răscruce în viață, cum să-I cerem lui Dumnezeu părerea, cum putem ști care este voia Lui?**

– Ne rugăm, iar dacă ajungem la o concluzie care-i sigură pentru noi... Eventual ne putem confrunța și cu o conștiință străină. Numai că uite, eu, de exemplu, nu prea îndrăznesc să-i spun omului ce are de făcut, fiindcă nu-s sigur că asta este direcția lui. De pildă, vine câte unul și zice: „Părinte, ce să fac, să mă-nșor ori să nu mă-nșor?” Și eu zic: mă, asta mi-o spui tu mie, nu ți-o spun eu ție!

– **Ce ne puteți spune despre rugăciunile părinților pentru copiii care au căzut fie în desfrânare, fie într-un alt păcat mare?**

– Părinții sunt părinți în toate situațiile, nu există nicio excepție. Un tată, o mamă, dacă-s credincioși, se roagă pentru copil... îi pun și pe alții, îi solicită și pe alții să se roage. Pentru că nu-l exclude din iubire, și e foarte firesc!

– Dar despre rugăciunile pentru sinucigași, ce părere aveți?

– Dragă, Biserica nu-i învrednicește pe sinucigași de rugăciune, în special pentru a nu se înmulți cazurile de sinucidere. Dumnezeu știe de toate, dar nu-mi pot închipui, de exemplu, că o soție, având un caz din asta, sau un fiu, o fiică, având pe unul dintre părinți într-o situație ca aceasta, îl exclude din rugăciuni. Nu-l poate exclude, dacă ține la el. Doamne ferește, mă gândesc așa, că dacă aș fi avut și eu cazuri din acestea, aș fi putut să exceptez?

Însă trebuie să avem în vedere rânduiala Bisericii și să nu facem anume rugăciuni pentru ei. Totuși, poate că îl poți cuprinde între ceilalți sau măcar îi scrii pe pomelnic pe ceilalți, vrednici de pomenire, și la urmă zici „cu tot neamul lor cel adormit” și speri ca în tot neamul lor cel adormit să fie cuprins și cel care nu poate fi pomenit.

– Dacă nu împlinim canonul la Taina Spovedaniei, vom fi iertați?

– Dragă, acumă depinde și ce canon îți dă, și cine-ți dă canonul. De exemplu, niște femei din părțile noastre au fost la Mănăstirea Sihăstria și li s-a dat canon să nu mănânce cu ulei luna, miercurea și vinerea, fiindcă, nu știu, au mâncat cu ulei, cândva, când nu trebuia să mănânce, în Săptămâna Mare... sau așa ceva. Au venit femeile acasă și au început să facă așa. Și li s-a luat puterea! Iar când a fost să sape cucuruzul, se gândeau cum să facă, fiindcă pentru asta îți trebuie putere... Și au venit la mine și m-au întrebat ce să facă. Iar eu le-am zis să mănânce cu ulei și să sape cucuruzul, că ăla care le-a pus la canon din asta poate a ținut și el rânduiala asta, dar n-a avut de săpat cucuruz. Așa că mai sunt și niște situații, niște circumstanțe atenuante. De exemplu, dacă-ți dă să faci o sută-două de metanii pe zi, și tu ai săpat toată ziua la cucuruz, știi bine că nu le mai poți face seara. Așa încât chestiunea aceasta-i cam elastică. Fiecare om lucrează cu mintea lui. Acolo, în Moldova, oamenii sunt mai șablonizați, dar aicea, la noi, suntem mai elastici, nu suntem așa țaпени.

– Dacă cineva se îndoiește de harul pe care l-ar avea duhovnicul său, poate să-și schimbe duhovnicul?

– În general, se zice că-i bine să-ți ții duhovnicul... și chiar e bine, din cât se poate. Însă sunt și situații în care îl poți schimba. De exemplu, eu am crezut că până la moarte îl voi avea pe duhovnicul pe care l-am avut de la început la mănăstire, însă mai spre sfârșitul vieții, părintele pe care l-am

avut, deși a fost un om excepțional – eu l-am prețuit foarte mult –, a început să fie cam absent. Și m-am gândit că dacă mă țin de el, parcă... N-aveam eu chestiuni foarte greu de elucidat, dar mi s-a părut că totuși e un lucru nefiresc să mă mai chivernisesc cu un părinte care nu mai are perspectivă, și-atunci am renunțat la el, fără să mă gândesc că greșesc.

E și o treabă care ține de așezarea sufletească, adică nu poți să-i ceri unui om să facă un lucru numai pentru că trebuie făcut așa. E și o chestiune de afinitate sufletească.

În general, e bine să ai un duhovnic, iar dacă el îți dă voie, te mai poți spovedi și la alții; și eu cred că orice duhovnic, după ce te-a pus pe cale bună, îți dă voie. Eu, de exemplu, le spun celor care se spovedesc la mine: „Măi frate, dacă vrei să te mai spovedești la alt părinte, nu mai vii de la Cluj, să zicem, până la Sâmbăta; poți să te spovedești liniștit, iar dac-oi mai vrea să mai vii vreodată la mine, poți să vii și la mine, dar nu trebuie să te ții neapărat de mine, la distanța asta la care te găsești”. Și nu consider că mă schimbă sau că mă schimbă cu unul mai bun, sau așa... Asta-i situația, adică omul trebuie să se spovedească, trebuie să se împărtășească, și nu poate, de câte ori vrea să se spovedească, să facă nu știu câte sute de kilometri până la mine.

– Sunt prezentate în presă multe cazuri ale unor bioenergeticieni care fac multe vindecări asupra oamenilor. Cu ce puteri lucrează ei?

– Păi, cu puterea ce le-a fost lor dată, cu puterea pe care-o au. Cu o putere firească, cu o putere de la Dumnezeu. Cred că nici ei nu știu cu ce putere, dar au putere. Și-atunci, dacă te poți folosi de această putere... Noi credem că „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit, de sus este, pogorând de la Părintele Luminilor”. Dacă-i ceva pozitiv și lucrează pozitiv, n-ai motive să ocolești.

Eu am fost la unul din asta, dar nu pentru că am avut o treabă anume, ci a fost o împrejurare și am ajuns la el. Când am ajuns la el, întâi n-a prea vrut să stea de vorbă cu noi, dar până la urmă totuși s-a plecat el și a stat de vorbă. Eram cu un preot care avea ceva probleme cu gâtul, și-i zice preotul acela: „Domnu’ cutare, la noi, dacă vine cineva, noi îi facem o rugăciune. N-ați vrea și dumneavoastră să m-ajutați, să puneți mâna aici, la gât? Poate m-ajutați”. Și-atunci, el a fost de acord și ne-a luat pe toți. Întâi a făcut așa, o sedință generală: a zis să ținem mâinile într-o anumită poziție și ne-a întrebat dacă simțim ceva. Era și o doamnă acolo și zicea: „Vai de mine, că mă furnică!” Eu, ca butucul, n-am simțit nimic! După aia, ne-a luat pe fiecare; mie mi-a zis: „Stați bine cu sănătatea, dar inima e cam slabă!” Acuma, cu asta a nimerit-o! După aceea, zice: „Vă doare un ochi? – Da, stângul, câteodată, și-mi cam lăcrimează”. După aia, mă pipăie așa, pe spate,

și zice: „Vă doare mijlocul! – Ba, zic, mijlocul nu mă doare!” Dar atunci el o schimbă și zice: „O să vă doară mai târziu”. Zic: acum, dacă am venit la dumneavoastră, sper să nu mă doară nici mai târziu!

Așa că lucrurile nu-s foarte-foarte precizate. În orice caz, dacă cineva vrea să se folosească de un dar din asta, nu se leapădă de Dumnezeu, dacă se duce la unul din asta.

– Anul acesta s-au întâmplat câteva cazuri de exorcizare, multe din ele înregistrate chiar pe casete, de către credincioși. Ce părere aveți despre slujbele prin care au fost scoși demoni și despre vorbirea acestora?

– Dragă, eu cred în puterea credinței și cred că Dumnezeu poate să intervină și intervine; dar să știți că eu nu-s bucuros s-aud și nici n-aș vrea s-aud pe unul pe lângă mine spunând așa ceva. Nici n-am ascultat vreo casetă din asta. Mi-a trimis cineva două casete, s-ascult niște afirmații din astea, de la Sihăstria, cu o femeie care ce știu eu ce spunea. Și chiar eram în situația de a pleca la un drum, și-atunci am zis că nu-mi mai bag în minte așa ceva, acum, la drum. Apoi, când am venit acasă, am zis că nu le mai ascult... și nu le-am mai ascultat. Nu-s bucuros... Las' că știu eu ce-am de făcut și fără să-mi spună dracii că aia nu-i bine și că nu știu ce. N-are rost să-ți bagi în minte gunoaie!

– Care trebuie să fie comportamentul unui credincios față de un eretic sau față de unul care este certat cu morala Bisericii?

– Dragă, cu bunăvoință. Noi n-avem pe nimeni de exceptat, pe nimeni de exclus. Important este să ne ținem la distanță, în sensul acesta, ca să nu ne influențeze. Și, ca să ne putem înțelege cu oamenii, luăm în considerație numai lucrurile care țin de credința comună, să zicem. N-are rost să te pui în discuții... Sunt unii care caută situații din acestea. Sfântul Apostol Pavel zice că de omul eretic să te ferești (cf. Tit 3, 10). Dar în viața socială sunt oameni care au în familia lor astfel de persoane, și-atunci cum să-i excludă, cum să-i ocolească? Așa încât facem ce putem, în condițiile noastre.

E un banc, potrivit căruia protestanții și catolicii, când se întâlnesc, în Apus, vorbesc despre fotbal, ca să nu se certe.

– Care este diferența între Botezul Bisericii și botezul lui Ioan Botezătorul?

– Botezul Bisericii e o Taină, iar botezul Sfântului Ioan Botezătorul era un simbol, o pregătire pentru pocăință, un botez al pocăinței.

– A fost prezentat aseară, la televizor, cazul unui tânăr evreu care s-a botezat, a trecut la creștinism; și i-a apărut o cruce pe frunte.

– Nu știu... Acuma, nu știu chiar toate, de ce a fost așa... Dumnezeu știe! Nu trebuie să vă uitați la toate amănuntele...

– **Ne puteți explica un verset din Psalmul al 4-lea: „Jertfiți jertfa dreptății și nădăjduiți în Dumnezeu”?**

– Da. Nădejdea în Dumnezeu este o virtute creștină, iar „Jertfiți jertfa dreptății” înseamnă să jertfim gândurile cele rele, de la început, ca să ajungem la dreptatea care vine din credință.

– **Cum ar putea fi adus un ateu la Dumnezeu?**

– Numai Dumnezeu îl poate aduce, noi nu putem, cu puterea noastră n-avem cum. Adică viața noastră poate să fie pentru el un exemplu și să se gândească, dar nu există posibilitatea să-l aduci pe un ateu, tu, cu puterea ta. Pentru că Dumnezeu mântuiește, nu omul mântuiește.

– **Ce condiții trebuie să îndeplinească un laic, ca să intre în viața călugărească?**

– Mai întâi, să aibă vocație, să vrea să fie călugăr. Să știe de ce își alege călugăria, să meargă la mănăstire, să încerce...

– **Care sunt argumentele cu care combatem reîncarnarea?**

– Păi, dragă, noi nu prea putem combate nici reîncarnarea, nici altceva, ci spunem că învățătura Bisericii este că mântuirea se câștigă prin Hristos, prin jertfa lui Hristos, și că nu e nevoie să mai vii vreodată în lumea aceasta, ca să faci niște experiențe, pentru că înaintarea, progresul în viața duhovnicească se realizează și dincolo de lumea aceasta. Desăvârșirea este fără hotar și, ajungând împreună cu Domnul Hristos, nu stagnezi, ci înaintezi. Nu-i nevoie să faci niște experiențe; pentru că ei spun așa, că vii în lumea aceasta ca să faci niște experiențe, iar din aceasta, să devii mai bun. Or se constată că de multe ori omul devine rău, nu bun, chiar făcând experiențe.

Pe noi nu ne interesează, e o idee străină de credința noastră și... Dumnezeu să le-ajute celor care au alte idei, dar noi ne ținem de credința noastră.

– **Din moment ce la început n-a existat decât Adam și Eva, deci o singură pereche de oameni, cum s-au înmulțit oamenii?**

– Dragă, chestiunea aceasta este o chestiune pe care-o pun mulți. Să știți însă că Biblia nu explică niște lucruri, pentru că nu-i o carte științifică. Ceea ce vrea Biblia să spună este doar acest lucru, că există o rânduială a lui Dumnezeu și că lucrurile s-au desfășurat într-o anumită perspectivă, voită de Dumnezeu. Noi nu așteptăm de la Biblie niște explicații, ci rămânem la

gândul acesta, că Dumnezeu l-a creat pe om și că Dumnezeu a găsit modalitatea ca omul să se desfășoare în lumea aceasta.

Cele scrise în Biblie despre facerea lumii, despre om, despre căderea lui Adam ș.a.m.d., sunt lucruri care au fost scrise cu mii de ani mai târziu și sunt mai mult o încercare de a-i da omului o perspectivă, de a-l angaja într-un anumit stil de gândire. S-au făcut niște studii în legătură cu Biblia și se constată că sunt mai multe rapoarte, de fapt, în legătură cu începuturile; și atunci, cele scrise cu mii de ani mai târziu nu pot fi verificate. Așa au fost gândite, așa au fost moștenite... Am putea zice că cele scrise acolo nu sunt literă de Evanghelie, ci o încercare de a da o explicație. Însă explicația nu-i deplină și atunci rămân așa, niște lucruri nerezolvate. Dar câte lucruri nerezolvate sunt, în fond, și noi trăim și-așa, trăim între taine.

– Ne îndreptățește starea actuală a lumii să considerăm că s-a apropiat sfârșitul acesteia?

– Sfântul Apostol Petru, referindu-se la un psalm, spune că o mie de ani înaintea lui Dumnezeu sunt ca ziua de ieri ce a trecut, și o zi, ca o mie de ani (cf. II Petru 3, 8; Ps. 89, 4). Înseamnă că, din perspectiva lui Dumnezeu, poate să mai fie lumea încă multă vreme. Nu știm când va fi sfârșitul. „Despre ziua și ceasul acela, nimeni nu știe, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl” (Matei 24, 36) – spune Domnul Hristos. Așa că ce să zicem noi? Important este să ținem seama de versetul: „Privegheați și vă rugați, că nu știți ziua, nici ceasul când Fiul Omului va veni” (Matei 25, 13).

– Ce părere aveți despre cei care practică spiritismul și comunicarea cu sufletele morților?

– Am păreri rele. Biserica interzice lucrul acesta, Biblia interzice lucrul acesta, așa că nu e bine.

– Cineva este grav bolnav și doctorul care l-ar putea face sănătos este penticostal, dar duhovnicul său i-a cerut să nu se ducă la doctor.

– Dar nu se poate! De ce să-i ceară să nu se ducă la doctor, chiar dacă-i penticostal? Că nu se duce să-l omoare, se duce să-l facă bine!

– Dar despre doctorii care ajută la producerea avorturilor, ce părere aveți?

– E păcat, ce părere să am?!

– Despre stările luminii interioare ce inundă sufletul în momentul rugăciunii adevărate ce ne puteți spune?

– Dragă, ăstea sunt fenomene pe care le știe cel care le are, nu poți să spui. Există posibilitatea să-ți fie inundat sufletul de lumină și de bucurie, dar asta este ceva care se poate întâmpla, nu ceva care trebuie neapărat să se întâmple. Noi Îi slujim lui Dumnezeu nu pentru a primi niște daruri, ci pentru că „cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, Treimii celei de o ființă și nedespărțite”.

– **Cum au putut Sfinții Evangheliști să scrie Evanghelia, pentru că ei n-au văzut chiar toate faptele petrecute și viața Mântuitorului.**

– Din tradiția pe care au avut-o de la ceilalți, care le-au văzut. Sfântul Evanghelist Luca, de pildă, „a urmărit toate cu de-amănuntul” (Lc. 1, 3) – spune chiar el, la începutul Evangheliei sale; a luat legătură cu cei care au putut să-l informeze. Nu el a fost martor direct al faptelor pe care le-a scris, însă a lăsat niște lucruri extraordinar de frumoase și de bune. Mie-mi place foarte mult, de exemplu, pilda cu fiul risipitor.

– **Există bolnavi psihici și există demonizați. Cum putem face diferența între ei?**

– Nu știu. Nu știu care-s demonizați, care-s psihici... Facem ce putem.

– **Părintele Nicolae (Steinhardt) de la Rohia afirma, la un moment dat: „Îl iubesc pe aproapele, dar nu sunt obligat să-l și simpatizez”. Ce ne puteți spune despre această afirmație?**

– Dragă, iubirea față de aproapele este o datorie, este o poruncă. Nu știu cum s-ar putea nuanța chestiunile astea. De obicei, când iubești pe cineva, îl ai și aproape. Zorica Lațcu are o poezie, pe care v-am spus-o eu și rândul trecut, care arată ce-nseamnă să iubești pe cineva:

Te port în mine

de Zorica Lațcu

*Te port în suflet, ca pe-un vas de preț,
Ca pe-o comoară-nchisă cu pecete,
Te port în trup, în sânii albi și grei,
Cum poartă rodia sămânța ei.
Te port în minte, ca pe-un imn sfințit,
Un cântec vechi, cu crai din Răsărit.
Și port la gât, neprețuit șirag,
Strânsoarea cald-a brațului tău drag.*

Te port în mine tainic, ca pe-un vis,
În cer înalt din noapte te-am închis.
Te port, lumină rumenă de zori,
Cum poartă florile mireasma lor.
Te port pe buze, ca pe-un fagur plin,
O poamă aurită de smochin,
Te port în brațe, horbote subțiri,
Mănunchi legat cu grijă, fir cu fir.
Cum poartă floarea rodul de cais,
Adânc te port în trupul meu și-n vis.

Asta înseamnă iubirea!

CINE ESTE IISUS HRISTOS

26 mai 1995

– **Care este sensul cuvintelor rostite de Pilat: „Ecce Homo”?**

– Pilat L-a prezentat pe Domnul Hristos ca om. El nu știa despre Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu și om, ca Dumnezeu adevărat și om adevărat. El L-a prezentat în felul în care era atunci și a zis: „Iată Omul!” (Ioan 19, 5). Noi n-avem de unde să știm la ce s-a gândit Pilat, dar știm că a rămas acest cuvânt al lui în Sfânta Evanghelie; probabil a avut în vedere faptul că acesta este omul care mărturisește adevărul, acesta este omul învinuit fără să fie de vină, acesta este omul care suportă învinuirile și suportă chinurile; așa trebuie să fie un om adevărat: statornic în adevăr.

– **Caiafa a înțeles sau a cunoscut, ca arhiereu al aceluia an, misiunea de Mântuitor a Domnului Iisus Hristos?**

– Noi nu știm altceva decât ceea ce ni se spune în Evanghelie, că a zis Caiafa: „E mai bine să moară un om pentru popor, decât tot neamul să ne piară” (Ioan 11, 50). Sfântul Evanghelist Ioan a pus în evidență gândul lui Caiafa. Cât a cunoscut, nu știm; fiindcă zice că era arhiereu, iar ca arhiereu al anului acela a proorocit despre Hristos când a spus cuvintele acestea (cf. Ioan 11, 51). Noi credem că a avut o revelație. Ce a înțeles el din acea revelație nu știm, știm doar că Sfântul Evanghelist Ioan a reținut cuvântul arhiereului și l-a cuprins în Evanghelia sa.

– **A hotărât Răstignirea din necesitate sau din fățarnicie?**

– Dragă, ăstea sunt niște lucruri pe care, nu știu, poate numai Caiafa vi le-ar putea lămuri!...

– **Cum să ne creăm o relație personală cu Iisus Hristos?**

– În special prin rugăciune, prin meditație, prin ascultarea Evangheliei, prin citirea Evangheliei drept cuvânt al lui Dumnezeu. Domnul Hristos intră în existența noastră prin Evanghelia Sa, prin cuvântul Său și prin faptul că ne supunem cu mintea Evangheliei, în sensul că noi suntem mai degrabă porniți să discutăm cu Dumnezeu, în loc să ne supunem fără discuție. Părintele Arsenie Boca – Dumnezeu să-l odihnească – chiar așa zicea, că noi avem mintea care discută cu Dumnezeu, în loc să se supună fără discuție.

Dacă Îl recunoaștem pe Domnul Hristos ca Învățător, Îl recunoaștem și ca Mântuitor și-L avem și ca Mântuitor. Iar dacă nu-L primim ca Învățător, nu-L putem primi nici ca Mântuitor. Sfântul Marcu Ascetul, în Filocalie, are cuvântul: „Cel ce primește cuvintele Cuvântului lui Dumnezeu primește pe Dumnezeu Cuvântul” și „Hristos este ascuns în poruncile Sale și Se descoperă pe măsura împlinirii poruncilor”.

– Cum să te rogi, când nu poți să te rogi?

– Când nu poți să te rogi, n-ai cum să te rogi! Dar când nu ești dispus să te rogi, când te simți cumva împiedicat, atunci să te silești să faci lucrul acesta măcar cum l-ai face de program, de pravilă, fiindcă noi trebuie să avem un program de rugăciune, fiecare dintre noi trebuie să aibă o vreme afectată pentru rugăciune, fiindcă nu poți progresa într-un lucru decât făcându-l. Nu poți să te rogi mai bine altădată, dacă întreiași rugăciunea astăzi. Nu te vei ruga mai bine mâine, dacă astăzi vei neglija rugăciunea. Și atunci, te rogi cum poți; chiar este un cuvânt care zice așa: *Roagă-te cum poți, ca să ajungi să te rogi cum trebuie.*

– Evanghelia lui Toma s-a transmis la început, poate ca și celelalte Evanghelii, pe cale orală. Actualmente, aceasta este contestată din punct de vedere al autenticității sau al conținutului?

– Nu este contestată, numai că nu are circulația pe care o au celelalte Evanghelii. La început au fost scrise mai multe Evanghelii, dar Biserica a triat scrierile și a considerat inspirate de Dumnezeu, prin Duhul Sfânt, numai scrierile pe care le-a cuprins în canonul Noului Testament și care, de fapt, au circulație astăzi. Cât privește Evanghelia lui Toma, nu aduce foarte multe lucruri deosebite, ci sunt tot lucruri care sunt cuprinse în Evangheliile pe care le-a primit Biserica drept autentice.

– La Sfânta Împărtășanie, în sfântul potir este doar firea omenească sau și firea dumnezeiască?

– Nici firea omenească, nici firea dumnezeiască! Este un vas în care este întruparea Fiului lui Dumnezeu după firea omenească, dar unită cu firea dumnezeiască. Adică, atunci când ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, noi nu ne împărtășim cu ceva separat de Domnul nostru Iisus Hristos, ci ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, prin aceasta înțelegându-se Trupul cu care Domnul Hristos S-a jertfit. Domnul Hristos, prezentând separat Trupul Său și separat Sângele Său, pune în atenție jertfa Sa, pentru că sângele este în trup, nu este în afară de trup (decât atunci când se varsă din trup, cum s-a vărsat pe Cruce).

Domnul Hristos pune în evidență jertfa Lui, dar noi ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos unit cu sufletul Domnului Hristos și unit cu Dumnezeu, deci ne împărtășim cu Hristos întreg.

– Vă rugăm să ne indicați o metodă prin care ne putem păzi mintea de gândurile rele care năvălesc asupra noastră la rugăciune.

– Dacă ați citit în Pateric, poate ați găsit și faptul că un frate s-a dus la Avva Pimen și i-a zis: „Părinte, ce să fac, că îmi vin în minte tot felul de gânduri rele”. Și Cuviosul Pimen i-a spus fratelui să oprească vântul să nu bată. Să-și întindă pieptul și brațele și să oprească vântul. Fratele a zis că nu poate să oprească vântul, iar părintele i-a spus că așa cum nu poți să oprești vântul să nu bată, tot așa nu poți să oprești gândurile rele să nu vină; dar altceva poți să faci: cu un gând bun, să înlături gândul cel rău.

Este o metodă de înlăturare a gândurilor. Noi însă avem mai la îndemână o altă metodă, și anume rugăciunea pe care mie-mi place s-o numesc „rugăciunea de toată vremea” sau rugăciunea deasă, rugăciunea neîncetată. Atât cât poate să fie de neîncetată, dacă-i vorba, pentru că nu s-ar putea zice că cineva se roagă neîncetat, în sensul că spune neîncetat o formulă de rugăciune, cum ar fi „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Dar îndesirea acestei rugăciuni formează în suflet un fel de act reflex, un fel de paravan în fața căruia se nimicesc gândurile, care, dacă această rugăciune e principală, în orice caz devin secundare și în felul acesta nu au putere. Deci angajarea în rugăciunea de toată vremea este o angajare în lupta cu gândurile cele străine de conținutul rugăciunii sau care nu sunt conforme cu voia lui Dumnezeu.

Apoi, pentru înlăturarea gândurilor rele ne ajută foarte mult înmulțirea gândurilor bune. Cu cât îți împodobești mintea cu mai multe gânduri bune, cu atât se împuținează gândurile cele rele. Însă trebuie să fie o preocupare. Noi trebuie să știm și care sunt sursele de gânduri rele, din ce izvoare vin ele. Domnul Hristos spune că „din prisosul inimii grăiește gura” (Matei 12, 34) și că „din inima omului purced gândurile cele rele” (Matei 15, 19; Marcu 7, 21). Și enumeră, în Sfânta Evanghelie de la Marcu (cap. al 7-lea), 13 răutăți, 13 chipuri ale răutății, care, chiar dacă rămân numai la nivelul gândului, totuși îl întinează pe om; de aceea, toate acestea trebuie înlăturate.

Noi știm că fiecare dintre oameni vine în lumea aceasta cu pozitive și cu negative; vine cu calități și cu predispoziții spre rele. Părintele Arsenie Boca vorbea despre copii ca fiind oglinda părinților. Copiii îi reprezintă pe părinți nu numai din punct de vedere al figurii, al asemănării cu ei, ci îi reprezintă și din punct de vedere al stării lor sufletești. Începuturile existenței noastre sunt precedate de existența celorlalți, adică omul nu se alcătuiește, pentru

existența lui, numai în clipa conceperii, ci conceperea sa este pregătită de părinții lui. Părintele Arsenie îi îndemna pe oameni să nască oameni sfinți. Or, ca să naști oameni sfinți, trebuie să fii tu însuși sfânt și să ai conștiința responsabilității asupra urmașilor tăi. Dar lucrurile acestea se petrec, cumva, de la sine, căci oamenii nu au prea multă conștiință a celor ce vor urma după ei, în sensul acesta, de a-i pregăti. În orice caz, există un spectru vital, adică, așa cum lumina e compusă din culorile care o alcătuiesc, tot așa și existența noastră e compusă din antecedentele existenței noastre. Asta înseamnă că noi îi aducem în lumea aceasta, în forma noastră de existență, pe înaintașii noștri. Și noi ne putem și recunoaște; eu, de pildă, știind de afirmația aceasta: „Copiii sunt oglinda părinților”, m-am urmărit pe mine în părinții mei și în bunicii mei, cât i-am cunoscut, și i-am recunoscut în mine, în existența mea, cu ale lor, cu negative și pozitive.

Eu am avut foarte mult de luptă, în tinerețile mele, cu niște încărcături de gând pe care le-am descoperit atunci când m-am ocupat de rugăciunea de toată vremea, atât cât m-am ocupat, și am constatat că port în mine niște răutăți care nu erau ale mele, ci erau ale altora în mine, dar pe care trebuia să le rezolv eu. Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, s-au rezolvat.

Apoi, există și niște influențe din mediul înconjurător; faptul că te uiți la niște spurcăciuni, de pildă la niște filme necuviincioase, și le aduci în tine, este o răutate pe care ți-o faci cu mâna ta. Aduci în tine niște lucruri pe care ai putea să nu le ai, dacă ai ocoli pricinile acelor răutăți. Și apoi, când vine vremea de rugăciune, în loc să-L vezi pe Dumnezeu, vezi spurcăciunile din suflet.

Cred că v-am mai spus eu și rândul trecut, când v-am vorbit despre „Disciplina minții prin rugăciunea de toată vremea”, că Sfântul Ioan cel ce a scris *Scara*, referindu-se la calitatea rugăciunii, vorbește despre rugăciune întinată (sau spurcată), despre rugăciune furată, despre rugăciune pierdută și despre rugăciune curată. Sfântul Ioan Scărarul nu-i îndeamnă pe oameni să renunțe la rugăciune, ci-i îndeamnă pe oameni să se roage. Cu care rugăciune? Cu rugăciunea cu care se pot ruga. Și să nu ne speriem de gândurile rele câte vin, de furtunile de gând câte pot veni, de zbuciumul interior cât îl poate avea cineva, să nu ne speriem, pentru că toate lucrurile acestea pot fi depășite, dar numai în măsura în care ne angajăm la gânduri pozitive, în măsura în care ne angajăm la rugăciunea de toată vremea și în măsura în care ocolim pricinile care înmulțesc gândurile rele. Iar la aceasta ne ajută foarte mult faptul de a ne împodobi mintea cu lucruri frumoase.

– Am citit într-o revistă niște cuvinte ale sfinției voastre în care spuneți despre necesitatea de a ni-L face al nostru pe Dumnezeu. Cum se face aceasta?

– Să-I facem loc lui Dumnezeu în suflet, că vine El în noi!

– Ați amintit faptul că în slujbele Bisericii putem cunoaște și afla multe despre persoana Mântuitorului Hristos. Există momente când sufletul omului dorește să cânte. Există în acest sens contradicție cu învățătura părinților filocalici, care afirmă că prin cântare se risipește mintea de la rugăciune?

– Dragă, poate s-o risipească și poate s-o adune. Toate ale omului, în mâinile omului, pot fi și pozitive, și negative. Dacă tu cânti ca să te mai audă o dată cei din jur cât ești de cântăreț, atunci sigur că te risipești. Dar când cânti ca să-I aduci slavă lui Dumnezeu, atunci n-ai cum să te risipești. Și mai ales când cânti preocupat și de text, și de cântare, nu te risipești.

Oamenii de extremă au fost totdeauna și au fost și părinți duhovnicești care au văzut lucrurile într-o anumită optică. Noi nu trebuie să ne orientăm după fiecare de la care putem auzi ceva. De exemplu, în Pateric se spune că un părinte avea un ucenic pe care l-a învățat să zică rugăciunea de toată vremea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. Și făcea lucrul acesta, dar s-a dus în Alexandria și acolo a găsit creștini care îi slujeau lui Dumnezeu cu cântări, cu texte liturgice, cu rânduială de slujbă, și i-a plăcut tare mult. Și, când s-a întors acasă, i-a spus părintelui: „Vai, părinte, noi ne pierdem sufletul aici în pustie, dar să vezi ce fain e acolo, în Alexandria, unde cântă toți”. Și părintele a zis: „Frate, ăstea sunt leacuri ale neputinței, dar noi, ăștia care suntem în pustie, noi avem o hrană tare, pe care n-o pot suporta aceia”. Era un punct de vedere al părintelui respectiv.

Însă să știți că noi nu putem face abstracție de rugăciunea liturgică și de modalitatea de exprimare prin cântare, pentru că noi învățăm ceva prin acestea.

Dacă aș fi venit eu aici, să vă țin o conferință despre Domnul Hristos, și aș fi început să zic numai: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, imediat era sala goală, că asta o puteți zice și singuri. Or voi, cei care ați venit, ați venit să auziți o conferință întreagă, să auziți niște idei. La fel, când facem o slujbă, noi spunem niște cuvinte care ne ajută să ne angajăm. Spunem în rugăciune către Maica Domnului, de exemplu: „Preasfântă Stăpâna mea, de Dumnezeu Născătoare, care ești lumina întunecatului meu suflet, nădejdea, scăparea, acoperământul, mângâierea și bucuria mea, mulțumesc ție că m-ai învrednicit a mă împărtăși cu preacuratul Trup și cu scumpul Sânge al Fiului Tău. Te rog, înviază și sufletul meu, cel omorât de păcate, Maica Dumnezeului celui milostiv...”

Sau la Paști, de exemplu, dacă ne-am duce la biserică și ar începe cineva să spună numai: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, nu ne-am simți în atmosfera slujbei, așa cum ne simțim când mergem acolo și auzim:

„Ziua Învierii, popoare, să ne luminăm! Paștile Domnului, Paștile! Că din moarte la viață și de pe pământ la cer, Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce cântăm cântare de biruință”;

„Acum toate s-au umplut de lumină: și cerul și pământul și cele de dedesubt. Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos, întru Care s-a întărit”;

„Cerurile după cuviință să se veselească și pământul să se bucure. Și să prăznuiască toată lumea cea văzută și cea nevăzută, că Hristos a înviat, Veselia cea veșnică”.

„Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și începătura altei vieți, veșnice; și săltând, lăudăm pe Pricinuitorul, pe Cel unul binecuvântat, Dumnezeuul părinților noștri și preamărit”.

Iată, sunt niște lucruri, niște monumente de gândire, niște lucruri extraordinare, care ne ridică; și noi nu putem renunța la ele. Cine vrea să renunțe la ele, treaba lui, dar să știți că Biserica prin asta există și prin asta se susține.

– În ce fel Maica Domnului și sfinții sunt de față când ne facem rugăciunea particulară?

– Dragă, Maica Domnului și sfinții nu sunt de față, pentru că ei sunt într-un anumit loc și nu au omniprezență, cum are Domnul Hristos. Însă este de față îngerul păzitor, care duce rugăciunile noastre, și este de față atmosfera aceasta în care ne gândim la sfinți și la Maica Domnului; și lucrurile acestea nu rămân fără rezonanță în veșnicie și în liturghia cosmică. Noi așa Îl înțelegem pe Dumnezeu, ca fiind înconjurat de îngeri și de sfinți, și ne rugăm cu încredințarea că toate lucrurile acestea sunt de efect și duc acolo unde trebuie.

– Ce ne puteți spune despre acel grup de oameni, îmbrăcați în alb, care umblă desculți, care se dau ortodocși.

– Nici nu vreau să mai aud de ei! Dragă, nu vă luați după așa ceva...

În Pateric e prezentat următorul caz: la un părinte s-a dus Satana (dracul) în chip de călugăr și vroia să intre la el. Părintele însă a zis către cel în chip de călugăr, către Satana: „Zi: Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh!”, dar acela zicea numai: „Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”. Și, dacă a văzut că nu-l poate convinge să zică: „Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh”, nu l-a lăsat să intre.

Așa și noi: oamenii ăștia, din start trebuie ocoliți. Dacă ar fi vrut Dumnezeu să fie așa ceva, era prin rânduială bisericească. Toți ăștia, care vin și se prezintă pe ei ca fii ai lui Dumnezeu, trebuie ocoliți. Toți suntem

fiii lui Dumnezeu, dacă-i vorba! Toți cei care credem în Domnul Hristos suntem și fii ai lui Dumnezeu, dar dacă vine cineva cu titlul acesta: „Sunt fiul lui Dumnezeu”, nu trebuie luat în seamă.

Se zice că la un părinte s-a dus, tot așa, Satana și i s-a arătat și i-a zis: „Închină-te mie!” Și părintele a zis: „Eu mă închin lui Hristos, de ce să mă închin ție?” Sau cineva îl întreabă pe un părinte: „Ce zici despre cei care au vedenii cu îngeri?” Și părintele răspunde: „Eu îi fericesc pe aceia care-și văd păcatele lor”.

Gata, aștia din start trebuie ocoliți! Nici nu stați de vorbă cu ei! Și îndemnați-i și pe alții să nu stea de vorbă cu ei.

– Cum să procedăm ca să mergem pe drumul celor dreți și plăcuți lui Iisus? Cum pot să-mi dau seama că nu am inima neagră, că sunt smerită, cu adevărat credincioasă? În ce constă să-mi iau crucea și să-L urmez pe Iisus? Cum ne dăm seama dacă suntem smeriți sau mândri?

– Păi, foarte simplu, dacă-ți vin gânduri de mândrie, sigur nu ești smerit. Dacă faci niște lucruri să ieși în evidență, sigur nu ești smerit. Dacă nu faci niște eforturi ca să te depășești pe tine, sigur nu-ți iei crucea. Dacă nu faci niște fapte care-ți înmulțesc credința, sigur îți scade credința. Așa că se poate, dar dacă totuși ai impresia că nu te poți verifica pe tine însuși, noi avem posibilitatea să ne verificăm cu o conștiință străină, superioară nouă, prin conștiința duhovnicului. Îi spui: „Uite, îmi vin gânduri așa și așa”, iar el îți spune... De exemplu, îi spui că ai gânduri de mândrie, și el zice: „Fii atent, că ai gânduri de mândrie, de-aia îți vin gânduri de mândrie”. Sau îi spui că ești terorizat de gândul de îngrijorare pentru ziua de mâine, și-ți zice: „Sigur n-ai credință”. Și așa mai departe... te poți verifica, dacă vrei să te verifici.

– Care este păcatul împotriva Duhului Sfânt?

– Sunt mai multe, nu-i numai unul. Păcat împotriva Duhului Sfânt este, de exemplu, necredința, este credința care nu urmează învățătura Bisericii, este nădejdea prea mare în bunătatea lui Dumnezeu, este deznădejdea, este apostazia, adică lepădarea de credința cea adevărată. Sunt mai multe care sunt socotite păcate împotriva Duhului Sfânt. Și sunt, de fapt, acele păcate în care ești și te crezi că nu ești într-un anumit păcat, ci te consideri pe cale bună; și atunci nu poți ieși din devierile în care te găsești.

– Dacă Dumnezeu dă Duhul Sfânt celor care I-L cer, se poate îndepărta sau pleca definitiv Duhul lui Dumnezeu de la cel care greșește?

– Se crede că Duhul Sfânt rămâne în sufletul omului până la moartea omului. În cel care L-a primit la Botez pe Duhul Sfânt – cum Îl primim toți, la

Botez – Duhul Sfânt Se ascunde în adâncurile ființei umane și rămâne cumva nelucrător, în sensul că e astupat de răutățile omului; dar pentru că există posibilitatea de pocăință până la sfârșitul vieții, Biserica învață că Duhul Sfânt este până la sfârșitul vieții cu puțința de a lucra în sufletul omului.

– Cum putem dobândi mai multă pace sufletească și o rugăciune curată?

– Dragă, mai întâi de toate, pacea sufletească e un rezultat al unei vieți după voia lui Dumnezeu. Cu cât înaintezi în cele plăcute lui Dumnezeu, cu atât înaintezi și în pacea sufletească. În Filocalie se spune că nepătimirea este pacea inimii; în măsura în care ai nepătimire, adică în măsura în care nu ești fărâmițat de patimi, în acea măsură vine și pacea sufletului.

– Cum pot să ajung să-i iubesc mai mult pe cei ce-mi fac rău?

– Poți să ajungi să-i iubești mai mult pe cei care-ți fac rău, dacă ajungi la măsurile acelea de care vorbește Sfântul Isaac Sirul: „Cei împătimiți de iubire față de Dumnezeu, cei nepătimiși sunt dispuși să sufere de zeci de ori pe zi greșelile altora și necazurile care vin, și totuși nu se pot sătura de oameni”. Pentru că au ajuns la o măsură în care nu mai pot fi clintiți din bine. De exemplu, în Pateric se spune despre un părinte că „din multa bunătate, nu mai știa ce-i răutatea”. Asta nu-i o chestiune pe care o realizezi printr-o metodă, ci este o chestiune pe care o realizezi prin progresul sufletesc.

– Ce trebuie să facem pentru a fi mai buni, mai înțelepți, în această lume plină de haos? Și cum ne putem face noi datoria față de lume, ca să devină mai bună?

– Nu putem să facem ceva anume, decât că dacă ne îmbunătățim pe noi, poate-i tragem și pe alții pentru bine, prin exemplul nostru. Dar nu putem să-i influențăm pe oameni decât înaintând noi înșine în bine. Dacă te faci mai bun, aduci bunătate în jurul tău, așa cum cei răi aduc răutate în jurul lor, întinează atmosfera sau o coboară.

– Care ar trebui să fie rolul preotului în societatea de azi?

– Dragă, rolul preotului în societatea de astăzi este același rol pe care l-a avut totdeauna preotul: să fie slujitor al lui Dumnezeu pentru binele oamenilor.

– Cum este Biserica deținătoare a tezaurului harismatic revărsat prin Sfintele Taine?

– Biserica, fiind o instituție întemeiată de Domnul Hristos, are darurile câte-i trebuie omului ca să se mântuiască.

– Care este temeiul cinstirii sfințelor icoane?

– Dragă, dacă crezi că pe icoană e reprezentat Mântuitorul sau Maica Domnului sau sfinții lui Dumnezeu, atunci ești cinstitor de icoane. În secolele VII și VIII, când au fost discuții în Biserică în legătură cu cinstirea icoanelor, cu împărații iconoclaști, distrugători de icoane, atunci apărătorii icoanelor au zis așa: dacă Hristos are un chip, atunci noi suntem cinstitori ai lui Hristos cinstindu-I și chipul Lui. Și, pentru că Hristos, Fiul lui Dumnezeu, S-a făcut om și are figură umană, are un chip, atunci noi putem să reprezentăm chipul Lui, iar cinstind chipul Lui, ne manifestăm cinstirea și față de Domnul Hristos, Cel mai presus de chipul Lui, dar Care are totuși un chip.

Haideți să vă povestesc ceva. În 4 martie 1990 am vorbit eu prima dată la televizor; după o vreme, călătoream cu mașina și era cu noi o femeie de prin părțile noastre, de-acolo, de pe la mănăstire. Și zice: „Părinte, v-am văzut la televizor; așa m-am bucurat c-ați fost și în casa noastră!” Adică, prin imagine și prin cuvânt. Zice: „Să știți c-am pupat televizorul!” Acuma, ea de fapt nu pupa televizorul în general: „Hai să mai pup o dată televizorul!”, ci l-a pupat fiindcă vorbeam eu atunci, iar ea s-a bucurat așa de tare, că a pupat televizorul care m-a adus pe mine acolo.

Cam așa este și cu icoana. Pupi icoana pentru că-l aduce pe sfântul respectiv în conștiința ta, în atmosfera ta, în casa ta, în cuprinsul inimii tale. Dacă gândești așa, atunci știți de ce cinstește Biserica icoanele.

Poate că sunteți unii cu influențe din ăstea, neoprotestante, sectare, influențe de natură protestantă, în general... Că „icoana e idol”. Să știți că nu-i idol! Ce deosebire e între icoană și idol? Ar zice sectarii: „Nicio deosebire, că și idolul, și icoana, tot la fel: icoana nu vede, nu vorbește, nu aude ș.a.m.d. și tot așa-i și idolul: nu vede, nu vorbește, n-aude; iată că nu-i nicio deosebire între icoană și idol”. Însă, dacă gândești așa, nu gândești cum trebuie! De ce? Fiindcă eu n-am nevoie de icoană ca să-mi vorbească, pentru că-mi vorbește Domnul Hristos în Evanghelie sau îmi descoperă ceva în conștiința mea, în rugăciune. N-am nevoie să mă audă icoana, că și-așa, nu zic: icoană, ajută-mă pe mine!, ci zic: „Preacuratului Tău chip ne închinăm, Bunule, cerând iertare greșelilor noastre, Hristoase Dumnezeule, că de voie ai binevoit a Te sui cu trupul pe Cruce, ca să-i mântuiești din robia vrăjmașului pe cei pe care i-ai zidit. Pentru aceasta, cu mulțumire Îți strigăm Ție: Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit să mântuiești lumea”. Deci eu vorbesc cu Domnul Hristos, pornind de la chipul Lui; nu zic: chipule al Domnului Hristos, auzi-mă, miluiește-mă.

Deci iată că icoana e altceva decât idolul. Ce este idolul? Idolul este o închipuire, fără existență; adică își închipuie omul că există o putere, o ființă, care de fapt nu există. Își închipuie chipul acela și îl face și îl cinstește în locul lui Dumnezeu, adică-l pune în locul lui Dumnezeu și zice: „Nu mă

interesează Dumnezeu, ci mă interesează idolul ăsta”. Or icoana nu-i în locul lui Dumnezeu, ci e împreună cu Dumnezeu.

Și atunci, există o deosebire între idol și icoană? Da, există! Ce deosebire? Idolul te depărtează de Dumnezeu, e în locul lui Dumnezeu, iar icoana te apropie de Dumnezeu, e pentru Dumnezeu. Dacă gândim așa, gândim ortodox și atunci știm de ce să cinstim icoanele.

Cândva, a venit un sectar pe la mine, la mănăstire... Mi-a părut bine că mi s-a întâmplat treaba asta! Noi avem niște icoane pe lemn, la altar, pe care le cinstim, le sărutăm, ne atingem de ele cu evlavie... Și zice el către mine: „Părinte, ce rost are să pupi scândurile ăstea?” Adică „scânduri” erau icoanele pe lemn. Și-i zic: măi frate, uite ce-i, dacă tu pupi scânduri, să nu pupi! Că eu pup icoane, nu pup scânduri!

– Ce ne puteți spune despre filmele cu Iisus? Sunt ele o încălcare a canoanelor?

– Dragă, eu personal nici n-aș face, nici n-aș viziona filme cu Iisus. Sunt o materializare, așa zice eu neevlavioasă, a unor lucruri care trebuie ținute în cinste și, într-un fel, în mister.

– Care este raportul dintre harul divin și starea morală a preotului slujitor?

– Preotul slujitor, orice stare morală ar avea, este un mijlocitor. Asta e învățătura Bisericii.

– Ce să facă un soț în cazul în care soția și-a pierdut controlul minții, îl hulește, îi înjură și-i drăcuiește pe copii și face o permanentă sminteală în familie? Ea a fost dusă în spitale, la mănăstiri, dar situația continuă.

– Cred că lucrul cel mai bun de făcut în cazuri de acestea este o internare undeva unde nu-i mai deranjează pe cei din jur.

– Pentru a putea acoperi păcatele fratelui nostru, deseori este nevoie să minți, uneori cu riscuri mari. Cum poți cunoaște când este minciună? sau când minciuna aceasta este păcat?

– Dragă, e greu de stabilit asta, doar de la caz la caz se poate rezolva chestiunea, nu poți să găsești o metodă generală pentru toate cazurile. Acuma, noi totuși trebuie să știm un lucru: noi nu avem datoria să acoperim păcatele numai așa, ca să le acoperim, ci dacă o facem din iubire sau dacă păcatele acelea care se fac nu au consecințe în societatea în care trăim. De exemplu, în Psalmul 100, care se citește în fiecare zi la Ceasul I, se spune:

„Nu voi suferi înaintea ochilor mei nicio faptă netrebnică; purtarea nelegiuită o voi urî. Pe cel ce se depărtează de la mine, nu l-am cunoscut.

Ochii mei peste cei credincioși, ca să șadă aceia împreună cu mine. Cel ce umblă fără prihană, acela-mi va sluji mie, iar cel ce umblă cu viclesug nu va sta în preajma ochilor mei, nici nu va sta înăuntrul casei mele cel ce spune minciună. În toată dimineața voi pierde pe toți ticăloșii din țară, ca să stârpesc din cetatea Domnului pe toți cei ce fac fărădelegea”.

Este vorba și despre starea noastră interioară, și despre un fel de curățire a răutăților din jurul nostru.

– Copiii rezultați din părinți care n-au fost cununați la biserică au de suferit în viața lor din cauza acestor părinți?

– Dragă, e foarte greu de știut lucrul ăsta, pentru că de suferit suferă și cei care au părinți cununați, și cei care au părinți necununați. Așa că e greu să spui... Așa, dacă-ți vine ție în minte: „A, păi stai, că părinții ăstuia sunt necununați și de-aia suferă!”, spui, dar asta-i așa, o afirmație arbitrară; noi n-avem voie să scoatem niște concluzii pentru care nu avem un temei. De suferit, suferă și unii, și alții. Nu se poate spune că cel care are părinți cununați nu suferă, iar cel care are părinți necununați suferă.

Dar fără îndoială, nu-i totuna să apari într-o familie unde e binecuvântarea lui Dumnezeu, sau să fii dintr-o familie în care nu-i binecuvântarea lui Dumnezeu. Dar omul, după ce își dă seama și după ce intră în atmosfera de gândire corectă, se poate valida în sensul acesta, că binecuvântarea Domnului o poate aduce asupra lui pentru faptele lui bune sau pentru angajarea lui religioasă.

– Cum să ne rugăm să ni se ierte păcatele, dacă am făcut chiuretaje? Domnul Hristos iartă crimele săvârșite prin avort?

– Dragă, Dumnezeu iartă tot, nu există nimic să nu ierte Dumnezeu, dacă se ajunge la condițiile iertării. Noi cerem iertarea lui Dumnezeu pentru orice păcat, și Dumnezeu știe în ce măsură ne putem face noi vrednici de iertarea lui Dumnezeu. Numai că trebuie să ai în vedere și niște lucruri de felul acesta: de exemplu, dacă ai făcut un chiuretaj, apoi, când ai posibilitatea să aduci un copil pe lume, îl aduci și pentru că nu l-ai adus pe acela pe care ai fi putut să-l aduci; și atunci, e nădejde de iertare de la Dumnezeu. Dar eu cred că și la optzeci de ani ar face femeile chiuretaje, dacă ar mai putea fi în situația de a rămâne gravide.

– O femeie mamă, care este la pensie, ce este mai bine să facă: să se retragă la o mănăstire, unde să trăiască numai în post și rugăciune pentru copiii ei și pentru ea, sau să stea pe lângă copii și să-și crească și nepoții, dar să se roage mai puțin?

– Dragă, eu cred că omul trebuie să fie angajat și să se mântuiască în condițiile lui; deci acea femeie nu trebuie să se ducă la mănăstire și să nu se mai gândească la ce se întâmplă în urma ei. Adevărul este că sunt oameni care-s așa de doritori să-I slujească lui Dumnezeu în mănăstire, încât nu se mai pot angaja, nu mai pot rămâne în societatea în care au trăit în familia lor. Dar cred că totuși nu e firesc; firesc este să stai și să-ți crești copiii și nepoții și strănepoții, pentru că la Cununie așa se spune: „Să vadă ei pe fiii fiilor lor”.

Însă mai e ceva, și anume sunt unii care pleacă la mănăstire fiindcă s-au săturat de lumea asta. Dumnezeu s-o odihnească pe mama, câteodată zicea: „Așa m-am săturat de lumea asta!” Și totuși, nu s-a dus la mănăstire, a stat acolo să-și vadă de familie și de ce-a trebuit să facă.

– Ce părere aveți despre teoriile care spun că următorul popor ales ar fi cel român?

– Nu știu dacă ar fi cel român, poate că alții zic că poporul lor. E greu de stabilit treaba asta. Să fim cumsecade, c-apoi ne-alege Dumnezeu și ca popor, și ca persoane.

– De ce Domnul Iisus Hristos, Care este atotputernic, îi dă voie diavolului să acționeze prin farmece și vrăji în dauna omului, care este făcut după înfățișarea Domnului?

– Dragă, Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, are un cuvânt pe care-l cam uită creștinii, și anume: „Fiți înțelepți față de bine și nevinovați față de rău, iar Dumnezeu va zdrobi repede pe Satana sub picioarele voastre” (Romani 16, 19-20).

Să știți că nu-s atâtea farmece câte răutăți sunt în lumea asta, numai că oamenii mereu își închipuie că influențele rele care vin asupra lor sunt de natură diavolească. În realitate, sunt de multe ori lucruri care se pot explica organic, se pot explica medical ș.a.m.d. Așa că Dumnezeu îngăduie răutățile pentru că pot fi folosite și spre bine, în anumite cazuri.

Și-apoi să știți ceva (și asta aș vrea să țineți minte de la mine): noi suntem înconjurați de taine și nu putem avea pretenția că înțelegem toate tainele. Adică: știu tot, gata! Știu că-i farmec, știu că-i influență diavolească... Nu-i așa! Sunt atâtea lucruri pe care, la drept vorbind, nu le știm. Și-atunci, de ce să punem noi pe seama vrăjmașului lucrurile care, de fapt, nu sunt de la vrăjmaș?

– Credeți că mai este posibilă o revelație absolută în ziua de azi? Și, dacă da, poate dovedi aceasta o legătură a celui ce o primește cu divinitatea? Și ce fel de legătură?

– Dragă, e foarte greu de spus lucrul acesta, pentru că pot fi și niște influențe străine de revelație, prezentate ca revelație. Cum am spus de ăia care zic că sunt ce știu eu ce, fii ai lui Dumnezeu sau nu știu ce. Păi, ăla poate că în mintea lui chiar e convins că asta-i situația: el e fiul lui Dumnezeu, alesul lui Dumnezeu, trimis de Dumnezeu ș.a.m.d. Și-atunci, cum îl poți convinge că nu-i așa?

– **Care este diferența dintre mândrie și slavă deșartă?**

– Mândria este atunci când ai cu ce te mândri și te mândrești, iar slava deșartă este atunci când te mândrești cu lucruri pe care nu le ai. De exemplu, te poți mândri cu un talent pe care-l ai, și poți să te mândrești cu un lucru pe care-l dorești, să zicem, dar nu-l ai; și te-nchipui tu că ce fain ar fi dacă ai fi așa sau dacă ai fi nu-știu-cum. Cam în felul acesta... Dar, dacă vrei să vă edificați mai bine, citiți din Filocalia, volumul I, despre slava deșartă și despre mândrie, din „Cele opt gânduri ale răutății”, de Sfântul Ioan Casian. Sau citiți din *Scara* Sfântului Ioan Scărarul, unde sunt două capitole, separate, despre slava deșartă și despre mândrie. Cei mai mulți însă dintre cei care au studiat lucrurile acestea consideră că mândria și slava deșartă sunt aspecte diferite ale mândriei, de fapt.

– **Iertarea păcatelor poate fi obținută numai prin spovedanie sau se poate obține și printr-o viață religioasă și prin căință puternică, prin respectarea poruncilor Domnului?**

– Dragă, e foarte greu de spus că iertarea păcatelor poate fi primită și altfel decât în rânduiala spovedaniei, de vreme ce Domnul Hristos a dat oamenilor puterea dezlegării păcatelor. N-ai niciun motiv să n-o cauți acolo unde o poți avea, și să dorești s-o ai acolo unde nu-i sigur c-o poți avea. În Biserica Ortodoxă se consideră că iertarea păcatelor se dă celor care se spovedesc corect, care se spovedesc cu pocăință. Nu așa, că te duci numai și spui niște lucruri, câte le spui, ci când faci un lucru cu adevărat religios.

– **Cum explicați versetul: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul” (Ioan 1, 1)?**

– E vorba de Domnul Hristos, de Fiul lui Dumnezeu, Care la începutul existenței, la începutul creației, exista și era din Dumnezeu.

– **Care este raportul dintre Adam și Iisus Hristos?**

– Sfântul Apostol Pavel face niște corelații între Iisus Hristos și Adam, în sensul că Adam este omul cu care s-a început existența umană și care a căzut și a adus, prin căderea lui, moartea, iar Domnul Hristos este Cel care e

Adam cel nou, Care a adus învierea. Vă indic capitolul al 15-lea din Epistola I către Corinteni și capitolul al 5-lea din Epistola către Romani ale Sfântului Apostol Pavel.

– Dacă ne-am pierdut o dată credința în Dumnezeu, o putem regăsi a doua oară?

– Păi, cu credința e cam cum e cu cultura: dacă te ții de ea, o ai, iar dacă nu te ții, o pierzi. E greu să stabilești cum se poate redobândi credința, dar eu un lucru știu: dacă faci faptele credinței, ți se înmulțește credința, iar dacă faci fapte de necredință, ți se înmulțește necredința. De exemplu, cineva care nu merge la biserică, de câte ori nu merge scade în credință. Duminica trebuie să meargă la biserică, iar dacă nu merge, înseamnă că face o faptă de necredință și sigur crește în necredință. Duminica cealaltă trebuie să meargă la biserică și nu merge, iarăși cade din credință și tot în necredință ajunge. Dar dacă începe să meargă la biserică, face fapte de credință și i se întărește credința. Așa e și cu postul, așa e și cu rugăciunea, și cu citirea din Sfânta Scriptură și cu toate faptele care țin de credință.

– Ce calități trebuie să îndeplinească cineva care vrea să devină preot? Care sunt condițiile morale pentru a putea fi hirotonit?

– Dragă, acestea se învață la școală, la teologie. În orice caz, Sfântul Apostol Pavel are niște texte... de exemplu, în Epistola I către Timotei, în capitolul al 3-lea, și în Epistola către Tit, sunt indicate condițiile pe care trebuie să le aibă cineva care se face preot. În special trebuie să aibă o viață curată, o viață care să-l recomande. Și mai ales trebuie să aibă nume bun.

– Mântuitorul mai este numit și Emanuel. De ce este numit așa?

– În cartea proorocului Isaia (7, 14) e numit Emanuel, care înseamnă „cu noi este Dumnezeu”, arătând raportul Mântuitorului cu oamenii.

– Dacă Iuda s-ar fi întors la Iisus, după trădarea sa, ar mai fi existat iertare pentru el, ar fi fost primită pocăința sa?

– Dragă, de vreme ce nu s-a întâmplat așa, nu cred că mai e cazul să speculăm niște lucruri de felul acesta. Dar noi credem că Dumnezeu iartă tot, când există condițiile iertării. Așa cum i-a iertat pe răstignitori, cel puțin cum S-a rugat pentru răstignitori, când a zis: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!”, poate că l-ar fi iertat și pe Iuda, tot pentru că n-a știut ce face.

– Simbolul niceo-constantinopolitan precizează că Mântuitorul „va veni cu slavă, să judece viii și morții”. Dintotdeauna s-au vehiculat

diferite date ale acestei Parusii, iar în momentul de față se vehiculează anul 2000. Privind viața religios-morală contemporană, se poate vorbi de o Parusie foarte apropiată?

– Eu cred că nu, pentru că înaintea lui Dumnezeu, mia de ani e ca ziua de ieri, ce a trecut. Dacă privim lucrurile cu măsurile omului, poate da, însă, dacă privim lucrurile cu măsurile lui Dumnezeu, poate că nu. Ceea ce știm noi este că nu știm... Asta e important: să știm că nu știm când va fi și să fim totdeauna pregătiți, ca să poată fi oricând pentru noi.

Dar să avem în vedere și faptul că noi așteptăm anul 2000, însă poate că deja suntem în anul 2000. De ce? Pentru că era noastră este stabilită greșit. Anul 1 al erei noastre a fost socotit anul 753 de la întemeierea Romei. Calculul erei noastre, al erei creștine, a început cu anul Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, dar calculul s-a făcut pentru prima oară în secolul al VI-lea, or cei din secolul al VI-lea nu mai puteau avea o evidență precisă a anului Nașterii Mântuitorului. S-a luat convențional anul 753 de la întemeierea Romei și s-a zis: acesta este anul 1. Însă studiile care s-au făcut au adus la iveală faptul că, la anul 753 de la întemeierea Romei, Irod nu mai exista, și atunci n-ar fi putut avea loc confruntările și situațiile care sunt prezentate de Sfântul Evanghelist Matei; și-atunci, s-a ajuns la concluzia că era noastră e greșită cu vreo patru ani, că trebuia luat ca an de plecare al erei creștine nu 753, ci 749. Or în cazul acesta, noi suntem în anul 1995, dar în realitate în 1999. Iar anul 2000 nu va fi anul 2000 cel real, ci 2005 sau 2006. Așa că degeaba așteptăm anul 2000, că nu știm când e.

– Cum putem împiedica faptul ca rugăciunea să devină uscată și fără trăire?

– N-avem cum, că toate ale omului sunt la nivelul omului și cum ți-e viața, așa ți-e rugăciunea.

– Sunt primite rugăciunile spuse numai cu buzele, dar netrăite interior cu inima?

– Sunt primite, pentru că nu-i poți cere unui copil să meargă la același pas cu un om mare. Deci eu mă rog cum pot, și Dumnezeu îmi primește rugăciunea, așa cum a fost vorba despre tatăl fiului lunatic, când a zis cu lacrimi: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele!” (Marcu 9, 24). Și credea, și nu credea. Și Domnul Hristos n-a zis: „A, păi dacă nu crezi cât trebuie, n-am ce-ți face!...”, ci l-a ajutat în starea lui. Nu putem ajunge la mult decât de la puțin, de la cât suntem. Dacă facem ceva pentru mai mult, ajungem la mai mult. Cum am spus, cu credința e cum e cu cultura. Nu poți să ajungi să faci geometrie analitică înainte de a face geometrie plană.

– Cum ajutam morții prin Liturghie? Când moare cineva fără lumină, ce trebuie făcut ca să primească această lumină?

– Nu ai ce face. Dacă a murit fără lumină, te gândești la el c-a murit fără lumină. Noi considerăm că moartea cea creștinească, pentru care ne rugăm când zicem: „Sfârșit creștinesc vieții noastre...”, este și cu prezența unei lumânări, în sensul acesta, că omul a trăit creștinește, în lumină, și vrea să moară în lumină. Dar nu se poate zice că cineva care n-a avut o lumânare la căpătâi când a murit e părăsit de Dumnezeu sau a fost lepădat de Dumnezeu. Și atunci, ne rugăm pentru el cum ne rugăm pentru orice mort, cu lumină sau fără lumină. Nu poți să faci ceva anume.

Iar cât privește slujbele pentru morți, noi avem bucuria de a-i cuprinde pe morți în gândurile noastre, în conștiința noastră, ca și când ar fi vii. Eu nu mă gândesc niciodată la părinții mei ca la niște morți din cimitir, ci mă gândesc totdeauna ca la niște vii pe care-i am în conștiința mea și cu care nădăjduiesc să mă întâlnesc cândva și pentru care pot face rugăciune; și mă bucur că pot să mă rog, că am acest dar de la Dumnezeu în Biserica Ortodoxă, ca să-i am în vedere în continuare; deci nu i-am părăsit.

Duminică, s-a făcut la noi la mănăstire un parastas pentru un preot – cunoscut de mine – și pentru soția lui. Un om care m-a ajutat pe mine foarte mult. Și, după Liturghie, înainte de a începe parastasul, a venit sora mea la mine – eu am o soră la Victoria, lângă mănăstire – și m-a atenționat că-i acolo și că vrea să vorbească cu mine. Și-i zic: dragă, nu pot să vin acum, fiindcă trebuie să stau la parastas, că-s prieten și cu morții, și cu viii. După aceea, într-un cuvânt scurt pe care l-am ținut la parastas, le-am spus oamenilor ce mi s-a întâmplat și cum am zis, că-s prieten și cu morții, și cu viii. Cum sunt prieten cu morții? Mai pot fi prieten cu morții? Da, pot fi! Cum anume? Păi, uite-așa, că morții nu-s morți și sunt sigur că, dacă ar avea posibilitatea de a se manifesta cum s-au manifestat ca vii, s-ar fi manifestat față de mine cu aceleași sentimente, iar eu îi consider ca pe niște vii departe de mine, așa ca și când ar fi un prieten al meu în America, de pildă, și am față de el exact sentimentele pe care le-am avut când era aici, până n-a plecat în America. De ce? Pentru că nu și-a schimbat locul, nu și-a schimbat poziția din inima mea. Am zis că așa-s prieten cu morții. Ei, dar acum sunt prieten și cu viii. Cu viii, cu cine? Cu copiii lor, care făceau parastas. Sunt tot așa de prieten și cu viii, cum sunt prieten cu morții, sau așa-s de prieten cu morții, cum sunt prieten cu viii. Și mi-a părut tare bine că mi-a venit în cap să zic așa, că-s prieten și cu morții, și cu viii.

– Cum poți urî păcatul în mod concret? Să nu ne răspundeți numai: „nefăcându-l”.

– Dar cum să vă răspund? Măi fraților, în mod concret urăști păcatul atunci când nu vrei păcatul, când păcatul îl consideri ca păcat; atunci îl urăști. Dar dacă-l consideri așa, un lucru obișnuit... A venit odată la mine la spovedit un tânăr și l-am întrebat: dar cu păcatele sexuale cum stai? „Păi, zice, ca toată lumea!” În cazul ăsta, apăi nu urăști păcatul!

– Pentru dezlegarea cununiilor ce trebuie făcut?

– Dragă, cu dezlegarea cununiilor lucrurile stau așa. În lista de întrebări ajutătoare pentru cel ce se spovedește... pentru că noi trebuie totuși să întrebăm... De exemplu, la mine vin oameni la spovedit și le zic: no, spune! „Păi, zice, întrebați-mă dumneavoastră!” Ar trebui să vină el să-mi spună, nu să-l întreb eu. Și bineînțeles că-l întreb: la biserică mergi? ș.a.m.d. Iar în lista care e cuprinsă în rânduiala de spovedanie este și întrebarea aceasta: „Ai legat cununiile cuiva?” Dar nu dă nicio indicație cum anume se leagă cununiile cuiva.

Și-apoi se duc, mai ales fete mai în vârstă, se duc pe la ghicitori, se duc pe la preoți care deschid cartea și care, de fapt, deschid numai ca pretext cartea, că nu pot citi ce le spune, că în carte nu scrie așa. Eu am făcut odată o experiență... a venit cineva la mine și-mi zice: „Părinte, îmi deschideți și mie cartea?” Zic: da, una de engleză – aveam o carte de engleză acolo. No, acum, dacă eu i-aș fi deschis cartea aia de engleză – și mai ales cum e sistemul ăsta Braille, de nu-l cunoaște multă lume –, puteam să-i spun ce vroiam eu de-acolo și puteam să-i spun că nu-i de engleză. Ei, nu se poate așa ceva! Dar, mă rog, dacă se duc la oameni din ăștia, care au pretext cu cartea... Îi întrebă: „Câți ani ai? – Treizeci. – A, păi ți-s cununiile legate, dacă nu ești măritată”. Adică, domnule, dacă ai ajuns la vârsta asta, se poate presupune că nu te mai căsătorești, să zicem.

Sau vine cineva de pe la Vâlcea, la mine, un tată cu fiica lui, că „nu se mărită fata”. Și zic eu: câți ani are? „Nouăsprezece”. Zic: eu am o nepoată care-i de 32 de ani, și încă nu-i măritată. Și aș face ceva pentru nepoată-mea, dacă aș putea. Dar n-am ce face. Și atunci, omul zice către fată: „Hai să mergem, că făcurăm drumul degeaba!”

Până la urmă, nepoata mea s-a măritat, dar la 36 de ani. Dacă a zis cineva că e legată cununia, nu i-a spus că numai până la 36 de ani e legată, ci a gândit că e legată pe toată vremea.

Așa că astea sunt chestiuni foarte relative, nu trebuie să vă frământați pentru niște lucruri... „că e legată cununia”. Păi cum e legată, cine-a legat-o, de ce a legat-o, cine-o dezleagă, cum o dezleagă? Și vine la mine câte cineva și zice: „Părinte, să-mi faceți niște rugăciuni de dezlegarea cununii”. Acuma, ei n-au de unde să știe care rugăciune e de dezlegarea cununii și

care rugăciune e de altă dezlegare. Și-atunci, eu le fac rugăciuni de dezlegare în general, iar ei pleacă cu gândul că acum i-am dezlegat cununia. Apoi, vede dacă i-am dezlegat-o ori nu i-am dezlegat-o. Realitatea este că eu fac rugăciuni de dezlegare în general, pentru că o rugăciune de dezlegare a cununii nici nu există.

Mai vin unii oameni să le fac molitvele Sfântului Vasile cel Mare și nu știu ce. Și eu știu că ăștia-s de pe la ghicitori și de pe la preoți din ăia care umblă cu așa ceva... Zic: cine te-a trimis la mine? „Păi, mi-a spus părintele cutare”. Sau: „Mi-a spus femeia cutare, ghicitoarea cutare”. Zic: mă, știți ceva? Eu nu fac slujbe de comandă! Eu sunt preot și știu ce am de făcut!

– S-au făcut multe comentarii la Apocalipsa Sfântului Ioan, iar unele i-au înspăimântat pe credincioși. Ce părere aveți despre Apocalipsă?

– Dragă, Apocalipsa, înainte de toate, este o carte din Noul Testament, care în Biserica Ortodoxă nu are circulație... decât în sensul că este cuprinsă în Noul Testament. Eu cunosc un singur comentariu ortodox la Apocalipsă, scris de Sfântul Andrei al Cezareii, dar să știți că nu-i un comentariu științific și nici adânc. De exemplu, acolo, în legătură cu numărul fiarei, 666, se consideră că acest număr se scrie cu trei 6 unul lângă altul. Or numărul 666, la evrei și la greci se scria cu litere, nu cu cifre. Așa încât 666 s-a scris cu literele alfabetului evreiesc sau grecesc, în Apocalipsă; cred că grecesc, pentru că a fost scrisă în limba greacă. Iar în felul acesta, are o semnificație. Și acolo, în comentariul Sfântului Andrei al Cezareii, ia trei 6 unul lângă altul și zice că una-i mânia, una-i mândria, una-i cutare... Nu-i un comentariu științific...

Acuma, ce vreau eu să rețineți de la mine, în legătură cu asta: că Apocalipsa, ca toate cărțile Noului Testament, nu s-a scris ca să rămână posterității. Singura carte din Noul Testament care este un fel de studiu este Epistola către Romani, și e totuși o carte ocazională. Toate cărțile Noului Testament – câte sunt, 27 la număr – au fost scrise ca niște scrieri ocazionale. Nimeni, niciun autor nu s-a gândit că scrierea respectivă o să rămână posterității și or s-o citească cei din anul 2000, de pildă. Nu! Ci ei au scris așa, cum ne scriem noi niște scrisori unii altora. Sfântul Apostol Pavel, de exemplu, a scris o scrisoare către Filimon, și uite că scrisoarea aceea a fost cuprinsă în Noul Testament. Și așa a fost și cu Apocalipsa.

Apocalipsa privește niște lucruri contemporane cu autorul, în special, nu contemporane cu noi. Însă Biserica Ortodoxă a fost totdeauna rezervată față de Apocalipsă. Cum? Din Noul Testament, 26 de cărți din cele 27, deci toate mai puțin Apocalipsa, se citesc la cultul ortodox în vreme de un an liturgic. Deci Evangheliile, Faptele Apostolilor, epistolele Sfântului Apostol

Pavel, toate se citesc. La Apocalipsă nu se face niciodată nicio referire și nici nu se citește vreun text. Înseamnă că Biserica a ținut-o cu o rezervă. O avem în Noul Testament, o citim, ne folosim de ea, dar nu avem pretenția că o putem comenta. În orice caz, Biserica n-o comentează.

– În perioada critică, femeia poate să meargă la biserică?

– Dacă ține igiena și știe cum să se rânduiască pentru a nu fi nicio impietate, eu cred că poate, pentru că e ceva natural, nu e ceva care o pune într-o stare de păcătuire.

– Dacă unul dintre soți îi interzice celuilalt soț să meargă la părinți ca să-i ajute, ce trebuie făcut?

– Trebuie să-l convingă că nu se poate așa ceva, pentru că, dacă iubești pe cineva, îi iubești și pe ai lui. Să știți că la mine au venit oameni care mi-au spus: „Părinte, niciodată nu ne-a zis ginerele *tată* și *mamă*”. Or așa ceva nu-i creștinește!

Acum am început și eu să întreb la spovedit: „Îți cinstești părinții? – Da, bineînțeles! – Dar socrii? – Păi, și pe socri... – Dar le zici „tată” și „mamă”? – A, păi nu le zic... – No, te duci acum și le zici „tată” și „mamă” și apoi vii la mine și-mi spui că le zici!

Nu se poate, domnule! Adică, dacă ții la unul, ții și la ceilalți; dacă eu țin la soția mea, apăi țin la toți ai ei, nu țin numai la ea. Iar dacă nu ții la ei, să știi că nici la ea nu ții!

– De ce îl numeau pe Mântuitorul ca fiind Ilie sau unul dintre prooroci (cf. Matei 16, 13-14; Marcu 6, 15)?

– Pentru că se credea că Ilie revine sau că Mântuitorul e cu duhul și puterea lui Ilie, sau că nu este Hristos, ci e un prooroc oarecare. Era o concepție a vremii de atunci.

– Nu este o copilărie să credem că Fiul lui Dumnezeu putea accepta ispita? De ce mai există acest episod?

– Există pentru exemplul nostru, ca să știm că „întru ceea ce a pățimit, El însuși fiind ispitit, poate și celor ce se ispitesc să le ajute” (Evrei 2, 18).

– Ce trebuie să fac și cum să-l conving pe un prieten care a intrat într-o sectă adventistă, ca el să se întoarcă din nou în sânul Bisericii Ortodoxe?

– N-ai ce face, îl lași așa cum e.

– De ce spun catolicii, în *Crez*, „și de la Fiul” (*Filioque*)?

– Acesta este un adaos din secolul al VI-lea, când, ca să fie cumva contrabalansată erezia arienilor⁴, care era încă destul de întărită, ca să nu se creadă că Fiul nu are calitățile pe care le are Tatăl, s-a adăugat, la un sinod de la Toledo, din Spania, acest adaos la *Crez*, în legătură cu purcederea Duhului Sfânt: „și de la Fiul” – *Filioque*⁵, iar asta este specific catolicilor.

Însă aș vrea să rețineți un lucru: că Biserica, până la 1054, a fost una. Cineva m-a întrebat pe mine: „Părinte, ce-au fost întâi, catolici sau ortodocși?” Eu i-am spus c-au fost catolici ortodocși și ortodocși catolici. Pentru că nu se punea problema, era Biserica una. Dar diferențe au existat și înainte de 1054, și totuși Biserica a existat, cu diferențe cu tot.

Acuma, se insistă pentru re-unirea catolicilor cu ortodocșii... Bineînțeles, fiecare crezând că unirea ar trebui să se facă devenind catolicii ortodocși și respectiv ortodocșii catolici. Dar nu cred că trebuie să insistăm prea mult asupra faptului că trebuie neapărat să fie așa, adică ortodocșii să devină catolici sau catolicii să devină ortodocși, ci s-ar putea o conviețuire așa cum a fost până la 1054, când diferențele existau... Dacă a existat diferența aceasta, din secolul al VI-lea, de pildă, (și au existat și alte diferențe: și cu data Paștilor, și cu altele și cu altele) și totuși Biserica a putut fi una, tare bine ar fi dacă ar putea fi și acum așa. Numai că fiecare crede că el e mai ceva. De exemplu, romano-catolicii au preoțime necăsătorită, preoții ortodocși sunt căsătoriți, iar greco-catolicii – care zic ei (dar n-au dreptate) că sunt puncte intermediare între ortodocși și catolici, dar de fapt nu-s nici catolici, nici ortodocși, la drept vorbind – au tot preoțime căsătorită. Ei, atunci romano-catolicii, care au preoți necăsătoriți, de ce acceptă și preoți căsătoriți, în cazul ăsta? Înseamnă că se poate conviețui, dacă oamenii ar fi mai înțelegători și mai binevoitori, pentru că fiecare are specificul lui și are limba lui și are concepția lui și așa mai departe.

– Este adevărat ce scrie presa despre reîncarnare? Dumnezeu permite sufletelor să se întoarcă în alte corpuri care se nasc, pentru iertarea păcatelor din altă viață?

– Acum, eu aș zice că de asta să-i întrebați pe ăia care scriu... Dar să știți că Biserica Ortodoxă nu consideră necesară și nu consideră adevărată revenirea sufletelor. De ce? Pentru că mântuirea la noi este prin Mântuitorul, nu este prin noi. Eu nu trebuie să trăiesc o viață în plus, ca să fac niște experiențe și să mă fac mai bun, pentru că pe mine mă mântuiește

⁴ Erezie apărută în secolul al IV-lea, care nega egalitatea și consubstanțialitatea Fiului lui Dumnezeu cu Dumnezeu-Tatăl și prin aceasta nega dumnezeirea Fiului.

⁵ „Qui ex Patre *Filioque* procedit” = „Care de la Tatăl și de la Fiul purcede”.

Mântuitorul, nu mă mântuiesc eu, prin experiențele mele, nici prin migrări prin diferite ființe și ce știu eu mai ce.

– **De ce se scrie în Biblie că păcatele împotriva Duhului Sfânt nu se vor ierta? Prin spovedanie nu se iartă absolut toate păcatele?**

– Se iartă toate, dar numai dacă le părăsești; dacă ești în ele, nu ți se iartă.

– **Fumatul este un păcat?**

– Da. Eu sunt tare împotriva fumatului, și la bărbați, și la femei. Vin oameni la spovedit la mine și-mi spun că fumează. Eu, dacă nu mai are niciun alt păcat, decât asta, că fumează, îi spun:

– Ne întâlnim când nu mai ești fumător.

– Părinte, d-apăi cât fumez eu, iau câteva țigări și...

– Păi, atunci de ce-ți mai pângărești sufletul? Nu mai fuma deloc!

– Păi, să vedem, că nu știu ce...

– Și-atuncea, eu zic: la ce să te număr, la fumători sau la nefumători?

– La nefumători.

– Atunci, pe mine la ce să mă număr? Că eu sunt nefumător, nu tu!

Deci păcatul, ca să ți-l ierte Dumnezeu, trebuie părăsit; dacă nu-l părăsești, nu ți-l iartă Dumnezeu. Și unii zic: „Păi, părinte, dar sunt și preoți care fumează!” Zic: la ăia să te duci! Sau zice: „Părinte, dar nicăieri nu scrie că fumatul este păcat”. Și zic: dragă, dar nici despre droguri nu scrie nicăieri. Tu ai văzut vreun om drogat? Că eu am văzut și știu ce fac astfel de oameni. Și nu scrie nicăieri că trebuie să eviți drogurile, dar, cu toate astea, uite, noi susținem că trebuie să le eviți și că e păcat să te droghezi. Tot așa e păcat și să fumezi. „A, păi – zice – ce fac eu e nimica toată! – Ei, păi dacă-i nimica toată, lasă-te de nimica toată!”

– **Explicați, vă rog, înțelesul expresiei „sărac cu duhul”.**

– „Sărac cu duhul” înseamnă smerit, om care niciodată nu-i mulțumit cu cât a realizat. Mereu vrea mai mult, e angajat spre mai mult.

– **Și ce sens i-a dat acestei idei Domnul Hristos?**

– „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre” (Matei 11, 29).

– **Există patru cruci: crucea căsătoriei, crucea fecioriei, crucea călugăriei și crucea celor handicapați. Noi trebuie să alegem una din...**

– Nu-ți alegi niciuna, ci le ai, le primești. Cine-și alege? Să știți că nimeni nu-și alege suferința, dacă-i un om care gândește bine; că n-ai de ce. De ce să-mi aleg suferința? Adică Biserica zice: „Sfârșit creștinesc, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos să cerem” (deci *fără durere*), și eu să vreau durerea? Păi, înseamnă

cu nu-s cum trebuie. Sau ne rugăm pentru înainte-stătătorul Bisericii noastre: „Întâi pomenește-l, Doamne, pe Înaltpreasfințitul Arhiepiscopul și Mitropolitul nostru, pe care dăruiește-l sfintelor Tale biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului Tău” și răspundem: „Pe toți și pe toate!”, adică nu numai pe mitropolit, ci și pe toți credincioșii și pe toate credincioasele îi dorim întregi, sănătoși, în pace, îndelungați în zile. Astea sunt lucruri care țin de credință. Și-atunci, de ce să zic: „Doamne, dă-mi ceva de suferit!”? Poate: „Doamne, fă-mă să nu sufăr deloc, să am energiile pe care le am, spre bine, spre înmulțirea binelui”.

Nu-ți alegi crucea, crucea ți-o dă Dumnezeu, iar tu numai ți-o porți, nu ți-o alegi.

– **Marele teolog alexandrin Origen are cuvinte elogioase la adresa științei medicinei. În ipostaza că ești bolnav, recomandarea primă este medicul sufletesc, adică preotul duhovnic. Dacă în acest caz suferința continuă, cum vedeți aportul medicinei, adus în acest sens?**

– Păi bine, medicul sufletesc, dar nu numai medicul sufletesc, ci-l trimiți la doctor! Se duce la doctor, care-i spune mai bine decât mine, ca duhovnic, ce are de făcut. La mine a venit odată cineva să mă întrebe ce să facă, fiindcă are un duhovnic care-i zice să nu se ducă să se opereze de apendicită, ci să rabde... Păi, nu știu dacă el ar fi răbdat, în aceeași situație, dacă i-ar fi spus un duhovnic. Nu merge așa, domnule! Trebuie să te duci la oameni care au o perspectivă, o pricepere, care știu ceva. Nu așa: „Fă asta!”, și tu habar n-ai ce se-ntâmplă.

– **Sunteți de acord cu chimioterapia?**

– Sunt!

– **Când a căzut Satan, înainte sau după crearea omului?**

– Mă, în treburile de-astea... Nu știu, poate mi le puneți anume, să mă-ncuiați! În Sfânta Scriptură se zice: „Când am creat stelele, îngerii lui Dumnezeu Mă laudau” (Iov 38, 7). Altceva noi nu știm, decât ceea ce ni se descoperă. N-avem de unde să știm! Cine se poate transporta acuma la începuturile existenței și să știe exact când s-a întâmplat cutare sau cutare lucru? În orice caz, atunci când a căzut omul, deja era căzut îngerul cel rău.

– **E păcat să-ți pui banii cu dobândă la CEC?**

– Dragă, eu cred că nu-i păcat, pentru că nu faci o înșelăciune prin asta. Dacă ai face o înșelăciune sau dacă i-ai da cu camătă, nu la CEC, ci la oameni care nu-ți pot da camăta, atunci da.

La mine mai vin unii oameni care zic: „Toate păcatele le-am făcut! – Chiar toate le-ai făcut? – Toate, părinte, să știți că toate păcatele le-am

făcut! – Bani cu camătă ai dat? (Fiindcă eu știu că, de obicei, bani cu camătă nu dau ei.) – Nu. – Păi, vezi că nu le-ai făcut pe toate? Acuma spune-le pe alea pe care le-ai făcut!”

– **În Psalmul 142 se spune: „Nu-ți întoarce fața Ta de la mine, ca să nu mă asemăn celor ce se coboară în mormânt”. E adevărat că sunt părăsiți de Dumnezeu cei care pleacă în mormânt?**

– Dragă, cei vechi, mai ales cei din Vechiul Testament, socoteau că sfârșitul vieții e sfârșitul omului, e sfârșitul existenței; și-atunci, dacă ziceau: „Să nu mă lași în mormânt”, însemna „să mă ții în viață”, nu părăsirea în sensul că cel mort e părăsit de Dumnezeu; pentru că Dumnezeu îl are pe cel mort în vedere cum îl are și pe cel viu. Nu există o posibilitate de a cădea de la Dumnezeu cineva care vrea să fie cu Dumnezeu.

Să știți că mie nu mi-e frică că nu mă duc în rai. De ce? Pentru că nu-mi pot închipui că Dumnezeu respinge pe cineva care-I slujește și pe care-l miluiește în viață. Și-atunci, de ce să mă respingă? Așa trebuie să gândim cu toții, dacă ducem o viață cum îi place lui Dumnezeu.

– **În Evanghelia se spune: „Celui ce are i se va mai da, iar de la cel ce nu are, și ce i se pare că are i se va lua” (Mt 13, 12). Ce înseamnă asta?**

– Este vorba despre cunoștință și făptuire. Cel care crede că are cunoștință de Dumnezeu, dar nu are făptuire, va ajunge în situația să își dea seama că nici cunoștință adevărată nu are, pentru că nu-i susținută de făptuire.

– **Cum trebuie să fie comportamentul femeilor, din punct de vedere fizic, când intră în sfânta biserică, la slujbă?**

– Ar fi bine să nu fie fardate și ar fi bine să fie acoperite cu batic. Și bineînțeles, să nu umble decoltate sau... Dar nu numai femeile, ci și bărbații. Îmi spunea cineva că, în Apus, și la împărțășit se duc bărbații în pantaloni scurți. Așa s-a ajuns la nepăsare față de lucrurile sfinte. Or la noi... să ne gândim la portul popular, să ne gândim la decența portului popular și să ținem cumva echilibrul, în sensul acesta. Să știți că eu mă bucur foarte mult de femeile care țin la ceea ce înseamnă ținută feminină și care știu cum să se prezinte, măcar înaintea lui Dumnezeu. Desigur, în fața lui Dumnezeu suntem totdeauna, dar acum așa s-a încetățenit moda de prezentare fără batic, încât aproape că nu le mai poți cere femeilor lucrul acesta. Deși mama mea, Dumnezeu s-o odihnească, cred că nu i-a mai văzut nimeni capul descoperit, de când s-a căsătorit. Și a trăit totuși o viață frumoasă și bună.

– **Dacă cineva se păstrează în abstenență până la terminarea studiilor superioare, medicul i-a spus că se îmbolnăvește. Este posibil?**

– Apăi, ăla-i medic care nu e credincios. Poate că sunt mai mulți medici de-ăștia. Pentru că să știți că totuși organismul își face descărcările lui, care nu sunt vinovate.

– **Ne puteți explica sensul ruperii catapetesmei (cf. Luca 23, 45)?**

– Da, era vorba despre nesepararea sau despre apropierea evreilor de neamuri, de creștinii care nu erau evrei.

– **De ce a fost necesar blestemul și uscarea smochinului de către Domnul Iisus Hristos (cf. Matei 21, 18-21)? Cum explicați?**

– Dragă, pentru asta e o singură explicație pe care o știu eu; explicația e în Triod, la ziua de luni din Săptămâna Mare, și spune că Domnul Hristos nu și-a manifestat niciodată cuvânt de blestem asupra oamenilor și a găsit modalitatea aceasta de a blestema un smochin pentru nedisponibilitatea lui pentru rodire – s-ar zice, deși și asta este așa, cumva cu semnul întrebării – și că prin aceasta a vrut să arate că are și putere pedepsitoare, nu numai putere iertătoare. E o explicație a Triodului, eu alta nu știu... și cred că totuși pentru noi lucrul acesta rămâne o taină, dar nu trebuie să ne speriem, pentru că sunt și alte multe taine, pe care tot nu le putem elucida.

– **Dacă vorbești despre faptele tale bune, dar nu ca să te lauzi, atunci Dumnezeu ți le șterge?**

– Nu ți le șterge.

– **Ce se întâmplă la o biserică într-o comună în care preotul și cântărețul fac Sfânta Liturghie când vor?**

– Păi, se-ntâmplă rău, că nu-i bine! S-o facă atunci când trebuie, nu când vor. Pentru că dacă nu vor când trebuie și n-o fac când trebuie, atunci degeaba o fac numai când vor ei. Nu-i bine! Trebuie controlate lucrurile acestea și rezolvate.

– **Ce se întâmplă cu credinciosul care își spune păcatul, dar pe care preotul nu-l dezleagă prin rugăciune?**

– Păi, ce se-ntâmplă? Acela trebuie să fie preocupat de iertare în continuare. Nici eu nu-i dezleg pe aceia care rămân în păcate, care continuă să fie în păcat. Cum v-am spus în legătură cu fumatul, pentru mine e un mijloc de verificare: ce-ți trebuie, țigara sau Împărtășania? Dacă vrei Împărtășania, renunți la țigară; dacă vrei țigara, renunți la Împărtășanie. Și-atunci, nu-i dau dezlegarea. De ce? Pentru că el n-are condițiile dezlegării. Când se lasă el de păcat, îi dau și eu dezlegarea. Până se ține el

legat, de ce să-i dau dezlegare? Și nu se-ntâmplă nimic, decât că-l pui în preocuparea de a face.

Chiar acum, nu demult, a venit unul la mine și mirosea a fum proaspăt. Și i-am spus de la început: „Măi frate, să știi că eu pe tine nu te-aș spovedi! Că tu și-așa, uite, fumezi, și eu nu-i dezleg pe cei care fumează”. Și el zice: „Părinte, nu-i nimic dacă nu mă spovediți, că mă duc eu la altcineva. Dar vă rog totuși să mă lăsați să vă spun necazurile. – Poți să spui și păcatele, și necazurile, dar asta nu înseamnă că te spovedești. Iar când te duci la altcineva să te spovedești, să-i spui c-a zis Părintele Teofil de la Sâmbăta că nu te dezleagă fiindcă nu te lași de fumat. Și-apoi, ce va vrea acela, să facă cu tine”.

– Vorbiți-ne despre Părintele Serafim Popescu.

– Aș vrea să știu cine-a pus întrebarea aceasta! Știți de ce? Pentru că nu m-a mai întrebat nimeni, toți oamenii mă întreabă de Părintele Arsenie; și mie mi-e tare drag Părintele Serafim Popescu.

A fost un om cu o structură foarte bună, din punct de vedere al liniștii sufletești; un călugăr care a trăit o viață în anonimat, care n-a căutat să se afirme. A stat cincizeci de ani la noi la mănăstire, din 1940 până în 1990, la moarte, cu o întrerupere doar de un an și câteva luni, când a fost în Germania, trimis de Mitropolitul Nicolae Bălan.

A fost preot slujitor; un om tare cumsecade, un om de care s-au bucurat oamenii – așa l-am caracterizat eu. Un om odihnitor de oameni, un om în preajma căruia te simțeai bine, un om care într-adevăr îți aducea aminte de Dumnezeu, de bunătatea lui Dumnezeu.

Era un duhovnic îngăduitor; ne duceam la spovedit la el și, dacă îi ziceam că n-am putut face ceva – din prăvilă, de exemplu – zicea: „Dragă, fă ce poți! Fă ce-ți ajută Dumnezeu!” Așa-mi plăcea de mult gândul lui bun și înțelegerea față de neputința omenească!

Era un om vesel, râdea cu poftă când era cazul. Cineva din Germania chiar a venit odată și avea un reportofon, iar când l-a auzit râzând, imediat l-a înregistrat, să-l mai audă și prin Germania.

A fost un om tare de treabă. Cel puțin eu l-am avut duhovnic ani și ani de zile și m-am simțit foarte bine folosit de părintele. Îmi dădea niște îndrumări, pe care el bineînțeles că le-a și uitat după ce mi le-a dat, că doar nu și le-a dat lui, mi le-a dat mie, deci eu trebuia să le țin minte. De exemplu, odată mi-a spus: „Să te depășești și să te dăruiești!” Așa mult mi-a plăcut! Zic: uite, numai pentru cuvântul ăsta dacă l-aș fi cunoscut pe Părintele Serafim, ar fi fost de-ajuns, cumva. Sau mi-a spus că nu trebuie să urmăresc eu ceva anume ca să-i folosesc pe oameni, ci să mă pregătesc în

așa fel încât să-i pot folosi pe oameni. Iarăși e un cuvânt care mi-a rămas. Și așa mai departe.

Să știți că oamenii l-au uitat, și încă din viață aproape că l-au uitat mulți dintre ei. Iar acum, după cinci ani de la moartea lui, am putea zice că l-au uitat de tot. Eu îl mai pomenesc, mai pomenesc și cuvinte de-ale lui; îl mai pomenesc pe la mănăstiri, când mi se dă ocazia. De exemplu, zicea părintele că „Dumnezeu n-are pe nimeni de pierdut”. Așa mult îmi plăcea cuvântul ăsta!

– În ce măsură putem afla unele lucruri despre Dumnezeu, din propriile idei care ne vin citind Sfânta Scriptură, de exemplu?

– Dragă, știu eu în ce măsură putem cunoaște? Însă, dragă, îmi puneți niște întrebări pe care, dacă vi le-aș pune eu vouă, sunt sigur că n-ați putea să-mi răspundeți, pentru că nu poate răspunde nimeni la astfel de întrebări. Haideți să analizăm chestiunea asta: „În ce măsură poate afla cineva despre Dumnezeu din ideile care-i vin citind din Scriptură”. Păi, nu știu în ce măsură... Încercați voi în ce măsură și-apoi îmi spuneți mie în ce măsură.

– Sufletul chinuit de întrebările existențialiste cum Îl poate găsi și mai ales cum Îl poate înțelege pe Mântuitorul Iisus Hristos?

– Dragă, pe Mântuitorul Iisus Hristos nu trebuie să-L cauți altundeva, decât acolo unde e. Îl cauți în Biserică, Îl cauți în Scriptură, Îl cauți în slujbă, Îl cauți în învățătura Lui, în poruncile Lui. Așa Îl cauți! Ori că ești chinuit de întrebări existențiale, ori altfel, acolo Îl găsești pe Domnul Hristos, numai acolo Îl găsești.

– Ce este smerita cugetare?

– Smerita cugetare este supunerea cu mintea față de Dumnezeu: când Îi dai dreptate lui Dumnezeu, când îți recunoști propriile tale păcate, când vrei să te lași îndrumat de Dumnezeu și de oamenii lui Dumnezeu.

– Ce este nepătimirea?

– Nepătimirea este o stare sufletească în care s-a depășit pătimirea. Adică nu mai ești hărțuit de patimi, ci ești posesor de virtuți.

– Cum poate un sfânt, care a ajuns la nepătimire, să se considere cel mai păcătos om din lume?

– Dragă, chestiunea aceasta, cu „cel mai păcătos om din lume”, nu e o chestiune absolut necesară. Noi spunem, fiecare dintre noi, când ne împărtășim: „Dintre care [păcătoși] cel dintâi sunt eu”. Dar ne împărtășim

cu dorința de a nu mai fi cel mai mare dintre păcătoși și nici măcar unul dintre păcătoși, dacă-i vorba. Și-apoi, matematic vorbind, numai unul poate fi cel mai păcătos dintre păcătoși.

Un om nepătimitor se gândește mereu la Dumnezeu, la măreția lui Dumnezeu, și întotdeauna se consideră păcătos.

De exemplu, eu m-am dus la Mănăstirea Țigănești, și acolo, când întâlneam câte o maică, o întrebam: „Cum te cheamă, maică? – Filotea păătoasa. – Cum te cheamă, maică? – Melania păătoasa. – Cum te cheamă, maică? – Arsenia păătoasa. – Măi, zic, aici e mănăstirea păătoaselor!” Zic: ce faceți voi pe-aici, de nu vă faceți bune, să nu mai fiți păătoase? Fiecare-i păătoasă... ce-i cu voi?! Și m-am dus la părintele duhovnic de acolo și i-am zis: părinte, aici e mănăstirea păătoaselor! Să știi că eu sunt om cumsecade.

Dragă, noi nu trebuie să intrăm în niște șabloane, ci trebuie să rămânem în niște realități. Dacă ești om cumsecade, de ce să zici că ești păcătos? Zici când e formula sau când trebuie, dar altfel... De ce să zic eu acum, dacă am venit la voi, că-s cel mai mare păcătos? Păi, mă mai ascultați? Că păcătoși de-ăștia mai sunt...

Aveam la mănăstire un părinte și zicea către mine: „Ești un păcătos!”; și eu ziceam: sunt om cumsecade! Și el zicea: „Auzi, ticălosul, zice că-i om cumsecade! Păi tu nu știi ce-i omul cumsecade!”

– Vă rugăm să ne spuneți în ce stație CFR putem coborî ca să ajungem la dumneavoastră pentru spovedanie.

– Dragă, dacă vreți să veniți la mănăstire la noi – că poate pe mine nu mă găsiți când mă căutați – se ajunge cu acceleratul⁶ la Făgăraș, iar de la Făgăraș există posibilitatea să mai mergi încă optsprezece kilometri cu autobuzul, până la Sâmbăta de Sus, și de acolo cu ocazie sau pe jos. Deci, pentru Craiova, Făgărașul este stația CFR la care poate coborî cineva pentru mănăstire.

– Trebuie să ne ridicăm la un nivel duhovnicesc foarte înalt, pentru a ne mântui Dumnezeu?

– Dragă, fiecare se ridică unde se poate ridica. Dumnezeu totdeauna pune din partea Lui mai mult decât poate da omul. Important este să nu ne jucăm cu lucrurile lui Dumnezeu.

– Părinte, Domnul să vă binecuvinteze!

– Mulțumim! Toate cele bune!

⁶ La data apariției cărții, trenul accelerat la care făcea referire Părintele Teofil nu mai circula.

– Spuneți-ne, vă rugăm, câteva versuri.

Aluat

de Zorica Lațcu

*Doamne, sfântul Tău cuvânt
Este pe acest pământ
Aluat pe care-l pui
În făina gândului
Și îl faci ca să dospească
Dospitura cea cerească.
Tu, Care toate le poți,
Pentru toate, pentru toți,*

*Pune-n mine aluat,
Să-l dospesc neîncetat
Și cuvântul Tău cel sfânt
În covată să-l frământ.
Și-n cuptorul cel de foc
Al durerilor să-l coc
Și să fac sfinte prescuri
Pentru cuminecături.*

Va trebui să mă opresc, ca să nu fiu și eu ca acela din întâmplarea cu copilul care era cu tatăl lui în biserică și a adormit când predica preotul. Și, când s-a trezit, copilul zice către tată-său: „N-o mai gătat odată? – Ba da, o gătat, dar nu se poate opri!” Așa și eu: am gătat, dar nu mă pot opri.

Vreau să vă mai spun ceva, scurt și cuprinzător. În anul 1971, la noi la mănăstire au venit doi creștini din Germania, soț și soție, doi intelectuali – domnul era judecător la Karlsruhe și doctor în Drept –, care au stat câteva zile la noi. Și a venit vorba de o instituție bisericească din Germania, de lângă orașul Bielefeld, numită Betel. Este un nume evreiesc: „Bet El” înseamnă „casa lui Dumnezeu”. A venit vorba despre ea, fiindcă Părintele Serafim Popescu, de la noi de la mănăstire, pe care l-am pomenit, lucrase acolo mai demult, vreme de câteva luni. Și cei din Germania ne-au spus că la intrare la Betel e scris așa:

*Pace celor ce vin,
Bucurie celor ce rămân,
Binecuvântare celor ce pleacă.*

În nemțește:

*Frieden den Kommenden,
Freude den Bleibenden,
Segen den Scheidenden.*

Nouă ne-au plăcut tare mult aceste cuvinte. Și-atunci, ei au scris în cartea de onoare a mănăstirii: „Pace celor ce vin, bucurie celor ce rămân, binecuvântare celor ce pleacă, doresc doi creștini evanghelici tuturor celor ce, în urma lor, vor vizita această mănăstire”. Oamenilor le plac foarte mult aceste cuvinte, îmi plac și mie și de aceea am vrut să vi le pun în atenție și să vă fac această urare de pace, bucurie și binecuvântare.

Vă mulțumesc!

URCUȘUL DUHOVNICESC

16 noiembrie 1995

– Suntem acuzați de mai multe secte că nu vorbim de numele lui Dumnezeu. Ce putem să le spunem?

– Dragă, noi pomenim numele lui Dumnezeu mai mult decât ei. Și-L pomenim pe Dumnezeu ca Dumnezeu, nu înlocuind numele lui Dumnezeu sau numele lui Iisus Hristos cu cuvântul „Domnul”. Zicem: „Dumnezeule, milostivește-Te spre noi și ne binecuvintează, luminează fața Ta peste noi și ne miluiește!” Și nu avem o temere ca să pomenim numele lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu ni S-a descoperit nouă ca Dumnezeu și are un nume, deși numele lui Dumnezeu nu spune ceea ce este Dumnezeu, ci este un nume dat ca să înțelegem despre Ființa Superioară. Iar ei, de multe ori folosesc cuvântul „Domnul” în loc de numele lui Iisus sau în loc de numele lui Dumnezeu. Așa că acuzația aceasta, că noi nu pomenim numele lui Dumnezeu, nu este dreaptă.

– Fericirea poate fi atinsă pe pământ? Atunci când spunem că suntem fericiți, eu cred că suntem numai bucuroși.

– Sunt anumite nuanțe... Noi credem totuși că există o fericire pe pământ, în înțelesul că cineva care e cu Dumnezeu și se împlinește cu Dumnezeu e fericit; chiar dacă o nuanță a fericirii este bucuria. Nu poate fi o fericire fără implicările bucuriei. Unde-i granița dintre fericire și bucurie, numai Dumnezeu știe.

– Lupta duhovnicească este o luptă deosebit de grea și mai ales permanentă. Când ajungem într-un moment de oboseală maximă și chiar rugăciunile de dimineața și seara devin un canon mult prea greu, ce putem face pentru a nu ajunge la deznădejde?

– Acuma, să știți că Dumnezeu nu ne cere ultima posibilitate a puterilor noastre. Dumnezeu e Dumnezeul milei și al îndurărilor, Dumnezeu e Dumnezeul mângâierii, Dumnezeul păcii, Dumnezeul iubirii, Dumnezeul îngăduinței, așa încât noi ne putem angaja la o viață duhovnicească echilibrată, nu trebuie să ajungem la imposibilitatea de a mai înțelege ce facem, pentru că am ajuns la o epuizare totală.

N-avem de unde să știm ce-ai putea face atunci când ești epuizat; dar nu trebuie să ajungem în situația de a fi epuizați. Noi trebuie să ducem o

viață așa cum este viața în natură. Cum e viața în natură? Fără opintiri, fără salturi, fără întreruperi. Așa cum curge un râu, așa cum se revarsă lumina soarelui, tot așa trebuie să fie și viața. Așa vrea Dumnezeu. Adică lupta duhovnicească trebuie înțeleasă mai mult ca o împotrivire, nu ca o epuizare prin împotrivire, ci ca o împotrivire față de rău.

Să știți că nu suntem numai noi la lucru, când e vorba de lupta duhovnicească, ci e Dumnezeu cu noi; undeva în Scriptură chiar se spune că Dumnezeu luptă pentru noi⁷. Și atunci, grija noastră trebuie să fie aceea să fim în legătură cu Dumnezeu, ca Dumnezeu să biruiască sau să biruim împreună cu Cel ce a biruit lumea.

Nu trebuie să ajungem în situații din acestea, să nu mai știm de noi înșine, să nu mai știm ce putem face, fiindcă am ajuns la ultima posibilitate. Trebuie să ai o dreaptă judecată și în lupta duhovnicească, și în trăirea duhovnicească. „Sunt unii care și-au topit trupul cu înfrânarea – se scrie în Pateric, la Sfântul Antonie –, dar pentru că n-au avut ei dreaptă judecată, departe de la Dumnezeu s-au făcut”.

Important este să ocolești pricinile răului, important este să fugi de împrejurările favorizante pentru rău și atunci ți se ușurează lupta. Important este să fii luător-aminte la gânduri, important este să ai o bază duhovnicească prin care să trăiești și să ajungi la starea aceasta pe care o are în vedere Sfântul Marcu Ascetul, în Filocalie, când zice: „Așa cum focul nu poate rămâne în apă, tot așa nici gândul cel rău, în inima iubitoare de osteneală”. Deci să avem un fond care să ne favorizeze, și prin asta suntem biruitori. Nu trebuie să facem ceva peste fire, ceva peste puterile noastre sau la ultima limită a puterilor noastre.

– Cum trebuie să se pregătească cel care vrea să se împărtășească în fiecare duminică la Sfânta Liturghie?

– Cel care vrea să se împărtășească în fiecare duminică la Sfânta Liturghie trebuie să ducă o viață corectă, nu trebuie să se pregătească în mod special pentru asta, pentru că împărtășirea cu Sfintele Taine nu-i o recompensă, ci e un ajutor. Și atunci, dacă duci o viață corectă, te poți împărtăși, cu binecuvântarea duhovnicului, de câte ori vrei să te împărtășești sau de câte ori îți dă duhovnicul voie să te împărtășești. Liturghia e făcută ca oamenii să se împărtășească, nu ca să nu se împărtășească. De ce e îndemnul: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați”? Adică nu ni se arată numai metoda sau, să zicem așa, pregătirea: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste”, ci ni se dă și îndemnul să ne apropiem.

⁷ Cf. Ieșirea 14, 25; Deuteronom 20, 1.

Nu trebuie să amânăm: că lasă, că altă dată, că să vedem, că ce-or zice cei din jur... Atunci, dacă avem socoteli de felul acesta, într-adevăr nu suntem vrednici să ne împărtășim. Dar dacă ținem la darul lui Dumnezeu și știm că din asta primim un ajutor de la Dumnezeu, putem să ne împărtășim, cu binecuvântarea, cu dezlegarea duhovnicului, fără nicio problemă.

Iar pregătirea pentru Împărtășire este la fel cu pregătirea pentru moarte. Cum e pregătirea pentru moarte? Nu te pregătești anume pentru moarte, ci trăiești o viață pe care să o binecuvinteze Dumnezeu, trăiești o viață cu care să te poți prezenta și înaintea lui Dumnezeu, și înaintea oamenilor, și înaintea morții. Nu poți să zici: „No, acum, dacă știu că mâine mor, ce fac eu până mâine?” Fac ce fac până mâine și dacă nu mor.

– În ce mod și cu ce argumente teologice combate Biserica Ortodoxă teoria reîncarnării?

– Mai întâi de toate, Biserica Ortodoxă nu are această idee, a reîncarnării, și o combate afirmând că mântuirea nu vine prin experiența pe care o face omul, ci vine prin ajutorul lui Dumnezeu. Deci jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos ne aduce mântuirea, legătura cu Domnul Hristos ne ridică de la rău la bine și nu trebuie să trăim vieți succesive ca să facem niște experiențe prin care să ne îmbunătățim.

Apoi, în Sfânta Evanghelie, în legătură cu Schimbarea la Față a Domnului Iisus Hristos se spune că au fost de față Moise și Ilie. Unii dintre cei care susțin reîncarnarea zic că Ilie, de fapt, a fost Sfântul Ioan Botezătorul. Dar nu-i adevărat, pentru că atunci s-ar fi spus că au fost Moise și Ioan Botezătorul, or se spune că au fost Moise și Ilie. În Evanghelia de la Luca, în legătură cu vestirea nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, se spune că el „va merge înaintea Domnului – va pregăti calea Domnului – cu puterea lui Ilie” (Luca 1, 17). Deci nu se spune că e o reeditare a lui Ilie, ci că va lucra cu puterea lui Ilie.

Nu cumulăm mai multe persoane în noi. Chiar dacă ar putea veni unii care să spună că sunt anumite lucruri care se pot explica mai ușor prin niște antecedente de vieți anterioare. Pe noi nu ne interesează partea aceasta, pentru că, dacă nu învață Biserica așa, n-avem de ce să credem noi altfel decât învață Biserica.

– Cum trebuie înțeleasă ascultarea soției față de soț?

– Păi, soția trebuie să știe că-i pe locul doi. Dacă vrea să fie pe locul întâi, să știe că nu-i pe locul ei, ci-i pe locul altuia.

Dragă, lucrurile într-o viață civilizată nu se pun așa, că trebuie neapărat unul să poruncească, și celălalt să asculte. Dar în slujba Cununiei

așa se spune: „Dă robului Tău acestuia să fie cap femeii, și roabei Tale acesteia să se supună întru toate bărbatului ei”. Asta este rânduiala Bisericii, n-am făcut-o noi, dar trebuie s-o trăim noi. N-o spun aceasta în calitate de bărbat, că n-am soție, ci o spun în calitate pe care o am, de îndrumător al vieții duhovnicești, întemeiat pe învățătura Bisericii.

Dar oamenii pot să trăiască foarte civilizată înțelegându-se unul cu altul, pentru că se spune în Sfânta Evanghelie: „Vor fi cei doi un trup” (Matei 19, 5). Ce-nseamnă asta, „să fie un trup”? Înseamnă să aibă unitate de vedere, unitate de acțiune, să aibă înțelegere reciprocă. Așa cum în trup sunt doi ochi și o singură vedere, două urechi și un singur auz, două nări și un singur miros, două mâini și o singură lucrare, două picioare și un singur mers, tot așa și între soț și soție trebuie să fie o legătură perfectă, o legătură neprejudiciată de fapte care să distanțeze. Fiindcă în viața de familie nimic nu este particular, totul este al tuturor, totul este de obște.

Adevărul este că lucrurile acestea sunt idealuri de viață, însă viața, așa cum se trăiește, nu e condusă totdeauna de principii, ci mai mult de spontaneitate. Eu am ajuns la concluzia că oamenii sunt disponibili pentru bine în măsura în care sunt înzestrați de Dumnezeu cu o capacitate de a face binele. Sunt mulți oameni care au o înzestrare nativă, o dispoziție pentru bine, iar aceia sunt mai favorizați decât alții, care au o încărcătură negativă care-i defavorizează. Elementele sunt acestea și cu ele lucrează fiecare, în măsura în care se poate încadra într-o viață superioară.

Dar important este să se țină la acest principiu, adică să știe soția că-i pe locul doi, iar soțul să știe că-i pe locul întâi; dar nu trebuie să țină niciunul cu dinții de situația pe care o are, ci există și situația de înțelegere, de reciprocitate. Fericitul Augustin are un cuvânt: „În cele necesare, unitate; în cele îndoielnice, libertate; și în toate, iubire”. Unde-i iubire, lucrurile se rezolvă prin iubire mai mult decât prin altceva.

– Vă rugăm să explicați următorul îndemn din Vechiul Testament: Ascultă, Israele, să nu ieși fără Mine la război!⁸

– Da, este vorba de rânduiala pe care a pus-o Dumnezeu în realizarea binelui, chiar și prin forță și chiar prin război, în vremea aceea. Era o datorie a credincioșilor să învingă necredința, cu un radicalism care astăzi nu mai e înțeles așa. Dar „nu ieși fără Mine la război!” înseamnă să-L ai în vedere pe Dumnezeu în lupta duhovnicească. Adică să ne referim mai mult la Dumnezeu decât la propriile noastre puteri.

⁸ Cf. Numerele 10, 9; 32, 27.

– **Cum trebuie să interpretăm spusese lui Pascal: „Iisus va agoniza până la sfârșitul veacurilor și de aceea nu avem dreptul să dormim”?**

– Dragă, cred că asta ar putea-o spune mai bine Pascal, că el o zis-o. Eu ce pot să spun?...

– **Ați vorbit despre urcușul duhovnicesc. Este posibilă mântuirea aici, în lume, în mijlocul patimilor? Sau e mult mai lesne a-I sluji lui Dumnezeu într-o mănăstire?**

– Sfântul Ioan Gură de Aur are niște predici despre pocăință, iar în una dintre ele spune așa: „Adam, în rai fiind, a căzut, iar Lot, în Sodoma, s-a mântuit. Iov s-a mântuit pe o grămadă de gunoi, și Saul nu s-a mântuit în palat împărătesc”.

Sfântul Petru Damaschin zice: „De va lăsa omul voile și cugetele sale și va face voia și cugetul lui Dumnezeu, pentru acela în toată lumea nu se va găsi nici loc, nici lucru care să-i împiedice mântuirea”. Iar în gândirea duhovnicească, în general, nu se leagă mântuirea de un loc, ci de râvna omului.

Primele cuvinte pe care mi le-a spus mie Părintele Arsenie Boca, la mănăstire la Sâmbăta, au fost: „Nu toți cei din lume se prăpădesc, nici toți cei din mănăstire se mântuiesc”.

Dacă omul e serios și vrea să trăiască o viață superioară, o poate trăi unde se găsește. E adevărat că sunt locuri care sunt mai favorizante; poți să le cauți, dacă nu ai piedici în schimbarea locului. Dacă ai viață de familie, dacă ai obligații de familie, e bine să ții de obligațiile pe care le ai și care sunt întemeiate tot pe legătura cu Dumnezeu.

În orice caz, Domnul Hristos a dat Evanghelia nu pentru retrași, pentru oameni care s-au depărtat cumva de lume, ci Evanghelia este pentru oamenii care trăiesc în lume, pentru toți oamenii, indiferent unde le este locul de mântuire.

– **Vă rog să ne vorbiți despre legătura dintre ucenic și duhovnic.**

– Duhovnicii se plâng că n-au ucenici, și ucenicii se plâng că n-au duhovnici! Legătura între un duhovnic și un ucenic este o legătură de filiație, paternitate-filiație: tată și fiu, părinte și fiu duhovnicesc. Este o legătură care nu ține numai de spovedanie, ci ține în general de relația dintre părinte și fiu. Mă gândesc, de pildă, că viața duhovnicească, trăită așa cum știm noi că e trăită în general, e de așa fel încât sunt foarte puțini aceia care pot zice că au un duhovnic. Cineva care se spovedește o dată pe an și în mare grabă, nu se poate spune că are un duhovnic, ci se poate spune că s-a spovedit la un duhovnic. Duhovnic ai atunci când îl consulți, când te raportezi la el, când vrei să urmezi cuvântul lui, când îi cauți cuvântul, când

te interesează opinia lui, când opinia lui o iei ca un îndreptar de viață. Atunci ai duhovnic și atunci ești ucenic. Or, dacă nu-i așa, atunci n-ai duhovnic și nu ești ucenic.

– Cum își dă un om seama de chemarea pe care o are, pentru lume sau pentru viața monahală?

– Foarte simplu! Dacă are chemarea pentru viața monahală, nu-și mai pune problema că mai poate fi și altă chemare. Dacă n-are chemare pentru viața monahală, în așa fel încât să se ducă cu entuziasm în viața monahală, atunci trebuie ori să-și aștepte chemarea pentru viața monahală, ori să se angajeze în viața obișnuită, pentru că totuși Dumnezeu l-a creat pe om pentru căsătorie, nu pentru necăsătorie. Necăsătoria este o viață mai presus de fire. Viața celor mulți este viața de căsătorie, viața obișnuită. Or, dacă nu ai conștiința că tu ești chemat la o viață mai presus de fire, n-are rost să te angajezi la o astfel de viață; pentru că improvizați sunți și în mănăstire.

– Există vreo diferență între urcușul duhovnicesc al monahului și al mireanului?

– Nicio diferență. Doar atât, că monahii se mântuiesc cu virtuțile monahului, iar mirenii se mântuiesc cu virtuțile mirenilor.

De exemplu, pentru un monah e important să ducă o viață singuratică, iar pentru un om cu viață de familie este important să ducă o viață de familie, adică să nu se însingureze în propria lui familie.

Pentru un monah e important să nu agonisească averi, pentru un mirean e important să agonisească averi. Se spune la Cununie: „Umple casele lor de grâu, de vin și de untdelemn”. Nu zice: „Dă-le cu cartela, dă-le cu țărâita”, ci: „Umple casele lor”. Bineînțeles, se spune și de ce: „Ca să aibă să dea și celor săraci”.

– Când spunem că Hristos este la dreapta lui Dumnezeu, înseamnă că Hristos nu e Dumnezeu?

– Nu! Înseamnă că Hristos este Dumnezeu, și în cinste dumnezeiască este și umanitatea lui Hristos. Asta înseamnă că S-a suit și a stat de-a dreapta lui Dumnezeu, S-a suit la cer. Pentru că altfel, ca Dumnezeu, a fost totdeauna împreună cu Dumnezeu Tatăl.

– Vă rugăm, spuneți-ne câteva cuvinte despre rugăciunea inimii și necesitatea ei.

– Rugăciunea inimii este o rugăciune care îl angajează pe om într-o viață duhovnicească autentică; îi dă posibilitatea să se îmbunătățească, să-și cunoască defectele, să și le îndrepte; îl pune în legătură cu Dumnezeu.

Însă rugăciunea inimii (rugăciunea de toată vremea sau rugăciunea lui Iisus, cum i se mai zice) nu înseamnă pur și simplu repetarea cuvintelor: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, deși aceasta e o metodă, un mijloc de angajare față de Dumnezeu.

Călugării sunt datori cu rugăciunea acesta, iar mireni sunt sfătuiți să o întrebuițeze.

Rugăciunea aceasta n-are un regim, n-are o țintă, ci are doar o angajare; deci tot timpul trebuie să îți ții mintea legată de Dumnezeu. Dacă se poate, să fie așa de deasă rugăciunea cât e de deasă respirația. Lucrul acesta de fapt nu se poate realiza totdeauna. Uite, de exemplu, eu acum respir, vorbind, dar nu zic în același timp: „Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, ci socotesc că ceea ce fac e o slujbă adusă lui Dumnezeu. Dacă, de exemplu, acum aș fi venit eu aici ca să vorbesc despre „Urcușul duhovnicesc” și m-aș fi apucat să zic: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, de când am venit și până când voi pleca, nu știu câți ar mai fi rămas în sală, că nu pentru asta au venit. Însă cred că ceea ce fac eu acum este primit de Dumnezeu ca o slujbă adusă lui Dumnezeu. Și niciodată nu m-am gândit că la sfârșitul vieții, când voi sta la judecata particulară a lui Dumnezeu, o să zică Dumnezeu: „Bine, bine, dar ai mai fi putut zice de vreun milion de ori «Doamne Iisuse...», și n-ai zis”. De ce? Pentru că asta este o chestiune a mea, nu este o chestiune a lui Dumnezeu. Dacă eu zic: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, zic ca să mi se limpezească mintea, pentru că eu cred că Dumnezeu m-a miluit de când am zis întâi „Doamne, miluiește-mă”; și cred că n-o să numere Dumnezeu de câte ori zic „Doamne, miluiește-mă”, ca să mă miluiască, ci asta este partea mea, pentru angajarea mea într-o atmosferă de gândire duhovnicească.

Tatăl fiului risipitor, de pildă, când fiul risipitor s-a întors acasă și i-a zis: „Tată, am greșit la cer și înaintea ta, nu sunt vrednic să mă numesc fiul tău” (nici n-a mai apucat să zică: „Primește-mă ca pe unul dintre argații tăi”, așa cum și-a făcut el socoteala), tatăl lui n-a zis: „No, zi de vreo sută de ori așa, c-apoi te iert!”, ci l-a iertat dint-o dată: a alergat înaintea lui, l-a îmbrățișat și nici nu l-a lăsat să mai zică ceva.

Deci Dumnezeu e bun-bucuros să ne primească; iar aceasta e o metodă de cercetare, de introspecție, de cercetare pentru noi înșine și de dorința de a fi cu Dumnezeu.

De altfel, să știți că asta nu-i ultima posibilitate de rugăciune. De fapt, adevărata noastră rugăciune ar trebui să fie rugăciunea Apocalipsei sau rugăciunea liturgică, ecfonisele Liturghiei:

„Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești și Ție mărire Îți înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”;

„Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești și Ție mărire Îți înălțăm”;

„Că sfânt ești, Dumnezeul nostru, și Ție mărire Îți înălțăm”;

„Că Tu ești sfințirea noastră”.

O izbucnire de felul acesta ar trebui să fie, de fapt, rugăciunea noastră cea mai adevărată și cea mai reală. Dar noi, ca să ajungem la rugăciunea aceasta, ca să ajungem să revărsăm din sufletul nostru, să izbucnim din sufletul nostru cuvinte ca acestea: „Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale și niciun cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale”, trebuie să ne pregătim pentru asta prin rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”.

Dar, încă o dată spun, rugăciunea nu este singura modalitate de a-I sluji lui Dumnezeu. La slujbă spunem: „Toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu să o dăm”. Chiar dacă se spune de multe ori: „Domnului să ne rugăm”, nu se uită să se spună că toată viața, toate laturile existenței noastre, toate fibrele existenței noastre trebuie să fie în slujba lui Dumnezeu. Și, pentru ca să se poată ajunge la aceasta, ne folosim și de metoda aceasta, cu „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”.

– Care este șansa de a fi mântuite Bisericile protestante?

– Dragă, Biserica noastră nu are niciun cuvânt în legătură cu astfel de lucruri. Biserica totdeauna a fost exclusivistă și crede că se vor mântui doar fiii ei, doar membrii ei. Și atunci, noi nu putem să spunem, ca reprezentanți ai Bisericii noastre, alt cuvânt decât cuvântul pe care îl are Biserica.

Însă, fiind vorba de o părere personală, putem să credem că Dumnezeu va mântui mult mai mulți oameni decât credem noi că se mântuiesc, putem avea convingerea că nu se știe unde sunt marginile Bisericii. Chiar se vorbește de Biserică, dar nu se știe, nu se poate preciza: aici sunt marginile Bisericii și de acolo mai departe nu se mai mântuiește nimeni.

Noi credem că Dumnezeu poate să facă ceea ce a spus Domnul Hristos că poate să facă. Și anume, atunci când apostolii au zis: „Bine, dar atunci cine poate să se mântuiască?” (fiindcă Domnul Hristos spusese că e mai ușor să intre cămila prin urechile acului decât bogatul în împărăția cerurilor), Domnul Hristos a răspuns: „Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu” (Luca 18, 27). Așa încât pot să aibă șanse de bine și de mântuire.

Nu-mi pot închipui, de pildă, ca un neoprotestant sau un protestant să fie asimilat cu atei, cu necredincioșii, cu păgânii, ci, fiind tot creștini, plecându-și și ei genunchii, rugându-se și ei lui Dumnezeu, prețuind și ei

jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos, nădăjduim și la binele lor, chiar dacă nu putem zice: „Sigur se mântuiesc”.

Putem zice că, așa cum păgânii, din fire fac cele ale Legii – cum zice Sfântul Apostol Pavel: „Aceia Lege neavând, ei înșiși își sunt Lege” (Romani 2, 14) –, poate că Dumnezeu va găsi modalitatea să-i mântuiască și pe cei care nu merg pe calea noastră. Dar ne putem gândi că nu au bucuriile pe care le avem noi din Sfintele Taine, nu au bucuriile pe care le avem noi din Sfânta Liturghie, nu au bucuriile pe care le avem noi din cinstirea Maicii Domnului, din cinstirea sfinților, din preoție, din slujbele noastre... Sunt o mulțime de lucruri de care ei sunt privați. Și Dumnezeu știe cum le va rândui, cum le va așeza în viața de dincolo de lumea aceasta. În lumea aceasta, au și ei bucuriile rugăciunii, au și ei bucuriile cuvântului lui Dumnezeu...

Așa că e foarte greu să spui un cuvânt hotărât, că nu se mântuiesc, că se duc în fundul iadului și așa mai departe.

– Cum puteți înlătura falsa concepție ce persistă astăzi, că omul este marcat de destin, că este sub influența lui?

– Chestiunea aceasta, mai întâi de toate, nu este foarte lămurită. Și anume, noi nu avem de unde să știm gândurile lui Dumnezeu și cum face Dumnezeu anumite lucruri.

Știm însă că fiecare dintre noi a venit în lumea aceasta într-un cadru anume. Și cadrul acela este, într-un fel, și destinul nostru. De pildă, eu am venit într-o situație specială. Ei, nu se poate spune că acesta este un lucru indiferent, nici pentru mine, nici pentru cei din jurul meu, nici pentru familia mea, nici pentru colegii mei, nici pentru colegii mei de mănăstire și așa mai departe. Este o situație specială care trebuie tratată special. În situația aceasta, eu nu pot să zic că n-am avut un destin ca și cadru. Fiecare dintre noi avem un destin al nostru, hotărât de Dumnezeu, de împrejurările în care am venit în viața aceasta, de împrejurări de naționalitate, de cultură, de manifestări de viață... Toate acestea sunt însumate, într-un fel, într-un destin.

Însă în acest destin nu se poate vorbi despre o neresponsabilitate, în sensul că Dumnezeu a hotărât să mă mântuiesc sau să nu mă mântuiesc, că Dumnezeu a hotărât să mă duc în rai sau să mă duc în iad, ci acestea sunt lucruri mai presus de noi. Știm că în cadrul de destin pe care îl avem ne putem lucra partea noastră de mântuire, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Chestiunea nu este elucidată sută la sută, dar cam așa putem gândi despre destin.

– Lămuriți-ne lucrarea Oastei Domnului, a Părintelui Iosif Trifa și a Ierodiaconului Visarion Iugulescu, care au anumiți credincioși care

participă la slujbele din bisericile noastre, dar totuși au un comportament oarecum ciudat față de al celorlalți credincioși.

– Dragă, toate lucrurile care ies din comun sunt interpretate diferit.

Oastea Domnului a fost la început o mișcare religioasă în cadrul Bisericii Ortodoxe. De la o vreme însă, s-a scindat, în înțelesul că a intervenit o neînțelegere între Mitropolitul Nicolae Bălan, care a fost susținător al Oastei, și Părintele Iosif Trifa, care a avut alte puncte de vedere decât ale mitropolitului; s-a ajuns la neînțelegere între ei, și-atunci s-a ajuns la neînțelegere și între adepții lor. Oastea Domnului însă s-a socotit totdeauna în cadrul Bisericii, chiar și în forma ei de deviere, în ramura Părintelui Trifa.

Acum, în Biserica noastră sunt două ramuri ale Oastei Domnului: una care continuă Oastea Domnului așa cum a înțeles-o Mitropolitul Nicolae Bălan, ca o asociație a Bisericii, și alta ca fiind urmarea ramurii susținută de Părintele Trifa, cumva în neînțelegere față de Biserică, și aceasta este reprezentată în special de cei de la Simeria și de la Sâmbeteni – Arad, care au și o publicație, care se numește, parcă, chiar „Oastea Domnului”.

Și mai este o Oaste a Domnului, care e asimilată mai mult la protestanți, cea de la Cluj, care nu mai știe de Biserică, nu mai știe de Liturghie, nu mai știe de rânduiala de la început a Oastei Domnului.

În condițiile acestea, Oastea Domnului a fost, într-un fel, mai înclinată spre protestantism, spre neoprotestantism decât spre Biserica Ortodoxă, în înțelesul că ei nu pun accent nici pe cinstirea Maicii Domnului... Nu că neagă, dar nu folosesc această rânduială de cinstire a Maicii Domnului. Apoi, nu țin neapărat la Liturghie, la Tainele Bisericii, ci țin mai mult la cuvânt, la predică, la lucruri din acestea care îi înclină mai mult spre protestanți. Nu e îmbisericită Oastea Domnului, nu-i destul de îmbisericită.

Când eram eu student la Teologie, adunările Oastei Domnului se țineau, într-o vreme, mai la început, în aula Institutului Teologic. Și veneau acolo oameni din oraș și ascultam și eu predicile pe care le țineau frații, iar unele chiar îmi plăceau mult. Și cineva-mi spune: „Aici totuși ceva nu-mi place: nu-mi place că nu-i pomenită Maica Domnului”. Și într-adevăr, am constatat și eu lucrul acesta. Dar de fapt să știți că pe Maica Domnului o pomenesc prea puțin chiar și slujitorii Bisericii noastre. Eu am vorbit odată la Sibiu despre Maica Domnului, cu un prilej, la catedrală, la o întrunire a Ligii Tineretului, iar când am ieșit din biserică cineva mi-a mulțumit: „Părinte, vă mulțumesc foarte mult c-ați vorbit despre Maica Domnului, că nimeni n-a vorbit încă despre Maica Domnului la o împrejurare de felul acesta”.

Așa că eu ce pot să spun? Decât că și eu mi-am făcut, într-un fel, ucenicie pe la Oastea Domnului. Dar nu prea sunt mulțumit de preocupările ostașilor, în înțelesul acesta, că nu sunt destul de îmbisericiți.

Cât privește pe Părintele Visarion Iugulescu, am cunoscut și eu la Brașov un grup. Nu i-am cunoscut de aproape, au cântat la biserică... Dar am avut impresia că totuși au așa, un fel de ținută de castă, adică: „Noi suntem mai ceva decât ceilalți!”

– Pentru un monah care viețuiește într-o mănăstire, este necesar să mai fie la curent cu ce se întâmplă în afara chiliei lui, să mai asculte radioul sau să se uite la televizor?

– Televizorul călugărului e Ceaslovul și Psaltirea. Dacă nu știe cum să folosească televizorul, nu-i bine să-l aibă.

La mine, de exemplu, dacă intră cineva în chilie, zice: „Asta-i o chilie de călugăr modern”. Adică vede imediat aparat de radio, vede imediat case-tofon, vede imediat magnetofon, vede o mulțime de cărți pe-acolo... Nu știu ce va gândi omul care poate-ar vrea să vadă mult mai mare simplitate. Eu n-am vreme... Adevărul este că am televizor, sonorul de la televizor, dar n-am vreme de el. Nu pot asculta nici actualități, fiindcă n-am vreme. Trebuie să mă duc la slujbă, nu pot să las slujba și să stau la televizor. Dacă aş face așa ceva, aş face ca acela pe care l-am întrebat eu:

– Tu ce faci când oamenii sunt la biserică?

– Mă uit la televizor.

– Știi ce înseamnă asta? Să-L ai pe Dumnezeu în spate și televizorul în față. Acum du-te și schimbă: pune-L pe Dumnezeu în față și televizorul în spate, să vedem dacă mai ai vreme de televizor!

Păi, la mine cam așa-i: Îl țin pe Dumnezeu în față, și-atunci am televizorul în spate și nu prea am vreme de el.

Nu se poate zice că, dacă ești călugăr, n-ai voie să te uiți la televizor. Dar dacă te uiți la televizor la lucruri necuviincioase, păi chiar n-ai voie să aduci întinăciunile în mănăstire!

Cât privește citirea de ziare, de pildă, se poate informa, nu-l oprește nimeni să știe. Nu înseamnă că dacă te-ai făcut călugăr, te-ai îngropat undeva, ci înseamnă că poți să duci o viață normală. Dar în orice caz, cu gândul că Îi slujești lui Dumnezeu, nu cu gândul că Dumnezeu devine secundar.

– Dacă părinții n-au fost cununați sau dacă au făcut anumite păcate în timpul vieții lor, copiii poartă aceste păcate?

– Chestiunea aceasta să știți că nu-i destul de bine elucidată, nici măcar în Scriptură. În Scriptură se spune, în cartea Ieșirii și în Deuteronom⁹, că Dumnezeu a zis despre Sine că este pedepsitor al păcatelor părinților în

⁹ Ieșirea 20, 5-6; 34, 7; Deuteronom 5, 9-10.

copii până la al patrulea neam, și-i miluiește până la al miilea neam pe cei care-I slujesc.

Iar în cartea proorocului Iezechiel se spune că nu-i pedepsește Dumnezeu pe copii pentru părinți, că e nedrept să sufere copiii pentru părinți¹⁰.

Adevărul este că există o legătură totuși între părinți păcătoși și copii suferinzi, să zicem, deși suferința copiilor este totuși o enigmă, până la urmă. Noi suntem înconjurați de taine și nu putem spune că cunoaștem tainele. Dar Scriptura însăși are puncte de vedere diferite în privința aceasta.

Ceea ce ne-ar putea interesa pe noi ar fi nu că purtăm ori nu purtăm în noi păcatele părinților noștri, ci să facem în așa fel să n-avem păcate, ca să nu fie ceva care să apese peste viața copiilor noștri.

– **Cum explicați textul din Sfânta Evanghelie de la Matei: „Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie. Căci am venit să despart pe fiu de tatăl său, pe fiică de mama sa, pe noră de soacra sa. Și dușmanii omului vor fi casnicii lui. Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubește pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine” (Matei, 10, 34-37).**

– Este vorba de ceea ce s-a întâmplat prin venirea Domnului Hristos, nu ca intenționalitate, ci ca realitate. Prin faptul că Domnul Hristos, venind în lumea aceasta, a adus o altă concepție de viață decât cea care era și la care se puteau gândi oamenii, până la urmă s-au creat niște distanțări între oameni. Nu ca scop, ci ca realitate. Și atunci, s-au despărțit oamenii unii de alții: tata de fiu (unul credincios fiind, creștin, și altul nefiind credincios), mama de fiică, s-au despărțit tot pe bază de credință... Și cred că cel mai mult s-a împlinit asta, că va despărți pe soacră de noră-sa.

– **Vorbiți-ne despre experiența soteriologică a suferinței. Despre suferință, în mod general și în mod particular.**

– Suferința este o realitate și o problemă. Încă n-a putut spune cineva un cuvânt satisfăcător despre suferință. Suferința e o realitate, este ceva post-adamic, adică după căderea în păcat s-a ajuns la suferință, iar suferința este o realitate și pentru păcătoși, și pentru sfinți: pentru păcătoși, ca urmare a păcatelor, iar pentru sfinți, ca mijloc de îmbunătățire, de desăvârșire. Totuși e o problemă, nu e ceva satisfăcător rezolvat.

Bineînțeles că nimeni nu dorește să sufere, că e firesc să-ți dorești binele. Domnul Hristos a venit ca unul Care i-a ajutat pe oameni: a

¹⁰ Iezechiel 18, 1-20.

tămăduit, a dat integritate firii, a dat vindecare de boli... Ceea ce înseamnă că așa-l vrea Dumnezeu pe om: „În pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile”, cum ne rugăm noi pentru întăritătorul nostru bisericesc. Și apoi, răspunsul este: „Și pentru toți și pentru toate”, deci ne rugăm pentru toți robii lui Dumnezeu și pentru toate roabele lui Dumnezeu, ca Dumnezeu să le dea aceeași stare, adică să fie în pace, întregi, cinstiți, sănătoși, îndelungați în zile. Asta este dorința Bisericii. Ne rugăm pentru sănătatea și mântuirea oamenilor. Dorim ca sfârșitul lor să fie „neînfruntat, cu pace, să fie creștinesc, să fie fără durere”. Asta înseamnă că suferința este totuși un accident în viața omului, nu este un lucru care ține de existența umană și care e necesar să fie așa. Dar e o realitate pe care noi n-o putem explica, și mai ales suferința copiilor. Cât am adera la concepția că părinții au păcătuit, și copiii suferă, totuși ni se pare ceva nefiresc, n-am vrea să fie așa. De ce să sufere un copil? Și totuși suferă!

– **Vă rugăm să dezvoltați cele spuse cândva de Părintele Stăniloae: „Cultura nu-l îndepărtează pe om de Dumnezeu, ci semicultura”.**

– Un om cult cu adevărat are cuviința (pentru că e cultivat) de a-L cunoaște pe Dumnezeu, de a-I sluji lui Dumnezeu, iar semicultura (deci cultura puțină) îl face pe om de multe ori să se îndepărteze de Dumnezeu, pentru că încearcă el să-și explice anumite lucruri și fără Dumnezeu.

– **Ce părere aveți despre folosirea instrumentelor în muzica bisericească?**

– În Biserică la noi nu se folosește muzică instrumentală. În afară de biserică, încearcă oamenii să introducă... Se poate, și mai ales pentru omul modern, care acumă parcă vrea și ce n-au vrut cei de odinioară. Mai demult, de pildă, în biserică nu cântau coruri în care erau la soprană copii, iar femeile nu cântau la cor. Acumă, s-au mai deschis oamenii spre alte gânduri. Știu eu, poate-poate cineva, cândva, va introduce și muzică instrumentală în biserică, deși nu-i în spiritul credinței noastre. E mai mult o încercare de a-i atrage pe oameni la biserică pentru muzică. Se duc unii, de exemplu, la biserica romano-catolică, pentru că există acolo muzică de orgă și le place. Păi, dacă-i vorba să faci ce-ți place, atunci sigur că poți să faci și ce nu se potrivește. Dar deocamdată, asta-i tradiția Bisericii noastre, să fie muzică vocală în biserică.

– **Spuneți-mi, vă rog, cum să-i vorbesc unui copil infirm despre Dumnezeu. Mai precis, cum să-i răspund la întrebarea „De ce eu nu merg?” sau „De ce Dumnezeu cel bun m-a făcut pe mine fără mâini?”**

– Dragă, nici ție însuși nu-ți poți explica, și-atunci ce să-i explici unui copil? Doar atât, că așa a vrut Dumnezeu; dar imediat se poate pune întrebarea: „De ce a vrut Dumnezeu?” Și-atunci, îi spui că nu știi.

– Vorbiți-ne ceva mai mult despre îndelunga-răbdare. Cât de importantă este ea în calea spre mântuire?

– Dacă știm că Domnul Hristos a spus: „Cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui” (Matei 10, 22), știm și cât e de importantă îndelunga-răbdare. Și în suferință...

Mai ales două lucruri nu se pot face fără credința în Dumnezeu: să crești copii buni și să suporti o suferință grea. Cine are credință în Dumnezeu are și răbdare, și îndelungă-răbdare; și se silește să le aibă și e foarte bine. Cine n-are credință în Dumnezeu, acela e defavorizat și în sensul acesta, că nu se poate angaja pe calea virtuților.

Îndelunga-răbdare și răbdarea, în general, e necesară nu numai pentru a-i suporta pe cei din jur, de pildă, ci e importantă și pentru a te menține angajat într-o viață care cere eforturi, care cere renunțări, care cere angajări cu osteneală.

– Ce se poate face când femeia crede că ea este aceea care are în exclusivitate dreptate? Crede că numai ea face bine.

– Nu se poate face un program și nu se poate spune o metodă. Câte un om sau câte o femeie trebuie suportat, n-ai ce-i face altceva.

– Care sunt șansele unui creștin de a exercita isihasmul în mediul urban?

– Isihasmul nu ține de o situație, ci ține de o direcție, de o angajare pentru Dumnezeu. În măsura în care intri în legătură cu Dumnezeu și te menții în legătură cu Dumnezeu, poți să fii isihast și în retragere, și în pustie, și în mănăstire, și între oameni, și oriunde. Pentru că asta ține de minte, nu ține de împrejurările de viață. Bineînțeles că un isihast n-o să se ducă la bar, n-o să se ducă la discotecă, n-o să se ducă în locuri poluate moral, ci o să ducă o viață decentă, în rosturile lui, și o să zică: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, oriunde s-ar găsi și în orice împrejurare ar fi.

Sfânta Tereza de Lisieux, o sfântă din Biserica din Apus, trăitoare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, zicea: „Doamne, pentru că-n iad nu-i nimeni care să Te preamărească, trimite-mă pe mine, ca să fie și acolo cineva care să Te preamărească”. Adică dorința noastră trebuie să fie aceea ca Dumnezeu să fie mărturisit de noi, ca isihasți, numărați la isihasți sau nenumărați la isihasți, să fie preamărit Dumnezeu acolo unde suntem noi.

Când așteptăm ceva undeva, când stăm și așteptăm la doctor sau când stăm și așteptăm la un magazin, totdeauna să-L avem pe Dumnezeu în noi și astfel să fie cineva, prin noi, care să-L preamărească pe Dumnezeu acolo unde suntem noi. Țasta e isihasmul tuturor!

Odată, a fost Înaltpreasfințitul la noi la mănăstire și mă întreabă pe mine – eu fiind socotit duhovnicul mănăstirii (deși nu cei mai mulți se spovedesc la mine): „Ai vreun isihast aici la mănăstire? – N-am niciunul și nici eu nu sunt”. Și zice Înaltu’: *Să știi că la Sibiu sunt mulți!* Bineînțeles c-a zis ironic că sunt mulți. Adică sunt unii oameni care se numără la isihști, că au societate isihastă, că au întruniri isihaste și așa mai departe. Astea-s niște lucruri care acum, în ultima vreme, au prins circulație. Ca și când isihasmul trebuie să fie făcut cu reclamă, într-un fel demonstrativ. Or nu-i așa! Dacă ești isihast, știi tu și Dumnezeu că te ții de isihie, adică de liniște.

– **Ce părere aveți despre stigmatele care apar la unii catolici?**

– Sunt niște realități, noi nu negăm lucrul acesta, pentru că în Catolicism se pune mare accent pe tragedia suferinței, spre deosebire de Ortodoxie, unde se pune accent pe depășirea suferinței și a morții prin Înviere. Deci noi avem sfinți trăitori ai Învierii, cum a fost Sfântul Serafim de Sarov, pe când ei au sfinți trăitori ai tragismului suferinței și de aici dorința lor de a purta stigmatele, urmele rănilor Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pe trupul lor. Lucru pe care în Ortodoxie nu se insistă, pentru că noi știm că suferința a fost ducătoare la Înviere și că ultimul cuvânt nu-i al suferinței, ci al preamăririi lui Dumnezeu prin Înviere.

– **Ce părere aveți despre medicii care folosesc bioenergia pentru a vindeca?**

– Dă-le, Doamne, s-o poată folosi, să nu fie numai niște păreri!

Și prin zona noastră sunt unii care zic că au o putere din asta, dar Dumnezeu știe dacă o au și câtă au. Așa, rezultate, numai prin cărți, prin reviste am găsit, dar în realitate n-am întâlnit pe unul să zică: „Pe mine m-a rezolvat cutare prin bioenergie”.

Am fost și eu la unul din ăștia, de fapt nu ca să m-ajute, ci a fost o împrejurare care m-a dus acolo. Era și un preot și i-a zis: „Uite, noi, dacă vine cineva la noi, ca preoți, îi facem o rugăciune. Dumneavoastră n-ați vrea să m-ajutați? Uitați, eu am o afecțiune aici, la gât, poate puneți mâna și mă ajutați”. Și respectivul a făcut o ședință generală cu noi și ne-a zis să ținem mâinile întinse într-un fel și ne-a întrebat dacă simțim ceva. Și eu, ca butucul, n-am simțit nimic. Și era și o doamnă acolo și a început să zică:

„Vai de mine, că mă furnică!” Acuma, nu știu dacă a furnicat-o sau dacă a pus-o el să spună c-o furnică... N-am de unde să știu.

După aceea, ne-a luat pe fiecare în parte, iar către mine zice: „Cu sănătatea stați bine, dar cu inima, cam slab”. Cu asta m-a nimerit! După aia, zice: „Vă doare un ochi?” Zic: da, stângul, îmi mai lăcrimează...

După aia, mă pipăie așa, pe spate, pe șira spinării, și zice: „Vă doare mijlocul!” Acuma, adevărul este că nu m-a durut niciodată mijlocul. Zic: ba, mijlocul nu mă doare. Și-atunci schimbă el, zice: „Păi, o să vă doară mai târziu”. Zic: acuma, dac-am venit la dumneavoastră, sper să nu mă mai doară nici mai târziu! Au trecut vreo cinci ani de atunci, până acum nu m-a durut mijlocul. Sper să nu mă doară!...

Așa că nu se știe niciodată. Astea sunt încercări, oamenii încearcă și așa, și așa... Și mai ales când aud că se face reclamă, se duc oamenii. Oamenii, de necaz, se duc și-ncearcă și-acolo, și dincolo... Poate se nimerește, poate nu se nimerește...

– Vă rugăm să ne vorbiți despre Părintele Arsenie Boca.

– Părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească, este unul dintre cei trei cu care s-a început Mănăstirea de la Sâmbăta. Se trăgea din părțile Bradului de Hunedoara, respectiv din Vața de Sus; a făcut liceul la Brad, iar Teologia, la Sibiu; s-a născut în 1910 și a murit în 1989, în 21 noiembrie. A trăit în Mănăstirea de la Sâmbăta nouă ani, din 1939 până în 1948; după aceea, s-a mutat la Mănăstirea Prislop, unde a stat, cu o întrerupere de un an și ceva, până în 1959. După aceea, ultimii treizeci de ani i-a trăit în București și în Sinaia. A murit la Sinaia, într-o comunitate de viețuitoare de mănăstire pe care le-a avut în subordine la Prislop și care trăiesc într-o casă din Sinaia.

Părintele Arsenie a fost o personalitate puternică. Din câți am cunoscut eu, oameni angajați într-o viață religioasă, în Biserică deci, părintele a fost un caz unic, prin înzestrarea lui nativă, prin cultura lui și prin seriozitatea cu care s-a angajat la o viață duhovnicească. Părintele avea o putere de sinteză, o putere de pătrundere, un risc al afirmațiilor, adică vorbea spontan, spunea anumite lucruri care se potriveau, de cele mai multe ori, și niciodată nu se gândea la niște consecințe, adică nu-i menaja pe oameni, îi brusca dacă erau de bruscat.

A lucrat ca pictor bisericesc, după ce a plecat din Mănăstirea de la Prislop, în 1959; vreo zece ani a lucrat la atelierele Patriarhiei, iar după aceea a pictat o biserică la Drăgănescu, lângă București. Care aveți posibilitate, puteți să vă duceți (când mergeți la București) la Drăgănescu, să vedeți biserica pictată de Părintele Arsenie. E o biserică deosebită, din punct de vedere al picturii.

Și noi la mănăstire avem o icoană cu Adormirea Maicii Domnului făcută de Părintele Arsenie, iar în icoana aceasta părintele se prezintă în mod deosebit. Eu am prezentat, odată, icoana unui cadru universitar din Sibiu și am spus că părintele este un geniu. Și el a zis: „Asta înseamnă că părintele are o cultură perfectă și încă ceva”. La care eu am răspuns: nu știu dacă are o cultură perfectă, dar pe lângă cultura câtă o are, sigur are încă ceva. Așa l-am cunoscut eu pe părintele.

O să apară o carte acum, în curând, *Cărarea Împărăției*¹¹. Părintele n-a publicat nimic, dar a lăsat în manuscris niște lucruri importante, de care Mănăstirea de la Prislop se îngrijește să fie tipărite; am auzit că e sub tipar cartea. Și atunci, cei care o să puteți ajunge la carte, îl veți putea cunoaște pe părintele mai bine decât din ceea ce vă pot spune eu sau altcineva.

Fiind o personalitate puternică și un om de cultură și un om cu prestanță și cu autoritate, părintele a intrat, cumva, și în legendă, adică oamenii spun despre el și lucruri pe care de fapt părintele nu le-a făcut și nici nu le putea face. Dar oamenii au ajuns să-l prezinte sub o formă legendară.

Eu l-am cunoscut personal, m-a ajutat sufletește, mi-am dat seama de puterea lui de sinteză, de pătrundere. Mi-a pus în atenție rugăciunea de toată vremea, mi-a spus și alte lucruri care mi-au prins bine și cu care am străbătut și eu prin viață. L-aș fi dorit însă să intervină mai mult în viața mea, să mă ajute mai mult și mai direct.

– **Vă rugăm să ne recitați o poezie, în încheiere.**

– O poezie? Păi am trecut de clasa a patra! Hai să recităm totuși ceva.

O, crește-mi iubirea!

de Traian Dorz

O, crește-mi iubirea în inima mea

Iisuse, Iisuse, mereu Te-oi ruga,

Îmi umple cu dorul pe care-l aștept,

Și ochii, și glasul, și inima-n piept.

O, crește-mi iubirea, Iisuse iubit,

Să fiu de-a ei daruri deplin copleșit;

Să-mi crească în suflet ca val după val,

Ca râul ce crește de dă peste mal.

¹¹ *Cărarea Împărăției*, scrisă de Ieromonahul Arsenie Boca, a apărut în anul 1995, la Editura Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului.

*O, crește-mi iubirea, iubite Iisus,
În starea și-n locul în care m-ai pus;
Să port pretutindenii belșugu-i de har
Și-a ei revărsare să n-aibă hotar.*

*O, crește-mi iubirea, cu focu-i sfințit
Și chiar de m-ar arde să fiu mistuit
Flămând de iubire, mereu Te-aș ruga:
O, crește iubirea în inima mea!*

A fost la mine la mănăstire un tată cu o fată, din părțile Râmnicului-Vâlcea. Fata era de optsprezece ani, iar tatăl ei era îngrijorat că nu se mărită. Și zice către mine: „Părinte, am o fată de optsprezece ani, și nu se mărită”. Eu însă aveam o nepoată de treizeci și ceva de ani care nu se măritase. Și i-am spus că nu pot să fac nimic, dar că nu trebuie să fie îngrijorat, la cei optsprezece ani ai fetei, că nu se mărită; și că, dac-aș putea face ceva, aș face întâi pentru nepoata mea. Și el zice către fată: „Hai să mergem, că făcurăm drumul degeaba!”

Acuma, eu gândesc că nu făcui drumul degeaba, c-am venit până aici!

MAICA DOMNULUI ÎN SPIRITUALITATEA ORTODOXĂ

30 mai 1996

– **Atunci când nu ai nicio bucurie pentru o realizare lumească pe care o dorești mult și simți că nu poți trăi în afara ei, dar ai mare bucurie în rugăciune și credință, ce poți face ca visul să devină realitate?**

– Dragă, la Dumnezeu toate sunt cu putință și, dacă și Dumnezeu știe că-ți folosește ceea ce-ți dorești, îți dă ceea ce dorești. Iar dacă totuși nu primești ceea ce-ți dorești, trebuie să-ți schimbi gândurile și să te mulțumești cu ceea ce primești.

– **Am citit în mai multe cărți în care scrie: „Bucură-te, Maică, pururea Fecioară!”, nu cum zicem noi: „Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!” Cum este corect să zicem, „Maică” sau „Mireasă”?**

– Dragă, corect este cum scrie în cărțile Bisericii noastre. În general, este și „Bucură-te, Maică, pururea Fecioară!”, și „Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!” Citim ce-i scris: dacă avem acatist cu „Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!”, zicem „Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!”, iar dacă este „Bucură-te, Maică, pururea Fecioară!”, zicem „Bucură-te, Maică, pururea Fecioară!” Pentru că Maica Domnului este și Mireasă pururea Fecioară și este și Maică pururea Fecioară. Este pururea Fecioară după fire și maică mai presus de fire. Adică noi nu trebuie să înlocuim una cu alta. Ceea ce e scris în cartea autorizată de Biserică, aceea și zicem.

– **Maica Domnului este supracinstită nu numai pentru că este Maica Dumnezeului nostru, ci și datorită meritelor sale personale. Prin inima ei a trecut sabie la Răstignirea Mântuitorului și a avut multe necazuri și suferințe în viața pământească. Știm că este singura persoană care nu a avut niciun păcat personal; deci ea nu a avut un regim privilegiat pentru că a fost Maica lui Dumnezeu, ci a fost supusă la ispite și chinuri, dar nu a săvârșit niciun păcat.**

– Da, și acest aspect poate fi luat în seamă. Noi o cinstim pe Maica Domnului pentru că așa ne-o prezintă Biserica, adică noi n-am învățat cinstirea Maicii Domnului studiind, ca să știm cine-i Maica Domnului, ci am învățat cinstirea Maicii Domnului din atmosfera cinstitoare a Bisericii.

Nu trebuie să găsim niște temeiuri pentru cinstirea Maicii Domnului, pentru că noi ne-am trezit ca cinstitori ai Maicii Domnului. Eu mi-aduc aminte, de exemplu, că în copilărie am învățat o rugăciune către Maica Domnului, pe care am spus-o și copil fiind, și-o spun și acum, că se potrivește.

Nu cum e rugăciunea *Îngerășul*, care se potrivește pentru copii; și să știți că la mine vin oameni de optzeci de ani la spovedit și, dacă-i întreb ce rugăciune știu, îmi spune câte unul: „*Tatăl nostru și Îngerelel*”. Zic: tot pe-astea le spui? Și le spun oamenii pe-astea, mai departe. Apăi, *Îngerelel* nu prea se mai potrivește la optzeci de ani: „Eu sunt mic, tu fă-mă mare,/ Eu sunt slab, tu fă-mă tare”... Acuma, cam ești, la bătrânețe, și slab, dar nu mai merge... Asta-i o rugăciune pentru copii.

Dar eu știu din copilărie o rugăciune către Maica Domnului care are următorul cuprins: „*Ușa milostivirii deschide-ne-o nouă, binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mântuim prin tine din nevoi, că tu ești mântuirea neamului creștinesc*”. O ziceam când nici n-o înțelegeam. Știam ce-i ușă, dar nu știam ce-i milostivire; „binecuvântată” nu știam ce-i, „Născătoare de Dumnezeu” nu știam ce-i, „ca să nu pierim” nu știam ce-i (pentru că eu știam cuvântul „a pieri”, dar îl știam în dialectul nostru, de la țară: „ca să nu cherim”, or, dacă azeam „să nu pierim”, nu știam ce-i; mama zicea câteodată: „Mi-o cherit o găină”, adică a dispărut). După aceea, nu știam ce-i „să ne mântuim”, nu știam ce-i „din nevoi”, nu știam ce-i „mântuire”: „mântuirea neamului creștinesc”... Nu știam; și totuși, ziceam rugăciunea.

Deci noi ne-am pomenit, în Biserica noastră, ca cinstitori ai Maicii Domnului fără să studiem ceva despre cinstirea Maicii Domnului, despre temeiurile acestei cinstiri. Eu v-am vorbit acum despre Maica Domnului în gândirea ortodoxă, v-am prezentat un fel de studiu, dar se putea și fără asta; dacă suntem cinstitori ai Maicii Domnului, deja ajunge, pentru că cinstirea Maicii Domnului este împletită în Biserica noastră cu cinstirea Mântuitorului.

De exemplu, la slujba de dimineață din duminici se spune așa:

„*Preabinecuvântată ești, Născătoare de Dumnezeu, fecioară, că prin Cel ce S-a întrupat din tine iadul s-a robit, Adam s-a chemat, blestemul s-a pierdut, Eva s-a mântuit, moartea s-a omorât și noi am înviat. Pentru aceasta, cântând, strigăm: Bine ești cuvântat, Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel ce bine ai voit așa, mărire Ție*”. Asta înseamnă că noi împletim cinstirea Maicii Domnului cu cinstirea Mântuitorului.

Sau: „*Pe Dătătorul de viață născându-L, Fecioară, de păcat pe Adam l-ai mântuit și bucurie Evei, în locul întristării, i-ai dăruit; pe cei căzuți din viață iarăși i-a îndreptat la aceeași Cel ce S-a întrupat din tine, Dumnezeu și om*”.

Iată niște lucruri care arată apropierea Maicii Domnului și apropierea Domnului Hristos.

Noi nu vorbim despre niște merite ale Maicii Domnului; adică meritele Maicii Domnului, dacă n-ar fi Maica Domnului mama Mântuitorului nostru Iisus Hristos, n-ar fi luate în considerație de noi, nici n-ar fi ajuns la noi, ca să avem să punem special accent pe meritele Maicii Domnului.

Noi, în Biserica Ortodoxă, nu prea vorbim despre meritele cuiva, pentru că cineva care are o viață superioară n-are niciodată, din aceasta, un regim special, întrucât tot ce facem noi pentru Dumnezeu e ceea ce suntem datori să facem; n-avem nici merite prisositoare, n-avem nici merite îndestulătoare, ci toate acestea le facem spre slava lui Dumnezeu, iar Dumnezeu ne primește nu pentru mulțimea faptelor bune, ci pentru ceea ce se realizează în noi de pe urma faptelor bune, pentru că ceea ce faci te și face, adică te realizezi pe tine însuși prin ceea ce faci. Așa că noi Îi dăm slavă lui Dumnezeu pentru tot ce este pozitiv și pentru tot ce știm despre Maica Domnului, dar nu o despărțim pe Maica Domnului de calitatea ei specială de Născătoare de Dumnezeu.

– Întrucât ați amintit câteva dintre acatistele închinare Maicii Domnului, cum vi se pare *Imnul acatist al Maicii Domnului la Rugul Aprins*, compus de poetul călugăr Sandu Tudor?

– E frumos. E cam stufos, în sensul că-i foarte multă încărcătură la fraze, dar e frumos, poate fi citit. Nu e răspândit în Biserica noastră cu aprobarea Sfântului Sinod, dar se poate citi. Așa cum se citesc și alte alcătuiuri pentru Maica Domnului, pe care le citesc credincioșii din evlavie sau ca să-și înmulțească evlavia la Maica Domnului, se poate citi și acatistul acesta, foarte bine și cu folos chiar.

– Vă rugăm să ne vorbiți despre viața Maicii Domnului de la Intrarea în Biserică și până la momentul Bunevestiri.

– Dragă, nu se știe. Se zice că Maica Domnului a fost dusă în biserică, dar nu se știe activitatea Maicii Domnului în biserică, sunt ani pe care noi n-avem cum să-i recuperăm, să zicem așa, în sensul de activitate. Acolo se făcea educația nu numai a Maicii Domnului, ci erau organizate un fel de școli... era o instituție de educare a fetelor în Templul din Ierusalim. Și se spune că Maica Domnului a fost într-un regim special; zicem noi că „îngerii s-au mirat cum Fecioara a intrat în Sfânta Sfintelor”. Adică o Sfântă a Sfintelor poate nefăcută de mână omenească, în care a intrat și Domnul nostru Iisus Hristos, după mărturia Epistolei către Evrei (Evrei 9, 12). A avut o situație specială, asta înseamnă. Mai în amănunte, n-avem de unde să

știm. Pot să circule anumite gânduri, anumite afirmații, dar esențialul este că Maica Domnului a avut o situație specială.

– Cum putem ști dacă facem voia lui Dumnezeu, atunci când inima înclină spre ceva?

– Păi, dacă avem posibilitatea să cercetăm lucrurile acestea în raport cu Scriptura... În Pateric este un cuvânt de la Sfântul Antonie cel Mare: „Oriunde vei merge, să-L ai înaintea ochilor pe Dumnezeu, și în orice vei face, să ai mărturie din dumnezeieștile Scripturi”.

Iar dacă singur nu poți să-ți dai seama dacă e voia lui Dumnezeu cea pe care o consideri tu ca voia lui Dumnezeu, e recomandabil să ceri îndrumare de la cineva superior cu conștiința, de la cineva în afară de tine, în special de la duhovnic.

– Ce înseamnă: „Milă voiesc, iar nu jertfă”? Dar la Sfânta Liturghie, ce înseamnă: „Mila păcii, jertfa laudei”?

– Cuvântul acesta: „Milă voiesc, iar nu jertfă” este un cuvânt din proorociile Vechiului Testament (Osea 6, 6), pe care-l ia în considerație Domnul Hristos și pe care-l găsim de două ori în Sfânta Evanghelie de la Matei, în capitolul al 9-lea, acolo unde-i vorba despre chemarea lui Matei (Matei 9, 13), și în capitolul al 12-lea, unde zice Domnul Hristos: „Duceți-vă și vă învățați ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă” (Matei 12, 7). E vorba așa: „Voiesc milă, nu jertfă de animale. Când e vorba să aleg între a aduce o jertfă de animale, cum era pe vremea aceea, și milă, aleg mila, nu jertfa de animale”.

Iar referitor la cuvântul: „Mila păcii, jertfa laudei”, de la Sfânta Liturghie, este vorba că pentru mila de a avea pace de la Dumnezeu, aducem jertfă de laudă, adică Sfânta Liturghie sau rodul buzelor, care este slujirea lui Dumnezeu.

– Vă referiți atât de des la Biserică. Puteți să o definiți?

– Da. Biserica are mai multe înțelesuri; în sensul în care m-am referit eu, Biserica este o instituție întemeiată de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în care se lucrează Sfintele Taine, pentru mântuirea credincioșilor. Există o Biserică învățătoare, prin ierarhia Bisericii; Biserica are o învățătură a ei, pe care ne-o pune în față mai ales prin sfintele slujbe. Cineva care vrea să știe ce învață Biserica despre Înălțarea Domnului Hristos, de pildă, trebuie să cerceteze slujbele de la Înălțare, și atunci află ce învață Biserica despre Înălțare; la fel, despre orice din ceea ce prăznuiește.

– Ce este mai de folos să se citească, Acatistul sau Paraclisul Maicii Domnului? Cum și prin ce slujbe putem veni în ajutorul celor care nu au grijă de mântuirea lor, dacă noi, cei care ne-am întors, dorim ca ei să nu rămână împietriți și departe de calea adevărului și mântuirea sufletului lor?

– Dragă, nu se pune problema ce-i mai bine de citit, pentru că și Paraclisul e rugăciune, și Acatistul e rugăciune, iar ceea ce ni se potrivește nouă, aceea se potrivește în general și pentru alții. Adică intervenția noastră pentru binele altora se poate arăta și într-o slujbă, și în alta, deși Paraclisul este cu mai multe cereri pentru binele altora, iar Acatistul este mai mult o izbucnire, un imn adus Maicii Domnului.

– De ce se vorbește totuși atât de puțin de Sfântul Iosif?

– Sfântul Iosif a avut un regim special, în înțelesul că, mai întâi de toate, el a fost ales pentru a-L ocroti pe Mântuitorul și pentru a o ocroti pe Maica Domnului. În fața conștiinței celor din vremea aceea, Maica Domnului a apărut ca soția legitimă a Dreptului Iosif. Noi zicem despre Dreptul Iosif că a fost „logodnicul” Maicii Domnului, ca să se înțeleagă că Dreptul Iosif n-a avut legături trupești cu Maica Domnului. Aceasta este ceea ce se afirmă prin „logodnicul” Maicii Domnului; deci nu zicem, în general, „bărbatul” Maicii Domnului, dar în conștiința celor din vremea în care au trăit Dreptul Iosif și Maica Domnului, Dreptul Iosif și Maica Domnului au apărut totdeauna ca niște oameni obișnuiți. Faptul acesta, că din Maica Domnului S-a întrupat Domnul Hristos, a fost o chestiune a Maicii Domnului, o chestiune tainică din viața Maicii Domnului; dar oamenii din vremea aceea au considerat că este o familie obișnuită.

Iar Dreptul Iosif a fost și el un om cu totul deosebit, de fapt, însă avem puține relatări despre el; doar în Sfânta Evanghelie de la Matei și în Sfânta Evanghelie de la Luca, în legătură cu Nașterea Domnului Hristos, dar ceva extraordinar de frumos! Și anume, faptul că atunci când Dreptul Iosif și-a dat seama că Preasfânta Fecioară Maria urmează să nască un fiu, iar el nu se știa implicat la aceasta, zice evanghelistul că, om drept fiind, și-a pus în gând s-o lase pe ascuns (cf. Matei 1, 19). O delicatețe care îți impune respect! Zice: „Nevrând s-o vădească”, deci n-a fost om de scandal, ci a fost un om care a vrut să rămână lucrurile în afară de el, cumva, și și-a pus în gând s-o lase „pe ascuns”. S-o părasească, să plece undeva, să-și piardă urma, chiar dacă s-ar fi putut crede că el a făcut aceasta pentru că-i vinovat.

Noi, în Biserica noastră, îl cinstim pe Dreptul Iosif; nu în mod special, adică nu avem o zi de cinstire a Dreptului Iosif, dar avem o duminică, Duminica după Nașterea Domnului, în care se pomenește și Dreptul Iosif. În

conștiința noastră ortodoxă poate că nu se pune accent atâta pe Dreptul Iosif pentru că a avut, să zicem așa, un rol secundar. În Sfânta Evanghelie se spune că îngerul binevestitor i-a spus Dreptului Iosif: „Ia Pruncul și pe mama Lui”. Deci totdeauna Pruncul și mama Lui au avut un regim special față de Dreptul Iosif. Dar mie personal îmi impune mult respect faptul că a avut delicatețea aceea că, nevrând s-o vădească, și-a pus în gând s-o lase în ascuns.

– Personalitatea și curăția Maicii Domnului au fost prelucrate de Dumnezeu sau de la sine au fost așa și Dumnezeu de aceea a ales-o?

– Nu știm. Noi credem că omenirea l-a dat lui Dumnezeu ce-a avut mai bun. Cum s-a ajuns la aceasta, nu știm. Ceea ce știm este că Maica Domnului a fost aleasă de Dumnezeu. În orice caz, în credința noastră nu este învățătura, nu este afirmarea că Dumnezeu a pregătit-o pe Maica Domnului în sensul de *imaculata concepere*, ci noi credem că numai Domnul Iisus Hristos S-a născut mai presus de fire, iar Maica Domnului s-a născut cum se nasc toți oamenii.

– Vă rugăm să ne spuneți câteva cuvinte în legătură cu sfintele icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului.

– În Biserica noastră sunt icoane ale Maicii Domnului cunoscute ca icoane făcătoare de minuni. La Mănăstirea Neamțu, la Mănăstirea Bistrița din Moldova, la Mănăstirea Ghighiu este una care se consideră făcătoare de minuni, la Mănăstirea Dintr-un Lemn...

Într-un fel, toate icoanele sunt și făcătoare de minuni, dacă oamenii au credință în Dumnezeu și dacă Dumnezeu vrea să Se descopere în cutare sau cutare icoană.

– Aparițiile Sfintei Fecioare în zona catolică sunt cu adevărat minuni și miracole în care putem crede? Cum putem privi aceste fenomene?

– Totdeauna a fost ezitare când a fost vorba de apariții în Biserici diferite; de obicei, fiecare își cinstește aparițiile sau icoanele sau sfinții din zona lui, din Biserica lui. Nu poate fi ceva dăunător, să zicem, faptul că primești, crezi într-o apariție, de exemplu cum ar fi cele de la Medjugorie, să zicem, care sunt acum în atenția multora. Însă sunt și lucruri de nedumerire. De exemplu, mie mi se pare cumva cam forțată treaba asta ca în fiecare zi, la o anumită oră, să vină Maica Domnului și să spună, până la urmă nu lucruri extraordinare, pentru că dacă cercetezi mesajele Maicii Domnului, nu sunt lucruri pe care nu le-a mai auzit nimeni și care trebuie neapărat descoperite într-un anumit fel și într-un anumit loc. Cred că se face și multă

reclamă în jurul acestor apariții. E greu de elucidat cheștiunea... Fiecare se raportează cum poate el la astfel de lucruri. Biserica, în orice caz, – nici Biserica Catolică – încă nu și-a spus cuvântul în legătură cu aparițiile de la Medjugorie; chiar dacă există pelerinaje destul de mari care se fac acolo, Biserica încă nu și-a spus cuvântul. Eu am citit o carte în limba germană despre aparițiile de la Medjugorie (e drept, apărută acum vreo câțiva ani), în care se spunea că Biserica încă nu și-a spus cuvântul; pentru că totuși Biserica îi conduce pe credincioși. Adică e de acord cu pelerinajele, e de acord cu tot ce se face acolo, dar încă nu și-a spus cuvântul, așa cum și l-a spus despre alte apariții, din alte părți.

– Ați vorbit despre curățirea minții de toate păcatele, pentru a putea fi palat al Sfintei Treimi. Cum se face această curățire, de vreme ce uneori suntem asaltați de gânduri întinate, chiar și față de lucrurile sfinte?

– Dragă, gândurile întinate față de lucrurile sfinte sunt totuși, până la urmă, o expresie a neputinței noastre, a nedesăvârșirilor noastre. Și de aceea cerem ajutorul Maicii Domnului, căci cu puterea noastră nu putem să le înlăturăm. Sfântul Ioan Scărarul, vorbind despre rugăciune, spune că există rugăciune întinată, rugăciune furată, rugăciune pierdută și rugăciune curată. Numai cei curați au rugăciuni curate. Altfel, noi proiectăm din noi, chiar și asupra icoanelor Maicii Domnului, necurăția noastră. De pildă, sunt unii care, în loc să se închine, se coboară prin gândul la Maica Domnului sau prin privirea Maicii Domnului, or asta e o neputință a omului. Dar totuși, Biserica are lucrarea aceasta de ridicare a minții prin imaginile sfinte. Noi trebuie să ne reproșăm totdeauna când ne vin astfel de gânduri și să cerem ajutor de la Dumnezeu ca să se risipească vrăjmașii Lui de gând: „Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui!”

– Locuiesc împreună cu soțul și copiii în America. Există capcane deosebite de care trebuie să ne păzim noi, ortodocșii români din acea parte a lumii? Este cu puțință mântuirea acolo sau e mai bine să ne întoarcem?

– Mântuirea e cu puțință oriunde. Părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească, zicea că acolo-i mai bine pentru trup, iar aici e mai bine pentru suflet. Apoi, alege-ți!

– Vă rugăm să ne spuneți despre interdicția de intrare a femeilor în biserică în anumite perioade.

– Părerile sunt împărțite. În general, tradițional se socotește că femeia este într-un fel de inferioritate în vremea când e bolnavă și, pentru că cei de

demult aveau atenție asupra acestui fapt și pentru că oamenii nu știau să țină igiena, femeile au fost sfătuite să nu ia parte la slujbele Bisericii, în astfel de împrejurări. Dar acum, mai nou, nu cred eu că trebuie să se pună așa de accentuat problema, pentru că acum oamenii știu să țină igiena altfel; în plus, oamenii din vremea noastră își dau seama, poate mai bine decât ceilalți, că sunt niște lucruri firești, care nu pot fi vinovate.

– Am o fetiță în clasa a X-a, la liceu, care vrea să plece la mănăstire. Pleacă la mănăstire fără să spună...

– Nu-i bine!

– ...Eu am certuri cu soțul pentru acest lucru. Se cuvine să dau ocazie la asemenea certuri sau este mai bine să-și termine fata liceul și apoi să urmeze calea aceasta?

– E mai bine să nu te cerți, căci cu gâlceavă nu faci nimic, numai întârâți mai tare. Dar e bine ca fata, dacă vrea într-adevăr să-I slujească lui Dumnezeu, să-și cinstească părinții, spunându-le unde vrea să plece; și să plece cu binecuvântarea părinților. În orice caz, să-și termine liceul, adică fără liceu terminat să nu se ducă la mănăstire.

– În ce ipostază apare Maica Domnului față de persoanele care sunt în mănăstiri? Ce le este Maica Domnului acestor persoane?

– Nu se poate spune că pentru cei din mănăstire Maica Domnului înseamnă mai mult decât pentru alții. Maica Domnului este aceeași pentru toată lumea, iar cuprinderea noastră față de Maica Domnului este după măsura noastră. Dacă suntem înaintați în credință, dacă s-a întâmplat cu noi faptul de a fi învredniciți de Maica Domnului să cunoaștem mărețiile ei, în cazul acesta, și la mănăstire, și în afară de mănăstire, suntem cinstitori. În cazul când nu avem mintea curată, nu avem nici gânduri curate, nici chiar în fața Maicii Domnului, oriunde ne-am găsi.

– Se pot pomeni la Proscomidie membri ai familiei care nu sunt credincioși și nu s-au spovedit?

– Chestiunea este așa, cu nedumerire și cu semnul întrebării. Iubirea îi cuprinde pe toți, și-atunci, dacă îi cuprinde pe toți, îi cuprinzi și în pomelnic. Nu ești pus să judeci tu cine-i vrednic și cine nu-i vrednic. Eventual, preoții ar putea să se intereseze și să-i excludă pe unii, și sunt unii care chiar ar trebui excluși, de exemplu cei care trăiesc în păcate grele, cei necununăți, cei pătimiși... Pentru că la Proscomidie pot fi pomeniți numai aceia care se pot și împărtăși. Dar nu totdeauna poți să ai o evidență foarte bună, și-atunci sigur că cineva care dă un pomelnic nu dă pomelnicul excluzându-i pe unii.

La noi era o vorbă, în satul meu, de unde sunt eu, de lângă Sibiu, din Topârcea: „Așa s-or certat, că l-o scos și din pomelnic!” Când ții la cineva, nu poți să-l excluzi, adică ai dorința aceasta, de a fi și el acolo unde ești tu, și ceri cumva ajutorul lui Dumnezeu în împrejurarea aceasta. Adică și asta o socotești ca un mijloc de apropiere de Dumnezeu, ca un mijloc de a-l ajuta pe acela pe care altfel nu-l poți ajuta, prin mijloace omenești. Așa că oamenii, în general, dau pomelnicul așa cum îl au în inimă; așa îl dau și pe hârtie.

– Ce ne puteți spune despre rugăciunea numită „Visul Maicii Domnului” și despre „Psaltirea Maicii Domnului”?

– „Visul Maicii Domnului” este o rânduială de cinstire a Maicii Domnului cam utilitaristă, adică acolo se scrie ce foloase ai de pe urma faptului că citești „Visul Maicii Domnului”. E o carte apocrifă, n-o găsești între cărțile de cult ale Bisericii... Se poate folosi, pentru înmulțirea evlaviei, dar eu recomand mai mult alte cărți, alte slujbe: paraclisele, acatistele Maicii Domnului.

Cât privește „Psaltirea Maicii Domnului”, este o chestiune care acum începe să se răspândească, nu-i tradițională... Am înțeles că-i tradusă din rusește. Poate s-o folosească cineva, dar ea, de fapt, nu se folosește la cult, este așa, pe lângă cultul Bisericii. Nu trebuie neapărat s-o citească cineva, și nu greșește nici cineva care-o citește.

– De curând a apărut, la Editura Humanitas, volumul „Evangheliile apocrife”¹². Aș vrea să vă spuneți părerea cu privire la capitoul „Cuvânt al Sfântului Evanghelist Ioan la Adormirea Maicii Domnului”.

– Nu-l cunosc. Evangheliile apocrife, cum le este și numele, sunt apocrife și rămân apocrife, adică ceva care nu este în luarea-aminte a Bisericii. Dacă le-ar fi considerat bune, Biserica le-ar fi cuprins în canonul Noului Testament și ele ar face parte din Noul Testament. Deci sunt niște lucruri care merg pe lângă ceea ce știm noi că este esențial în Biserică. Sunt plăcute, așa, ca legende, ca istorisiri... Unii oameni le citesc mai cu plăcere decât însăși Evanghelia; asta-i prea mult...

– Se spune că dacă cineva merge la duhovnicul său cu inimă smerită, el primește întotdeauna cuvântul de folos de care are nevoie, indiferent de trăirea duhovnicului respectiv. Este justificată tendința tinerilor de a căuta Părinți cât mai înduhovniciți?

¹² *Evangheliile apocrife*, Editura Humanitas, București, 1996, traducere, studiu introductiv, note și comentarii de Cristian Bădiliță.

– Dragă, sunt două lucruri importante: pe de o parte, sinceritatea, și pe de altă parte, omul în care ai încredere nu pentru că este pus de cineva să ai încredere în el, ci ai tu însuși încredere. Te potrivești cu unii mai bine, ai impresia că cineva e mai receptiv pentru binele tău decât cineva care oficial ar trebui să te conducă... Și-atunci, e bine ca omul să caute totuși duhovnici după inima lui, ca să poată primi mai mult folos decât de la primul care i-ar ieși în cale.

– **Un preot a vorbit într-o biserică despre o practică nu tocmai potrivită și indicată, de a atinge sfintele icoane cu mâna. Este, într-adevăr, păcat a întinde mâinile către icoane?**

– Nu, poți s-atingi cu buzele, poți s-atingi cu mâna, n-are importanță. Chestiunea aceasta este un mijloc de a te apropia de ceva sfânt. De obicei, în fața icoanelor ne închinăm și le sărutăm.

– **Într-o lume coruptă, cum este lumea noastră, le este permis creștinilor să facă unele compromisuri legate de viața socială?**

– Dragă, compromisurile, în general, nu sunt binecuvântate de Dumnezeu. Nu se pune problema compromisului, ci, cât poți, trebuie să te ferești de astfel de împrejurări; pentru că ce faci te și face, și-apoi, cu vremea, ajungi să fii gata mai mult de compromisuri decât de lucruri limpezi.

– **Îmi simt oboseala minții, care mă împiedică să-mi fac rugăciunile și să învăț. Ce mă sfătuiți?**

– Îi sfătuiesc pe oameni să-și facă datoria în măsura în care pot ei să și-o facă; să nu caute performanțe și să nu-și sacrifice unele îndatoriri, pentru a se ruga. Fiecare să ducă o viață echilibrată, să-și găsească locul în situația lui. Cineva care are de învățat trebuie să învețe. Cine n-are de învățat, să nu-și piardă vremea, deci să-și găsească mai multă vreme pentru rugăciune, iar cine are de făcut ceva, care are îndatoriri sociale, să-și împlinească îndatoririle sociale.

– **De cele mai multe ori, neputința și slăbiciunea ființei noastre ne duc la deznădejde. Care sunt cauzele și cum se poate depăși aceasta?**

– Deznădejdea vine din necredință; cine are credință are și nădejde. Când te simți în deznădejde, înseamnă că e o carență la credință. Credința întotdeauna e dătătoare de nădejde.

– **Maica Domnului este pururea Fecioară și Mamă. Pentru un om care și-a ales calea fecioriei, este o scădere faptul că nu poate împlini și nașterea de prunci?**

– Fiecare își alege calea care e a lui. Dacă vrea să aibă copii, atunci își alege viața de familie. Dumnezeu binecuvintează și una, și alta. Viața comună e viața de familie, numai viața de excepție e viața de feciorie, de călugărie. Și atunci, fiecare-și alege ce se potrivește cu așezarea lui, cu stilul lui. Dumnezeu nu binecuvintează căsătoria ca o situație de neputință, ci ca o situație pe care Dumnezeu însuși a creat-o, prin alcătuirea omului. Deci Dumnezeu binecuvintează Căsătoria ca Taină, printr-o Sfântă Taină. Călugăria nu este o Taină, ci o rugăciune, o binecuvântare, o ierurgie, cum zicem noi. Și-atunci, fiecare își alege ce crede el că se potrivește cu aspirațiile lui și cu ceea ce crede el că are Dumnezeu în plan cu persoana care se hotărăște pentru una sau pentru alta.

– În Evanghelie se spune că, atunci când Maica Domnului a auzit lucrurile care se spuneau despre Fiul ei, pune a aceste cuvinte în inima ei (cf. Luca 2, 19). Ce înseamnă cuvântul acesta?

– Adică le păstra în inima ei ca pe niște cuvinte superioare. Se zice că Maica Domnului este reprezentanta Ortodoxiei tocmai pentru faptul acesta, că a primit cuvintele în inima ei și le-a păstrat în inima ei. Așa trebuie să păstreze Ortodoxia învățătura Mântuitorului, dată prin Biserică.

Înseamnă că Maica Domnului le-a prețuit, le-a păstrat în inima ei, în amintirea ei și le-a avut în vedere.

– Se spune că Dumnezeu a binecuvântat unirea trupească dintre bărbat și femeie. Cu toate acestea, de ce „acela care s-a împreunat noaptea cu nevasta sa nu se cuvine a se împărtăși” (*Pravila bisericească*¹³)?

– Dragă, chestiunile acestea sunt chestiuni greu de luat în seamă, pentru că gândiți-vă, de pildă, că a fost un timp când n-au existat aceste rânduieli și când oamenii se împărtășeau totuși și nu s-a pus problema. Eu cred că nici acum n-ar trebui să se pună problema, în cazul când lucrurile nu pot fi dirijate altfel; în familie nu poate să intre nimeni.

În cazul în care se întâmplă apropierea între soți, nu poți să zici totuși că unul dintre cei doi, cel care ar vrea să se împărtășească, este întinat și că nu se poate împărtăși; pentru că de multe ori cel care participă la un astfel de act îl face ca o jertfă pentru celălalt, iar în cazul acesta nu se poate spune că aduce o întinăciune și o îndepărtare de Dumnezeu.

¹³ Ieromonah Nicodim Sachelarie, *Pravila bisericească*, ediția a II-a, publicată de Parohia Valea Plopului, jud. Prahova, 1996.

– **Vă rog să insistați asupra diferențelor, în ceea ce privește cinstirea și rolul acordat Maicii Domnului, dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică și celelalte biserici.**

– Biserica Ortodoxă v-am spus ce crede și cum își manifestă evlavlia. Biserica Catolică nu folosește, în general, expresia „Născătoare de Dumnezeu”, deși e și în Biserica Catolică credința că Maica Domnului L-a născut pe Mântuitorul Iisus Hristos ca Dumnezeu adevărat și om adevărat.

În Biserica Catolică se fac și rugăciuni care nu se fac în Biserica Ortodoxă, dar care n-ai putea zice că nu sunt binevenite și care nu s-ar putea chiar introduce în Biserica Ortodoxă. De exemplu, rozarul: rozar de bucurie, de durere, de mărire... După aceea, novene și alte lucruri care au fost rânduite pentru că în Biserica Catolică nu sunt acatiste. În loc de acatiste, ei fac novenele și fac rozarul¹⁴. Noi avem alte rugăciuni și prin asta ne manifestăm evlavlia la Maica Domnului. În Biserica Catolică se pune accent pe imaculata concepere, deci pe faptul că Maica Domnului a venit în lumea aceasta așa cum a venit și Domnul Hristos, lucru pe care Biserica Ortodoxă nu-l susține și nu numai că nu-l susține, ci chiar îl combate, în 9 decembrie, atunci când se pomenește Zămislirea Sfintei Ana.

Dar, mă rog, astea sunt chestiuni de amănunt... Important este că și unii, și alții, sunt cinstitori ai Maicii Domnului.

Iar protestanții nu sunt cinstitori ai Maicii Domnului. Nu putem zice că sunt hulitori sau necinstitori ai Maicii Domnului, dar nu iau aminte la Maica Domnului.

– **Vă rugăm, vorbiți-ne despre sfinții mântuiți prin Maica Domnului.**

– Dragă, sunt niște lucruri pe care mi le cereți mai presus de posibilitățile mele. Eu n-am de unde să știu care au fost mântuiți prin Maica Domnului (adică ajutați de Maica Domnului). Poate, știu eu, în *Minunile Maicii Domnului*¹⁵ să fie niște cazuri de felul acesta. Dar așa, ca să vă spun eu de un sfânt despre care știu eu că l-a ajutat Maica Domnului în mod special și de aceea a fost sfânt, nu vă pot spune.

¹⁴ Rozarul este o cunună de rugăciuni alcătuită din *Tatăl nostru*, *Născătoare de Dumnezeu* (*Bucură-te, Marie*) și *Slavă Tatălui*, grupate pe 15 mistere mediate din viața Mântuitorului: 5 mistere de bucurie, 5 mistere de durere, 5 mistere de slavă; Novena (din latinește: *novem* = nouă) înseamnă rugăciune rostită în nouă zile consecutiv. (cf. Tertulian Langa, *Dicționar teologic creștin din perspectiva ecumenismului catolic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997).

¹⁵ Protosinghel Nicodim Măndiță, *Minunile Maicii Domnului*, Editura Lumină din Lumină, București, 1993.

— Ce părere aveți de anumite interdicții, cum ar fi interdicția de a privi la televizor, de a mânca cu ulei luna, miercurea și vinerea sau carne în alte zile?

— Dragă, chestiunea aceasta este o chestiune pe care fiecare și-o rânduiește cum știe. Biserica nu este împotriva cărnii. Există o duminică a lăsatului sec de carne. Sfântul Apostol Pavel vorbește în epistolele sale despre mâncarea de carne de la jertfele idolești și nu e împotriva mâncării de carne, chiar și de la jertfele idolești. Spune să mâncăm tot ce este în măcelărie (I Corinteni 10, 25), deci n-a interzis mâncarea de carne. Biserica a rânduit zile de post, în care nu se mănâncă deloc carne.

Cât privește consumul de ulei în zilele de luni, miercuri și vineri, mă rog, fiecare poate să-și rânduiască și așa lucrurile, însă nu înseamnă că dacă cineva mănâncă cu ulei, nu se mai mântuiește. Pentru că noi avem alte condiții de viață decât cele în care au apărut aceste restricții, iar uleiul nostru nu-i așa de consistent cum este cel de prin părțile Palestinei sau ale Egiptului, unde s-au făcut rânduielele acestea. Așa că chestiunea poate să fie și elastică, însă e o chestiune de conștiință: dacă cineva crede că nu trebuie să mănânce cu ulei, pentru că nu-i dezlegare la untdelemn și la vin, poate să mănânce fără ulei, numai că știți ce se întâmplă? Ți se împuținează puterile. De exemplu, la mine, la spovedit, au venit niște femei de-acolo, din părțile noastre, care-au fost pe la Sihăstria și au primit ca rânduială să nu mănânce cu untdelemn luna, miercurea și vinerea. Și după aceea nu și-au putut săpa cucuruzul, că n-au mai avut putere, li s-au terminat puterile. Trebuia să-l aducă pe părintele ăla, care le-a dat îndrumarea asta, și să-l pună să sape cucuruzul, să vadă cum e dacă nu mănânci cu ulei luna, miercurea și vinerea, câte puteri mai are. Că ăla care-a stat la umbră și spovedea putea zice să nu mâncați cu untdelemn luna, miercurea și vinerea, dar dacă l-ai fi pus la săpat la cucuruz, sigur că zicea: „Aduceți-mi o țără de untdelemn, că nu mai pot numai cu de-astea...”. Așa că lucrurile trebuie gândite în perspectiva situațiilor în care ne găsim noi și în situațiile în care trăim noi, nu numai în sensul ăsta: „Acum e luni, miercuri și vineri, deci nu mănânc untdelemn, că nu se mănâncă cu untdelemn”; și după aceea ți se termină puterea. La noi în Ardeal, la ciorbă i se zice „zamă”; și e o vorbă: „Zamă mânci, zamă poți”.

— Maica Domnului poate fi considerată de către pământenii mijlocitoare la palatul ceresc sau împărăteasă?

— Și împărăteasă, față de noi, și mijlocitoare, în raport cu Domnul Hristos. Ea rămâne împărăteasă și ca mijlocitoare.

– Am dori să auzim și părerea sfinției voastre în legătură cu canonizarea de domnitori români. Se urmărește ca într-un viitor apropiat să fie canonizat și Mihai Viteazul. Este moartea mucenicească un criteriu absolut în vederea canonizării?

– Dragă, nu știu, e o chestiune pe care o cercetează Biserica și Biserica ne spune ce avem de făcut. Noi ne plecăm cu mintea.

– Lămuriți-ne sintagmele: „Pentru rugăciunile Sfintei Cruci” și „Cruce de viață făcătoare”. Nu ar fi mai indicat „de viață purtătoare”, întrucât L-a purtat pe Dumnezeu, „Calea, Adevărul și Viața”?

– Dragă, noi primim ceea ce ne dă Biserica. Cum e scris în carte, așa zicem: „Cu puterea cinstitei și de viață făcătoare Cruci”. Adică Crucea are în ea o putere pe care i-a dat-o Cel care S-a răstignit pe Cruce. Acestea sunt lucruri pe care nu le hotărâm noi, ci noi le-am primit și le ducem mai departe.

– Credeți că femeile mironosițe, care nu L-au părăsit în momentele cele mai grele pe Mântuitorul, atunci când ucenicii s-au ascuns, au fost alese, predestinate la această înaltă vrednicie, pentru a ridica acea concepție despre femeile ca ființă slabă?

– Dragă, chestiunea aceasta n-o putem hotărî și n-o putem elucida noi. Ceea ce știm este că femeile au fost cinstitoare ale Mântuitorului, au fost gânditoare de Dumnezeu, au avut putere să se implice, să se angajeze; și ele sunt un exemplu pentru noi.

Există o alcătuire de la sfintele slujbe, în care Sfântul Apostol Petru e pus cumva să vorbească – deși să știți că la pocăință nu se face literatură; e și un fel de literatură în treaba asta –, și anume zice așa, ca și când ar fi zis Sfântul Apostol Petru: „Doamne, după Învierea Ta cea de a treia zi și după închinarea Apostolilor, Petru a strigat către Tine: Femeile au luat îndrăzneală, iar eu m-am temut; tâlharul, Dumnezeu Te-a cunoscut, iar eu m-am lepădat de Tine. Oare mă vei mai chema încă ucenic? Sau iarăși mă vei arăta vânător adâncului? Ci mă primește pe mine, cel ce mă pocăiesc, și mă miluiește”. E foarte frumos, însă sigur că Sfântul Apostol Petru n-a zis așa, fiindcă, așa cum am spus, în pocăință nu se face literatură. Dar, în orice caz, femeile mironosițe, c-au fost predestinate, că n-au fost predestinate – asta-i altă chestiune –, au arătat o mare cinstire față de Mântuitorul.

Mie-mi place să fac o legătură între Epistola către Filimon și inima femeilor mironosițe. Sfântul Apostol Pavel l-a convertit, în închisoare fiind el, pe un rob fugar, pe nume Onisim, din casa lui Filimon. Și l-a trimis la stăpânul său, care era locuitor în Colose și pe care Sfântul Apostol Pavel îl cunoștea; când l-a trimis, i-a dat și o scrisoare de recomandare, o scrisoare

favorabilă pentru Onisim. Și zice acolo: „Primește-l pe el (pe Onisim) cum m-ai primi pe mine”. E extraordinar de frumos! „Odihnește inima mea. Ți-l trimit pe el, chiar inima mea”. E extraordinar, e o delicatete care-ți impune, așa... Când auzi cuvintele acestea, mai întâi te simți copleșit de delicatetea aceasta. Zice: „Primește-l pe el cum m-ai primi pe mine. Ți-l trimit pe el, chiar inima mea”.

Așa ceva au făcut și femeile mironosițe: au cumpărat miresme, au pregătit mir și l-au dus la mormântul Mântuitorului, dar nu l-au întrebuințat, pentru că nu mai era cazul să-l întrebuințeze. Însă ele și-au pus în mirul acesta chiar inima lor; mirul reprezenta inima lor cinstitoare, inima lor evlavioasă.

Dacă luăm în considerație astfel de lucruri, femeile mironosițe rămân un exemplu pentru noi. Că „au fost predestinate”, că „așa trebuia să fie”, că „nu putea să fie altfel”... astea sunt chestiuni care nu au, la drept vorbind, nicio importanță. Important este faptul în sine și interpretarea pe care i-o dăm noi, aceea că inima mironosițelor era cuprinsă în miresmele pe care le-au pregătit. Nici nu ni se spune cât au costat elementele pe care le-au folosit la alcătuirea miresmelor, a aromatelor, pentru că, dacă au cuprins inima lor, a mironosițelor, asta nu poate fi prețuită. Se spune undeva, tot în Sfânta Evanghelie (de la Marcu, de pildă), că o femeie a turnat mir peste Domnul Hristos, mir care costa trei sute de dinari. Acolo se spune că a costat trei sute de dinari ca să se arate că era foarte scump mirul, fiindcă trei sute de dinari însemna prețul a trei sute de zile de lucru. Iar la femeile mironosițe nu ni se spune cât au costat elementele pe care le-au cumpărat, cât a costat mirul, pentru că inima nu poate fi prețuită. Cum să prețuiești cinstirea și iubirea pe care o are cineva? Nu poți s-o prețuiești în bani.

– În Sfânta Evanghelie se spune că diavolul, o dată ieșit din om, umblă prin locuri pustii și apoi se întoarce la cel din care a ieșit, cu și mai multă putere, și starea omului aceluia este mai rea decât cea dintâi (Matei 12, 45). Ce ne puteți spune despre aceasta?

– Se zice că mândria e mai rea decât toate patimile, iar în cazul când cineva înlătură celelalte patimi și rămâne în mândrie, starea lui de mândrie ocupă locul celorlalte patimi. Așa că important este ca totul să se realizeze în smerenie.

– Despre ce apă este vorba în pilda săracului Lazăr și bogatului nemilostiv, când acesta din urmă îi cere lui Avraam să-l lase pe săracul Lazăr să-și înmoaie degetul în apă și să-i ude buzele (Luca 16, 19-31)?

– Dragă, asta este o modalitate de a se spune cât de mare era chinul în care era bogatul, nu-i vorba ce fel de apă... Și gândiți-vă că, de exemplu,

zice: „Să-și ude degetul în apă și să-mi răcorească limba”. Apăi, nu știu de la ce distanță poți să aduci degetul ud, ca să-i răcorească limba.

E un fel de a vorbi, ca să se arate cât de mare era chinul; nu contează ce anume ar fi putut însemna apa.

– Ce trebuie să facă un credincios care vrea să intre în viața monahală? Îi este de folos să facă mai întâi Teologia? Ce este vocația monahală și vocația preotească?

– Dragă, chestiunea călugăriei nu implică Teologia. Dar dacă ai făcut Teologia, poți să fii mai de folos decât unul care n-a făcut Teologia. Așa că eu recomand Teologia înainte de călugărie, dar nu Teologia după călugărie. Teologia după călugărie se poate face și se insistă să se facă drept ascultare din mănăstire. Însă o dată ce ai intrat în mănăstire, călugăria este lucrul cel mai important pe care îl poți avea în vedere. Iar pentru un călugăr, împrăștierea cu Teologia, după ce s-a făcut călugăr, e așa, un fel de scădere. Dar, dacă se face din ascultare, trebuie s-o faci, și atunci este la nivelul la care trebuie să fie.

Când te duci la mănăstire, cel mai bine e să nu mai ai altceva de făcut în afară de mănăstire. Așa că recomandarea mea personală este ca cei care vor și pot să facă Teologia, s-o facă înainte de călugărie.

Cât privește vocația, asta-i o chestiune pe care nu ți-o poate descoperi cineva din afară, ci o simți tu, iar dacă n-o simți, înseamnă că n-o ai, atât când e vorba de călugărie, cât și când e vorba de preoție.

Dacă cineva mă întreabă pe mine ce să facă: să meargă la mănăstire sau să se căsătorească, îi zic că asta aștept să mi-o spună el mie, nu eu lui. Faci ce simți tu că-i pentru tine. Dar, zic, dacă te căsătorești, apoi să nu-ți ameninți soția: „Las' că mă duc eu la mănăstire, că și-așa am vrut să mă duc la mănăstire!” Să te ții de ce știi că-i bine și important pentru tine. Dacă te-ai căsătorit, apoi căsătorit să fii, fără nostalgia călugăriei, iar dacă ești călugăr, să nu te mai gândești că ar fi trebuit să mergi pe altă cale. Să fii sigur de ce faci!

– Nu trebuie să neglijăm îndatoririle noastre pentru a ne face timp de rugăciune. Dar nici chiar pentru canonul dat de duhovnic?

– Duhovnicul să vă dea canon astfel încât să vă puteți împlini și datoriile. Ce v-am spus adineauri de cel care le-a dat canon să nu mănânce cu untdelemn? Așa-i și cu asta, dacă îți cere așa de mult timp încât îți neglijezi datoriile sociale, atunci e prea mare canonul.

– Care ascultare este mai de preț, cea față de duhovnic sau cea față de părinții care sunt mai fără credință și sunt împotriva practicilor credinței?

– Dragă, importantă e și una, și alta. Dar nu se poate să evadezi din îndatoririle pe care le ai în familie, în măsura în care ceea ce ți se cere nu contrazice binele real. De exemplu, dacă te opresc să mergi la biserică, nu ești dator s-ascuți de părinți într-o astfel de chestiune. Dar să-ți împlinești celelalte datorii, adică să nu fii un evadat din familie: „că nu mai ai părinți, că nu mai știi de nimeni, că doar tu ești credincios...”.

Gândiți-vă, de exemplu, la cuvântul Sfântului Apostol Pavel din Epistola I către Timotei, unde zice că robii care au credincioși ca stăpâni să nu-i disprețuiască pe motiv că stăpânii lor sunt creștini, iar cei care au stăpâni necredincioși să trăiască în așa fel încât să le impună respect stăpânilor necredincioși. Asta înseamnă că și în familie cam tot așa trebuie. Cât putem, să dovedim că a avea credință e mult mai mult decât a nu avea credință. Credința este o valoare, o valoare care angajează și social, și în cinstirea părinților; dar trebuie făcută totuși o deosebire atunci când e vorba de niște lucruri absolut necesare din punct de vedere religios.

– În Biblie nu se spun prea multe despre adolescența Domnului Iisus Hristos. Ce a făcut în această perioadă?

– Nu știm ce a făcut. Noi credem că – dat fiind faptul că la evrei, până la treizeci de ani cineva nu era socotit apt să propovăduiască și nu i se dădea ascultare, pentru că nu se considera a fi matur – Mântuitorul a așteptat vremea când a putut să iasă la propovăduire. Și a lucrat cu Dreptul Iosif și cu Maica Domnului în familia din care a făcut parte. Altceva nu știm... Noi nu putem să inventăm nimic, pentru că, dacă nu ne spune Evanghelia, nu putem spune nici noi.

– Unde trebuie să stea femeile în biserică, în naos sau în pronaos? Ce ne facem, că astăzi ne amestecăm până la strună cu bărbații, deci nu numai că nu stăm în partea stângă, dar stăm cât mai în față.

– Păi, dragă, nu e bine, adică nu trebuie să ieși în evidență, nu trebuie să ieși în față. Când eram eu copil, era o rânduală așa: în față de tot erau copiii (întâi băieții, după aceea fetele), apoi bărbații și după aceea femeile, în pronaos. Așa era atunci, când eram eu copil. Acuma văd că lucrurile sunt altfel... Din cât se poate, totuși e bine să fie separate femeile de bărbați. Adică îți găsești un loc care ți se potrivește ție.

– Este păcat ca femeile să intre cu capul descoperit în biserică?

– Se recomandă ca femeile căsătorite să fie cu capul acoperit; adică chiar se cere lucrul acesta. Mă gândesc, de exemplu, la mama mea, Dumnezeu s-o odihnească. Dar nu numai mama mea, ci tot satul știa că o femeie

căsătorită trebuie să fie cu batic pe cap, și era așa. Nu exista posibilitatea să fie cineva altfel... Decât, știu eu, dacă venea de la oraș îndrăzne să fie altfel, dar toată lumea știa că rânduiala-i asta. Acuma nu mai există nicio rânduială, așa încât nu știu oamenii ce-i nerânduiala, ca să știe ce-i rânduiala.

– Care sunt păcatele împotriva Duhului Sfânt? Acestea se vor ierta vreodată?

– Domnul Hristos spune că păcatele împotriva Duhului Sfânt nu se vor ierta (cf. Luca 12, 10), și noi credem că nu se vor ierta pentru că omul nu recunoaște aceste păcate ca fiind păcate; e vorba de necredință, deznădejde, prea-marea nădejde în bunătatea lui Dumnezeu, împotrivirea față de adevăr... Sunt niște lucruri, mai mult niște stări pe care omul nu le recunoaște ca păcate și de aceea nu se pocăiește de ele și nu pot fi iertate. Dacă ar reuși omul să le recunoască drept păcate, le-ar părăsi și atunci s-ar și ierta.

– Este păcat să nu participi, din când în când, la o slujbă într-o biserică cu hramul Maicii Domnului?

– Nu se pune problema. Unde te duci, acolo ești bine primit. Nu se pune problema că trebuie să te duci într-o biserică închinată Maicii Domnului. Dacă ești într-o parohie, te duci în parohia în care ești și atâta tot, nu se mai pune problema că trebuie să te duci undeva unde e o biserică închinată Maicii Domnului.

– O frică moștenită din copilărie și care te copleșește cum se poate rezolva?

– Numai prin Dumnezeu, prin nădejdea la mila lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin încrederea în ocrotirea lui Dumnezeu și în ajutorul Maicii Domnului.

– Pentru un bun creștin, Biblia este suficientă ca material de studiu?

– Nu se pune problema studiului; dacă studiezi Biblia pentru studiu, n-are mare importanță chestiunea aceasta, din punctul nostru de vedere. Important este să acumulezi gânduri sfinte, ca să-ți împodobești mintea cu ele.

Dar la noi nu se pune problema numai a Bibliei, pentru că noi nu suntem cu „sola Biblia”, adică „singură Biblia”. Pentru noi, și Biblia are importanță, fără îndoială, dar și învățătura Bisericii, cuprinsă în sfintele slujbe. Eu v-am spus atâtea alcătuiți de la sfintele slujbe, de ce? Întrucât contactul nostru cu cele sfinte se face prin sfintele slujbe, nu prin Biblie; și Biblia (Evanghelia) o auzim tot în cuprinsul sfintelor slujbe.

La Utrenia de duminică dimineața, înainte de Evanghelia se spune o rugăciune, adică un îndemn: „Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta

Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeu nostru să-L rugăm”. Conștiința Bisericii este că Evanghelia este cuvânt mai presus de om, este cuvântul lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel zice că n-a primit Evanghelia de la om, ci de la Domnul Hristos (cf. Galateni 1, 12); Domnul Hristos a spus: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Marcu 13, 31).

Toate lucrurile acestea sunt importante, în înțelesul că noi trebuie să primim în atmosfera de slujbă și Evanghelia pe care o citim acasă, și Scriptura, în general; dar Scriptura trebuie interpretată, pe când învățătura Bisericii nu e interpretată. Și contactul nostru cu lucrurile sfinte îl avem în cuprinsul sfintelor slujbe. Adică Biserica nu ne îndeamnă să studiem Biblia, ci Biserica ne îndeamnă să trăim Biblia în cuprinsul sfintelor slujbe.

Și-apoi, noi mai avem atâtea cărți lămuritoare în legătură cu Biblia, de exemplu Filocalia, Patericul, care sunt niște lucruri esențiale în Biserica Ortodoxă. Dar nu-i absolut necesar, pentru că sunt atâția oameni care n-au nici timpul, n-au nici capacitatea să se ocupe de Biblie. Eu mă gândesc așa, de multe ori... totdeauna mă raportează la cei pe care-i cunosc de aproape, la părinții mei, la bunicii mei, la cei care au fost totuși sinceri în dorința lor de mântuire, dar care n-au făcut performanțe de cunoștințe biblice. Mama, săraca, venea la mine la mănăstire și, când țineam eu câte o predică, zicea: „Să știi că mi-or plăcut toate cele ce-ai spus, am înțeles toate celea! Dar acum, dacă mă duc eu acasă, să-i spui lui tată-tău, nu mai știu nimic”. Asta era... adică nu poți să zici că numai oamenii care au cunoștințe se mântuiesc. Pentru mântuire, important este să fii smerit, să fii evlavios, să te pleci cu mintea, să nu te încrezi în părerile tale, să-ți îplinești datoriile care știi tu că țin de tine, să mergi duminică la biserică, să ții rânduiala de post, să te rogi dimineața și seara, să faci niște lucruri care țin de evlavia creștină. Se poate să mai știi și lucruri care sunt scrise în Biblie și mai ales în Apostol, în Epistolele Sfinților Apostoli (care sunt totuși lucruri grele), dar nu trebuie să te gândești că trebuie să faci studiu și să știi. Uite, știm destule lucruri, de exemplu știm despre spălarea picioarelor. Câți oameni se gândesc, de exemplu, că Domnul Hristos ne-a dat pilda aceasta ca să ne îmbunătățim sufletește, să ne cinstim unii pe alții și să ne curățim unii pe alții (din punct de vedere duhovnicesc, nu din punct de vedere literar luând lucrurile). Știm aceasta, și... ca și când n-am ști nimica. Și altele de felul acesta. Așa că studiul e bun și el, dar nu trebuie neapărat să faci studii, dacă nu poți face studii; și nu te ajută foarte mult studiile, cât te ajută sinceritatea de a-I sluji lui Dumnezeu.

– Dați-ne câteva lămuriri despre sărbătoarea duminicii, ca zi de odihnă și sărbătoare.

— În practica creștină, de la început s-a trecut de la sâmbătă la duminică; în vechime se ținea sâmbăta, dar sâmbăta nu mai avea pentru creștini aceeași semnificație și atunci s-a trecut de la sâmbătă la duminică; s-a trecut prin tradiție, adică nu au existat niște porunci în Evanghelie sau în Scriptură, în general, în legătură cu aceasta, dar Biserica, prin rânduielile ei, a trecut de la sâmbătă la duminică. Deci nu s-a părăsit ziua de odihnă, ci s-a schimbat ziua de odihnă. Undeva, în Epistola către Evrei, se spune că așa cum s-a schimbat Legea, Testamentul, așa s-a schimbat și ziua de odihnă (cf. Evrei 4, 9).

Noi am primit aceasta din rânduiala Bisericii și mergem așa înainte, fără să contestăm rânduiala Bisericii; pentru că nu există undeva o poruncă expresă pentru duminică. Există o poruncă pentru sâmbătă, dar pentru că lucrurile s-au schimbat, în fondul lor, adică s-a ajuns de la Vechiul Testament la Noul Testament, s-a ajuns și la schimbarea zilei de odihnă, pentru că ziua de odihnă trebuie să aibă un conținut, iar conținutul, pentru noi, este Învierea Domnului Hristos și Pogorârea Duhului Sfânt. Două evenimente care s-au întâmplat duminică și care pentru noi sunt mai importante decât ieșirea din Egipt, pe care o pomeneau cei vechi prăznuind sâmbăta, sau faptul că Dumnezeu a sfințit ziua a șaptea. Cum a sfințit ziua a șaptea, poate să sfințească și ziua întâi de odihnă.

Ăsta este punctul nostru de vedere și practica noastră asta este și nu ne facem probleme în legătură cu ziua aceasta, pentru că noi ne lăsăm conduși de Biserica noastră. Or, dacă noi credem în învățătura Bisericii, credem și în ceea ce a hotărât Biserica.

— **Cu agheasma se poate da pe jos, pe haine, în mâncare sau pe obiecte?**

— Dragă, agheasma este ceva sfințit și care nu se întrebuințează oricum și oriunde. De obicei, agheasma se folosește pentru stropirea pe care-o fac preoții în cadrul slujbei respective și pentru a se bea. Dar trebuie totuși avut grijă. Acuma, bineînțeles că atunci când stropești ceva, ajunge și pe jos, dar asta nu-nseamnă o profanare a apei sfințite, decât numai când ai vărsa-o pe jos așa, gândind: „Lasă, că doar nu-i cine știe ce”. În cazul acesta e păcat, dar că ajunge pe jos stropind ceva, stropind, știu eu, într-o cameră, asta nu se socotește un păcat. Nici nu e un păcat.

— **Cum să ne comportăm cu un coleg de cameră care practică yoga?**

— Păi, simplu, cum să ne comportăm? Cum te porți cu un om care nu-i de gândirea ta și de Legea ta. N-ai ce-i face. Poate-i vine și lui lumină în suflet și... În orice caz, yoga este ceva din afară de creștinism și n-avem

ce-nvăța de la păgâni. Dacă credem în Hristos, „Hristos Se face toate celui ce crede”, zice Sfântul Marcu Ascetul. Așa că, pentru noi, yoga e ceva inferior. De la superior nu mergem la inferior.

– Rugăciunea și modul de viață isihast pot fi adoptate de către mireni?

– Da, se poate. Rugăciunea isihastă este: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”. E rânduită pentru călugări, dar se recomandă și mirenilor. Când se face cineva călugăr, la slujba călugăriei se spune: „Fratele nostru (i se spune numele) primește sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, spre rugăciunea din tot ceasul către Hristos”; și-apoi, adresându-se candidatului la călugărie: „Că ești dator în toată vremea a avea în minte, în inimă, în cuget și în gura ta numele Domnului Iisus și a zice: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul»”.

Eu am știut de rugăciunea aceasta și de practica ei cu unsprezece ani înainte de a fi călugăr, de la Părintele Arsenie Boca. Părintele m-a învățat s-o lipesc de respirație și s-o zic la nivelul gândului, astfel: să zic „Doamne” între respirații, deci fără să inspir și fără să expir; să zic: „Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu” o dată cu inspirarea, prin urmare trăgând aerul în piept să zic: „Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu”; și, dând aerul afară, să zic: „miluiește-mă pe mine, păcătosul”.

Cu practica aceasta am pornit eu de la părintele și am folosit-o, fiind mirean, și am avut rezultatele pe care le are această rugăciune: întâi, m-am întâlnit cu mizeria din mine însumi, cu înclinările negative, cu gândurile străine, cu încărcătura negativă cu care am venit în lumea aceasta, cu acumulările negative de până la vârsta respectivă; apoi, am avut multe clipe (și zile chiar) de bucurie, de bucurie intensă, care s-au realizat de pe urma rugăciunii. Așa că eu recomand din toate puterile mele rugăciunea isihastă, dar nu cu exclusivitate: „Acuma m-apuc de *Doamne Iisuse...*, și altceva nu mai fac”, pentru că îndemnul Bisericii este: „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm” (*Liturghier*, Slujba Sfintei Liturghii).

Chiar dacă există un îndemn repetat și insistent la rugăciune, în timpul slujbelor: „Domnului să ne rugăm... Iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm”, în cele din urmă se zice: „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm”. Tot ce facem trebuie să fie ca o slujbă adusă lui Dumnezeu, ca un fel de rugăciune, o rugăciune vie. Dar nu înseamnă să excluzi alte lucruri cu care ești dator, pentru că Domnul Hristos în Evanghelie nu ne cere numai rugăciune, ci ne cere și fapte bune, ne cere și atitudini, și angajări, și ne cere o mulțime de lucruri care nu pot fi înlocuite cu rugăciunea.

Dar cu rugăciunea aceasta ne ajutăm, rugăciunea aceasta are darul de a ne descoperi pe noi înșine nouă înșine, de a ne pune în legătură cu Dumnezeu și de a ne limpezi mintea. De altfel, asta este o rugăciune de cerere, nu este o rugăciune de preamărire. Noi ar trebui să avem și rugăciuni de preamărire, cum sunt ecfonisele de la slujbă:

„Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești și Ție mărire Îți înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh”;

„Mărire Ție, Doamne, mărire Ție”;

„Cât de minunate sunt lucrurile Tale, toate cu înțelepciune le-ai făcut”;

„Mare ești, Doamne, și minunate sunt lucrurile Tale și niciun cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale”.

Deci nu-i vorba numai de rugăciunea aceasta, însă rugăciunea aceasta e mai la îndemâna tuturor, e mai ușor de făcut, mai ușor de urmărit și mai ușor de realizat; și ne ajută foarte mult. Asta-i tot. Și mirenii pot să aibă foarte mult folos, dar ei nu-s datori cu rugăciunea aceasta, ci doar sunt sfătuiți s-o folosească. Și ar fi bine s-o folosim cât mai des și în toate împrejurările; de exemplu, când stai și aștepti o mașină, un tramvai, când călătorești, când ești undeva în așteptare, într-o sală de așteptare la spital, la bancă, unde ai treabă... până-ți vine rândul, în loc să te gândești la ce știi eu ce lucruri fără folos, zici „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” sau „miluiește-mă pe mine păătoasa” și-ți formezi o deprindere lăuntrică prin care să se risipească gândurile cele rele. Fiindcă, dacă-ți faci rânduială în minte, îți faci rânduială în viață; dacă nu-ți faci rânduială în minte, nici în viață nu-ți faci. Întâi e gândul și după aceea sunt celelalte.

– De ce creștinii ortodocși se roagă sfinților? Cât de mare este folosul rugăciunilor către sfinți, mai ales pentru mireni?

– Pentru toată lumea este de folos. Sfinții sunt prietenii lui Dumnezeu, iar noi, ca oameni credincioși, îi cinștim și pe prietenii lui Dumnezeu. Sfinții sunt mijlocitori pentru binele nostru, sunt și exemple pentru noi... și, de fapt, nu noi am ales rânduiala aceasta de a-i cinsti pe sfinți, ci am preluat-o de la înaintașii noștri credincioși și folosim rânduielele de slujbă cinstitoare de sfinți. Asta-i tot, nu ne gândim cât folos anume avem din asta, pentru că sigur avem folos, dar nu pentru asta îi cinștim pe sfinți, ci îi cinștim pentru că îi cinstește Dumnezeu, iar dacă-i cinstește Dumnezeu, îi cinștim și noi; dacă-s prietenii lui Dumnezeu, sunt și prietenii noștri. Aseară m-am întâlnit cu niște studenți care m-au ascultat și care m-au așteptat și i-am spus unuia că, dacă-i prieten cu cel cu care-s eu prieten, e prieten și cu mine. Automat e așa! Dacă ei sunt prieteni cu Dumnezeu, de ce să nu fim și noi prieteni ai sfinților?

– **Ce părere aveți în legătură cu câteva fenomene religioase: fenomenul de la Pucioasa, Oastea Domnului, visarioniții?**

– Dragă, în ceea ce privește fenomenul Pucioasa, nu intră în tradiția Bisericii noastre; îl exclud din start.

Cât privește Oastea Domnului, peste tot am avut probleme cu Oastea Domnului; când am spus părerile mele despre Oastea Domnului, la ieșirea din sală cineva s-a găsit să-mi spună: „Părinte, să știți că nu mi-a plăcut cum ați vorbit despre Oastea Domnului”. Așa că aici nu mai zic nimic, să nu pățesc una tot de-asta.

Iar în ceea ce-l privește pe Părintele Visarion, Dumnezeu să-i ajute, face și el treabă spre binele altora; numai că se cam cunoaște,ăștia care sunt în legătură cu Părintele Visarion parcă au o factură mai deosebită, mai aparte decât ceilalți. Nu știu, se cred mai buni sau... Eu cred că-i bine ca omul să se țină de rânduiala Bisericii, fără să se atașeze la unul și la altul.

– **Făcând rugăciunile isihaste, dar fără spovedanie, ne putem mântui?**

– Păi nu se pune problema că fac rugăciunea isihastă fără spovedanie, fiindcă n-ai niciun motiv s-o faci fără spovedanie. Spovedania își are rostul ei, și rugăciunea își are rostul ei, adică nu înlocuiești spovedania prin rugăciune sau rugăciunea prin spovedanie. Spovedania este pentru iertarea păcatelor, pentru îndrumarea credinciosului care se spovedește, iar rugăciunea este pentru legătura cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, legătură prin care ținem trează conștiința prezenței lui Dumnezeu. Nu știu de ce se pune problema aceasta, că pot să mă mântuiesc prin rugăciune fără spovedanie. Te mântuiești și prin rugăciune, și prin spovedanie, folosești toate mijloacele.

– **Este bine ca un preot să pună datoria față de păstoriți înaintea celei față de părinți?**

– Nu știu dacă ar trebui pusă chestiunea aceasta. Nu se exclud una pe alta, adică faptul că sunt angajat pentru păstoriți să-i excludă pe părinți sau părinții să-i excludă pe păstoriți. Fiecare are situația lui, poziția lui, și lucrurile se iau după împrejurările date. Eu nu-mi pot închipui, de exemplu, cum anume situația mea de preot, care păstoresc credincioșii, să-i excludă pe părinți, care și ei pot să fie tot credincioși ai mei, dacă-i vorba.

– **Vă rugăm să ne spuneți programul de viață duhovnicească pe care îl recomandați.**

– Păi, ar trebui să vă pun la examen, nu să vă mai spun, că v-am mai spus și altădată.

Eu recomand așa, pentru angajarea în viața duhovnicească:

1. *Prezența la biserică în duminici și sărbători, în special la Sfânta Liturghie;*
2. *Rugăciuni de dimineața și de seara și rugăciunea de la masă;*
3. *Să citești în fiecare zi două capitole din Noul Testament;*
4. *Paza minții prin rugăciunea de toată vremea, cu „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”;*
5. *Postul.*

Acestea sunt cele cinci puncte de program de viață duhovnicească pe care eu le recomand celor care vor să se lase îndrumați de mine.

Și le conjug cu un îndreptar de viață pe care Părintele Arsenie i l-a dat unui tânăr, de fapt mai multor tineri, în general tinerilor:

Oxygen;

Glicogen;

Somn;

Să-ți păstrezi hormonii;

Să ai concepție de viață creștină.

Dacă faci asta, e nădejde de bine.

– Prin jertfa Mântuitorului Iisus Hristos, toți oamenii sunt mântuiți, indiferent de păcatele lor?

– Nu, toți oamenii sunt mântuiți dacă se raportează la jertfa Domnului Hristos și fac ceea ce cere Domnul Hristos. Adică nu-i așa: „S-a jertfit Domnul Hristos și acum facem toate relele posibile, că până la urmă tot ne mântuiește Domnul Hristos”. Nu așa! Ci jertfa Domnului Hristos ne dă posibilitatea să ne apropiem de Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos mijlocind mântuirea noastră prin jertfa Lui și prin repetarea jertfei Lui – prin Sfânta Liturghie, zicem noi, în Biserica Ortodoxă –, dar silindu-ne și noi să trăim o viață pe care s-o poată binecuvânta Dumnezeu.

Știți că la Înălțarea la cer a Domnului Hristos, Domnul Hristos i-a binecuvântat pe ucenicii Săi și S-a înălțat binecuvântându-i. E un lucru extraordinar de frumos și de dătător de nădejde să te gândești că ultimul gest al Mântuitorului aici, pe pământ, a fost binecuvântarea oamenilor care au fost în jurul Lui. În jurul Lui au fost Sfinții Apostoli, Biserica spune că a fost și Maica Domnului... Cei care au fost în jurul Mântuitorului au fost binecuvântați de Domnul Hristos. Binecuvântarea aceasta le-o dă Domnul Hristos celor care trăiesc o viață pe care o poate binecuvânta Domnul Hristos. Deci nu te binecuvintează atunci când faci rele, atunci când deviezi de la bine, atunci când te duci la locuri în care nu-i preamărit Dumnezeu...

Atunci nu te binecuvintează Domnul Hristos. Dar dacă faci cele bune, ai în jertfa Domnului Hristos ajutorul cel mai mare, în sensul că noi fără jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos nu ne putem mântui, jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos fiind o condiție obiectivă a mântuirii noastre subiective.

– Petre Țuțea spunea că viața creștină ortodoxă adevărată poate fi găsită doar în mănăstiri, iar vedem astăzi o anumită scădere la nivelul bisericilor de mir, mai ales la sate. Ce trebuie făcut?

– Dragă, scăderi sunt peste tot. Trebuie să facem să nu mai fie scăderi. Dar nu e-adevărat, n-are dreptate Petre Țuțea că numai în mănăstiri se poate trăi viața ortodoxă.

– Care trebuie să fie atitudinea unui preot în oraș, trebuie să meargă pe la credincioși pe acasă în fiecare săptămână?

– Păi, nici nu poate să meargă în fiecare săptămână. Nici în fiecare lună nu poate merge. Și-apoi, se duce și nu-i găsește pe-acasă... Bine, important este ca preotul să țină legătură cu credincioșii, cât poate și cum poate, și credincioșii să țină legătură cu preotul. Acuma, știți cum e? Credincioșii vin la preot ca și când numai ei ar fi cei care îl caută pe preot, or sunt foarte mulți și omenește nu există posibilitatea să stai de vorbă cu toți și să stai atâta cât ar vrea fiecare să stea de vorbă cu tine; și atunci, poate apar niște nemulțumiri, sau din partea preotului, sau din partea credincioșilor...

Cât se poate, e bine ca preotul să-și cunoască credincioșii, dar gândiți-vă, într-o parohie cu mii de oameni, cum să ajungi să-i cunoști pe toți și pe fiecare în parte? Practic, nu există această posibilitate.

– Este posibil să fii numit creștin, atâta timp cât nu crezi în Maica Domnului?

– Da, sunt credincioși creștini care nu o cinstesc pe Maica Domnului. Nu poți să zici că nu-s creștini, dar poți să zici că nu-s ortodocși, ci sunt eterodocși, străini de Ortodoxie. Nu toți creștinii sunt cinstitori ai Maicii Domnului, ci sunt foarte mulți oameni (și mai ales protestanții și neoprotestanții... toți evanghelicii) care n-o iau în seamă pe Maica Domnului, nu au un cult al Maicii Domnului. Și nu poți să zici că nu sunt creștini; sunt creștini, dar sunt creștini cu lipsă.

Însă noi, cei care o cinstim pe Maica Domnului, nu trebuie să ajungem s-o cinstim pe Maica Domnului mai mult decât pe Domnul Hristos. De exemplu, sunt unii credincioși care zic: „Mi-a ajutat Maica Domnului”. Păi, normal, Maica Domnului mijlocește și te ajută, dar nu poți să te gândești că

Maica Domnului e în prim-plan. În prim-plan e Domnul Hristos: dacă nu-i Domnul Hristos, nu-i nici Maica Domnului. Așa că întâi e Dumnezeu și apoi Maica Domnului. Cum zicem noi: „Hristos, adevăratul Dumnezeu nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi”, nu zicem: „Maica Domnului, ca mamă a Domnului nostru Iisus Hristos, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi”. Nu! Ci întâi e Domnul Hristos și apoi e Maica Domnului. Iar cinstirea pe care i-o aducem Maicii Domnului e cinstirea pe care i-o aduce Biserica, nu trebuie să exagerăm în nicio privință. Atâta cât îi aduce Biserica cinstire, e destul, nu trebuie mai multă cinstire a Maicii Domnului decât cinstirea pe care i-o aduce Biserica, prin sfintele slujbe. Și faptul acesta, că știm de Maica Domnului, că facem rugăciuni cinstitoare de Maica Domnului, ne duce la mai multă sensibilizare pentru a o avea în conștiință, în prim-planul gândirii noastre, împreună cu Domnul Hristos, și pe Maica Domnului.

– Păi, nici nu poate să meargă în fiecare săptămână în fiecare lăcaș nu poate merge. Și apoi, se duce în lăcașul ei, în fiecare lăcaș nu poate merge. – Bine.

– **Vă mulțumim!**

ORTODOXIE ȘI BUCURIE

4 noiembrie 1996

– Prin rugăciunea inimii se ajunge la bucuria legăturii permanente cu Hristos sau ajungem la cunoașterea păcatelor noastre, la plângere?

– Dragă, există două rezultate în osteneala aceasta de rugăciune de toată vremea, cum aș numi-o eu, pentru că Dumnezeu știe câți ajung la rugăciunea inimii. Prin rugăciunea inimii, în general oamenii înțeleg rugăciunea lui Iisus. Este impropriu zis „rugăciunea lui Iisus”, pentru că nu Iisus Se roagă, ci noi ne rugăm; dar toată lumea știe, când e vorba de rugăciunea lui Iisus, că este rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”.

Când cineva se ocupă de el însuși prin rugăciunea aceasta sau când cineva se angajează la îndeșirea rugăciunii „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, ajunge mai întâi să se întâlnească cu el însuși, nu cu Dumnezeu. Se întâlnește cu el însuși, așa cum este el și cum nu este cunoscut de el însuși; și anume, întâi ne întâlnim cu mizeria din sufletul nostru. Se dezlănțuie fel de fel de gânduri, furtuni de gând chiar, din încărcătura negativă pe care o aducem din străfunduri de existență.

Ați văzut că de multe ori copiii sunt răi, de o răutate pe care nu și-au acumulat-o ei, dar pe care o poartă în ei, ca un fel de moștenire negativă de la părinții, bunicii, străbunicii lor... Dumnezeu știe până unde merg rădăcinile existenței unui om. În orice caz, e sigur că omul nu începe în momentul conceperii, ci începe cu niște rădăcini mult mai adânci. De aceea, părinții sunt răspunzători pentru copiii lor în mare măsură și sunt răspunzători și pentru nepoți și pentru strănepoți, pentru că se continuă și bunătatea, și răutatea.

Când am început eu să zic rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, cel dintâi rezultat pe care l-am avut această lucrare (de fapt, n-aș putea zice o lucrare, o angajare, o metodă... ci a fost vorba de faptul că am știut și am zis), a fost acesta, că mi-am cunoscut negativele, mizeria din suflet; și așa se întâmplă cu toți oamenii.

Însă am ajuns la niște bucurii pe care nu mi le-ar fi putut da nimic altceva din lumea aceasta decât rugăciunea însăși.

N-am avut o pravilă propriu-zisă, un program anume; nici Părintele Arsenie, care mi-a zis despre rugăciune, nu mi-a recomandat să-mi fac un program, s-o spun într-o anumită vreme, ci mi-a zis doar atât: s-o spun.

Mi-am făcut eu un fel de pravilă, în sensul că, fiind elev de liceu în Timișoara, mergeam de la internatul în care locuiam până la liceu cam o jumătate de oră și, când mergeam singur, totdeauna ziceam rugăciunea aceasta. Am zis-o așa cum m-a învățat părintele, pe respirație; dar se poate spune și altfel. Mie mi-a fost recomandat să o fac în felul acesta și să o fac la nivelul gândului. Și am avut o bucurie și bucurii extraordinare: aveam impresia că mă ridică cineva pe sus; o bucurie din această rugăciune. Din celelalte slujbe, care erau mai împrăștiatoare, cumva, și pe care, de fapt, nici nu le înțelegeam, nu aveam chiar atâta bucurie. Eu abia când am ajuns la Teologie am aflat de comorile teologice, de profunzimile de gând care sunt în sfintele slujbe. Așa că mergeam la slujbă și participam cum participam; nimeni nu mi-a spus că și eu sunt slujitor la slujbă, ci credeam că sunt ca la spectacol: îi ascult pe ceilalți.

Din rugăciunea aceasta însă am avut bucurii extraordinare; și o recomand din toate puterile mele, iar dac-aș avea mai multe puteri, și mai mult aș recomanda-o.

Nu toți pot să se angajeze destul de bine și nu toți se simt participanți la această lucrare. Mulți preferă citirea din Psaltire, citirea din cărțile de rugăciuni, citirea de acatiste... Mă rog, toate sunt bune, toate sunt la locul lor, însă rugăciunea aceasta, de toată vremea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, la nivelul la care o poți face, are darul de a te angaja mai bine; fiind mai scurtă, este cumva mai la îndemână, o poți face oriunde și oricând.

Dar să știți că noi, care ne angajăm în rugăciune și în îmbunătățirea sufletească, nu ne angajăm pentru că asta ne aduce bucurii, și dacă ne aduce bucurii, bine, iar dacă nu, n-are rost. Nu așa! Noi Îi slujim lui Dumnezeu.

Când m-am dus eu la mănăstire la Sâmbăta, la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus, să mă fac călugăr, la un singur lucru m-am gândit: cum să-I slujesc lui Dumnezeu. Nu m-am gândit ce-o să-mi dea mie Dumnezeu după ce o să stau la mănăstire mai multă vreme și că o să ajung să fiu făcător de minuni sau o s-ajung să fac niște lucruri extraordinare... Nu m-am gândit niciodată la asta. M-am gândit că o să fac ce o să vrea Dumnezeu să facă cu mine. Chiar am avut un părinte duhovnic, Părintele Serafim Popescu, un om tare cumsecade (îmi pare rău că l-a cam uitat lumea... însă noi, cei care l-am cunoscut de aproape și care l-am prețuit în viață, îl prețuim și după ce nu mai este cu noi, ci numai în noi), care zicea: „Măi frate, silește-te să faci voia lui Dumnezeu, că Dumnezeu lucră cu noi, nu noi lucrăm pentru alții; unde va vrea Dumnezeu să lucreze cu tine, acolo va lucra”. A avut dreptate părintele... Am avut situații din care mi-am dat seama să părintele a avut dreptate. Și mi-am văzut de treabă. Adică

singurul lucru a fost să-I slujesc lui Dumnezeu, și ce vrea Dumnezeu cu mine, aceea fac.

Uite, a vrut Dumnezeu să vin aici, să vă spun niște lucruri pe care le port în suflet și pe care le-am acumulat o viață întreagă, să vi le pun în atenție... Este și acesta, poate, tot un rezultat al rugăciunii de toată vremea – sau de atâta vreme cât o pot face, pentru că n-am făcut performanțe în nicio privință.

Prin urmare, calea către bucurie poate fi și calea aceasta, a rugăciunii, dar nu pentru bucurie trebuie să facem rugăciunea, ci pentru curățirea sufletului, iar curățirea sufletului sigur că aduce și bucurie. Dumnezeu nu Se lasă niciodată dator; „Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură” – scrie în Evanghelia de la Ioan (3, 34). Ni-L dă cât putem noi să cuprindem; și putem să cuprindem pe măsura curăției sufletești, și pe măsura acestei curății avem și bucuria. Dar nu-I slujim lui Dumnezeu pentru bucuria pe care ne-o dă, ci Îi slujim lui Dumnezeu pentru că „cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, Treimii celei de o ființă și nedespărțite”.

– **Moartea (despărțirea sufletului de trup) poate fi prilej de bucurie?**

– Dragă, poate fi prilej de bucurie. Adică au fost sfinți care s-au bucurat în fața morții. Au fost și alții care au avut ezitări în fața morții... Poate fi prilej de bucurie, în sensul că Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Filipeni, de pildă, spune că dacă se mută din această viață, va fi mai mult cu Domnul decât este în această viață. În sfârșit, fiecare are în fața morții starea lui, nu putem noi să determinăm... Doar atât, că prin viața pe care o trăim determinăm clipa în care ne despărțim din această viață, iar aceasta poate fi prilej de bucurie în sensul că ne mutăm la Domnul și o să fim mai mult cu El decât suntem în această lume.

– **Cei care au suferit mult și pe nedrept în această viață se vor putea bucura de adevărata dreptate făcută la Judecata de Apoi?**

– Fără îndoială, dacă și-au prețuit suferința ca mijloc de îmbunătățire sufletească. Pentru că pe unii oameni suferința îi îndepărtează de Dumnezeu, iar pe alții îi apropie de Dumnezeu. Asta depinde de felul cum înțelegi tu suferința. Dacă o înțelegi ca o nedreptate, atunci ai motive să te revolți. Dacă o înțelegi ca pe ceva ce te apropie de Dumnezeu, te face disponibil pentru Dumnezeu și te desparte cumva de lumea aceasta, ca să fii mai mult cu Dumnezeu, atunci Îi dai slavă lui Dumnezeu pentru toate. Un credincios Îi dă slavă lui Dumnezeu pentru toate... Totuși, Biserica le dorește credincioșilor o viață fără suferință. Noi ne rugăm lui Dumnezeu să avem sfârșit creștinesc, în pace, fără durere. Pentru înainte-stătătorul Bisericii noastre ne

rugăm să fie „în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile”; și nu numai pentru el ne rugăm așa, ci spunem: „Și pentru toți, și pentru toate”, adică pe toți credincioșii și pe toate credincioasele să-i pomenească Dumnezeu și să aibă o viață pașnică, cu sănătate, cu deplinătate.

Deci Biserica le dorește credincioșilor săi lipsă de suferință, nu suferință. Însă, dacă avem de purtat o suferință, o purtăm, și Dumnezeu va face ce știe El. Adică nu noi Îi cerem lui Dumnezeu ce să facă pentru suferința noastră, ci Îi cerem lui Dumnezeu să ne ajute să avem folos din partea de suferință câtă ne este rânduită sau câtă este îngăduită pentru noi.

– Explicați-ne cinstirea Sfintei Cruci. Crucea fiind impersonală, cum putem să rostim: „Bucură-te, preacinstită și de viață făcătoare Crucea Domnului”?

– Dragă, este o chestiune de extremă cinstirea Crucii prin cuvintele acestea. Crucea nu este personală; Biserica are totuși un acatist al Crucii, pe care văd că unii credincioși îl citesc cu multă evlavie. Eu personal însă vă spun drept că-l cam ocolesc... adică găsesc alte acatiste, pe care le socotesc mai directe și mai cu rost decât acatistul Sfintei Cruci.

Crucea e cinstită și rămâne cinstită; ea are o putere, emană din ea o putere din puterea Domnului Hristos; însă totuși nu este ceva personal, nu este o persoană cu care se vorbește, cum au înțeles-o cei care au alcătuit acest acatist. Și văd că are circulație destul de mare, se citește vinerea, în general, și prin mănăstiri. Fiecare participă cum crede la această modalitate de slujire. În orice caz, Crucea rămâne în cinstire, fără să fie personificată.

– La bucurie se ajunge numai prin Ortodoxie?

– Nu, bucurie pot avea toți oamenii care au o credință creștină, adică Dumnezeu le dă... Nu poți să zici că protestanții, neoprotestanții sau catolicii n-au bucurie; au bucuria din credința lor. Însă în Ortodoxie lucrurile sunt organizate în așa fel încât avem bucurie din Ortodoxie.

– Raiul sfinților este și raiul drept-măritorilor?

– Da. Raiul este al tuturor celor ce ajung în rai.

– O dată dobândită, cum se poate menține bucuria în inimă?

– Dragă, dacă te menții în sfera binelui, în general rămâi și în sfera bucuriei. Însă bucuria așa, într-o intensitate continuă, nu cred că-o are nimeni. Noi suntem între întristare și bucurie, cu înclinare mai mult spre bucurie, dar nu se poate zice că avem așa, o bucurie coplesitoare, de fiecare dată. Parc-ar fi și curios așa, să nu poți vorbi, din plinătatea bucuriei.

– **Vă rugăm să ne definiți în câteva cuvinte spiritualitatea ortodoxă.**

– Spiritualitatea ortodoxă ține în special de Ortodoxie și are în conținutul ei gândirea ortodoxă și trăirea după gândirea ortodoxă. Adică este hristocentrică, Îl are în centru pe Domnul Hristos și tot ce ține de Domnul Hristos. Deci Sfânta Treime – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh –, apoi Maica Domnului, cinstirea sfinților și cinstirea oamenilor credincioși. Spiritualitatea ortodoxă cuprinde și faptele lui Dumnezeu, bucuria de rânduieile lui Dumnezeu... Spiritualitatea ortodoxă este condusă, în general, de slujbele ortodoxe, respectiv de textele de slujire ortodoxă.

– **Până la întruparea Mântuitorului Iisus Hristos se spune că niciun om nu a mers în rai. Dreptii din Vechiul Testament au mers și ei la chinuri, au fost în iad până la Învierea Domnului Iisus Hristos? Ce este „sânul lui Avraam”?**

– Dragă, dreptii din Vechiul Testament au mers într-un loc care nu era un loc de chin, dar nu era nici de întâlnire deplină cu Dumnezeu. Pilda cu bogatul nemilostiv și cu săracul Lazăr (Luca 16, 1-9) vorbește de sânul lui Avraam – de un loc de odihnă, de un loc de fericire, care însă nu era o fericire deplină. Această pildă înfățișa locuri din Vechiul Testament. Deci acel „sân al lui Avraam” nu este raiul deplin, dar nu este nici iadul cu chin.

– **Budiștii, musulmanii și ereticii merg sigur la chinuri, chiar dacă sunt buni în cadrul religiei lor?**

– Dragă, nu știm... Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, în capitolul al 2-lea, are afirmația: „Cei care nu au Lege, din fire fac cele ale Legii; aceia Lege neavând, ei înșiși își sunt Lege”.

Biserica, în orice caz, nu are un cuvânt lămuritor în chestiunea aceasta. Credința este, în general, că se mântuiesc creștinii, și în special drept-măritorii creștini. Biserica, în general, a fost exclusivistă; și în trecut, și în prezent este destul de exclusivistă. Totuși, acum au început să se facă niște concesii. Părintele Stăniloae, în *Dogmatică*¹⁶, vorbește despre Biserică deplină și de Biserici nedepline, ceea ce în trecut... nu spunea nimeni că ar exista așa ceva.

Dar, cum am spus, Biserica afirmă că membrii ei se mântuiesc. Și-atunci, în cazul acesta, Biserica ar putea spune că păgânii, cum sunt musulmanii și budiștii, nu se mântuiesc. Însă noi zicem că Dumnezeu știe cine se mântuiește și cine nu se mântuiește. În Evanghelie, în legătură cu tânărul bogat, se spune că „cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu

¹⁶ Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, vol. 1 (1996), vol. 2 (1997), vol. 3 (1997).

putință la Dumnezeu” (Luca 18, 27). Așa că numai Dumnezeu singur poate spune cine se mântuiește și cine nu se mântuiește.

– Dacă în rugăciunea particulară sunt înlocuite rugăciunile date de Biserică cu rugăciuni alcătuite din cuvinte proprii, se poate greși?

– Nu, nu-i nicio greșeală. Numai că, în general, nu se ajunge la rugăciuni așa de frumoase și așa de bine alcătuite, cum sunt rugăciunile Bisericii. Dar n-ai putea zice că nu poți să spui cu cuvintele tale ceva ce izvorăște din sufletul tău. Dar aceasta numai la rugăciunea particulară, adică nu la rugăciune în public.

– Vă rugăm să explicați afirmația: „Bucurați-vă și în necazurile voastre”.

– „Bucurați-vă și în necazurile voastre” ar însemna ori bucurați-vă cu nădejdea că nu veți rămâne în necazuri, deci „bucurați-vă cu bucuria nădejdi” (Romani 12, 12), ori bucurați-vă că aveți un mijloc de a vă apropia de Dumnezeu, prin necazurile care vă vin. Însă pentru ca cineva să se bucure în necazuri, trebuie să fie un om înaintat în viața spirituală; nu poate orice om să se bucure în necazuri. Și în orice caz, nu ne dorim necazuri, nu ne dorim suferințe, ci dorim să scăpăm de necazuri.

Vin la mine oameni și-mi spun: „Am un necaz...” și eu de obicei le zic: și-ai vrea să scapi de el. Că știi sigur că de-aia vine omul să-mi spună că are un necaz, că ar vrea să scape de el. Și e foarte firesc! Sunt puțini oameni care zic: „Doamne, Îți mulțumesc pentru necazul pe care mi l-ai dat”.

De obicei, oamenii care vin la mine cu necazuri ori au necazuri de suferință de boală, ori, acum, au început să aibă necazuri de-astea, de datorii mari pe care nu le mai pot plăti. Și atâta vreme cât ești împovărat de astfel de lucruri, nu poți să te simți ca și când nu le-ai avea.

Se pot bucura de necazuri numai aceia care au ajuns la starea de deplină nepătimire, despre care se vorbește în Pateric în următoarea pildă: o fecioară postea șase zile și mânca în a șaptea, iar apoi a învățat Vechiul și Noul Testament pe de rost. Și s-a dus la un părinte, i-a spus lucrurile astea și i-a cerut îndrumare ce-ar trebui să mai facă. Și părintele a întrebat-o:

– Ți s-a făcut ocară ca cinstea? – Nu.

– Ți s-a făcut lipsa ca îndestularea? – Nu.

– Ți s-a făcut paguba ca și câștigul? – Nu.

– Ți s-au făcut străinii ca rudele după trup? – Nu.

Și-atunci, părintele i-a zis: „Nici n-ai postit șase zile, nici n-ai învățat Vechiul și Noul Testament... Du-te și pune început bun, fiindcă cu ceea ce ai făcut până acum, n-ai realizat nimic”.

Deci sunt puțini oamenii care cu adevărat sunt la măsurile acestea, ca să poată avea liniște deplină și în necazuri, cum au în situația obișnuită, de libertate de necazuri. În orice caz, dacă putem să ne bucurăm în necazuri, ne bucurăm. Credința ne ajută la asta! Un doctor, Ioan Suciu Sibianu, Dumnezeu să-l odihnească, care a lucrat în Oastea Domnului, la Sibiu, zicea că mai ales două lucruri nu poți să faci fără credință în Dumnezeu: să crești copii buni și să suporti o suferință grea. Deci cine are credință în Dumnezeu e avantajat și în fața suferinței. Deși suferința este o realitate, o problemă și o taină; este și rămâne o realitate, o problemă și o taină.

– Poate exista bucurie (sau cel puțin pace sufletească) atunci când cei din jur sunt tulburați și, deși încerci, nu reușești să-i ajuți cu nimic?

– Nu știm când poate și când nu poate. Noi, în general, avem dorința să fim și să rămânem în sfera bucuriei. În ce condiții putem și în ce condiții nu putem, asta vede fiecare.

– În Pateric ne sunt arătate și alte moduri de a sta în fața lui Dumnezeu: aducerea-aminte de Judecata de Apoi și de greșelile unei vieți de păcate. Când intervine aici bucuria?

– Când ai conștiința că Dumnezeu te-a iertat, te-a miluit, te-a ajutat, atunci intervine bucuria. Până atunci, poate că bucurie nu există, dar în orice caz, e nădejde, pentru că orice angajare într-o viață superioară o faci cu nădejde, și făcând-o cu nădejde, e nădejde și de bucurie.

Sunt mai multe metode de a te apropia de Dumnezeu sau de a-ți curăți sufletul și fiecare își alege metoda lui: unii se gândesc la moarte, alții se gândesc la iad, alții se gândesc la rai, alții se gândesc la Judecata de Apoi, alții se gândesc la bunătatea lui Dumnezeu. Fiecare cum își găsește el modalitatea de a se angaja în fața lui Dumnezeu.

Eu cred că cel mai bine este să ai încredere în Dumnezeu, în bunătatea lui Dumnezeu, iar celelalte vin de la sine, adică celelalte sunt doar modalități și sunt, cumva, indirecte. Direct este să știi de Dumnezeu, să știi că Dumnezeu e Tatăl nostru, să știi că Dumnezeu ne iubește, să știi că „iubirea lui Dumnezeu față de cel mai mare păcătos e mai mare decât iubirea celui mai mare sfânt față de Dumnezeu”, cum zicea Părintele Arsenie Boca.

– Cum trebuie să fie făcută pocăința, cu tristețe în suflet pentru păcate sau cu bucurie pentru nemărginita milă a lui Dumnezeu?

– Eu sunt pentru pocăință cu bucurie, pentru pocăință cu nădejde, pentru pocăință cu fața spre viitor. Bineînțeles că dacă-ți vine întristarea, nu trebuie să alungi întristarea, dar să fie întristare cu nădejde.

– Sfintele Taine pot să lucreze fără participarea conștiinței celui ce le primește? Există o acțiune în sine a Tainelor? Știind că, după afirmația Sfântului Marcu Ascetul, „Hristos Și-a dat viața pe Cruce pentru cei care vor crede în El”.

– Dragă, Sfintele Taine sunt mijloace ale harului divin, iar harul divin trebuie simțit. Dacă nu-l simți în suflet, nu știu ce eficacitate ar putea avea Sfintele Taine. De exemplu, dacă nu simți că Dumnezeu te-a iertat, înseamnă că, de fapt, încă n-ai siguranța iertării, chiar dacă s-a spus pentru tine: „Te iert și te dezleg de toate păcatele tale” (*Molitfelnic*, Slujba Mărturisirii). Dacă te împărtășești cu Sfintele Taine, și nu simți o emoție a prezenței lui Dumnezeu... Poate că Sfintele Taine ar putea să lucreze așa, ca un medicament ale cărui efecte nu le simți în momentul în care-l iei, dar primești o energie, primești o putere care se manifestă mai târziu.

– Ați vorbit de Taina Sfintei Cununii. Cum trebuie să se poarte doi tineri creștini, cununăți legal, până la Taina Sfintei Cununii?

– Să fie cu o viață care să-i recomande pentru Dumnezeu, să ducă o viață curată, să nu-și anticipeze căsătoria din punct de vedere sexual, să țină seamă de Dumnezeu și de oamenii lui Dumnezeu.

– Vă rugăm să abordați problema necurăției a doi soți în biserică, după împreunarea trupească. De ce sunt considerați necurați, când chiar în slujba Sfintei Taine a Cununii preotul se roagă lui Dumnezeu să le dea „bună înțelegere trupească și sufletească”?

– Dragă, nu se consideră că sunt necurați, însă, în general, asupra duminicii se accentuează spiritul, nu trupul. Și atunci, e bine să aibă o disciplină. Însă chestiunea aceasta, a disciplinei, nu se poate realiza între oameni de concepții diferite și între oameni de orientări diferite; și, în cazul acesta, nu înseamnă, cum zic unii, că „n-am putut merge la biserică pentru că am avut o legătură pe care n-ar fi trebuit s-o am”, în familie vorbind. Pentru că la începutul creștinismului, când în familii soții erau de concepții diferite, adică unul era creștin și unul era păgân, sigur că nu se putea pune o astfel de problemă: suntem abstinenți pentru ca să te poți duce tu la biserică, să zicem. Nici nu se punea problema aceasta. Și cred că nici astăzi nu trebuie să se pună. Adică omul să se ducă și să stea în fața lui Dumnezeu cum e el, să nu-și facă probleme. De multe ori, poate că într-o situație de felul acesta partea creștină face o asceză, mai ales femeia – pentru că bărbatul e mai doritor de legături de-acestea. Face o asceză supunându-se la un lucru pe care nu l-ar dori și pe care nu l-ar face, în condiția că ea ar hotărî ce trebuie făcut. Și-atunci, se poate duce liniștită la biserică, fără să-și facă probleme.

– La o emisiune „Credo” ați spus că nicăieri în Sfânta Scriptură nu scrie că Dumnezeu a făcut iadul; iadul este pentru cei care nu pot sta în rai. Vă rugăm să dezvoltăți.

– Dragă, să știți că ce-am spus, zic și-acuma! Și-o să zic, cred eu, până la sfârșitul vieții și în veșnicie. Nicăieri în Scriptură nu scrie că Dumnezeu a creat iadul și că Dumnezeu a creat moartea. Există moarte și iad, dar în Scriptură nu scrie că Dumnezeu a creat iadul; cât privește moartea, este scris în Scriptură că „Dumnezeu n-a creat moartea”¹⁷. Moartea este un fenomen care a venit după căderea omului în păcat. Iadul este o stare în care ajunge omul de iad, adică un om zbuciumat. Un om fără Dumnezeu este în sfera iadului, adică fiecare om care merge în iad creează iadul prin participarea lui, prin starea lui. Adică nu există un iad spațial, undeva, cum există o închisoare: „Îl băgăm acolo și-apoi vede el!”, ci iadul îl duci cu tine însuși. E un fel de zbucium sufletească, un fel de neliniște pe care o porți de pe urma păcatelor și o duci cu tine oriunde ești. Poți să fii pe pământ, și totuși să trăiești stări de iad.

– Citirea și pătrunderea cărților de filosofie orientală pot aduce bucurie? Acestea sunt sau nu în concordanță cu bucuria creștină ortodoxă?

– Dragă, bucurie îți aduc toate lucrurile care te surprind. Adică un lucru pe care îl citești și-ți place îți aduce o bucurie. Și un roman excitant îți aduce o bucurie, dacă-i vorba; o bucurie inferioară, dar îți aduce bucurie. Așa că nu se poate zice că faptul că îți aduce bucurie o carte de filosofie orientală este o garanție a adevărului cuprins acolo. Dacă nu cunoști altceva și ajungi întâi la o carte din asta, te surprinde și îți place, îți dă o bucurie; dar o astfel de bucurie ai putea avea din orice altă lectură.

Dar eu cred că lucrurile acestea dezorientează; n-avem ce-nvăța de la păgâni, la drept vorbind. Cineva care Îl are pe Domnul Hristos nu mai are nevoie de altceva, de la alții. Știți cum este cu orientările acestea orientale? Cum zicea Sfântul Apostol Pavel în legătură cu tăierea împrejur: sunt lucruri care nu își au rostul în sfera creștină. Dacă ești creștin, îți ajunge ceea ce ține de creștinism; dacă ai concepție de viață creștină, îți ajunge, nu-ți mai trebuie să-nveți de la alții niște lucruri pe care în creștinism le ai mai lămurite și mai limpezi decât în altă parte. Sfântul Apostol Pavel spune clar: „În Hristos Iisus, nici tăierea împrejur nu prețuiește nimic – vorbim despre cei care aveau deja tăiere împrejur –, nici netăierea împrejur nu folosește nimic, ci credința lucrătoare în iubire” (Galateni 5, 6) sau „făptura cea nouă”, viața cea nouă (Galateni 6, 15). Asta contează.

¹⁷ Înțelepciunea lui Solomon 1, 13.

Celelalte sunt lucruri inferioare față de ce ai tu și n-ai de ce să le cauți și să le folosești. Pentru că Dumnezeu nu Se descoperă tehnicității. În general, filosofii acestea pun în valoare omul, pun în valoare niște energii pe care le are omul și care, de fapt, nu trebuie neapărat puse în valoare. Dar dacă le pui în valoare, nu ține de mântuire, nu te apropie de Dumnezeu, pentru că Dumnezeu nu Se descoperă unei tehnici.

Noi, dacă zicem rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” lipită de respirație, nu-nseamnă că asta ne avantajează pentru că-i lipită de respirație, și că, dacă n-am face așa, n-am avea folosul pe care îl avem din rugăciune în sensul acesta.

Adevărul este că Dumnezeu Se descoperă inimii curate: „Fericiți sunt cei curați cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8). Iar rugăciunea, oricum e făcută, lipită sau nelipită de respirație, ajută la curăția sufletului, iar curăția inimii îl ajută pe om să fie receptiv față de lucrurile lui Dumnezeu, să vadă prezența lui Dumnezeu în lucrurile pe care le-a făcut Dumnezeu.

Când eram eu copil, de pildă, buna mea și cei din jurul nostru, părinții, ziceau că „pe grâu e obrazul lui Dumnezeu”; ziceau să nu facem fărâmituri de pâine, să nu se risipească și să nu călcăm pe fărâmituri, că pe grâu e obrazul lui Dumnezeu. Și eu tot mă gândeam: Măi frate, cineva care vede, poate că vede cum e obrazul lui Dumnezeu. Tare-aș fi vrut eu să știu cum e obrazul lui Dumnezeu! Și am întrebat-o pe buna: mama bună, arată-mi și mie: unde-i pe grâu obrazul lui Dumnezeu? Și mi-a arătat, pe grâu, locul unde-i punctul de germinare, unde-i gropița aceea în bob. Și a zis: „No, uite, aici îi obrazul lui Dumnezeu”. Deci ea avea conștiința că acolo este obrazul lui Dumnezeu. Eu, în sfârșit, am pornit cu gândul ăsta... Mă gândeam că cineva care se uită cu microscopul chiar vede acolo chipul lui Dumnezeu.

După aceea, mi-am dat eu seama că obrazul lui Dumnezeu nu-i numai pe grâu, ci e și pe floare, e și pe tot ce-i frumos și bun în lumea aceasta; dar nu în sensul acesta, că așa este obrazul lui Dumnezeu, cum e floarea; sau te uiți la un copac și zici că așa e obrazul lui Dumnezeu, cum e copacul. Nu! Ci în sensul că în lucrurile lui Dumnezeu se vede puterea lui Dumnezeu, înțelepciunea lui Dumnezeu, bunătatea lui Dumnezeu... Îl vezi pe Dumnezeu. Cine Îl poate vedea pe Dumnezeu în acestea? Cine are inimă curată, cine are receptivitate pentru așa ceva. Dar pentru asta trebuie creată o atmosferă.

Sigur că, dacă-ți cumperi pâinea din prăvălie, nu mai ai conștiința omului care face el pâinea, care știe că la pâine s-a ajuns după ce s-a pregătit pământul, s-a semănat grâul, s-a grăpat, s-a plivit la vreme, după aceea s-a secerat, s-a treierat, apoi s-a măcinat grâul, s-a frământat pâinea – nu cu malaxorul, ci cu mâinile tale –, după aceea ai pus-o în cuptor... Și toate

lucrurile acestea te apropie mai mult de Dumnezeu, în conștiința participării la ceea ce s-a realizat, decât atunci când dai niște bani și iei pâinea și te duci și o mănânci și nu te mai interesează cum s-a ajuns la ea.

Așa că lucrurile trebuie privite într-o atmosferă de gândire, care pe vremea mea exista; părinții mei și bunicii mei aveau conștiința aceasta, că Dumnezeu face să crească... Cum zice Sfântul Apostol Pavel: „Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu face să crească” (I Corinteni 3, 6). Deci nici eu, nici Apollo nu suntem ceva, ci Dumnezeu, Care face să crească. Puterea lui Dumnezeu ei o simțeau în natură: știau că ei își fac partea lor, dar că Dumnezeu face partea pe care n-o poate face omul. Era conștiința aceasta, care astăzi nu prea mai există.

– Ați vorbit despre bucurie ca dimensiune teologică a vieții. Demonii pot să se bucure, să sărbătorească?

– Cred că nu pot să se bucure și nu pot să sărbătorească, pentru că în cartea Proorocului Isaia e scris că „nu este bucurie celor fără de lege”¹⁸. Deci demonii, fiind fără de lege, nu pot avea bucurie. Poate că or avea vreo bucurie când au o biruință, în sensul că l-au biruit pe un om hotărât pentru bine, l-au derutat. Poate așa, să aibă o bucurie din asta, o bucurie a succesului, o bucurie din răutate... Dar o bucurie din sărbătorire nu pot avea.

– Sunt unii oameni cărora diavolul le satisface cererile și plăcerile, dându-le din acestea o bucurie că au ajuns la scopul propus. Care este deosebirea dintre această bucurie și bucuria de a trăi creștinește, cu Domnul Iisus?

– Dragă, bucuria de a trăi creștinește e o bucurie permanentă sau o bucurie mereu la îndemână, pe când bucuria dintr-un succes de felul acesta, că ți-ai realizat o dorință păcătoasă, ține cât ține plăcerea, iar după aceea poate veni mustrarea sau poate veni un zbucium, o neliniște, pentru că numai Dumnezeu miluiește cu liniștirea. Unde nu e Dumnezeu de față, nu e nici liniște sufletească.

– Bucuria sufletească poate veni și din slava deșartă? Dacă este așa și dacă am înclinat de mai multe ori către slava deșartă, ce atitudine trebuie să avem față de bucuriile sufletești? Cum le putem deosebi?

– Bucuria cea adevărată este bucuria din smerenie. Bucuria din slava deșartă e o bucurie pătimasă și o bucurie pământească, o bucurie care ține puțin și care n-are consistență. E o deosebire mare între o bucurie sfântă și o bucurie păcătoasă.

¹⁸ Isaia 48, 22; 57, 21.

– Există o delimitare bine definită între bucuria dumnezeiască și unele bucurii considerate lumești, cum ar fi contemplarea naturii nemodificate de om?

– Bucuria pe care o aduce contemplarea naturii este o bucurie pe care o binecuvintează Dumnezeu, nu trebuie să ne facem probleme. Sunt atâția oameni care totuși se bucură de o floare, se bucură de un peisaj, se bucură de o piatră care are o formă deosebită... Se bucură de lucrurile din natură, fără să le pună în legătură cu Dumnezeu. E totuși o bucurie, dar o bucurie mai ștearsă, o bucurie nedeplină.

– Dacă tot ceea ce ți se întâmplă, așa trebuie să ți se întâmple, oare poți singur să-ți croiești viața? Cum să faci să trăiești printre oameni și să fii fericit, dacă drumul tău are alt traseu?

– În ceea ce privește fericirea, ea se realizează într-un cadru, adică nu se poate zice că pentru a fi fericit trebuie să ai un alt cadru. În cadrul în care ne-a lăsat Dumnezeu, în acela ne câștigăm mântuirea, fiecare în condițiile lui. Important este să-ți găsești locul. Sunt lucruri pe care le poți schimba și sunt lucruri pe care nu le poți schimba; și atunci, te raportezi la lucruri așa cum sunt ele. Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă ai credință în Dumnezeu, birui o mulțime de situații, pe care alții le au ca un fel de chin al lor. Te mulțumești cu ceea ce poți realiza în condițiile date și ai nădejdea la Dumnezeu. Mergi înainte cu conștiința că toate câte ți le-a îngăduit Dumnezeu sunt spre binele tău.

În orice caz, important este, mai presus de toate, să ai o concepție care să te susțină. Credința în Dumnezeu este totdeauna salvatoare, iar necredința este totdeauna o stare care te încurcă, te împiedică, nu te lasă să te desfășori; totdeauna te socotești nemulțumit, nedreptățit... Or un om care are credință în Dumnezeu Îi dă slavă lui Dumnezeu pentru toate câte sunt și merge înainte, făcându-și datoria de a-I sluji lui Dumnezeu și ținând seama de Dumnezeu.

– Ce trebuie să facem pentru ca știința despre Dumnezeu, rațiunea, să nu sufocă trăirea și simțirea după Dumnezeu?

– Rațiunea, în general, consună cu simțirea cea bună, numai că noi nu trăim atât prin rațiune raporturile cu Dumnezeu, ci le trăim prin credință. Raportul cu Dumnezeu e de domeniul credinței, nu e de domeniul rațiunii. Ca să ne mântuim, trebuie să credem: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi” (Marcu 16, 16). Nu zice Domnul Hristos că cel ce raționează va înțelege niște lucruri. Pentru că rațiunea are aceeași capacitate de a dovedi și pro, și contra, același lucru. Nu te poți lua după rațiune, rațiunea are și vicleniile ei.

Domnul Hristos i-a spus Sfântului Apostol Petru: „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri” (Matei 16, 17). Descoperirea lui Dumnezeu este mai presus de vicleniile rațiunii.

– Cât de responsabili suntem pentru mântuirea semenilor noștri? Cum putem împăca cuvintele Mântuitorului: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați” cu porunca de a-i îndrepta pe semenii noștri?

– A judeca înseamnă a condamna, iar a constata este cu totul altceva. „Nu judecați, ca să nu fiți judecați” (Lc. 6, 37) nu înseamnă să nu constatăi că se întâmplă un lucru sau să zici că toate lucrurile care se întâmplă în jurul tău sunt bune. Nu! Ci ai un discernământ, îți dai seama că nu-i frumos...

Când eram noi copii, ne spuneau părinții, dacă făceam ceva rău: „Mă, nu-i frumos! Mă, e rușine! Mă, nu mai faceți asta!” Nu înseamnă că părinții ne judecau când ne spuneau lucrurile acestea. Într-un fel, ne și judecau, că spuneau că nu-i frumos. Dar tot copiii lor eram, tot ca să ne ajute ne spuneau lucrul acesta.

Și-atunci, și noi, când constatăm un lucru pe care îl putem schimba și pe care îl putem îndrepta, e bine să intervenim. Poate de multe ori nu convine... Și eu, de exemplu, când constat un lucru care zic eu c-ar putea fi făcut mai bine, îl pun în atenția persoanei respective. Nu totdeauna e comodă treaba aceasta. Dar de obicei eu le spun: să știi că dacă te doare, numai mândria te doare, că smerenia nu doare. Învață și folosește-te!

– Trebuie să avem o anumită stare de vrednicie pentru a citi din Psaltire?

– Nu. Cum ești, așa citești. Numai că omul are mai multe așezări sufletești, sunt mai multe stări, mai multe stadii. Când citești din Psaltire cu o așezare inferioară, apoi se răscolesc și lucruri inferioare în lectura ta, îți vin gânduri de tot felul. Dacă duci o viață superioară, și gândurile se ridică, sunt mai înalte, mai frumoase. Rugăciunea este la nivelul omului. În Pateric se spune că rugăciunea este oglinda sufletului.

Nu e nevoie de o vrednicie anume sau de o învrednicire anume pentru a citi din Psaltire. La Sfânta Evanghelie se spune: „Și pentru ca să ne învrednicim noi a asculta din Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeuul nostru să-L rugăm”. Sau în Filocalie e cuvântul: „Bate la porțile Scripturii cu mâinile virtuții”.

Desigur, cu cât ești mai înaintat într-o viață superioară, cu atât e mai bine, însă lucrurile le luăm așa cum sunt și participăm fiecare cu capacitatea noastră, citim din Psaltire cu capacitatea noastră.

– O nevăzătoare vă roagă să-i dați un cuvânt de folos, de încurajare. Cum să-și organizeze viața și ce poate să facă pentru mântuire? Este prea în vârstă pentru ca să mai învețe alfabetul „Braille”, deci se rezumă la rugăciunile pe care le știe din tinerețe, iar duminicile participă la Sfânta Liturghie.

– E foarte bine! Și, când poate și cât poate, să înmulțească rugăciunea de toată vremea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, rugăciunea cu care se mântuiesc călugării și care o ajută foarte mult pentru limpezirea sufletului și pentru liniștea sufletească. Deci rugăciunea de toată vremea se recomandă. Și mie mi-au recomandat-o alții, în tinerețe, și mi-a prins foarte bine.

– Iubirea față de cei din jur și bucuria pe care o simțim alături de ei este una inferioară? Trebuie să vedem dincolo de relațiile noastre cu oamenii?

– Nu se poate zice că e inferioară. Fiecare lucru e la nivelul la care se găsește omul care îl realizează. Te poți bucura de oameni și e bine să te bucuri, mai ales de oamenii care sunt binevoitori.

Acuma, nu trebuie de fiecare dată să ne facem probleme: „Am tușit, am greșit, am strănutat, am făcut păcat!” Nu așa se trăiește viața creștină, viața superioară; viața superioară se trăiește în legătură cu Dumnezeu, Care e Tatăl nostru. Să ducem o viață care să fie conformă cu ceea ce vrea Dumnezeu și să trăim în așa fel încât să ne știm sub binecuvântarea lui Dumnezeu, și asta-i totul! Nu trebuie să ne facem acum fel de fel de probleme. Sigur că atunci când facem un lucru pe care știm că nu-l vrea Dumnezeu, e greșit, și în cazul acesta trebuie neapărat să-l părăsim.

Eu, de exemplu, sunt foarte împotriva celor care privesc la televizor lucruri necuviincioase și-și bagă gunoaie în suflet, și-apoi se întâlnesc cu gunoaiele când vor să se roage. În loc să se întâlnească cu Dumnezeu, se întâlnesc cu spurcăciunile lor, pe care și le-au bagat în suflet. Lucruri de felul acesta trebuie evitate, trebuie înlăturate total și pentru totdeauna. Cineva care-și face rău cu mâna lui, care își aduce gânduri rele în sufletul lui, sigur că greșește înaintea lui Dumnezeu și nu poate să se desprindă ușor de ele. Dar dacă ocolește pricinile, n-ajunge la lucruri de felul acesta.

– Pot deveni oamenii o piedică în dragostea noastră către Dumnezeu?

– Cred că nu, pentru că și așa, Dumnezeu Își arată iubirea Lui față de oameni. Dumnezeu îi iubește pe oameni: „Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești”, „Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești” – zicem noi la sfintele slujbe. Numai că trebuie ocoliți acei oameni care te scad, care

te duc în ispite, care îți înmulțesc preocupările sau îți dau sugestii care te depărtează de Dumnezeu. „Prietenii tăi să fie oamenii care se tem de Dumnezeu” – zice undeva în Filocalie.

– **Ce înseamnă expresia „sărac cu duhul”?**

– Smerit, adică un om care nu are conștiința că a realizat totul și că nu mai are ce realiza, ci este un om care își dorește mereu înaintare într-o viață după voia lui Dumnezeu.

– **Cum trebuie să îmbinăm pocăința cu bucuria?**

– Păi, foarte simplu, cu bucuria nădejzii, adică să ai încredere că Dumnezeu primește pocăința. Pocăința, de fapt, este părăsirea păcatului; asta este esențial în pocăință. Dacă părăsești păcatul, ești pe calea pocăinței; dacă nu părăsești păcatul, dacă te ții de păcat, dacă trăiești într-un sistem de păcătuire, în cazul acesta nu ești în rosturile pocăinței. Păcatul trebuie neapărat să fie la trecut. Dacă e la prezent și la viitor, adică faci ceva care se continuă, nu ești în sfera pocăinței.

De exemplu, la mine a venit cineva și a zis să-l spovedesc, iar eu i-am zis că nu l-aș spovedi, fiindcă e fumător (căci mirosea a fum de țigară), și eu pe fumători și-așa nu-i dezleg de păcate. Întâi trebuie să se lase de fumat și după aia stăm de vorbă. Zice: „Păi, bine, părinte, dacă nu mă spovediți, nu-i nimic, că mă duc eu la altcineva... Dar măcar să mă lăsați să vă spun niște necazuri. – Păi, te las să spui toate necazurile, dar când te duci la altcineva să te spovedești, să-i spui ce ți-am zis despre fumat”.

Altul, tot așa, cu fumatul. Vine la mine, îl spovedesc și-i zic: nu-ți dau dezlegare până nu te lași de fumat; întâi te lași de fumat și după aceea vii. Se duce la un alt părinte – acolo, la noi, la Părintele Serafim, un părinte tânăr – și-i zice: „Părinte, uitați, Părintele Teofil nu mă lasă să mă împărtășesc, că a zis că dacă nu mă las de fumat, nu mă împărtășește. Dar ce ziceți, dumneavoastră n-ați putea totuși să mă împărtășiți?” Și părintele-i zice: „Păi cum să te împărtășesc, dac-a zis părintele să nu te împărtășești?!” Și-atunci el, necăjit, zice: „No, acuma-s necăjit! Mă duc să pip o țigară!” În condițiile astea, nu cred că poți să zici că se pocăiește omul.

– **Există momente când gândul nu stă la rugăciune, iar sufletul e gol și departe de Hristos. Lupta pentru revenire, dar fără nicio finalitate, este răsplătită?**

– Da, este răsplătită, pentru că în rugăciune progresezi dacă te rogi. Și-atunci, trebuie să găsești modalitatea să-ți cuprinzi mintea în cuvintele rostite, adică să nu citești doar ca o lectură. A venit la mine cineva și mi-a zis că citește în fiecare zi o Psaltire și că o citește în patru ceasuri. I-am zis:

să știi că numai exerciții de citire faci cu treaba asta. Adică astea nu-s niște lucruri date așa, ca să le numeri: citești o Psaltire pe zi, într-un an citești 365 de Psaltiri, și-apoi te primește Dumnezeu. Nu așa merg lucrurile! Lucrurile trebuie făcute în așa fel încât să rămâi cu ceva din ele. Sau alții, că se roagă seara și cad cu capul pe carte și mai zic o dată și mai nu știu ce... Domnule, când îți vine somnul, culcă-te, și-apoi, când te scoli și ai spor la rugăciune, e altceva; dar nu așa, să te chinui, că „așa te miluiește Dumnezeu”.

– **Este posibilă acțiunea farmecelor și a blestemelor? Dacă da, cum se poate scăpa de ele?**

– Dragă, Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, are cuvântul: „Fiți înțelepți față de bine și nevinovați față de rău, iar Dumnezeu va zdrobi repede pe Satana sub picioarele voastre” (Romani 16, 19-20). Asta înseamnă că, dacă duci o viață corectă, nu există posibilitate de influență negativă din partea farmecelor și a descântecelor.

Astea sunt mai mult lucruri care țin de obsesia omului. Adică, dacă tu ai un necaz, apoi gata, zici că ți-a făcut cineva farmece... Sau te duci la câte un preot – că mai sunt și preoți inconștienți – și-ți deschide o carte și-ți spune că ești sub blestem, că ești fermecat.

Eu cunosc un preot din ăștia, și-apoi când vin la mine oameni să le fac slujbă, le zic: ai fost în cutare loc! „Păi, că să vedeți, că nu știu ce... – Mă, dacă nu spui, nu-ți fac nicio slujbă!” Și-apoi îmi spune: „Da, părinte, am fost, că uitați, sunt în necaz și...” Eu cunosc c-a fost pe la acela după ceea ce îi spune să facă. Și-i zic: știi ceva? Eu sunt preot și știu ce am de făcut, nu trebuie să-mi dea comandă cutare și cutare ce slujbe să fac! Adică sunt unii care întrețin atmosferă de felul acesta: că, dacă ești mai în vârstă și nu te-ai căsătorit, zice că ți-s cununiile legate. Păi sigur că dacă te duci la douăzeci de ani, n-o să-ți spună că-ți sunt cununiile legate, dar dacă te duci la treizeci de ani, zice că ți-s cununiile legate, dacă tu de la douăzeci de ani trebuia să te căsătorești, și nu te-ai căsătorit. Adică sunt niște lucruri așa, pe care ei le spun instantaneu. Și-i bagă omului în cap, și-apoi omul, săracul, o duce și pe asta cum o duce pe cealaltă. Nu-i corect!

Există rugăciuni de dezlegare de blestem, numai că... De exemplu, la mine vine cineva, o fată de nouăsprezece ani, și zice:

– Părinte, să-mi faceți o rugăciune de dezlegare de blestem.

– Dar tu de unde știi că ești blestemată?

– Mi-a spus cutare părinte că sunt.

– Păi, asta nu-i o chestiune pe care să ți-o spună un părinte, trebuie s-o știi tu. Simți ceva?

Că, să-i fac rugăciunile de blestem... No, zic, uite, părintele ăla ți-a spus că ești blestemată. Eu zic că nu ești blestemată. No, acuma care are dreptate?

– Pentru a ne ierta Dumnezeu, ne trebuie pocăință. La spovedanie, preotul ne iartă și ne dezleagă. Dar de ce Sfinților Părinți le trebuiau ani de pocăință, iar nouă, numai puțin timp?

– Dragă, chestiunea nu se pune așa. Pocăința, dacă este părăsirea păcatului, e o realitate. În Pateric, l-a întrebat cineva pe un părinte: „Dacă voi greși și mă pocăiesc trei ani, mă iartă Dumnezeu?” Și părintele a zis: „Mult este!” „Dar doi ani?”... „Dar un an?” Și la urmă, zice părintele: „Și trei zile sunt de-ajuns ca să te ierte Dumnezeu”.

Iar când ne gândim la fiul risipitor: când s-a întors acasă, tatăl lui l-a primit, l-a îmbrățișat; nici n-a reușit să spună fiul ce-a avut de gând să spună: „Tată, am greșit la cer și înaintea ta, primește-mă ca pe unul dintre argații tăi”. A început să zică, și tatăl l-a și îmbrățișat și l-a primit. Și nu i-a zis: Spune de vreo două sute de ori așa, c-apoi te iert.

Așa că lucrurile astea trebuie gândite altfel decât că au făcut Părinții... S-au dat niște canoane de amânare de la Sfânta Împărtășanie ca să se arate gravitatea păcatului, dar nu înseamnă că neapărat atâta trebuie să treacă pentru ca să te ierte Dumnezeu. Dumnezeu te poate ierta în clipa în care te spovedești, dacă ai părăsit păcatul. Dar e bine să fie și o vreme de verificare.

Eu cred că v-am mai spus și aici, la Craiova, următoarea întâmplare. La mine a venit odată un cetățean și a zis:

- Părinte, eu am făcut un păcat mare, mare de tot.
- Dar poți să-l spui?
- Da, păi cum să nu-l pot spune, că doar îl știe tot satul! Am omorât un fiu al meu...
- În ce împrejurare?
- M-am bătut cu soția, iar el s-a băgat între noi și l-am lovit și a murit.

Și a făcut omul închisoare nouă ani de zile. Eu, de obicei, nu dau mai mult de trei ani de amânare de la Sfânta Împărtășanie. Și m-am gândit: dacă au trecut nouă ani, îl las să se împărtășească... Dar nu i-am spus lui nimic. Și apoi am început să-l întreb:

- La biserică mergi?
- Nu.
- Te rogi dimineața și seara?
- Nu.
- Postești?
- Nu.
- Păi, păcatele astea pe care le faci tu acum sunt mai mari decât acela pe care l-ai făcut acum nouă ani. De ce? Pentru că pe acela l-ai făcut într-o clipă, și n-ai vrut să-l faci. Dar cu astea... tu faci păcat de câte ori nu mergi la

biserică, atunci când sunt oamenii în biserică și ar trebui să fii și tu acolo două ceasuri. Iar tu ești în altă parte decât unde ar trebui să fii. De rugat nu te rogi, de postit nu postești... toate astea sunt mai mari decât acela, așa că nu te poți împărtăși.

Deci nu pentru că a omorât omul acela nu l-am lăsat să se împărtășească, ci pentru că trăia într-un sistem de păcătuire. Așa trebuie privite lucrurile.

De-aia zic că trebuie și o vreme de verificare, în sensul că atunci, în timpul acesta cât este oprit de la împărtășire, omul trebuie să meargă la biserică, să se roage, să facă lucruri pe care le fac toți credincioșii, deci și aceia care n-au făcut păcate cum a făcut el.

Așa că lucrurile trebuie văzute și dintr-o perspectivă canonică. Zic Părinții că șapte ani să nu te împărtășești, pentru anumite păcate. Eu m-am luat după Părintele Stăniloae, care, în Dogmatică, recomandă să nu dea preoții mai mult de trei ani de oprire de la Sfânta Împărtășanie. Și atunci, când vine omul la mine, dacă face păcate pe care Părinții le canonisesc cu cincisprezece ani, eu zic trei ani. În alte cazuri, doi ani, un an... Văd eu cum...

Dar unora le spun: să știi că dacă trăiești tot așa, nici la moarte nu ești vrednic să te împărtășești. Sau, dacă are un sistem din acesta de păcătuire... de exemplu, cu fumatul, să zicem, că ăsta e frecvent: dacă nu se lasă de fumat, pot să treacă și treizeci de ani, că tot nu-l las să se împărtășească.

– Dacă un credincios participă doar formal la sfintele slujbe, se poate împărtăși de bucuria acestora?

– Păi, știi eu? Să spunei voi, ăștia care participați așa, dacă puteți sau nu puteți. E greu de stabilit o chestiune de felul acesta: cât se poate, până unde se poate... Oamenii sunt sfătuiți să trăiască intens slujbele... acum, fiecare om trăiește cum poate el, la măsurile lui, nu se poate fixa, că numai de aici în sus ai bucurie și până aici...

Important este nu să cauți bucuria; eu nu v-am vorbit acum despre „Bucurie în Ortodoxie” pentru că trebuie căutată bucuria. Bucuria vine, adică Biserica organizează lucrurile în așa fel încât oamenii să poată avea o atmosferă de bucurie. Însă câtă bucurie poate avea fiecare dintre noi, asta depinde și de noi, depinde de starea noastră sufletească, depinde de capacitatea noastră de participare. Nu-s niște lucruri care se pot fixa așa: uite, fă așa, că atunci o să ai bucurie.

Noi credem că omul care-și împlinește datoria ajunge și la bucurie. Însă la câtă bucurie... Acuma, v-am zis, nu trebuie să umblăm noi după bucurie, dar totuși e mai firesc să ai bucurie decât să nu ai bucurie.

– De ce numai unii oameni suferă în această viață și au parte de mai puține bucurii?

– Dragă, Dumnezeu știe... Tainele lui Dumnezeu le știe Dumnezeu. În Pateric este un caz, că Sfântul Antonie cel Mare pune o întrebare: „Doamne, de ce unii trăiesc mult, iar alții mor de tineri? De ce unii sunt bogați, iar alții săraci? De ce unii suferă, iar alții trăiesc în odihnă?” Și răspunsul a fost: „Antonie, tu ia aminte la tine însuși, iar pe acestea lasă-le în seama lui Dumnezeu”.

N-avem de unde să știm tainele lui Dumnezeu și situațiile ca atare. Fiecare om își duce viața cum i-a rânduit-o Dumnezeu, cum i-au pregătit-o înaintașii lui... Iar unii suferă mai mult, alții mai puțin, știe Dumnezeu de ce.

Important este nu să suferi mult sau să suferi puțin sau să nu suferi deloc, ci important este ca, dacă suferi, să-ți folosești suferința ca mijloc de îmbunătățire sufletească. Să nu adaugi la suferința pe care-o ai, încă o suferință, suferința nedreptății.

– Ce părere aveți despre viitorul poporului român? Există șanse ca el să aibă un puternic caracter ortodox?

– Dragă, când eram tânăr, îi auzeam pe oamenii bătrâni spunând: „Când eram noi tineri... erau lucrurile mai nu-știu-cum, erau oamenii mai buni”. Și eu mă gândeam că toți bătrânii zic așa, dar că atunci când oi fi eu bătrân, n-o să zic așa. Ei, acum am ajuns eu bătrân și să știți că zic mai tare decât ăia de-atunci: când eram eu mai tânăr, era mai bine, era altfel.

Poporul român poate avea un viitor bun și un viitor ortodox în măsura în care oamenii care-l formează se silesc să știe de Dumnezeu, să știe de Ortodoxie. Oamenii s-au depărtat foarte mult de Dumnezeu, nu mai au o Lege. Când eram eu tânăr, dacă-i întrebam pe ai mei de ce postim, ziceau: Așa-i Legea! De ce trebuie să mergem duminica la biserică? Fiindcă așa-i Legea, așa ne-am pomenit! De ce trebuie să facem cutare lucru? Așa-i Legea! Adică oamenii știau de o Lege, știau de o rânduială, știau de ceva mai presus de ei, se orientau după ceva.

Viitorul poporului român poate să fie bun numai în măsura în care oamenii știu de o Lege, știu de o rânduială, se încadrează într-o rânduială, au o bună-cuviință, fac niște lucruri care să-i apropie de Dumnezeu, care să-L pună în evidență pe Dumnezeu. Acolo unde lipsește credința în Dumnezeu, nu poate fi vorba de Ortodoxie, pentru că nu există credință. Întâi trebuie o credință în Dumnezeu, conștiința unei Legi, conștiința unei rânduieli, și după aceea vine încadrarea în Ortodoxie.

Să știți că e mult mai ușor să fii altceva decât ortodox, și mai ales cum sunt neoprotestanții, care nu-i cer omului mare lucru, ci doar atâta: să creadă în Dumnezeu și atunci zic ei că e mântuit. Or la noi, uite, sunt atâtea rânduieli precise: miercurea și vinerea e de post, nu mai discutăm! Posturile pe care le-a rânduit Biserica sunt posturi – dacă nu postești, nu ești în rânduiala ortodoxă. Duminica trebuie să mergi la biserică – dacă nu mergi, nu ești în rânduiala ortodoxă. Or lucrurile acestea sunt foarte mult părăsite în vremea noastră, așa că nu pot să mă gândesc la un viitor ortodox al poporului român.

– Vă mulțumim!

ORTODOXIA - CREDINȚA NOASTRĂ

5 martie 1997

— Am sesizat că în ceea ce privește legea orânduită de Biserica noastră, mulți o respectă. Mă refer la faptul că omul merge la biserică, aprinde lumânări, dă acatiste și pomelnice. Și oamenii cred că se mântuiesc dacă fac aceste fapte. Dar în momentul când este vorba de Legea pe care ne-a lăsat-o Dumnezeu (și mă refer la *Cele zece porunci* date de Dumnezeu prin Moise în Vechiul Testament și la învățăturile Domnului nostru Iisus Hristos), marea majoritate suntem deficitari. Or eu cred că tocmai acestea sunt cele mai importante pentru mântuire.

— Legea ne-a dat-o Dumnezeu și trebuie s-o trăim în legătură cu Dumnezeu, pentru a ne apropia de Dumnezeu, pentru a împlini ceea ce ne cere Dumnezeu, ceea ce ne-a poruncit Dumnezeu. Deci noi nu trebuie să intrăm într-un sistem: doar atâta, că facem anumite lucruri și nădăjduim la lucrurile pe care le facem, ci trebuie să trăim o viață așa cum zicem la slujbele noastre: „Toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu să o dăm”. Nu putem să nădăjduim doar la o anumită lucrare.

Avva Dorotei, de pildă, în Filocalie, zice că cel care se ține numai de o faptă bună este ca omul care zidește un singur perete; însă cel care vrea să facă o casă trebuie să facă patru pereți, iar cei patru pereți înseamnă ceva care ține de tot ceea ce se cere.

Deci noi nu trebuie să trăim numai într-un sistem de gândire, de trăire religioasă, ci trebuie să trăim în raport cu Domnul Hristos. Ce înseamnă pentru mine Domnul Hristos, ce înseamnă pentru mine Dumnezeu Tatăl, ce înseamnă pentru mine Dumnezeu Fiul, ce înseamnă pentru mine Maica Domnului, ce înseamnă pentru mine sfinții lui Dumnezeu? Toate acestea trebuie să le avem în vedere și să ne raportăm la ele.

Și la mine vin credincioși care, dacă-i întreb dacă merg la biserică, zic că merg și aprind o lumânare. Și eu le spun că ei lasă lumânarea în locul lor, dar ea stă în locul ei. Adică nu stau la biserică, nu stau la slujbă. Aceștia fac prea puțin, nu pot nădăjdui la mântuire pentru c-au aprins o lumânare, chiar în fiecare duminică de-ar aprinde-o. Ei trebuie să meargă la biserică și să participe la sfintele slujbe, în special la Sfânta Liturghie, să stea acolo, în fața lui Dumnezeu, ca să se ducă de la biserică cu Dumnezeu în suflet și să-și trăiască și cealaltă vreme a vieții, care nu-i în biserică, tot ca în biserică și tot în legătură cu Dumnezeu.

– **De ce sinuciderea este păcat mai mare decât crima?**

– Pentru că de crimă te poți pocăi, dar de sinucidere nu te poți pocăi, e ultimul tău cuvânt, ultima ta atitudine în fața morții. După moarte nu mai există posibilitate de îndreptare și de aceea sinuciderea este socotită ca fiind cel mai mare păcat. Crima e și ea mare păcat, dar cineva care a făcut o crimă poate ajunge să primească iertare chiar pentru crima făcută, pocăindu-se.

– **Dacă un creștin și-a pierdut credința, ce poate face ca să și-o recapete?**

– Dacă vrea să și-o recapete, trebuie să facă faptele credinței. Sfântul Apostol Toma n-a crezut în Învierea Domnului Hristos, dar a rămas împreună cu ceilalți ucenici care L-au văzut pe Domnul Hristos înviat și care credeau în Înviere și îl găsim împreună cu ucenicii când Domnul Hristos l-a încredințat și pe el de Învierea Lui. Înseamnă că el nu i-a părăsit pe ceilalți ucenici, din grupul credincioșilor, pentru că nu avea și el destulă credință. O formulare ar fi în felul acesta: dacă faci faptele credinței, ajungi să ți se înmulțească credința. Știți cum e cu credința? Cum e și cu cultura: dacă te ții de ea, o ai, iar dacă nu te ții de ea, o pierzi.

– **Dacă cineva se naște în altă Lege decât cea ortodoxă, e bine să rămână în Legea lui doar pentru că e Legea lui?**

– Nu. Dacă cineva se naște într-o altă credință și poate deveni ortodox, e bine să devină ortodox. Numai că nu se prea întâmplă lucrul acesta, din cauză că omul ajunge într-un mediu de credință. De exemplu, cei din Germania, cei din America, nu știu despre Ortodoxie, și atunci ei nu pot deveni ortodocși. Sunt unii care devin ortodocși (și este o mișcare pentru Ortodoxie), însă sunt foarte puțini aceia care devin ortodocși dintr-un alt mediu de viață. Deci asta este o chestiune pe care și-o rezolvă fiecare la posibilitățile lui; noi am dori ca toți să fie ortodocși, pentru că trăirea noastră ortodoxă este suficientă pentru noi și nu ne putem închipui să fim altceva decât ceea ce suntem.

– **Vă rugăm să clarificați deosebirea dintre Ortodoxie și Catholicism.**

– În anul 1054, când s-a despărțit Biserica și au apărut două fracțiuni dintr-un întreg, au început să-și reproșeze unii altora ceea ce nu era conform cu credința pe care o aveau. Până la 1054, deosebirea dintre ortodocși și catolici existau, dar fiind ei în aceeași Biserică, ruptura nu s-a produs. După despărțirea Bisericii, au fost preocupări de refacere a unității ei, și atunci catolicii au pus o problemă: ce anume să le ceară ortodocșilor care nu mai sunt catolici, ca să fie reintegrați în Biserica Catholică. Și, la un sinod ținut la

Ferrara-Florența, în anii 1437-1439, s-au formulat cele patru puncte „florentine”, care de fapt constituie și diferențele dintre ortodocși și catolici, și anume:

1. Să-l recunoască pe Papa drept cap văzut al Bisericii;
2. Să mărturisească faptul că Duhul Sfânt purcede și de la Fiul, fapt desemnat prin termenul teologic „Filioque”;
3. Să creadă că există un loc intermediar între rai și iad, purgatoriul;
4. Să facă Sfânta Euharistie, Sfânta Cuminecătură, cu pâine nedospită, cu azimă.

Acestea sunt cele patru puncte florentine și ele reprezintă diferențele.

Însă să știți că diferențe sunt în aproape toate chestiunile. Aproape că nu există un adevăr de credință care să nu prezinte diferențe între ortodocși și catolici.

Astfel, să luăm un lucru foarte practic: cum își fac semnul crucii. Romano-catolicii fac semnul crucii dinspre stânga spre dreapta, iar greco-catolicii, care nu-s nici ortodocși-ortodocși, nici catolici-catolici, îl fac tot ca ortodocșii, de la dreapta spre stânga. Acuma, care deține adevărul? Pentru că sunt, în Catholicism, deja două feluri de a-și face oamenii semnul crucii: unii de la dreapta la stânga, ca greco-catolicii sau armeno-catolicii, și unii care-și fac de la stânga la dreapta – romano-catolicii. Iată o diferență.

În ceea ce privește harul, ortodocșii spun că harul lui Dumnezeu este energie necreată, care pornește din Dumnezeu, emană din Dumnezeu; iar catolicii spun că este o energie creată. Energie creată sau necreată, adevărul este că există un har, iar harul mântuiește și ajută. Părintele Stăniloae zice despre catolici că nu pot să aspire la îndumnezeire pentru că harul, în concepția lor, este creat. Acum, orice ai gândi despre curentul electric, el tot curent electric este. Tot așa și în ceea ce privește harul: harul este ceea ce este el; noi credem că este o energie necreată, care emană din Dumnezeu.

În ceea ce o privește pe Maica Domnului, noi considerăm că Maica Domnului s-a născut cum se nasc toți oamenii, însă catolicii afirmă „imaculata concepție”, înțelegând că Maica Domnului s-a născut cum S-a născut Domnul Hristos, fără contribuție bărbătească.

Deci orice lucru ai lua din adevărurile de credință, există diferențe, care sunt totuși destul de mari; și chiar dacă nu sunt foarte mari, totuși, datorită faptului că Biserica este organizată pe diferențe, nu se poate aștepta la o apropiere între ortodocși și catolici.

Iată încă o diferență, în ceea ce privește preoția: preoții romano-catolici sunt necăsătoriți, preoții ortodocși sunt căsătoriți, iar preoții greco-catolici sunt unii necăsătoriți – puțini –, și cei mai mulți, căsătoriți. Iată deci că în Biserica Catolică pot exista și preoți necăsătoriți, și preoți căsătoriți.

Până la urmă, cine are dreptate? Eu cred că are dreptate Ortodoxia, care la oameni căsătoriți pune preoți căsătoriți.

– Catolicii se mântuiesc, ținând cont de afirmația Mântuitorului: „Un Domn, o Credință, un Botez”¹⁹?

– Bine, asta este o chestiune pe care o pot gândi toți... Noi nu știm cum se mântuiesc sau dacă se mântuiesc pe temeiul acesta. Biserica Ortodoxă totdeauna a fost exclusivistă, n-a spus că se mai mântuiesc și alții în afară de membrii ei.

Însă putem avea părerea că se pot mântui, mai ales că în Biserica Romano-Catolică există și succesiune apostolică, adică preoții au succesiune apostolică în sensul că, dacă urmărești firul de la preotul de astăzi până la Sfinții Apostoli, poți să îți dai seama că nu s-a întrerupt succesiunea apostolică, firul de legătură de la Sfinții Apostoli. Și-apoi, au destui sfinți, iar sfinții catolici sunt și sfinți reali, chiar dacă noi, ca ortodocși, nu-i recunoaștem sau dacă Biserica, în mod oficial, nu-i recunoaște. Totuși nu poți să zici că n-au fost sfinți în fața lui Dumnezeu, dacă au făcut lucruri pe care le fac sfinții. De exemplu, Părintele Arsenie Boca, la biserica din Drăgănescu, unde a pictat, l-a cuprins și pe Sfântul Francisc de Assisi în pictura din biserică, or Sfântul Francisc de Assisi a trăit după anul 1054. Greco-catolicii au, în Ardeal, și biserici închinare Sfintei Paraschiva, deși Sfânta Paraschiva a fost după despărțirea Bisericii.

– Ortodocșii se pot ruga împreună cu catolicii? Ce părere aveți despre ecumenism?

– Eu cred că lucrul cel mai important pe care ar trebui să-l realizeze ecumenismul ar fi sărbătorirea Paștilor la aceeași dată de către toți creștinii. Anul acesta, de pildă, catolicii sărbătoresc Paștile în 30 martie, iar noi, ortodocșii, sărbătorim Paștile în 27 aprilie. E o diferență, gândiți-vă, de o lună de zile. Și, când oamenii trăiesc împreună, în comunități, în familii, iar unu-i ortodox și altu-i catolic, e o diferență prea mare, e o treabă care deranjează. Pe noi nu ne deranjează că în 30 martie sărbătoresc catolicii și protestanții Paștile, pentru că nu avem o tangență, dar când ești în situația de a avea o tangență cu cei care sărbătoresc în 30 martie, și tu le sărbătorești abia în 27 aprilie, e o chestiune care deranjează, care stingherește, nemulțumește... Nu poți avea aceeași trăire între unii și alții, ci trebuie să aștepți Paștile din 27 aprilie, ca după aceea să te conectezi, cumva, la cei care au sărbătorit Paștile în 30 martie.

¹⁹ Afirmația îi aparține, de fapt, Sfântului Apostol Pavel (Efeseni 4, 5).

Deci ecumenismul, din acest punct de vedere, n-a realizat nimic. Că i-a făcut pe oameni să se întâlnească, să se apropie, să se cunoască, să se bucure unii de alții, toate chestiunile acestea sunt niște chestiuni încă exterioare, nu țin de religiozitate.

Era un banc, pe care-l poate spune și un călugăr și îl și spune: catolicii și protestanții, când se întâlnesc la vreo întrunire, în Apus, vorbesc despre fotbal, ca să nu se certe. Cam așa stau lucrurile, adică acestea sunt niște lucruri exterioare, încă prea exterioare.

Și la noi la mănăstire vin preoți catolici, vin romano-catolici, vin călugări catolici. Vin, ne înțelegem... În toamnă au fost niște studenți de la Teologie din Elveția, cu un preot catolic, și au făcut trei mise²⁰ la noi, într-un paraclis la noi la mănăstire, într-un agheasmatar. Am participat și eu, cu toată bucuria... N-am de ce să exclud posibilitatea de a fi în legătură cu oameni care se roagă, cu oameni creștini. De ce să nu fiu acolo? Am fost la toate misele, pentru că ei le-au aranjat în așa fel încât să putem participa și noi, cei care vrem să participăm. Și cu asta cred c-am răspuns la întrebarea dacă se pot ruga unii cu alții. Se pot ruga unii cu alții, pentru că se roagă lui Dumnezeu; Dumnezeu e același, Mântuitorul e același, Duhul Sfânt e același, Maica Domnului e aceeași, numai că sistemul de rugăciune e altul, felul de a te ruga e altul. Și-atunci, sigur că nu poți participa total. Bineînțeles, când au zis ei: „Gratias agere”, de pildă, am zis și noi, care am știut să zicem, „Iustus et dignus est”²¹; sau, când au zis: „Dominus vobiscum”, am putut zice și noi: „Et cum spiritu tuum”²². Sau și alte lucruri, pe care le putem zice și care nu lezează cu nimic situația noastră de ortodocși.

Noi, dacă suntem ortodocși, nu trebuie să fim exclusiviști, ci trebuie să ne ținem Ortodoxia în toate împrejurările vieții. Deci eu, dacă m-am dus la o Liturghie catolică, m-am dus ca ortodox la Liturghie catolică, nu m-am dus ca un catolic la o Liturghie catolică. Și el, dac-a venit la Liturghia noastră, a venit la Liturghia ortodoxă rămânând el catolic. Se pot face niște legături de felul acesta între oameni, însă ecumenismul încă n-a realizat esențialul. Și eu cred că lucrul cel mai de căpetenie ar fi acesta: sărbătorirea Paștilor la aceeași dată.

– Dacă am ținut postul și nu am observat nicio schimbare în bine, ce este de făcut?

– Să mai ții unul! Când mai vine-o dată postul, îl mai ții iarăși și așa mai departe... Odată și-odată trebuie să simți ceva, că doar Îi slujești lui Dumnezeu, ținând post.

²⁰ Misă sau mesă = serviciu liturgic catolic; Liturghie.

²¹ „Să-I mulțumim Domnului” – „Cu vrednicie și cu dreptate este”.

²² „Domnul cu voi” – „Și cu duhul tău”.

– **Ce stadiu de credință a avut poporul de pe teritoriul țării noastre, atunci când Sfântul Apostol Andrei a venit pe aceste meleaguri?**

– Nu știm, că-i demult! Sfântul Andrei a venit să-i evanghelizeze și i-a evanghelizat. Cum a fost, cât a fost, ce s-a realizat, nu știm, dar știm că Biserica noastră s-a dezvoltat ca Biserica Ortodoxă în Răsăritul Europei, chiar dacă noi, românii, suntem de origine latină. Uite, am rămas ortodocși, suntem singura națiune ortodoxă de origine latină. Că lucrurile s-au dezvoltat așa, noi nu prea știm cum s-au dezvoltat, pentru că gândiți-vă, argumente sigure și reale, istorice, avem puține, nu numai din punct de vedere bisericesc, ci și din punct de vedere național. E o întrerupere mare în istoria noastră, deși oamenii au trăit pe meleagurile acestea, indiscutabil, și au crezut... Când eram eu copil, de pildă, ai mei ziceau, când să ne zicem rugăciunile, să ne zicem „ocenașele”. Înseamnă că cei mai de demult ziceau în limba slavonă: „Otce naș”, adică „Tatăl nostru”.

Nu știm, nu ne putem da seama foarte bine cum au stat lucrurile, într-o vreme care e irecuperabilă. N-ai cum să-ți dai seama de manifestările de credință ale oamenilor care n-au lăsat nimic scris în urma lor.

– **Ce rol are preponderența faptelor bune pentru mântuire, la judecata particulară? Ne mântuiesc faptele noastre bune sau numai mila lui Dumnezeu? Mântuirea este recompensă sau milostivire divină?**

– Și una, și alta. Adică noi ne ducem în fața lui Dumnezeu cu ceea ce suntem. Să nu vă închipuiți că faptele bune sunt așa, niște lucruri cu care te duci înaintea lui Dumnezeu ca și când ai avea o grămadă de lucruri realizate. Faptele bune cu care ne ducem noi înaintea lui Dumnezeu și pe care Dumnezeu le știe sunt incluse în noi înșine. Cartea vieții noastre suntem noi înșine. Faptele noastre intră în componența noastră: ce faci te și face. Și atunci, noi ne ducem înaintea lui Dumnezeu cu ceea ce suntem noi în noi înșine, cu ceea ce am devenit prin faptele bune pe care le-am făcut sau prin faptele rele pe care le-am făcut. Ne ducem cu noi, cum suntem, cum am devenit prin ceea ce am făcut.

Mântuirea nu ni se dă ca o recompensă pentru faptele bune – deși ni se cer și pentru mântuire fapte bune –, ci mântuirea este un har de la Dumnezeu pentru oamenii care au trăit cu Dumnezeu în lumea aceasta, care s-au gândit la Dumnezeu și au ținut seamă de Dumnezeu. Faptele bune ne sunt ajutoare pentru înmulțirea credinței în Dumnezeu, dar dacă ar fi să ne mântuim numai prin faptele noastre bune, nu ne-am putea mântui, pentru că mântuirea, în principal, vine de la Mântuitorul. Noi ne mântuim cu ajutorul Mântuitorului, nu ne mântuim prin ceea ce facem noi și am devenit așa ca Dumnezeu să ne declare mântuiți, ci ne ducem cu

viața noastră, cu alcătuirea noastră, cum am devenit, în fața Mântuitorului, și Mântuitorul ne mântuiește.

Eu cred c-ar fi trebuit să ne gândim mai mult și mai des la un cuvânt din Sfânta Evanghelie, în legătură cu tânărul cel bogat. Când Domnul Hristos a spus: „Mai lesne este să intre cămila prin urechile acului, decât bogatul în împărăția cerurilor”, atunci ucenicii L-au întrebat pe Domnul Hristos: „Atunci cine poate să se mântuiască?” Și Domnul Hristos a spus un cuvânt pe care e bine să-l avem în vedere și noi: „Ceea ce e cu neputință la oameni, cu putință este la Dumnezeu” (Matei 19, 24-26).

Deci în principal Dumnezeu ne ajută să ne mântuim. În principal, mântuirea ni se dă prin har, iar faptele bune ne fac receptivi pentru harul prin care primim mântuirea.

– **Cum se explică vorba: „Bătaia e ruptă din rai?”**

– Când n-o primești, atunci poți s-o zici... Bătaia e ruptă din rai în sensul că e un mijloc de îndreptare, și mai ales pentru copii, cu care nu te poți înțelege: îi bați ca să știe de frică, dacă nu știu de vorbă bună. Și zici că bătaia e ruptă din rai în înțelesul că-ți pregătește raiul, fiindcă te faci mai bun, te îndreptezi, și fiind îndreptat, poți ajunge în rai.

– **Explicați, vă rog, cuvintele: „Crede și nu cerceta”. În ce situații să le respectăm?**

– În toate situațiile care privesc adevărurile de credință care nu pot fi înțelese. Oricât ai vrea, de exemplu, să înțelegi taina Sfintei Treimi, e cu neputință; și-atunci, n-ai de ce să cercetezi. Eventual poți să cercetezi unde-i scris în Sfânta Scriptură, ce scriu Sfinții Părinți despre Sfânta Treime, dar altfel n-ai cum să cercetezi, pentru că lucrurile mai presus de lume nu pot fi înțelese prin puterea omului. „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri” (Matei 16, 17) – a zis Domnul Hristos către Sfântul Apostol Petru, care L-a mărturisit pe Domnul Hristos ca „Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel viu”. Așa ceva nu se poate înțelege prin puterea omului, din puterea firii, ci numai prin descoperirea lui Dumnezeu, iar Dumnezeu nu dă explicații. Și-atunci, explicații nu putem cere nici noi.

N-avem cum să cercetăm, de exemplu, Învierea Mântuitorului, n-avem cum să cercetăm Înălțarea la cer a Mântuitorului. Cineva – e vorba de un preot, Copăcianu, care a scris o carte despre viața lui Iisus – făcea niște teorii în legătură cu trupul înălțat al Mântuitorului, o legătură între trupul Maicii Domnului și trupul Mântuitorului. Să știți că toate lucrurile acestea nu au rost, pentru că noi nu putem înțelege... putem face teorii, dar n-are

niciun rost o teorie într-o chestiune care-i mai presus de înțelegerea noastră. Așa încât n-avem de ce să cercetăm. Cum să cercetăm noi, de exemplu, Pogorârea Duhului Sfânt? Doar să ne lumineze Duhul Sfânt că S-a pogorât peste Sfinții Apostoli, dar n-avem cum să cercetăm. Putem cerceta unde-i scris în Scriptură despre Pogorârea Duhului Sfânt, ce spune Sfântul Apostol Pavel în legătură cu acțiunea Duhului Sfânt. În general însă nu avem cum cerceta, așa că degeaba cercetăm.

– **Explicați-ne cuvintele Fericitului Augustin: „Iubește și fă ce vrei”.**

– Da, este un cuvânt al Fericitului Augustin pe care l-am auzit și eu, încă din copilărie, în legătură cu Crăciunul. Dacă-L iubești pe Dumnezeu, poți să faci orice vrei, că nu poți face ce nu trebuie să faci. În momentul în care ești angajat în legătură cu Dumnezeu, prin iubire, n-ai cum să faci un lucru rău, pentru că nu trăiești în afară de Dumnezeu. Adică n-o să faci păcate, gândindu-te că-L iubești pe Dumnezeu... ci, pentru că-L iubești pe Dumnezeu, nu faci păcate. Și-atunci, faci ce vrei.

Știți cam cum e treaba asta? Cum zic eu: că eu fac ce-mi place. Cum adică „fac ce-mi place”? Tot ce fac îmi place. Îmi place să mă duc la biserică, îmi place să slujesc, îmi place să stau la strană, îmi place să cânt, îmi place să predic, îmi place să țin o conferință, îmi place să mă rog, îmi place să meditez, îmi place să spovedesc, îmi place să mă spovedesc... deci tot ce fac îmi place; deci fac ce-mi place. Ar putea zice oamenii: „Apăi, ăsta nu-i om cumsecade, dacă face ce-i place!” Dar eu fac ce-mi place pentru că-mi place numai ce trebuie să-mi placă.

– **Explicați-ne rostul lumânărilor și simbolistica lor în Biserică.**

– Noi aprindem lumânări la biserică mai mult în înțeles istoric și-n înțeles moral. Adevărul este că în primele veacuri ale creștinismului și multă vreme încoace, lumânările erau necesare pentru iluminat. Nu putea exista o slujbă în care se citea fără lumânări. Și-atunci, exista și rolul practic al folosirii lumânărilor. Or acum, când există alte mijloace de iluminare, înțelesul practic al lumânărilor nu mai există.

Însă lumânările țin de rânduiala Bisericii și în înțeles simbolic. Ne aduc aminte de lumina lui Hristos, care luminează tuturor. Preotul, cu o lumânare în mână, spune, la Liturgia Darurilor mai înainte sfințite: „Lumina lui Hristos luminează tuturor”. Sau, la Paști: „Veniți de luați lumină!” Acesta este simbolismul luminii ca atare.

Iar simbolismul lumânărilor ca jertfă este în înțelesul că lumânările sunt făcute din ceară de albine, iar albinele sunt socotite simbolul fecioriei,

pentru că nu au legătură între masculin și feminin. Lumânările sunt o jertfă pură, o manifestare de puritate adusă în fața lui Dumnezeu.

– **Considerați că știința contestă unele mentalități bisericesti?**

– Dragă, dacă se întâmplă așa ceva, în cazul acesta încurcăturile care sunt le face sau omul religios care n-are cunoștințe științifice, sau omul de știință care n-are cunoștințe religioase. Credința și știința sunt două lucruri care trebuie să meargă împreună, dar obiectul lor este cu totul diferit. Credința nu face știință, face conștiință, iar știința nu face conștiință, ci face știință în legătură cu legile lui Dumnezeu, în folosul oamenilor. Prin urmare, obiectivul fiind diferit, nu se poate pune problema unei convergențe totale. Și, mai ales fiindcă știința este la măsura omului, iar credința este din darul Domnului, nu poate fi vorba de o comparație.

Acuma, sigur că unii oameni de știință, de exemplu, explică existența lumii într-un fel, excluzând, să zicem, partea lui Dumnezeu în creația lumii; în cazul acesta, ei contrazic religia.

Religia vorbește despre existența lui Dumnezeu și despre creația lui Dumnezeu, și în felul acesta contrazice știința.

Noi ne bazăm pe ceea ce ne spune credința noastră și credem în existența lumii prin Dumnezeu, și-atunci n-avem de ce să cerem sprijinul științei ca să fim siguri de ceea ce ne spune credința. Ne bazăm pe argumentele credinței, pe ceea ce ne spune credința. Dacă am căuta sprijin în afirmațiile științei, ar însemna că punem știința mai presus de credință sau pe picior de egalitate cu credința. Important este ca fiecare să știe ce urmărește.

Sigur că un om de știință poate să-L descopere și pe Dumnezeu, din minunățiile lui Dumnezeu. De exemplu, psalmistul, care era un om al credinței, spunea, privind la natură: „Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut” (Ps. 103, 25); iar un om de știință, care știe mai mult decât știa psalmistul sau decât știm noi despre natură – de exemplu structura unui grăunte de polen, care, deși e atât de mic încât nu se vede cu ochiul liber, totuși are o structură a lui –, Îl poate vedea în grăuntele de polen pe Dumnezeu (pe Creator) mai bine decât îl vedem noi, care nu știm structura lui, să zicem. Sau structura atomului: oamenii de știință, care știu structura atomului mai mult decât noi, pot vedea minunățiile lui Dumnezeu în structura atomului mai mult decât noi. Așa încât credința poate să-l sprijine pe omul de știință, iar omul de știință poate să se sprijine pe rezultatele științei în vederea înmulțirii credinței.

Se spune despre Pasteur că a fost un om foarte credincios și că cineva ar fi zis către el: cum tu, care ești așa învățat, ești credincios ca un țăran breton? (În regiunea Bretania din Franța se socoteau că sunt cei mai buni credincioși.)

Și el a răspuns: Da, sunt om învățat și sunt credincios ca un breton, dar, dac-aș fi mai învățat, aș fi credincios ca o bretonă – știindu-se că femeile participă la viața religioasă mai mult decât bărbații.

– Care sunt căile de desăvârșire în Ortodoxie?

– În Ortodoxie, desăvârșirea se urmărește mai ales în două planuri: în smerenie și în iubire. Sfântul Isaac Sirul, întrebat fiind ce este desăvârșirea, a zis că desăvârșirea este „un adânc de smerenie sau o prăpastie de smerenie”. Iar Domnul nostru Iisus Hristos Și-a prefătat afirmația: „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este” prin cuvintele: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc, binecuvântați pe cei ce vă blestemă și rugați-vă pentru cei ce vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, Care răsare soarele peste cei buni și peste cei răi și trimite ploaia peste cei drepti și peste cei nedrepti” (Matei 5, 44-45). Iar după aceea, a spus cuvintele: „Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel din ceruri este desăvârșit” (Matei 5, 48).

Iar Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Coloseni, arătând calea spre desăvârșire, își încheie cuvântul astfel: „Peste toate îmbrăcați-vă cu iubire, care este legătura desăvârșirii” (Coloseni 3, 14).

Așadar, în iubire și în smerenie caută Ortodoxia desăvârșirea.

– Punerea pe pereți a pozelor și reclamelor constituie idolatrie?

– Nu constituie idolatrie, dar s-aveți grijă ce puneți pe pereți! Să nu puneți nuduri și spurcăciuni și nu știu ce, pentru că nici nu se potrivește, într-o casă de creștin, să fie icoanele în legătură cu lucruri necuviincioase; și lucrurile necuviincioase nu trebuie puse nicăieri, adică nu trebuie expuse.

Îmi spunea cineva că la serviciu, acolo unde lucrează el, sunt niște poze deșuchete... Nu e corect! În mașini, unii au lucruri pe care nu se cuvine să le aibă nici înăuntru, nici în afară.

Eu sunt foarte împotriva celor care se uită la filme necuviincioase, la lucruri pe care nu se cuvine să le aibă omul în vedere.

Dacă ești un om religios, trebuie să îți crezi o atmosferă care-ți aduce aminte de Dumnezeu. Icoanele din casele credincioșilor sunt o prelungire a bisericii în casele oamenilor. Or nu poate să fie Dumnezeu și Satana la un loc, Dumnezeu și lucrurile necuviincioase la un loc.

– Există vreun verset în Sfânta Scriptură, care să ne întărească nouă credința că după moarte ne vom întâlni cu sufletele celor pe care i-am iubit în această viață și care au murit?

– Nu știu să existe, dar e credința noastră. Adică noi, de fapt, nu ne bazăm numai pe Scriptură... să nu căutați argumente numai din Scriptură, pentru că Scriptura e numai o parte, numai un izvor al credinței, nu reprezintă toate izvoarele. Noi avem credință și în tradiția Bisericii, și-atunci ne bazăm și pe ceea ce spun Sfinții Părinți, pe ceea ce învață Biserica în ansamblul ei, nu ne oprim numai la ceea ce învață Scriptura.

– Există farmece sau vrăji? Și, dacă da, ce se poate face pentru a contracara lucrarea acestora? Au acestea putere asupra unui om care vine la Biserică?

– Păi, mai întâi de toate, un om, ca să nu fie atins de influențe demonice, de influențe negative, trebuie să ducă o viață corectă. Dacă duce o viață corectă, nu e primejdie. Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, spune așa: „Fiți înțelepți față de bine și nevinovați față de rău, iar Dumnezeu va zdrobi repede pe Satana sub picioarele voastre” (Romani 16, 19-20).

Știm din Viețile Sfinților despre Sfântul Ciprian, care a fost vrăjitor, că a lăsat toate și și-a dat seama că creștinismul este superior. Asta înseamnă că vrăjile există ca posibilitate, dar nu există ca activitate. Pot fi oameni care să nu fie atinși de vrăji. Iar dacă totuși există niște influențe, acestea pot fi înlăturate prin rugăciunile Bisericii, prin rugăciuni de dezlegare (sunt chiar dezlegări de farmece în slujbele noastre). Și altceva nu avem ce face.

Nu există alte posibilități decât viața corectă și slujbele de dezlegare de farmece.

– Este iertată persoana care perseverează în păcate grave și se pocăiește de fiecare dată?

– În Pateric este o istorie cum unul făcea păcate în fiecare zi, și în fiecare zi se ruga lui Dumnezeu; și se spune că Dumnezeu l-a iertat până în cele din urmă. Dar asta nu trebuie să ne dea motiv să facem păcate. Cine vrea să scape de păcate nu se gândește cum să facă păcate, ca să-i fie iertate. Și-apoi, mai e ceva: iertarea păcatelor se dă prin părăsirea păcatelor. Într-o rugăciune de la Maslu, rugăciunea a doua, se zice: „Tu ești Cel ce ai zis: de câte ori vei cădea, scoală-te și te vei mântui”. Deci datoria de a te ridica din păcat e permanentă, dar și datoria de a evita păcatul trebuie să fie permanentă.

Dar oricum, cineva care a căzut în păcat trebuie să se gândească la îndreptare, nu la rămânere în păcat.

– După ce Cain l-a ucis pe Abel, a fugit. Întrebat de Dumnezeu de ce fuge, răspunde că îl urmărește cineva. Cine este acest „cineva”?

– Conștiința! Victor Hugo are un poem, *La conscience*, în care spune despre Cain cum nu putea să scape de el însuși.

– **Te poate mântui perseverența, mai ales într-o anumită virtute?**

– Da, pentru că nu poți face toate virtuțile deodată, și-atunci e bine să faci ceva, una dintre virtuți, cea mai la îndemână, de exemplu angajarea în rugăciune.

– **Ce se întâmplă cu acei copii care mor imediat după naștere și nu au primit Taina Botezului?**

– Nu știm ce se întâmplă. În sinaxarul din Sâmbăta lăsăturii sec de carne, deci de sâmbăta trecută, se spune despre copiii necredincioșilor și despre copiii nebotezați că nu vor fi nici la bine, nici la rău. Deci vor fi într-o stare intermediară. Altceva noi nu știm, n-avem de unde să știm.

– **Ce puteți să ne spuneți despre căsătorie și relațiile intime între cei doi soți?**

– Nimic. Să vă vedeți de treabă și să-i întrebați pe duhovnicii voștri și atâta tot.

– **Ce trebuie să înțelegem prin numărul numelui fiarei?**

– Dragă, numărul numelui fiarei este un nume real, care este cifrat cu 666, pentru că în scrierea evreiască și în scrierea grecească numerele se notează cu litere și astfel se pot formula anumite nume pe baza literelor care reprezintă cifrele.

666 se socotește că a fost numele lui Nero sau numele lui „Nero redivivus” – numele lui Domițian; nu pot să vă demonstrez cum anume s-a ajuns la asta.

Protestanții, în general, au socotit că numărul fiarei este numele Papei de la Roma, care se intitulează pe sine: „Vicarum Figli Dei”; și fac ei așa, niște calcule, niște demonstrații în legătură cu cifrele romane și scot 666. Dar să știți că nu-i așa!

CE ÎNVĂȚĂM DIN PATERIC

28 octombrie 1997

– În Pateric există îndemnul să te retragi în chilie și să te îndeletnicești acolo cu lucrul tău. Noi cum trebuie să procedăm?

– Îndemnul acesta este pentru cei care și-au ales o viață de retragere, în chilii, în mănăstiri. Însă nu se poate aplica pentru cei care au familie, pentru cei care trebuie să se ducă după cumpărături, pentru cei care trebuie să se ducă să lucreze ca să câștige pentru viața lor și pentru viața familiei. Aceia se mântuiesc în acele condiții, nu le e periclitată cu nimic mântuirea, dar nu pot să se retragă și să facă lucrul pe care îl face cineva care n-are altceva de făcut.

– Am o fetiță de opt ani; până la șase-șapte ani, stătea la toată slujba Sfintei Liturghii, însă acum nu mai are răbdare. S-o mai iau la biserică, chiar dacă mai iese din când în când din biserică, sau s-o las acasă? Cum să procedez?

– Și într-un fel, și într-altul: o mai aduci pe la biserică, să nu-și uite de biserică, o lași să mai iasă pe-afară, pentru că nu are răbdare... Slujbele noastre sunt făcute pentru oameni mari, pentru oameni pricepători, pentru oameni care știu de ce stau acolo, pentru oameni care participă la slujbă. Nu sunt făcute pentru copii, care, la măsura lor, nu înțeleg.

Eu m-am trezit, cumva, în biserică. Când aveam 54 de ani, am rămas în tren... Eram cu un părinte de la noi și am rămas în tren: s-a blocat ușa și, până să cobor eu, a pornit trenul. Și zic eu: de 54 de ani n-am rămas niciodată în tren! Și părintele acela a zis să nu număr toți anii, că doar nu m-am născut în tren! Însă în cazul acesta, eu număr toți anii și zic că m-am trezit în biserică. M-au adus părinții mei în biserică de când eram foarte mic, și mi-a plăcut. Dar să știți că nu înțelegeam nimic. Gândindu-mă acum, în urmă, îmi dau seama că nu înțelegeam nimic. Credeam că în biserică nici nu se spune ceva cu sens, ci se spun așa, niște cântări fără text... nu înțelegeam nimic. Când m-am dus la școală, la Cluj, m-au întrebat colegii dacă la noi se cântă „Ca pe Împăratul”; și eu am spus că nu se cântă. Când m-am dus acasă, dacă ei mi-au atras atenția, am auzit și eu: „Ca pe Împăratul tuturor să-L primim...”. Când m-am dus la școală în clasa a doua, le-am spus colegilor: „Mă, să știți că și la noi se cântă «Ca pe Împăratul»”.

Deci copiii nu au cum să stea, nu au răbdare; nu au răbdare nu numai pentru biserică, nu au răbdare pentru nimic. Și la școală li se face un program scurt, li se schimbă activitatea, li se dă posibilitatea să se joace... sunt niște lucruri pe care le știu pedagogii și știu de ce le fac.

Așa că cei care aveți copii trebuie să vă lăsați voi după copii, nu copiii după voi, la măsura voastră. Se zice că niciodată nu poți să-i ceri unui copil să meargă la același pas cu un om mare. Un copil are pas de copil, iar dacă vrei să mergi cu el, te lași tu după el; trebuie să-i înțelegi neputința lui, nu-i ceri niște lucruri pe care nici tu nu le-ai făcut când erai copil și nu le-ai fi putut face.

– În ce mod ne putem apropia de Dumnezeu și prin cântarea psaltică? Despre acest lucru se vorbește mai puțin în Pateric, considerându-se că această cântare nu implică o concentrare asupra textelor liturgice.

– În învățăturile părinților duhovnicești, de exemplu în scrierile Sfântului Petru Damaschin, avem afirmația că rugăciunea gândită (rugăciunea lăuntrică) este „desăvârșirea minții”, iar cântarea este „leac al neputinței”.

Biserica a primit cântarea ca pe un fel de divertisment, ca să zicem așa. Oamenii se simt mai bine când cântă sau când aud cântându-se decât atunci când ar citi ceva sau când s-ar rosti ceva. Se simt mai bine conduși către Dumnezeu pe aripile cântării. Noi zicem că și îngerii din ceruri cântă. Știm că la Nașterea Domnului au cântat îngerii: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bună-voire!” (Luca 2, 14).

Însă pentru o anumită categorie de oameni, care sunt mai obișnuți cu slujba rostită, cu slujba citită, cu rugăciunea lăuntrică, se potrivește și rugăciunea aceasta, și ei ocolesc cântarea, zicând că aceia care cântă se și împrăștie mai mult.

În realitate, fiecare trebuie să se folosească de mijlocul care i se potrivește lui. Noi la mănăstire și cântăm, și citim, și rostim... mă rog, facem cum e rânduiala... și nu zicem că atunci când cântăm ne împrăștiem, și că atunci când nu cântăm, ne concentrăm. În realitate, poți să te concentrezi și când cânti, dacă ții seama de text și de cântare, și poți să te împrăștii și când citești, dacă nu ții seama de texte.

În Pateric într-adevăr este câte un loc în care se spune – chiar la Avva Pamvo – cum s-a dus un frate din Pustie în Egipt și a auzit acolo cântare de psalmi și slujbe frumoase; și s-a întors și a zis: „Părinte, noi ne pierdem sufletul aici, în Pustie! Nici nu știi ce frumos cântă cei din lume”. Și-atunci părintele l-a apostrofat și i-a spus: „Lasă, că-i mai bine ce facem noi, că aceia se împrăștie”. Sunt niște lucruri exagerate... și în Pateric poți să găsești

exagerări. Sunt niște lucruri exagerate, pe care trebuie să le gândim în perspectiva noastră.

Dacă nouă ne place cântarea și dacă ne plac slujbele cu cântare, nu pierdem nimic. Dacă vrem să avem rugăciunea lăuntrică și necântată, putem s-o folosim și pe aceasta, însă în rugăciunea noastră particulară. Important este să folosim ceea ce ne stă la îndemână.

Dacă Biserica a rânduit să fie slujbe cu cântare, să învățăm să cântăm și noi. Muzica psaltică e frumoasă... e cam pretențioasă, dar e frumoasă. Noi în Ardeal avem și muzică bisericească ardelenască, mai puțin pretențioasă, care poate fi cântată mai ușor; fiecare regiune din țara noastră are melodiile ei bisericești... Important este să ne încadrăm în condițiile pe care le avem.

– **Ce este mai pustiu: orașul sau Pustiul?**

– Păi, depinde, fiindcă Pustiul poate să nu fie pustiu, și poate să fie orașul pustiu; depinde cum ți-l faci. În oraș există pustiu în sensul că oamenii se cunosc mai puțin, că se interesează mai puțin unii de alții, că nu-i cunoști nici pe cei dintr-un bloc cu tine, că ești mai izolat poate decât într-o Pustie; spre deosebire, de exemplu, de un sat, unde oamenii se cunosc, se întrebă unii pe alții, comunică unii cu alții, se salută când se întâlnesc.

– **Când se șterg păcatele omului?**

– Dragă, păcatele le șterge Dumnezeu când știe El și cum știe El. De obicei când nu ne mai gândim la ele, când nu ne mai preocupă, când nu ne mai urmăresc considerăm că sunt și iertate, dar nu pentru meritele noastre, pentru faptele noastre bune, ci pentru darul lui Dumnezeu, pentru mila lui Dumnezeu.

Noi facem binele și avem datoria să cuprindem în pocăință și fapta cea bună, în înțelesul că pocăința nu-i numai ceva negativ (așa, că ne gândim la un rău pe care l-am făcut), ci este și ceva pozitiv, pentru că facem binele nu în locul răului pe care l-am făcut, ci facem binele potrivnic răului ca să avem ceva pozitiv în viața noastră, ca să ne statornicim în bine, ca să nu mai putem face răul.

Am pomenit adineaori de un părinte care, „din multa bunătate, nu mai știa ce-i răutatea”. Cum a ajuns la aceasta? A ajuns prin faptul că a simțit datoria de a se îmbunătăți și s-a îmbunătățit până la așa măsură încât răutatea nu mai avea nicio putere în el. La asta trebuie să ajungem în legătură cu ștergerea păcatelor: să nu ne mai preocupăm de păcatele făcute.

Pocăința este ceva cu privirea spre viitor, nu este un lucru cu încremenire în trecut, adică tot timpul să mă gândesc: „Ce-am făcut, vai de mine!”, ci mă gândesc tot timpul cum să-I slujesc lui Dumnezeu mai bine în

cealaltă vreme a vieții mele. Acestea sunt roadele de pocăință pe care le pomenește Scriptura, le pomenește Sfântul Ioan Botezătorul, când zice: „Faceți roade vrednice de pocăință” (Matei 3, 8; Luca 3, 8).

Prin urmare, concluzia este aceasta: păcatele le șterge Dumnezeu, iar noi ne angajăm spre bine nu ca să ni se șteargă păcatele (pe care ni le șterge Dumnezeu), ci ca să nu mai ajungem să mai facem, să nu mai adăugăm alte păcate.

– Ce înseamnă să ai un program ordonat al vieții spirituale? Înseamnă fixarea lui în anumite obiceiuri?

– Da, e bine să ai niște deprinderi: să știi de rugăciunea de dimineață, de rugăciunea de seară, să știi de rugăciunea de la masă, să-ți găsești ceva timp ca să citești din Scriptură, să ai niște momente în viață care să fie marcate de gândul la Dumnezeu. Adică să nu fie ceva întâmplător: asta o fac, asta n-o fac... Când te scoli dimineața, să știi să stai în fața lui Dumnezeu; seara, când te culci, să știi că e vremea hotărâtă să te gândești la Dumnezeu; când stai la masă, să te gândești la Dumnezeu. Asta înseamnă să ai și un program de viață religioasă. Duminica mergi la biserică, în zilele de post postești... sunt niște programe.

– Ce ne puteți spune referitor la pedeapsa pe care Dumnezeu o aplică, în unele cazuri, urmașilor celor ce au săvârșit păcate, pedeapsă care uneori poate merge până la al șaptelea neam, până la a șaptea generație?

– Dragă, în ceea ce privește pedeapsa, noi nu știm prea multe. Știm doar atât, că Dumnezeu i-a promis omului că, dacă va împlini poruncile Lui, îl va binecuvânta până la al miilea neam, iar dacă nu va împlini poruncile lui Dumnezeu, va fi pedepsit până la al treilea sau al patrulea neam. Asta înseamnă că noi avem o responsabilitate nu numai pentru noi, ci avem o responsabilitate și pentru urmașii noștri, că păcatele se plătesc nu numai în cei care le fac, ci și în urmașii lor. Asta e ceea ce știm din Scriptură.

Părintele Arsenie Boca zicea că de aceea se spune că păcatele se pedepsesc până la al treilea sau al patrulea neam, pentru că după al treilea și al patrulea neam se stinge neamul. Dacă împlinești poruncile lui Dumnezeu, neamul îți rămâne până la al miilea neam sau poate și mai mult (*o mie de ani* nu înseamnă totdeauna *o mie*, ci înseamnă de multe ori și altceva, adică *ani mulți*).

Cum se explică, de ce-i așa, că-i drept sau nu-i drept să fie așa, asta e altceva. Ceea ce știm noi este că suntem datori cu ceea ce putem face, nu numai pentru noi, ci și pentru binele altora.

– Ce o sfătuiți pe o tânără care a avut o bunică vrăjitoare, doi frați care s-au sinucis și ea însăși a avut o tentativă de sinucidere?

– Dragă, eu nu știu ce să faci, decât să te ții de Dumnezeu, pentru că de la Dumnezeu vine „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit”.

– Cum putem preveni împrăștierea gândurilor în timpul rugăciunii, când aceasta a devenit obișnuință?

– Împrăștierea la vremea rugăciunii se poate preveni numai prin silința de a fi neîmprăștiat și atunci când nu ești la rugăciune. În Pateric se zice: „Călugărul care se roagă numai când se roagă, acela nicidecum nu se roagă”. Deci omul care așteaptă rugăciunea ca să nu se împrăstie ar trebui să nu se împrăstie nici înainte de rugăciune. Prin concentrarea pe care o are la rugăciune scapă și de împrăștiere, dar împrăștierea este o chestiune care ține, în general, de viața omului. Minte omului este în așa fel făcută încât să nu stea la un singur lucru, statornică numai la un singur lucru, ci în același timp poți să te gândești și la altceva, să ai și o altă impresie decât cea principală. În cazul acesta, important este să te concentrezi pe cuvintele pe care le spui și să nu te sperii când se întâmplă și altceva. De exemplu, faptul că-ți vin gânduri care te împrăstie nu trebuie să te preocupe decât în sensul de a fi mai silitor pentru a se îpuțina gândurile.

În Pateric se spune că la Avva Pimen s-a dus un frate și l-a întrebat: „Ce să fac, părinte? că-mi vin tot felul de gânduri rele în minte”. Avva Pimen i-a zis: „Oprește vântul! Întinde brațele și pieptul și oprește vântul!” Dar fratele a zis că nu poate să oprească vântul, și-atunci Părintele Pimen i-a spus: „Așa cum nu poți opri vântul, tot așa nu poți opri gândurile cele rele să vină! Dar altceva poți să faci, și anume, cu un gând bun să înlături gândul cel rău”. Deci statornicirea în gânduri bune duce la înlăturarea gândurilor celor rele.

– După eliberarea prin spovedanie de păcatele ce apasă asupra sufletului, amintirea patimilor revine mereu în minte. Pentru a ne elibera de amintirea lor, ce ne recomandăți?

– Recomand statornicirea în gânduri bune. Adică de câte ori simțim că este un asalt în sufletul nostru pentru un gând negativ, să-l înlăturăm cu un gând pozitiv. Lucrul acesta se realizează în timp, niciodată nu ai putea rezolva o astfel de chestiune într-un anumit moment. Iertarea o primim de la Dumnezeu, iar liniștirea sufletului tot de la Dumnezeu, dar statornicirea în gânduri bune este o chestiune care se câștigă în timp și metodic.

– Se spune în Pateric că la o adunare, unul dintre frați a zis: „Eu nu mănânc această mâncare, căci eu postesc!” Părintele îl ceartă,

zicându-i: „Mai bine nu posteai, decât să te lauzi pentru fapta aceasta!” Noi, când suntem în vreme de post și mergem la rude, dacă ne pun pe masă bucate care nu sunt de post, ce să facem?

– Să spunei că postiți și să posteați și ei! Dragă, asta din Pateric, că „eu postesc”, era o pravilă a lui personală, nu era o rânduială a Bisericii.

Eu, de exemplu, dacă mă duc undeva unde nu se postește și mi se pune o mâncare de dulce în post, refuz mâncarea de dulce! De ce? Pentru că și omul care îmi oferă trebuie să postească. Acum există o rânduială precisă; pe-atunci nu existau rânduieli precise, ci existau niște deprinderi ale unora și altora... Dacă tu te duci într-o adunare unde nu se postește, și tu vrei să postești într-o chestiune a ta particulară, e una, iar dacă postești pentru că e o rânduiala a Bisericii să postești, e alta. De exemplu, când mergem la pomeni de înmormântare sau de parastas, dacă e zi de miercuri, de vineri sau zi de post, eu nu mănânc de dulce, că oamenii bagă de seamă ce mănânci. De altfel, eu nici acasă nu mănânc de dulce în zi de post. Și-atunci, de ce să-mi stric rânduiala când mă duc la o pomană? Le spun oamenilor: „Nu mănânc, fiindcă astăzi se mănâncă de post”. Și-atunci, oamenii se orientează, eventual îți dau ceva și mănânci, iar dacă nu-ți dau, trece, te duci acasă și mănânci ce poți mânca. Asta este rânduiala noastră de acum.

Eu, de exemplu, dacă mă duc la fratele meu sau la cineva cu care sunt apropiat, îi spun de la început: „Uite, vin la voi, însă la mănăstire noi postim luna” (dacă-i luni și vreau să postesc, deși la postul de luni sunt puțin mai elastic, în sensul că, dacă sunt în afară de mănăstire, nu țin neapărat să postesc luna, pentru că postul de luni este totuși facultativ; la mănăstire, totdeauna postesc luna). Dacă pot să postesc și rânduiala se poate împlini, le spun: uite, astăzi e luni... deseară vin la voi; pregătiți mâncare de post, ca să pot să postesc și luni. Dacă nu-i anunț, pot să mănânc și de dulce, nu-i o problemă.

Deci sunt chestiuni care sunt precise și sunt chestiuni cu elasticitate, și nu-i nicio greșală că le spun oamenilor că azi e post și trebuie să postim, fiindcă nu mă laud cu postul, ci vreau să împlinesc o rânduiala pe care trebuie s-o îplinească și ei.

– De cine depinde sporirea noastră duhovnicească, de noi sau de duhovnic? În ce măsură?

– Și de noi, și de duhovnic! Dar să știți că de multe ori depinde mai mult de noi decât de duhovnic, pentru că pe duhovnic îl întâlnim mai rar, dar cu noi ne-ntâlnim în toată ziua, în toată clipa. Depinde de noi, de râvna noastră, de dorința noastră de îmbunătățire, de hotărârea noastră pentru a fi

în legătură cu Dumnezeu, de reproșurile pe care ni le facem pentru întrelăsări, pentru delăsări, pentru neîmpliniri...

– **Vă rugăm să ne explicați următoarea povestire din Patericul egiptean: A venit un frate la Avva Zinon și l-a întrebat ce să facă, pentru că nu-l părăsesc patimile. Iar Avva Zinon i-a zis: „Vasele lor sunt încă la tine și de aceea nu te părăsesc. Dă-le lor arvuna lor și te vor lăsa”. Care sunt vasele și care este arvuna?**

– Dragă, vasele sunt pricinile patimilor, iar arvuna probabil este nădejdea de a scăpa de patimi. Nu le mai băga în seamă și-ai scăpat de ele!

– **Cum credeți că ar trebui să-și petreacă timpul liber un student? Prin timpul liber nu se înțelege și timpul afectat rugăciunii.**

– Un student să-și folosească timpul liber tot ca student. Mai întâi de toate, să se odihnească, pentru a fi disponibil pentru o muncă de student. Să știți că școala nu se face numai cu munca, ci se face și cu odihna. Dacă nu ești odihnit, n-ai randament, nu înțelegi, nu asimilezi; e foarte important, când pornești la o muncă intelectuală, să fii totdeauna odihnit.

Timpul liber se poate folosi și pentru studiu, eventual pentru alt fel de studiu decât cel de la școală sau care ți se cere pentru școală. Poți să te și plimbi, poți să faci și sport dacă vrei, dacă simți nevoia de sport, de a-ți folosi energiile; mă rog, la tinerețe există energie, omul e pornit așa, să facă ceva, iar la oraș n-ai ce face, nu e ca la țară, unde-i pui coasa-n mână și-i zici: „Ești student? No, ia să vedem, știi cosi?” Și-i trage-o coasă... La oraș nu se pot realiza niște lucruri care se realizează la sat. La sat îi pui sapa în mâna copilului de când o poate ține-n mână. La oraș trebuie să faci ceva... și-atunci, mai faci un sport, mai ieși la o plimbare... În orice caz, să nu-ți pierzi timpul în priviri fără rost la televizor (eu nu zic să nu vă uitați la televizor, că și eu am, într-un fel, televizor – am sonorul de la televizor –, numai că n-am vreme de el).

Important este să-ți găsești totdeauna ceva de făcut, totdeauna ceva frumos, ceva care te îmbogățește sufletește, și-atunci e foarte bine. Iar dacă nu-ți găsești ceva de făcut, atunci te stăpânește vrăjmașul și-apoi îți dă el de lucru!

– **Dacă săvârșim păcate față de părinții trupești și ne căim, dobândim iertare, pe de o parte, iar pe de altă parte, pedeapsă?**

– Dragă, Dumnezeu zice așa: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta!” (Ieșirea 20, 12). E o poruncă! Și țineți seama de faptul că cele zece porunci

ale lui Dumnezeu, după cum remarcă Sfântul Chiril al Alexandriei, sunt împărțite așa: primele patru privesc raportul dintre om și Dumnezeu, a cincea privește raportul dintre părinți și copii, iar celelalte privesc raportul între oameni și oameni.

Sfântul Chiril al Alexandriei observă un lucru care mie mi-a plăcut foarte mult, de când l-am aflat (îmi pare rău că nu l-am gândit și eu înainte de a-l afla), și anume: întâi e Dumnezeu, apoi părinții și după aceea sunt ceilalți oameni. Părinții au un loc special, prin părinți ne-a adus Dumnezeu în lumea aceasta. Deci față de părinți avem datorii speciale, trebuie să-i odihnim pe părinți prin viața noastră, prin felul nostru de a fi, să nu le facem supărări, să nu le facem rușine; iar dacă totuși greșim față de ei (sigur că greșeala nu-i numai față de ei, ci e și față de noi și față de Dumnezeu), de la Dumnezeu primim iertarea.

Iar pentru că păcatele, în majoritatea cazurilor, se plătesc, putem să primim și necazuri de pe urma necinstirii părinților și s-ar putea întâmpla ca, la rândul nostru, ca părinți, să avem necazuri prin copiii noștri. Se zice: „Ce faci, și se va face”. Noi nu dorim lucrul acesta...

Pe cât se poate, să fim corecți, că atunci ne vine dar de la Dumnezeu, nu ne vine pedeapsă de la Dumnezeu. Pedeapsa, de altfel, e considerată ca un mijloc de îmbunătățire, nu ca un mijloc de ispășire.

– În Pateric și în viața călugărească mai ales, ascultarea este un element de bază. Totuși, îi auzim pe unii călugări că ei nu mai vor să-i asculte pe ierarhii de care aparțin (pentru motive ca acestea: că ierarhul locului sau starețul îi nedreptățește, neprețuindu-le efortul depus în mănăstire, că ierarhul sau starețul sunt materialişti sau au alte păcate) și că ei ascultă de superior numai când consideră. Până unde merge ascultarea necondiționată și când poți pune, eventual, anumite condiții?

– Ascultarea este necondiționată în sensul acesta, că atunci când te faci călugăr spui că vei fi ascultător, întru toate, de îndrumător și de frații dimprejur, care-ți dau niște lucruri de făcut. Dar când ai fi îndemnat prin poruncă să faci un păcat, atunci poți să nu ascuți. De exemplu, dacă ți s-ar porunci să dai foc unei case, din ascultare, nu se poate... N-ai voie să faci! Pentru că ascultarea o faci ca să te apropie de Dumnezeu și ca să te apropii de Dumnezeu, nu o faci doar ca să fii în ascultarea cuiva.

Îți alegi omul de care poți să ascuți, omul care nu te poate îndruma la nimic rău pentru că el împlinește voia lui Dumnezeu, reflectă voia lui Dumnezeu; nu-i pus în locul lui Dumnezeu: „Eu sunt dumnezeul tău și trebuie să m-ascuți!” Nu-i așa! Ci: „Eu sunt slujitorul lui Dumnezeu și

trebuie să mă ascuți pe mine cum Îl ascult eu pe Dumnezeu". Cum ar zice Sfântul Apostol Pavel: „Fiți următorii mei, precum eu lui Hristos!” (I Corintheni 4, 16). Asta-i condiția ascultării. În rest, chestiunile celelalte: că te nedreptățește, că-ți cere niște lucruri care impun mai mult efort... dacă ești smerit, nici nu simți.

Să știți că totuși călugăria nu-i o chestiune particulară (așa, că „mă îmbrac în haine călugărești și sunt călugăr”), ci este o chestiune de dependență pentru c-ai vrut tu.

Când te faci călugăr ți se spune: „Iată, fiule, Mântuitorul Hristos, în chip nevăzut, stă aici de față. Vezi, că nimeni nu te silește pe tine a veni la acest chip. Vezi, că tu de bunăvoie voiești logodirea marelui și îngerescului chip” (*Molitfelnic*, „Rânduilele tunderii în monahism”).

Deci, dacă ești în situația aceasta, de a fi dependent, nu se mai discută că ai putea să fii și independent. Când faci parte dintr-o mănăstire, nu mai ești un om liber, un om care poți să faci ce vrei, care-ți poți rândui niște lucruri așa, că-ți place ție.

Eu, de exemplu, mă consider aici în prelungirea mănăstirii, pentru că am fost îngăduit de mănăstire să vin aici. Am în buzunar un bilet de voie, în care e scris (eu l-am scris, la mașină; mi l-am făcut anume): „Arhimandritul Teofil Părăian din această mănăstire este învoit să meargă la Craiova pentru a ține o conferință cu caracter religios, invitat fiind de Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România. Pleacă astăzi, 27 octombrie 1997, și se întoarce cel mai târziu în 29 octombrie”. Măine trebuie să fiu la mănăstire, căci, dacă nu, sunt în neascultare!

– **Dacă n-ar fi fost scris Patericul, ce neajunsuri ar fi avut credincioșii?**

– Nu știm, pentru că nu știm ce foloase au credincioșii care citesc Patericul în sensul acesta. Adică noi nu putem zice că de Pateric depinde ceva, că, dacă nu citești Patericul, nu ai folosul cutare și că trebuie neapărat să citească cineva Patericul pentru a se mântui, că trebuie să împlinească cineva Patericul ca să se mântuiască. La fel și Filocalia... Păi, ce se s-a întâmplat cu oamenii care n-au știut de Filocalie, care n-au văzut Filocalia? Părinții mei poate nici n-au auzit cuvântul Filocalie, și cu toate astea, eu cred că s-au mântuit. De ce s-au mântuit? Pentru că au fost oameni cumsecade, au știut de rugăciune, au știut de post, au știut de îndrumări, au știut de-o Lege, au știut de-o Biserică. Toate astea le-au împlinit fără să știe de Pateric, fără să știe de Filocalie.

Și acum, noi nu putem să maximalizăm niște lucruri: „Gata, Patericul e tot, Filocalia e tot! Oameni buni, cumpărați Filocalia... citiți Filocalia...”

citiți Patericul!” Nu așa! Sigur, ne-ajută, e o treabă bună, e în folosul nostru, avem niște bucurii ale Patericului citind Patericul, avem niște bucurii ale Patericului împlinind Patericul... Avem niște bucurii ale Filocaliei așa, numai din zicerile Filocaliei; de exemplu, mie mi se umple inima de bucurie când zic cuvântul acesta: „Când îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțește rugăciunea, pentru ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Și aducă aminte de tine” (cuvânt din Filocalie, al Sfântului Marcu Ascetul). Sau când zic cuvântul Sfântului Isaac Sirul: „Împacă-te cu tine însuși și vor fi în pace cu tine cerul și pământul”. Sunt niște bucurii ale lecturii filocalice și ale lecturii Patericului. Dar noi nu maximalizăm acum: „Gata, numai Patericul! Gata, numai Filocalia! Filocalia și Patericul!” Astea sunt lucruri care ne ajută, lucruri care ne formează o perspectivă, care ne dau o orientare; toate sunt bune, sunt binevenite dacă ajungem la ele, dar nu poți să zici că acela care nu ajunge la ele e păgubit: „A, păi n-ai citit niciodată Patericul? Vai de capul tău... păi ce știi tu?” Nu se poate zice așa!

– **Cum ați caracteriza, în două-trei cuvinte, Patericul?**

– Știu eu... e foarte greu să faci o caracterizare așa, în două-trei cuvinte, și așa, deodată, la comanda cuiva... L-aș caracteriza drept o carte foarte importantă, care ne ajută să ne luminăm conștiința în legătură cu îmbunătățirea vieții sufletești. No, am zis acum ceva... nu știu dacă aș mai putea repeta.

– **Cum sporești în relația ta cu Dumnezeu prin rugăciunea din biserică și cum sporești în relația cu Dumnezeu prin rugăciunea făcută acasă? Care este diferența dintre ele și care este echilibrul dintre ele?**

– Dragă, într-un fel nu este nicio diferență, pentru că tot rugăciune e și acasă, și la biserică. Numai că ceea ce faci în biserică, faci organizat și împreună cu alții, faci într-un loc consacrat, într-un loc sfințit anume pentru Dumnezeu, și se recomandă ca atunci când e slujbă la biserică și când poți fi la biserică, să fii la slujbă, fiindcă pentru rugăciunea particulară găsești și altă vreme, când nu este slujbă la biserică. Mă gândesc în special la Sfânta Liturghie.

– **Explicați următorul citat din Pateric: „Pe copiii care vin în mănăstiri și în sihăstrie, nu-i aduce Dumnezeu, ci diavolul, ca să-i smintească și să-i răzvrătească pe cei ce vor să petreacă în liniște, în curata și cinstita viață călugărească”.**

– Dragă, cei din Pateric au avut în vedere ocolirea pricinilor tuturor păcatelor. În Pateric nu se găsește nicăieri vreun cuvânt în legătură cu homosexualitatea, dar această zicere din Pateric arată despre copil că are ceva comun cu femeia; copiii pot fi, pentru unii dintre călugări, îndemnători la păcat prin faptul că reprezintă, cumva, femeia. Și, în general, părinții cei duhovnicești au ocolit pricinile păcatului și au socotit copiii ca posibile pricini de păcat, de homosexualitate. Asta este o chestiune privită într-un anumit fel, însă omul poate să aibă și altă perspectivă.

Și anume, tot în Pateric se spune că niște călugări voiau să plece de lângă niște așezări omenești pentru că-i deranjau copiii cu țipetele lor, cu jocurile lor; și i-au spus lui Avva Pimen, iar acesta le-a zis: „De glasul îngerilor fugiți?!” Deci contează foarte mult perspectiva pe care o ai într-o chestiune.

În *Antologia sanscrită* este o zicere în legătură cu femeia:

Câinele-a văzut o fată:

„Carne” – a zis, bătându-și dinții.

Și-și priveau părinții fata:

„Floare” – au zis, plângând, părinții.

Și-a văzut-o un călugăr:

„Bestie” – a strigat ascetul.

Și-un poet văzut-a fata:

„Înger” – a șoptit poetul.

Deci același lucru privit din diferite puncte de vedere, din unghiuri diferite. Foarte mult contează ce gândești despre un lucru. Dumnezeu n-a făcut nimic rău, Dumnezeu pe toate le-a făcut bune. Noi trebuie să ajungem în situația pe care o are în vedere Sfântul Apostol Pavel, când zice: În Hristos nu există bărbat sau femeie, rob sau slobod, ci întru toate, Hristos (cf. Galateni 3, 28). Dacă învălui totul în Hristos, atunci nu mai există niciun pericol. Dacă-L despați pe Hristos de lume, de viață, ai motive să ocolești o mulțime de pricini și chiar și copiii, care de fapt sunt mai păstrători ai chipului lui Dumnezeu în om decât omul mare. Numai că părinții cei duhovnicești și-au dat seama de slăbiciunea, de neputința omenească, și-atunci, ca să scape de niște posibile tentații, au socotit că pe copii în sihăstrie și-n mănăstiri îi aduce vrăjmașul, nu-i aduce Dumnezeu. Dar asta ca să-și ia niște măsuri de prevedere.

– Este nimerit să luăm atitudine deschisă față de păcatele și fărădelegile săvârșite de frații noștri? Cum să-i muștrăm pe cei care vor să ne smintească, ce socoteală să le cerem celor care ne lovesc pe la spate? Nu cred că retragerea este o soluție.

– Nu se poate da o soluție pentru toate cazurile. Fiecare om trebuie să-și găsească soluția lui, în împrejurările respective. Cât privește mustrarea pentru păcat, o poți face unui om care înțelege mustrarea. Părintele Arsenie Boca zicea că „mustrarea învinge, dar nu convinge”. Ceea ce ne-ar interesa pe noi ar fi să-i convingem, nu să-i învingem.

Eu am fost plecat, de Sfânta Paraschiva, la o parohie; și le-am spus oamenilor că părintele, de fapt, m-a învins, nu m-a convins. M-am dus acolo fiindcă așa a fost situația, s-a insistat prea mult... dar eu știam că locul meu nu-i acolo, ci locul meu e la mănăstire.

Deci o mustrare făcută are și ea rostul ei, scoate în evidență păcatul, dar n-o poți face oriunde și oricând... și atunci, poate că nu totdeauna soluția e asta.

Faptul că cineva te lovește pe la spate înseamnă că el însuși nu e destul de curajos ca să te lovească din față, ca să te poți apăra; nu știi în ce măsură s-ar putea spune totdeauna că te-a lovit pe la spate, sunt niște lucruri pe care nu le poți rezolva teoretic, printr-o soluție generală; în fiecare caz în parte trebuie să ai o atitudine, un fel de a trata lucrurile deosebit.

– Cum vor fi cântărite faptele omului la Judecata de Apoi? Faptele rele vor fi puse în balanță cu cele bune?

– Ceea ce este important de știut este că omul trebuie să se ferească din toate puterile să facă rău. Cum se va proceda la Judecată, noi nu știm; doar în Triod, în sinaxarul din Sâmbăta lăsatului de carne se spune că dacă faptele bune vor fi mai puține decât faptele rele, Dumnezeu va pune în balanță bunătatea Lui și mila Lui, ca să echilibreze sau să ridice balanța. Dar acestea sunt niște gânduri ale oamenilor, în legătură cu Dumnezeu... noi de fapt nu știm... Știm că Dumnezeu e bun, că Dumnezeu n-are pe nimeni de pierdut, că Dumnezeu n-are pe nimeni de marginalizat, că Dumnezeu n-are pe nimeni de respins. Și-atunci, știm și că Dumnezeu e binevoitor față de noi și, din cât putem, facem în așa fel ca să primim de la Dumnezeu binecuvântare, să primim dar; și ne ferim de păcate, pentru că știm că Dumnezeu nu iubește păcatul. În rest, lăsăm toate în seama lui Dumnezeu, pentru că noi nu putem să știm exact ce va fi cu noi sau ce va fi cu alții la Judecată.

– Ce părere aveți despre cineva care, stând în mănăstire fără să se călugărească, cunoaște persoana cu care hotărăște să se căsătorească? Săvârșește păcat? Dar persoana cu care se căsătorește: este ea vinovată de plecarea persoanei respective din mănăstire? Ce ar trebui să facă cei doi?

– Dragă, până când unul dintre ei nu este angajat cu făgăduințe solemne în fața lui Dumnezeu, e liber să se ducă și să se căsătorească, în mănăstire fiind. Dacă însă are deja o făgăduință de călugărie, atunci nu mai e cazul să-și găsească o altă cale, pentru că I-a făgăduit lui Dumnezeu ceea ce I-a făgăduit: dacă I-a făgăduit călugărie, atunci să se țină de călugărie. Însă faptul că te duci în mănăstire, până nu ai o angajare, nu înseamnă că te obligă pentru viața de mănăstire.

La noi, de exemplu, a fost un frate care a stat patru ani la mănăstire și a avut noroc cu mine – noroc de la Dumnezeu – că n-a ajuns călugăr, pentru că după patru ani a plecat de la mănăstire și ar fi putut pleca și după călugărie. E-adevărat că nu și-a făcut o altă situație de când a plecat, dar în orice caz, nu mai e la mănăstire. El a zis c-a venit la mănăstire să se călugărească, dar nu s-a călugărit. Dumnezeu știe cum va fi cu el, dar în orice caz, eu nu cred că el, dacă se va căsători, va greși. S-ar putea întâmpla să nu fie nici pentru călugărie și nici pentru lumea asta, că mai sunt și de-ăștia...

– Ce altă nevointă îi recomandați unei persoane care, datorită unei boli, nu poate să țină rânduiala posturilor stabilite de Biserică?

– Nu-i recomand nicio nevointă propriu-zis; poate că nevointa o are din boală. Dacă nu poate să țină postul, înseamnă că are deja nevointă prin boală.

În Filocalie se spune că dacă nu poți să rămâi în cetatea postului (deci dacă nu poți să postești), Domnul Hristos spune că „dacă vă vor prigoni într-o cetate, să fugiți în altă cetate” (Matei 10, 23). Deci, dacă nu poți să rămâi în cetatea postului, atunci să te refugiezi în cetatea rugăciunii; să faci ceva din care să se înțeleagă că tu de fapt nu din reavoință nu postești, ci din neputință. Iar dacă ai ajuns la neputință, nu trebuie să-ți faci probleme că trebuie să respecti rânduilele pe care le respectă oamenii care n-au nicio neputință.

Părintele Arsenie le spunea unora: „Mă, postul nu-i de tine!” Au venit la mine la spovedit oameni care mi-au spus că Părintele Arsenie le zisese să nu postească, fiindcă postul nu-i de ei. Părintele avea și cunoștințe medicale, își dădea seama de anumite lucruri și avea îndrăzneala aceasta de a-i spune omului să nu postească, fiindcă postul nu-i de el. Sau a venit cineva la părintele și i-a zis: „Părinte, nu știu ce să fac, fiindcă am început să uit”. Și, fiindcă el postea cam mult, părintele i-a zis: „Mă, mai încet cu postul!”

Deci trebuie să fie respectate niște lucruri pe care așa le-a lăsat Dumnezeu și așa le știm noi, și-atunci nu se mai pune problema ce faci dacă nu poți posti. Eu niciodată n-am zis către cineva: „Mort-copt, trebuie să postești!” Dacă nu poți posti – ți-a spus părintele că nu poți sau știi tu că nu

poți sau lucrezi în mediu toxic –, atunci nu postești. Pe-acolo, pe la noi, la Făgăraș, sunt întreprinderi în profil chimic, unde este mediu toxic, iar lucrătorilor li se dă lapte la serviciu, ca să poată rezista. Ei, cum să zic eu către om: „Nu bea laptele, bea ceai, că poți rezista tu și cu ceai!” Țăstă sunt condiții pe care Biserica nu le-a avut în vedere și pe care societatea de odinioară nu le-a știut, și-atunci noi trebuie să fim înțelegători față de situația omului.

Dar când poate să postească, să postească! Nu așa, că vine cineva miercuri, în Săptămâna Mare, că vrea să se spovedească și să se împărtășească; dar când stau de vorbă cu el și îl întreb: ai postit? ieri ai postit?, zice: „Nu”... și era Săptămâna Mare, săptămâna dinainte de Paști. „Păi mă, cum n-ai postit?! de ce n-ai postit?” Zice: „Părinte, am avut musafiri”. Zic: măi, cu musafiri cu tot, că-i Săptămâna Mare! Și bineînțeles că nu l-am lăsat să se împărtășească!... dacă nu s-o fi împărtășit el, cumva, fără să știu eu, că mi s-au mai întâmplat și de-astea. Asta înseamnă rea-voință, înseamnă neglijență, înseamnă nepăsare față de rânduielile Bisericii, înseamnă desconsiderare.

Și nu-i numai postul. Zice omul: „Apăi, părinte, n-am fost la biserică...”. Îi zic: tu știi ce înseamnă asta, să nu mergi la biserică? Înseamnă să-I întorci spatele lui Dumnezeu, să nu te intereseze binecuvântările, să nu te intereseze cuvântul lui Dumnezeu spus solemn în biserică, înseamnă să nu fii în cerul cel de pe pământ, înseamnă să nu-i închipui pe heruvimi, înseamnă... Deci lucrurile se leagă unele de altele. Nu-i așa simplu: „N-am postit!”... ca și când asta-i tot. Nu-i asta tot! Asta înseamnă nepăsare, de multe ori, asta înseamnă neluare-aminte, înseamnă nesupunere față de disciplina Bisericii, neluare-aminte la rânduielile Bisericii... înseamnă mai multe. Deci nu-i simplu post, că „n-am postit”, ci sunt atâtea lucruri care se leagă unele de altele.

– **Explicați-ne rostul judecăților lumești, văzut prin prisma cuvântului Mântuitorului: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați” (Mt. 7, 1).**

– Dragă, Dumnezeu n-a desființat judecățile... Chiar spune: „Dacă te duci cu pârașul tău la judecată, împacă-te cu el pe cale” (Luca 12, 58). N-a zis să se desființeze toate judecățile lumești. Este nevoie de judecată și din punctul acesta de vedere, pentru că oamenii nu sunt la măsurile la care ar trebui să fie ca să nu meargă la judecată.

Să știți că eu n-am fost niciodată la o judecată, nici din curiozitate. Nici în tribunal n-am intrat în toată viața mea, că am 69 de ani, din care 45 de ani de mănăstire. N-am ajuns la judecată! Era s-ajung o dată, că mi-a furat unu' un ceas de mână din sertarul mesei de la mine din chilie; m-am

pomenit că nu-mi mai găsesc ceasul. Și vine cineva de la Miliție și zice că trebuie să dau o declarație; dar după ce am dat declarația, mi-au zis: „Părinte, acum o să primiți citație, trebuie să vă duceți la judecată!” Și-atunci am zis: măi frate, eu mai bine-i mai dau un ceas ăluia decât să mă duc la judecată! Am aranjat apoi cu procurorul: „Dom'ne, nu mă mai duceți pe mine pe-acolo, că nu-i de mine!” Așa că n-am fost niciodată la judecată.

Dar nu-s numai eu în situația aceasta; sunt atâtea și-atâtea cazuri, atâtea și-atâtea oameni care trebuie să ajungă la judecată fiindcă așa cer împrejurările, așa cere legislația... n-ai ce face. Important este să trăiești în așa fel încât să nu ajungi la judecată, dar dacă trebuie totuși să ajungi, că te duce cineva de martor sau așa ceva, te duci! Deși eu, cum zic, dau slavă lui Dumnezeu că n-am ajuns încă pe-acolo; și mai bine-i mai dădeam ăluia un ceas decât s-ajung!

– Este suficient să te spovedești doar la un singur duhovnic? Ce părere aveți despre faptul de a avea mai mulți duhovnici, de a căuta un duhovnic care ți se pare cel mai bun?

– Dragă, e foarte greu de știut... Eu personal cred că nu trebuie neapărat să te spovedești la un singur duhovnic, după ce te-a pus un duhovnic pe cale bună și ești cum trebuie. Vin atâtea oameni la spovedit, care nu știu ce să spună, în sensul că nu-i interesează, nu iau aminte la sufletul lor. Dar sunt și oameni care trăiesc o viață superioară și n-au ce spune, la drept vorbind. Pentru că lucrurile nu-s chiar așa cum zic unii: „Părinte, la tot pasul păcătuim!” Nu-i adevărat! Păcatul este călcarea Legii lui Dumnezeu cu deplină voință și știință. Și-atunci, dacă totuși faci niște lucruri negative, să zicem, nu toate-s păcate! Păcate sunt acelea, de exemplu, când știi că nu trebuie să furi, și totuși furi. Atunci e păcat! Dar dacă faci o greșeală, e altceva; de exemplu, nu știi că-n 29 august este zi de post și mănânci de dulce. Dacă-ți atrage cineva atenția: „Măi frate, fii atent că astăzi este post!”, altă dată ești atent și postești. Asta-i greșeală, nu păcat, pentru că n-ai urmărit tu să faci un rău.

Mai sunt unele insuficiențe, unele neputințe, întrelăsări... oamenii n-au ce spune, la drept vorbind, după ce s-au pus o dată pe cale bună. Și-atunci, dacă vrea să primească dezlegare și să se-mpartășească, se poate spovedi la orice duhovnic care spovedește (numai să aibă grijă să n-ajungă la unul mai aspru decât cel care îi e duhovnicul propriu-zis). În cazul acesta, nu e nevoie să te spovedești neapărat la un singur duhovnic. Eu așa am procedat totdeauna cu oamenii care au fost îndrumați de mine și care s-au pus o dată pe rânduială bună; le-am spus: poți să te spovedești la orice duhovnic și de câte ori dorești să te spovedești; nu trebuie să vii până la mine, la Sâmbăta, să te spovedesc eu, după ce te-am pus pe cale bună.

Cei mai mulți însă dintre credincioșii noștri nu au duhovnic. Cei care se spovedesc o singură dată pe an, în Postul Paștilor, poți să zici că n-au duhovnic. Și vin și se spovedesc în două minute, poate nici două minute. Ală poți să zici că n-are duhovnic! Duhovnic are acela care se orientează, care întreabă, care știe să urmărească o chestiune, care vrea să aibă o soluție, care ține legătură cu duhovnicul. Dacă nu-i așa, n-are duhovnic, are un preot la care s-a spovedit, și Doamne-ajută!

– Este indicat creștinului să meargă la nuntă? Care este comportamentul pe care trebuie să-l adoptăm în astfel de situații?

– Dragă, de la caz la caz. Eu, de exemplu, am fost la nuntă săptămâna trecută. N-am stat mult, da' tot am fost! M-au chemat niște tineri la o Cununie și au zis: „Părinte, vă rugăm frumos să veniți și la masă!” Și am zis: hai să nu le stric veselia, mai bine-mi stric veselia mea, dacă nu m-oi veseli; da' eu m-am veselit, că știam o cântare din tinerețile mele:

Cine nu-i de veselie,

La ospăț să nu mai vie,

Că ospățu-i veselos,

Nu-i de omul mânios.

M-am dus acolo și am stat la aperitive și n-am pățit nimic; și nici alții n-au pățit nimic fiindcă-am fost eu acolo! Depinde de om. Sunt unii cu conștiință scrupuloasă, cărora tot timpul le e frică să nu facă ceva greșit, ca să nu-i bată Dumnezeu. Dacă nu vor, să nu se ducă! Nunta nu-i pomană... nunta e nuntă, e cu veselie, e cu muzică... cine vrea, se duce, cine nu vrea, nu. Dacă nu știi ce ai de făcut, nu te duce; dacă știi ce ai de făcut, poți să te duci!

– Ducându-mă la o mănăstire, am primit de la o măicuță o sfântă cruciuliță de la Ierusalim, iar după trei zile am pus-o la gât. După puțin timp, a început să curgă sânge din partea stângă a Mântuitorului, de unde a fost împuns cu sulița. Ce semnificație are aceasta? Ce trebuie să fac în continuare?

– Nu știu, dragă, sunt lucruri mai presus de puterile mele de rezolvare...

– Ce putem face atunci când suntem în situația de a nu mai putea face diferența dintre un lucru rău și un lucru bun?

– Să-i întrebăm pe cei care au conștiință superioară nouă.

– Ce rol are rugăciunea în această situație?

– Poți să te rogi, când e vorba de a face diferența între bine și rău, când nu știi ce ai de făcut... mă gândesc la lucruri cruciale, nu așa, la un

lucru din asta, de toate zilele. Să-i întrebăm pe cei care au conștiință superioară și care ne pot lămuri, ne pot da o directivă.

– Viețuiți într-o mănăstire care a fost distrusă în secolul al XVIII-lea de Habsburgi, pentru a promova greco-catolicismul. Ce credeți despre actuala ofensivă greco-catolică?

– Eu personal nu găsesc rațiunea existenței unei Biserici greco-catolice, pentru că este o formă care nu e nici ortodoxă, nici catolică.

Să luăm un caz: ei zic că Papa e Sfântul Părinte. Sfântul Părinte ține Paștile o dată cu catolicii, cu apusenii în general, iar greco-catolicii țin o dată cu ortodocșii. Păi atunci cum e bine: cum ține Sfântul Părinte sau cum țin ei? Iată o diferență care arată că este o situație improvizată.

Biserica greco-catolică a fost înființată în Ardeal datorită împrejurărilor politice care au fost la sfârșitul secolului al XVII-lea și în secolul al XVIII-lea și și-a făcut loc cu tunurile și cu distrugerile, ca să nu aibă opoziție. Sunt niște lucruri pe care ni le spune istoria. Din faptul că Mănăstirea de la Sâmbăta a fost distrusă ca să li se facă loc greco-catolicilor, să li se înlăture o piedică, rezultă că au fost niște lucruri forțate, care nu spun nimic despre credința oamenilor.

După aceea, au venit împrejurările din 1948, când Biserica greco-catolică a fost desființată cu forța, respectiv pusă în afara legii. Iar acum, a început să-și arate din nou viabilitatea, însă cu niște pretenții care sunt peste trebuință și peste cuviință. Și anume, doresc să aibă tot ce-au avut înainte de 1948! Nu se mai poate, pentru că oamenii nu se mai întorc, nu se mai fac greco-catolici, fiindcă-și dau seama că e o formă hibridă de existență bisericească. Pe unii nu-i mai interesează, în general, și-atunci n-are rost să mai aibă ce-au avut în 1948.

Eu mă gândesc c-ar fi mai bine să fie ori ca noi, ortodocși în toate, ori cum sunt romano-catolicii în toate și să nu mai fie forma aceasta, care nu-i nici ortodoxă, nici catolică.

Gândiți-vă: Papa își face cruce de la stânga la dreapta, iar greco-catolicii de la dreapta la stânga; e o contradicție cu Papa, cu șeful lor! Poți să zici că-i o treabă rațională? Nu-i rațională!

Preoții romano-catolici sunt necăsătoriți, ai ortodocșilor căsătoriți, iar ai greco-catolicilor căsătoriți ca ai ortodocșilor. De ce? Înseamnă că sunt mai aproape de ortodocși decât de catolici!

Sunt niște lucruri pe care nu știu dacă are vreun rost să le discutăm aici și acum, însă pentru că s-a pus problema, cam în felul acesta văd eu lucrurile.

La Mănăstirea Sâmbăta a fost un călugăr, în secolul al XVIII-lea, Părintele Visarion, care a scris o carte de polemică religioasă: *Despre a treia lege*. În cartea respectivă scrie așa: „Până acum au fost două *legi*. Când există două *legi*, e firesc să te întrebi care dintre cele două este bună. Când apare a treia *lege* (cum a fost *legea* greco-catolică), poți să fii sigur că nu-i bună!”, zice el. Deci, dacă dintre două una-i bună, și una nu-i bună, dacă mai apare și a treia, atunci aceea sigur nu-i bună!

— **Vă mulțumim!**

PRINCIPII ȘI REPERE PENTRU VIAȚA DUHOVNICEASCĂ A CREȘTINULUI

23 martie 1998

– **Toți oamenii au nevoie de pocăință?**

– Da, fiindcă pocăința este întoarcerea de la rău la bine, întoarcere în înțeles de convertire. Totuși, sunt și oameni care am putea zice că au depășit pocăința, dacă ne orientăm după cuvântul din Sfânta Evanghelie de la Luca, unde se spune că a zis Domnul Hristos: „Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește, mai mare decât pentru nouăzeci și nouă de drepti, care nu au trebuință de pocăință” (Luca 15, 7).

Totuși, pocăința este un act, o lucrare, un proces de îmbunătățire sufletească, iar în acest sens, toți oamenii au trebuință de pocăință.

– **Cine i-a creat pe diavoli?**

– Ei s-au creat singuri. Adică diavolii, înainte de a fi ceea ce sunt – împotriviți lui Dumnezeu –, au fost îngeri care L-au slăvit pe Dumnezeu, dar despre care se spune că au căzut, din mândrie. Noi nu cunoaștem prea multe despre diavoli, doar atât cât ni s-a descoperit și mai ales cât au gândit Sfinții Părinți despre asta și cât cuprind rânduilele noastre de slujbă. Noi pe diavol îl luăm ca o realitate, fără să ne mai gândim de unde provine; dar ceea ce știm din Scriptură este că diavolul este înger căzut. Diavolii sunt îngeri care au vrut să devină dumnezeu, fără Dumnezeu. Cam în sensul în care a vrut și omul să devină dumnezeu, fără Dumnezeu.

– **După cât timp se poate ca o persoană intrată în mănăstire să fie îmbrăcată în sfântul chip îngeresc? Și, dacă acea persoană, după primirea rânduielii monahismului, pleacă din mănăstire în lume, ce se întâmplă?**

– Să știți că acum se fac multe nerânduile în legătură cu primirea în monahism, cu promovarea în monahism a viețuitorilor din mănăstire. Nu sunt lăsați să se verifice pe ei înșiși și nici ei n-au posibilitatea să fie verificați de alții.

Nu există, de fapt, o regulă. Cam trei ani ar trebui să treacă până când cineva intrat în mănăstire ar fi cazul să fie făcut călugăr, adică să depună făgăduințele călugărești. Dar nu se prea ține seama de treaba asta.

La noi la mănăstire, de exemplu, au fost unii care au trăit mult în mănăstire până să devină călugări propriu-zis. Unul a fost lăsat vreo doisprezece ani, dar a fost totuși rasofor; altul a stat mai mult, s-a dus la Sfântul Munte și abia acolo s-a făcut călugăr, deși la noi stătuse vreo doisprezece-treisprezece ani și tot așa, mai la început a fost făcut rasofor.

Cel mai bine este ca mănăstirea, oricât ar avea nevoie de viețuitori, de călugări, să nu se joace cu viața oamenilor, ci să-i lase să se verifice pe ei înșiși și să fie verificați și de către cei din mănăstire, și abia apoi să fie promovați. Pentru că eu am cunoscut oameni care au plecat din mănăstire – și au plecat fiind călugări sau rasofori – și care au probleme de conștiință; dar nici în mănăstire nu pot să trăiască.

Cât privește un viețuitor de mănăstire care a plecat din mănăstire, dacă n-a avut nicio angajare printr-o slujbă solemnă, cum este slujba rasoforului, poate să plece liniștit, ca și când n-a fost niciodată la mănăstire. Nu e nicio problemă.

Cineva care a fost făcut rasofor și pleacă din mănăstire nu poate să se mai facă preot, în cazul când ar vrea să fie preot. Înțeleg după canoane, nu că nu mai ajunge cineva preot... Dacă se căsătorește, nu poate să primească Taina Sfintei Cununii, ci numai cununia a doua, care nu se mai consideră ca Taină. Și-apoi, o vreme mai îndelungată nu se poate împărtăși.

Iar dacă e călugăr și pleacă din mănăstire, ajunge în rândul mirenilor, dar niciodată nu poate să aibă liniștea cuvenită, pentru că a mers pe două căi.

– Ce ne puteți spune despre cele șapte Laude? Pot ele constitui un reper pentru viața noastră?

– Nu. Pentru viața mirenilor, în general nu, pentru că ocupă mult timp cele șapte Laude: cel puțin șapte-opt ore de slujbă, pe care nu le pot face cei care mai au opt ore de angajare în servicii. Eventual pensionarii și șomerii ar putea să meargă la biserică la cele șapte Laude. Ceilalți n-au cum să meargă, iar de multe ori nici pensionarii și șomerii nu pot, pentru că au și ei unele angajări în viața de familie, a lor sau a altora, și în cazul acesta nu se poate, e prea complicat. De altfel, cele șapte Laude țin de viața celor care nu au alte lucruri de făcut, adică sunt în principal angajați la cele șapte Laude. Altfel, mirenii nu pot.

Eu mă mulțumesc, de exemplu, și le spun credincioșilor (care vin la mine) să facă rugăciuni de dimineața și de seara cât pot, să țină seama de Dumnezeu, să zică „Doamne Iisuse...” când își aduc aminte, să se roage la vremea mesei și asta e tot. Că mai pot să citească un paraclis sau un acatist, e foarte bine, dar depinde... Știți ce i-am spus eu odată unei femei care avea și ea familie și-mi spunea câte acatiste citește? Zic: să știi, acatistele părinților mei am fost eu și frații mei.

– **Care este mai importantă: frica de Dumnezeu sau dragostea de Dumnezeu?**

– Și una, și alta, după caz. Frica de Dumnezeu, în înțeles de respect, de sfială, de grijă de a nu greși, are importanță; la fel și dragostea față de Dumnezeu, are și ea importanța ei: și ea te susține într-o sferă mai înaltă și te ține în legătură cu Dumnezeu.

– **Cum să-i slujim aproapei noastre, astfel încât slujirea noastră să fie ca pentru Dumnezeu?**

– Ajutându-l cu ceea ce putem să îl ajutăm. Nu toți oamenii au nevoie de averea noastră, să zicem, sau de ceea ce avem în plus, ci sunt oameni care au nevoie de ajutorul nostru real.

De exemplu, eu mă consider, în bună parte, o realizare a prietenilor mei, în sensul că au citit pentru mine – eu sunt nevăzător din copilărie și am fost la școală specială, iar după aceea am făcut liceul în Timișoara, la liceu de văzători. A trebuit să mă informez și m-am ajutat cu prieteni, care au văzut pentru mine, au citit pentru mine din cărți, care au mers cu mine, care m-au ajutat în felul acesta. Și pot să zic că ei l-au slujit lui Dumnezeu... dacă într-adevăr l-au slujit, fiindcă de multe ori nu l-au slujit lui Dumnezeu, ci au avut doar o capacitate de a se angaja în folosul meu.

Știți că în Sfânta Evanghelie (la Marcu și la Luca), în legătură cu vindecarea slăbănogului din Capernaum se spune că au fost patru inși care l-au luat pe o targă și l-au dus întâi pe acoperișul casei – respectiv pe podișul acoperișului, cum ați văzut pe la televizor casele din locurile acelea; și după aceea l-au coborât în fața Domnului Hristos. Ei bine, au făcut un lucru pe care puteau să nu-l facă, dacă-i vorba. Puteau să aștepte să se termine întâlnirea Domnului Hristos cu cei care erau în casă și ar fi putut ieși Domnul Hristos din casă și să-i întâlnească, punându-l ei în față pe slăbănog... Or ei au vrut să facă un lucru care pe noi ne uimește, în sensul că au ținut neapărat să-l ducă în fața Domnului Hristos. Iată, așa ceva înseamnă să-l slujești lui Dumnezeu în folosul aproapei! Să te interesezi, să nu fii indiferent, să nu fii nepăsător, să te implici cu ce te poți implica pentru binele lui.

– **Se poate pocăi un om în ultimul moment al vieții sale, cum a făcut tâlharul de pe cruce?**

– Da, se vede că se poate, că dac-a existat unul care s-a pocăit, înseamnă că mai pot și alții. Numai că cel mai bine este să nu aștepti pocăința de la urmă, că s-ar putea întâmpla s-o aștepti degeaba și să nu te poți pocăi. De ce? Pentru că pocăința se pregătește, pocăința nu este un act spontan, așa, că gata, hai să mă pocăiesc! Nu merge așa! Adică ea trebuie pregătită, trebuie să-ți sensibilizezi sufletul pentru pocăință.

– Se poate intra în împărăția Domnului fără Sfânta Euharistie?

– Dragă, noi, având în vedere că Domnul Hristos a lăsat Sfânta Euharistie ca ajutor, zicem că nu se poate intra. Domnul Hristos a spus: „Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică, iar cel ce nu mănâncă Trupul Meu și nu bea Sângele Meu n-are viață veșnică” (cf. Ioan 6, 53-54). Dacă ne gândim la cuvintele acestea, am putea zice că nu se poate intra fără Împărtășire. Dar, gândindu-ne că, de exemplu, sutașul din Capernaum n-a avut parte de Sfânta Împărtășanie – sau cel puțin nu se spune despre așa ceva –, am putea zice că sunt și oameni care ar putea intra în împărăția lui Dumnezeu fără să se împărtășească. Adică nu pentru că nu vor ei să se împărtășească, ci pentru că viața, împrejurările de viață nu-i favorizează să ajungă la aceasta.

– Lacrimile pocăinței sunt una dintre cheile împărăției. Care sunt celelalte?

– Adică alte chei? Păi nici nu-ți trebuie, că acolo cred că nu-s lacăte multe.

Ca să poți intra în împărăția lui Dumnezeu, trebuie să ai o așezare sufletească potrivită cu împărăția lui Dumnezeu. Domnul Hristos a spus că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta în împărăția lui Dumnezeu la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov; cei asemănători cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov vor veni

Cât privește cheile împărăției cerurilor – pentru c-a zis Domnul Hristos: „Îți voi da ție cheile împărăției cerurilor” (Matei 16, 19) –, orice lucru bun, orice faptă bună îți deschide cumva calea către împărăția cerurilor. Sfântul Dimitrie al Rostovului spune că de fapt nici nu mai există porți la cer, că e locul deschis, se poate intra. Însă, mă rog, ăstea sunt figuri retorice... dar adevărul este că, fiind în legătură cu Domnul Hristos, poți să ai încredințarea că, așa cum ești cu Domnul Hristos aici, în lumea aceasta, poți să fii cu Domnul Hristos și în lumea de dincolo.

– Cum să-i ajutăm pe părinții care nu prea sunt credincioși, ca să se apropie de Dumnezeu?

– Numai cu rugăciunea. Eventual le spuneiți la început, dar după aceea nu-i cicăliți, nu-i obosiți, că iese altceva decât să se ducă la biserică.

– Dacă cineva uită să spună un păcat atunci când este spovedit, păcatul uitat i se poate ierta sau nu?

– Da, i se poate ierta, pentru că preotul, când dă dezlegare, dă dezlegare de toate păcatele; zice: „Te iert și te dezleg de toate păcatele tale”, deci și de păcatele uitate; dar nu de păcatele tănuite.

– Rugându-ne pentru sufletele celor duși dintre noi care ne-au fost dragi, putem spera că rugăciunile noastre îi vor scoate din iad?

– Dragă, Sfântul Ioan cel ce a scris *Scara*, în cuvântul despre rugăciune spune că „rugăciunea este secure împotriva deznădejzii și este arătarea nădejzii”. În momentul în care te angajezi la rugăciune, crezi că Dumnezeu îți împlinește ceea ce ceri. Noi nu știm unde e cineva... dar hai să zicem că e în iad; păi, noi cerem să-l numere Dumnezeu cu dreptii. Or Dumnezeu poate face această transformare, pentru că în Sfânta Evanghelie, în episodul cu tânărul bogat, se spune că după ce acesta a plecat întristat și după ce a zis Domnul Hristos: „Cât de greu va intra bogatul în împărăția cerurilor!”, ucenicii au întrebat: „Bine, dar atunci cine poate să se mântuiască?” Și Domnul Hristos a dat un răspuns care ne dă mare nădejde: „Ceea ce e cu neputință la oameni e cu putință la Dumnezeu” (Luca 18, 27). Deci Dumnezeu poate să schimbe, poate să transforme... poate să schimbe locul omului și să-l ducă, din iad, în rai, până la judecata universală.

– Este suficient să-i dăm aproapelui doar puținul din prisosul avutului nostru sau să tindem spre o dăruire totală?

– Dragă, dăruire totală, numai Dumnezeu știe cine poate să aibă. Dacă dai puțin, cu vremea dai și mai mult, dar dacă nu dai nimic, n-ajungi să dai mult. Fiecare să facă așa cum simte și cum poate, în împrejurarea respectivă; adică nu se poate trasa, să zicem așa, o rânduială în sensul ăsta, că atâta trebuie să dai. Dai cât simți tu că poți să dai. Sunt unii oameni darnici, care nici nu se gândesc la Dumnezeu când dau ceva, și dau mult. Și sunt alții care se gândesc la Dumnezeu, dar dau puțin și sunt restrânși, sunt zgârșiți.

– Cum poate ști un mirean că are chemare pentru viața călugărească?

– Păi, cum poate ști pentru orice lucru că are chemare. Cum poate ști cineva, de exemplu, că are chemare spre pictură, spre sculptură, spre muzică, spre teatru ș.a.m.d. Fiecare își cunoaște chemarea, simte el dacă are, nu trebuie să-i spună cineva: „Vezi că ai chemare să te faci călugăr”. Acuma, se mai zice uneori: „Ești bun de călugăr”, fiindcă ești tăcut, de exemplu; dar nu știi dacă asta-i tot la un călugăr...

– Știi că păcatul avortului este de neiertat. Pocăința, părăsirea păcatului, ar mai fi atunci de vreun folos?

– Dragă, niciun păcat nu este de neiertat când omul îl recunoaște ca păcat și cere iertare de la Dumnezeu. Pocăința șterge orice păcat, nu există păcat pe care îl șterge și păcat pe care nu-l șterge. Doar dacă ai păcate din acelea care nu te lasă să te pocăiești. Cum ar fi, de exemplu, hula împotriva Duhului Sfânt, când e o încrâncenare în răutate, în așa fel încât nu se pune

problema pocăinței. De exemplu, dacă zice cineva: „Ce-i aia pocăință?! Nu mă interesează, lasă-mă în pace!” Ei, asta este o situație în care nu primești iertarea păcatelor. Dar în momentul în care îți recunoști păcatele... Tâlharul de pe cruce n-a avut păcate? Păi, ce face un tâlhăr? Că doară n-a făcut bine, a făcut rele, nu? Și l-a iertat Domnul Hristos de toate relele câte le-a făcut. De ce? Pentru că Domnul Hristos a venit în lume „să-i mântuiască pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu”²³, zicem noi, nu?

– **Ce credeți că ar trebui să facă Biserica pentru a nu se mai face atâtea avorturi?**

– Dragă, n-are ce face mai mult decât să-i conștientizeze pe oameni asupra gravității păcatului.

– **Ce părere aveți despre conflictul de la Cluj dintre ortodocși și greco-catolici?**

– Dragă, vă rog să nu-mi puneți probleme de felul acesta, pentru că astea sunt lucruri care nu ne privesc pe noi. Sigur că, după părerea mea, se putea evita conflictul acesta, dar oamenii au fost la măsurile acelea că nu l-au evitat și s-a ajuns la ce s-a ajuns. De ce? Pentru că oamenii sunt răi totuși.

– **Am vrea să ne vorbiți câteva cuvinte despre Părintele Arsenie Boca și despre cartea *Cărarea Împărăției*²⁴.**

– Părintele Arsenie Boca a fost un om excepțional din punct de vedere al înzestrării native și al culturii atât teologice, cât și laice. Pe lângă Teologie, a avut și școală de Belle-Arte (a făcut pictură și sculptură) și cunoștea și medicină. Și, cu înzestrările acestea, cu toate, el a lucrat la Sâmbăta; a venit în 1939, s-a stabilit acolo și a stat până în 1948. Acolo a lucrat cu capacitatea lui deplină; în celelalte locuri, la Prislop și după aceea la București și la Sinaia, a lucrat cu restrângere. La Sinaia a fost aproape necunoscut, iar la București se întâlneau oamenii cu el la Drăgănescu.

Ceea ce l-a evidențiat însă pe Părintele Arsenie a fost mai ales înzestrarea lui nativă și preocuparea de o viață duhovnicească autentică. La noi la mănăstire, la Sâmbăta, este o icoană făcută de Părintele Arsenie, un epitaf cu Adormirea Maicii Domnului. Și odată eram cu un profesor – hai să zicem mai bine cadru universitar, că nu știu exact ce era – din Sibiu și i-am prezentat icoana; între alte lucruri pe care i le-am prezentat, i-am prezentat și epitaful făcut de Părintele Arsenie. Și i-am zis că, după părerea mea, Părintele Arsenie este un geniu. Și domnul respectiv a zis: „Asta înseamnă că are o cultură perfectă și încă ceva”. Și eu am răspuns: nu știu dacă are o cultură

²³ Rugăciunea a douăsprezecea, a Sfântului Ioan Gură de Aur, dinaintea Sfintei Împărțășiri.

²⁴ Vezi nota 11, pag. 99.

perfectă, dar cu siguranță că, pe lângă cultura câtă o are, are încă ceva. Și poate că acel „încă ceva” este mai important decât cultura pe care o are.

Părintele Arsenie i-a impresionat pe mulți, iar *Cărarea Împărăției* este, de fapt, o carte în care părintele și-a pus gândurile, fără să aibă în vedere faptul că va apărea o carte. Părintele n-a tipărit nimic în viață; însă și-a făcut niște note, a tras niște concluzii, iar din acestea s-a realizat ceea ce se numește *Cărarea Împărăției*. De fapt, *Cărarea Împărăției* nu este o carte unitară, ci este o carte formată din șapte scrieri diferite. *Cărarea Împărăției* e primul capitol, al doilea capitol este *Învățămintele regilor*, după aceea urmează *Cele șapte surle*, *Războiul nevăzut*, *Iconomii Tainelor*, *Ereditate și spirit* și *Taina iubirii*. Acestea sunt scrierile care formează, puse unele lângă altele, ceea ce e prezentat ca fiind *Cărarea Împărăției*.

Este o carte deosebit de interesantă, sunt în ea niște lucruri care e bine să fie cunoscute, prezentate în stilul în care a scris Părintele Arsenie, în stilul lui de predică, în stilul lui de învățătură. Insistă asupra faptului că păcatele trebuie plătite, are acolo un capitol interesant, la *Ereditate și spirit*, intitulat *Copii născuți în lanțuri...* niște lucruri totuși importante. Cartea este deosebită, așa cum părintele a fost deosebit.

– Cum să scăpăm de necredință, de îndoială și de nestatornicia noastră în cele bune?

– Dragă, de necredință scapi prin faptele credinței. Dacă știi că cei credincioși merg la biserică, mergi și tu la biserică; știi că cei credincioși postesc, postești și tu; știi că cei credincioși se roagă, te rogi și tu; știi că cei credincioși citesc Sfânta Scriptură, citești și tu. Și în felul acesta, făcând fapte de credință, te angajezi în credință și crești în credință. Cu credința e cum e cu cultura: dacă te ții de ea, o ai, iar dacă nu te ții de ea, o pierzi și pe cea pe care-o ai.

Cât privește îndoiala, aceasta se rezolvă prin înaintarea în credință.

Nestatornicia este un lucru care se rezolvă cam greu, dar în orice caz, prin voință, prin fapte care îți cer o angajare și prin care te angajezi, poți să ajungi și la mai multă statornicie.

– Cum trebuie să înțelegem minunea înmulțirii pâinilor?

– Cum a fost! Adică minunea înmulțirii pâinilor e o minune, iar o minune n-o înțelegi, numai știi c-a fost minune.

Totuși, eu aș zice c-ar exista o posibilitate să înțelegi ceva din minune, fără să desființezi minunea. Domnul Hristos a înmulțit pâinile, în sensul acesta (am zice așa, cumva privind rațional): știind cum anume se face grâul din pământ și din grâu pâine, și ceea ce se întâmplă într-un proces care ține din toamnă până în vara următoare ca să ai grâul, Domnul Hristos a realizat

toate acestea într-o clipă. Deci n-a mai trebuit să pregătească cineva pământul, apoi să fie semănat grâul, să încolțească, să crească în spic și-apoi să fie măcinat, ci din pâinea pe care a avut-o Domnul Hristos în mâinile Lui, a făcut în așa fel ca acea pâine să se înmulțească, să nu rămână numai cât a avut El în mâini, cinci pâini, ci să fie poate o mie de pâini.

– **Dacă un păcat este mărturisit într-o duminică din timpul postului, e bine să-l mai mărturisim încă o dată în Săptămâna Mare?**

– Nu. Un păcat mărturisit o dată nu trebuie să mai fie mărturisit din nou, dacă a fost dezlegat.

– **Cum vedeți Taina Căsătoriei? Este căsătoria inferioară călugăriei? Sfântul Apostol Pavel vorbește despre căsătorie spunând că este bună, dar că este și mai bine ca omul să rămână precum era el, adică necăsătorit (I Corinteni 7, 8). Cum interpretați aceasta?**

– O interpretez așa cum o spune Sfântul Apostol Pavel, adică viața călugărească este o viață de excepție, iar viața de căsătorie este o viață comună. Nu sunt chemați toți la călugărie și nu sunt chemați toți la căsătorie. Fiecare își alege modul de slujire.

Biserica îi binecuvintează pe cei care se căsătoresc, dar nu în sensul că face un pogorământ, ci binecuvintează viața pe care și-au ales-o oamenii. Adică nu zice: „No, ăștia trebuia să se călugărească, dar acum, dacă vor să se căsătorească, n-avem ce face cu ei, hai să le dăm binecuvântare!” Nu așa! Adică fiecare are viața lui și modul lui de slujire, pe care le aduce lui Dumnezeu.

– **Într-un cuplu familial, sunteți de acord cu metoda calendarului?**

– Dragă, sunt niște chestiuni pe care Biserica noastră nu le-a rezolvat.

Biserica Catolică le-a rezolvat în sensul acesta, al folosirii metodei calendarului.

Însă, dacă totuși cineva vrea să aibă în considerație aceasta... În intimitățile de familie nu se poate băga nimeni... Că folosește, că nu folosește calendarul, că nu știu ce... E o chestiune pe care și-o rezolvă fiecare cum crede în conștiința lui. Important este ca oamenii să se angajeze totuși și la naștere de copii. Adică să nu folosească numai metoda calendarului și-apoi să nu aducă nimic pe lumea asta.

– **Vă rugăm să ne vorbiți despre Părintele Serafim Popescu.**

– Părintele Serafim Popescu a fost unul dintre viețuitorii de la început ai mănăstirii. Mănăstirea de la Sâmbăta s-a început cu trei oameni mari: cu Părintele Arsenie Boca, cu Părintele Mladin – care a ajuns mitropolit al Ardealului, după ce a fost un sfert de veac profesor de Teologie Morală la

Facultatea de Teologie din Sibiu – și cu Părintele Serafim Popescu, mai puțin băgat în seamă, dar totuși un om mare, care s-a așezat la Mănăstirea de la Sâmbăta în 1940 și a trăit acolo o jumătate de secol – a murit în 1990.

A fost preot și duhovnic al mănăstirii; un om tare cumsecade, un om vesel, un om în care s-au odihnit oamenii, un om răspânditor de bucurie, un om pogorător, un duhovnic cu inimă de părinte, de frate și de prieten, un om de care s-au bucurat oamenii.

Altceva ce să vă spun despre Părintele Serafim?... Că mi-a plăcut tare mult, că m-am înțeles tare bine cu el, că prietenii mei erau și prietenii lui, că prietenii lui erau și prietenii mei, și asta arăta că și noi eram tare buni prieteni.

– Ce semnificație au cuvintele: „Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți-aducem de toate și pentru toate”?

– „Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți-aducem de toate și pentru toate” sunt cuvinte pe care le spunem la Sfânta Liturghie și reprezintă oferta pe care I-o facem lui Dumnezeu prin Cinstitele Daruri, care sunt ale lui Dumnezeu din ale lui Dumnezeu. O dată cu ele, noi aducem nu numai Sfintele Daruri, ci aducem toată viața noastră și tot ce I se poate aduce lui Dumnezeu.

– Ce repere aveau îngerii înainte de cădere și cum explicați căderea lor?

– Nu știu. Apăi, numai cineva care-a fost pe vremea aceea poate spune...

– Refuzul preoției constituie un păcat, în condițiile în care ea a fost recomandată de mai mulți duhovnici la care m-am spovedit? Aceasta, având în vedere că există înaintași iluștri și capabili care nu s-au preoțit: Nichifor Crainic, Nicolae Chițescu...

– Bine, dar noi nu știm de ce nu s-au preoțit; n-avem de unde să știm. Nu te poți lua după alții, fiecare își trăiește viața lui. Dacă vrei să te faci preot și n-ai piedici, n-ai de ce să nu te faci. Dacă vrei să te faci preot, și ai piedici, n-ai de ce să te faci, dacă-i vorba. Acestea sunt chestiuni de conștiință personală și chestiuni care se rezolvă în raport cu duhovnicii.

– Părinte, vă rugăm să ne spuneți ce părere aveți despre faptul că ambii părinți nu sunt de acord cu căsătoria copiilor lor, băiat și fată. Ce îi sfătuiți pe cei doi tineri?

– Îi sfătuiesc să-și convingă părinții, dacă pot. Însă până la urmă „va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa”, zice Sfântul Apostol Pavel (Efeseni 5, 31). Totuși e bine să fie cu binecuvântarea părinților și să fie și părinții odihniți într-o astfel de împrejurare. Să știți că de multe ori și părinții au dreptate, iar mulți dintre cei care au piedici de felul acesta,

după ce fac și ei o experiență a lor și văd că n-a fost așa cum au gândit, ci sunt așa cum trăiesc, își dau seama că totuși părinții au avut dreptate. Acuma, și părinții trebuie să fie puțin mai elastici, să nu fie așa țaпени.

– Ce părere aveți despre păcatul deznădejdiei? Când cade omul în acest păcat?

– Păi, este unul dintre cele mai mari păcate, este un păcat, o hulă împotriva Duhului Sfânt. Deznădejdea n-ar trebui să apară în sufletul unui credincios, pentru că un credincios trebuie să aibă nădejde, nădejdea la Dumnezeu: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt, Treime Sfântă, mărire Ție” – sunt cuvinte arătătoare de nădejde. Noi nu trebuie să ajungem niciodată la deznădăjduire.

– Cu toate problemele casei și serviciului, cum poți aduce mulțumire și liniște celor din jur și cum poți aduce liniște și mulțumire în tine însuși?

– Făcând ceea ce faci, spre slava lui Dumnezeu. Nu ți se cere o cantitate de rugăciune sau ceva, că „numai din asta îți vine mulțumirea”. Când toată viața ta o dai lui Hristos Dumnezeu, din asta îți vine mulțumirea.

Dacă nu ai mulțumire, înseamnă că ceva nu este în rânduială, pentru că mulțumirea nu depinde de ceva, în sensul acesta, că uite, n-ai făcut asta și de-aia o să fii nemulțumit. Nu! Ci legătura cu Dumnezeu îți dă mulțumire. Când Îl simți pe Dumnezeu în suflet, ai mulțumire.

– Reprezintă tutunul un păcat pentru om?

– Tutunul nu, da' numai fumatul. Fumatul e un viciu, nu-i numai un păcat, e-o patimă, iar Dumnezeu nu iubește patima. Dacă ai o patimă, nu ești liber... deci înseamnă că păcatul trebuie părăsit, fumatul trebuie părăsit.

Eu, dacă vine cineva la mine la spovedit și-mi spune că-i fumător – fiindcă-l întreb eu, dacă nu-mi spune, și trebuie să-mi spună –, îi zic că ne întâlnim când nu mai e fumător. Deci el e într-un păcat îndătinat, nu-i într-un păcat întâmplător, ci într-o patimă care trebuie scoasă din suflet. Iar dacă nu scoate din suflet patima, n-am ce vorbi cu el.

– Dacă o fată a păcătuț cu un băiat înainte de căsătorie, trebuie să se mărite cu acela, chiar dacă nu-l mai iubește, sau are voie să se mărite cu altul?

– Păi numai să se poată! Nu se pune problema, ăstea sunt lucruri pe care nu le poți rezolva. Păcatele le-ai rezolva, dar celelalte nu știu dacă le mai poți rezolva.

– Ce trebuie să facem atunci când totul devine o rutină, chiar dacă împlinim poruncile? Dacă atunci când ai nevoie de un prieten, el îți devine mai mult decât un dușman, poți trăi singur, doar cu gândul la Dumnezeu?

– Nu știi dacă poți trăi, depinde de așezarea sufletească. Poți trăi și poți să nu trăiești singur, pentru că omul are nevoie și de oameni, n-are nevoie numai de Dumnezeu. Sunt puțini aceia care trăiesc numai din legătura cu Dumnezeu. Cei mai mulți au nevoie de semenii lor, de oameni care să-i susțină, să-i ajute, să creeze o atmosferă.

– Se poate să-ți schimbi părintele duhovnic? Contează cui te spovedești?

– Nu prea contează, în cazul când ești pus o dată pe treabă bună, dar până când te așezi, e bine să ai un duhovnic care să te ajute, să te formeze, să îți dea o direcție, o orientare. Dacă te duci la mulți, mulți te încurcă, nu te descurcă.

Însă sunt și oameni care nu mai au ce spovedi. Când vine câte unul la mine și zice că s-a spovedit săptămâna trecută, îi zic: cred că nici n-ai ce spune... Însă mai scormonește omul câte ceva și zice: „Ba da, părinte”. Ei, în cazurile acestea, poți să te spovedești la orice părinte, dacă n-ai probleme, dacă n-ai asuprelă de gând. Și mai ales dacă-ți dă voie... La mine, de exemplu, vin la spovedit, la Sâmbăta, mulți studenți de la Timișoara și totdeauna le spun: nu mai veniți până la mine, că-i calea lungă; stați acolo, găsiți-vă acolo un părinte; acum ați pornit spre bine, găsiți-vă un preot acolo să vă spovedească.

– Un student la Teologie care a păcătuit trupestă înainte de a se căsători e bine să se facă preot? sau mai bine să rămână profesor de teologie?

– Păi, el să țină seama de canoane și știe ce are de făcut, nu trebuie să mă mai întrebe pe mine despre asta.

– Este ceva rău dacă avem impresia că ne rugăm mai bine cu cuvintele proprii decât cu rugăciuni din cărți, din Ceaslov?

– Dragă, nu este rău, dar nu reușești să ajungi la nivelul rugăciunilor din Ceaslov. Însă în orice caz, să știi că Dumnezeu n-o să zică vreodată: „Fii atent că nu te-ai rugat din Ceaslov! Sau: Trebuia să te rogi din Acatistier! Sau: Bagă de seamă că n-ai ținut cont de cartea de rugăciuni! Sau: Cartea aia de slujbă n-ai văzut-o niciodată”. N-o să fie așa! Importante sunt angajarea ca atare în fața lui Dumnezeu și faptul de a te simți în legătură cu Dumnezeu. Dacă tu simți nevoia să-I spui lui Dumnezeu ceva ce nu-i scris

în carte sau dacă nu te poți identifica cu ce-i scris în carte, te rogi cu propriile tale cuvinte. Însă lucrul acesta nu-l poți face foarte bine și nu-l poți face cu folos într-o societate, într-un grup de credincioși care se roagă împreună cu tine.

– **Ce se înțelege prin: „Adânc pe adânc cheamă, în glasul căderilor apelor Tale”, din Psaltire (Ps. 41, 9)?**

– Dragă, cred că-i vorba de asociațiile de idei... adică gândurile adânci cheamă alte gânduri adânci; gândurile profunde – alte gânduri profunde.

– **Ce poți face atunci când simți că nu mai poți crede în nimic?**

– Păi, nu știu ce mai poți face... Poți să te chinui, că altceva n-ai ce face!

– **După ce facem voia lui Dumnezeu, ne putem aștepta să vină asupra noastră și o anumită bunăstare materială, potrivit spuselor Mântuitorului: „Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu, și toate celelalte se vor adăuga vouă” (Matei 6, 33)?**

– Da, poți să aștepți, dar trebuie să și contribui cu ceva ca să vină bunăstarea materială; că nu vine Domnul Hristos să zică: „Uite, pentru că Mi-ai slujit, acum trimit un sponsor să-ți dea vreo sută de milioane”.

– **Se spune că în anul 2000 este sfârșitul lumii. Ce puteți să ne spuneți?**

– Știți ce vă pot spune? Că anul 2000 a trecut, și n-a fost niciun sfârșit. Acuma, să vedem ce va fi peste doi ani.

Cum adică a trecut anul 2000?

Abia în secolul al VI-lea s-a fixat era creștină, stabilindu-se începutul ei la anul Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos; și, pentru că s-a fixat în secolul al VI-lea, cei care au calculat au ajuns la concluzia (nu știu cum) că anul 1 – anul Nașterii Domnului Hristos – a fost la anul 753 de la întemeierea Romei. La romani, anii erau socotiți (numărați) de la întemeierea Romei, iar potrivit acestei numărători, anul 753 a fost luat drept anul 1, anul de pornire pentru numărătoarea creștină.

Dar apoi s-a ajuns la concluzia că la anul 753 Irod nu mai trăia și deci că era noastră este calculată greșit cam cu patru ani. Deci nu anul 753 trebuia să fie anul 1, ci anul 749. Dacă așa stau lucrurile, atunci înseamnă că anul 2000 a fost în anul 1996. Deci am trecut cu doi ani de anul 2000, iar anul socotit de noi ca fiind al 2000-lea nu va fi anul 2000, ci va fi anul 2004.

Așa că nu știu ce-am mai putea aștepta la anul 2000...

– Poate gândi un bărbat cu copii să intre în mănăstire în viitor, dacă și soția lui dorește la fel?

– Dragă, eu nu i-aș sfătui... Eu i-aș sfătui să meargă pe calea pe care le-a dat-o Dumnezeu de la început; cum a zis Sfântul Apostol Pavel: „Ești legat de femeie? Nu căuta dezlegare. Ești dezlegat de femeie? Nu căuta femeie” (I Corinteni 7, 27). Fiecare să rămână, zice Sfântul Apostol Pavel, în starea în care a fost găsit de credința în Dumnezeu.

– Vă rugăm să ne prezentați cartea *Gânduri bune pentru gânduri bune*.

– Deci să vorbesc eu despre cartea mea?! Da, vorbesc! E vorba despre o carte care s-a realizat pe baza unor cuvântări. La Schitul Poșaga, din Eparhia Alba-Iulia, s-au organizat câteva tabere studențești, în ani consecutivi, din 1995 începând. Pe baza cuvântărilor pe care le-am ținut eu la Schitul Poșaga în anii 1995 și 1996, s-a realizat cartea *Gânduri bune pentru gânduri bune*. Cum anume? S-au înregistrat de fiecare dată cuvântările pe casete și apoi niște studenți (doi în special, pe care eu i-am pomenit în nota asupra cărții) au copiat casetele; apoi am stilizat, am corectat cuvântările, iar Înaltpreasfințitul Mitropolit Nicolae de la Timișoara a fost dispus să finanțeze lucrarea, ca să fie tipărită la Timișoara, în Editura Arhiepiscopiei Timișoarei; am prezentat materialul și cartea a fost realizată²⁵. În februarie s-a terminat de tipărit, iar în 26 februarie am fost la lansare.

Ce cuprinde? Am spus, cuprinde cuvântări ținute la două tabere, la cea din 1995, când am vorbit în cinci zile – dimineața despre Sfânta Liturghie, iar seara am avut trei cuvântări despre Maica Domnului și două cuvântări în legătură cu porunca iubirii și cu porunca cinstirii.

Iar în anul următor, dimineața au fost cuvântări despre credință, iar seara despre tainele credinței: taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu, taina Jertfei, taina Învierii, taina Înălțării, și la urmă despre Taina Sfintei Euharistii. Acesta este conținutul.

Mai este și un cuvânt de încheiere, intitulat *Să-I mulțumim Domnului*.

Cartea este prefațată de Înaltpreasfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, iar după aceea urmează un cuvânt scris despre mine (care e scris așa cum îmi place mie: frumos, fără exagerări, lin, liniștit), scris de un călugăr de la noi de la mănăstire, Părintele Ieromonah Serafim Pătrunjel, care acum este la studii în Elveția²⁶. El a scris o lucrare de seminar, la Drept

²⁵ *Gânduri bune pentru gânduri bune*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1997.

²⁶ În prezent, Preasfințitul Sofian Brașoveanu, Episcop-vicar la Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord.

bisericesc, cu titlul: „Părintele Teofil, duhovnicul”. E un cuvânt foarte bine scris, cred că nici eu nu l-aș fi scris așa de bine. E așa, cu chibzuială... și am socotit că-i bine să fie prezentat în carte și să fie, cumva, orientativ pentru cei care citesc cartea.

După aceea, urmează un cuvânt scris de un student de la Filosofie. E un cuvânt scris așa, în termeni mai deosebiți... Ziceau unii că trebuie să ai și dicționar când îl citești... totuși e frumos cuvântul. Am vrut și eu și a vrut și el să fie în carte.

Iar la urmă este o notă din partea mea, referitoare la carte. Asta-i toată!

Eu cred că e spre folos... Am ținut cuvântările pentru studenți, deci i-am avut în vedere în special pe tineri. Sper ca cei care vor citi cartea să n-o citească numai o dată; poate-or citi-o de mai multe ori. Eu zic că-i faină, că dacă nu era faină, n-o lăsam din mâini. Vă doresc folos și din această carte.

Au mai apărut și altele: una la Cluj, intitulată *Lumini de gând*²⁷, care cuprinde cuvântări pe care le-am ținut eu, la mănăstire în special, în perioada Paști-Rusalii-Duminica Tuturor Sfinților (perioada Penticostarului) și câteva în Săptămâna Patimilor, și care au fost tipărite tot prin purtarea de grijă a unor doritori de a răspândi gânduri bune; dar nu e intitulată *Gânduri bune*, ci *Lumini de gând*.

Cartea intitulată *Gânduri bune pentru gânduri bune* ar fi justificată ca titlu în sensul că sunt gânduri bune din carte, pentru gânduri bune din mintea celor care citesc cartea. Să se înmulțească gândurile bune...

Celeilalte cărți i-am zis *Lumini de gând*, adică un fel de repere de lumină, pentru a înțelege niște lucruri pe care, dacă nu ai aceste lumini, nu le poți înțelege.

Acum este pregătită pentru tipar – și am înțeles că deja a fost dată la tipar – o carte care va apărea, sper eu, sub titlul *Prescuri pentru cuminecături*²⁸. E vorba despre conferințe pe care le-am ținut eu la Timișoara – vreo treizeci de conferințe am ținut, iar cincisprezece sunt gata pentru tipar și sperăm să scoatem un volum, iar după aceea un alt volum, alte „prescuri pentru cuminecături”, ca să fie toate cele ținute la Timișoara.

Poate că s-ar putea realiza și cu conferințele ținute aici, la Craiova, o cărțuție, că și aici am ținut vreo câteva...

Vă doresc succes în citirea cărții și folos din cele câte sunt cuprinse în ea. Dumnezeu să ne ajute!

²⁷ *Lumini de gând*, Editura Antim, Cluj, 1997; ediția a II-a: Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2003.

²⁸ *Prescuri pentru cuminecături*, Editura Arhiepiscopiei Timișoarei, Timișoara, 1998.

DESPRE MÂNTUIRE

9 noiembrie 1998

– În momentul în care simțim că ne pierdem răbdarea, la ce să ne gândim rapid în acel moment pentru a nu cădea, pentru a reuși să ne păstrăm echilibrul interior?

– Dragă, Sfântul Isaac Sirul are un cuvânt: caută doctor înainte de boală și roagă-te înainte de ispită. Lucrurile trebuie prevenite, nu se poate să realizezi o împotrivire în clipa respectivă, dacă nu ești pregătit pentru ea. Cineva care are smerenie are și răbdare, iar cine n-are răbdare înseamnă că are mândrie. Smerenia odihnește, însă mândria doare.

Când ai împotriviri de felul acesta în mod spontan, înseamnă că adevărata așezare sufletească a ta este cea pe care o manifesti spontan.

Sfântul Marcu Ascetul spune: „În inima iubitoare de osteneală, gândul cel rău nu rămâne, cum nu rămâne focul în apă”.

Deci adevărata noastră stare sufletească este cea care iese la iveală în împrejurările respective. Iar dacă suntem răi, înseamnă că încă putem fi și răi, nu numai buni. Deci, dacă vrem să devenim buni, trebuie să fim preocupați de bunătate mereu și să ne reproșăm totdeauna când facem un lucru nepotrivit sau când am spus un cuvânt pe care nu l-am mai spune și altă dată.

La mine la spovedanie vin oameni – femei în special, că ele sunt așa, pornite tare – și zic: „Părinte, i-am blestemat pe copiii! – Cum ai zis? – Vai de mine, că parcă n-aș mai zice!” N-ar mai zice nici măcar ca să-mi spună mie cum a zis. Ce înseamnă asta? Înseamnă că, de fapt, omul nu-i de acord cu el însuși, nu-i de acord cu ce a manifestat, cu ceea ce a ieșit din sufletul lui. Dar Domnul Hristos spune clar: „Din prisosul inimii grăiește gura” (Matei 12, 34).

Ce putem să facem? Să ne preocupăm de îmbunătățirea sufletului, ca să ajungem să nu mai putem spune lucruri rele. De exemplu, vine la mine câte cineva și-i zic: „Înjuri? – Da, părinte, mă mai scapă gura, mai înjur... – De ce-njuri? – Păi, c-așa-mi vine! – Da' mie de ce nu-mi vine?” Și omul zice: „Părinte, păi dumneavoastră sunteți altfel de om!” Păi, dacă-s altfel de om, fii și tu ca mine și să nu-ți mai vină nici ție să-njuri!

– Am trăit cu bărbatul meu o viață întreagă fără Cununie în fața lui Dumnezeu, însă o am pe cea civilă și am dat naștere la patru copii. Până acum unsprezece ani, în negura în care am stat cu toții, nici nu

mi-am dat seama de acest păcat fundamental, de a nu fi cununată bisericește. Cu voia lui Dumnezeu, am ajuns la Mănăstirea Lainici și acolo mi s-au deschis ochii sufletului și ai minții și mi s-a spus că nu mă pot împărtăși până la moarte, dacă trăiesc așa, și că, dacă nu mă cunun, trebuie să mă despart. Și, cum bărbatul meu nici nu a vrut să audă de această Taină Sfântă, am preferat despărțirea. Suntem în continuare în aceeași casă, fără să fim soț și soție de unsprezece ani; mai mult decât atât, în viața mea nu l-am avut decât pe el bărbat. Dacă el nu a vrut și nici nu vrea să ne cununăm, Duhul Sfânt să vă spună ce-i de făcut.

– Dragă, Sfântul Apostol Pavel, în Epistola I către Corinteni, în capitolul al 7-lea, are niște dispoziții în legătură cu un bărbat creștin care are o soție păgână sau invers, o soție creștină care are un soț păgân. Și el pune problema așa: dacă partea păgână vrea să rămână cu partea creștină, atunci partea creștină să nu se despartă de cel păgân; dacă vrea să se despartă, să se despartă. Prin urmare, Sfântul Apostol Pavel are în vedere niște situații de felul acesta. Uite, se-ajunge! La început, când te căsătorești, nu te gândești la Dumnezeu, nu te gândești la Cununie, nu te gândești la ce trebuie să te gândești, iar după aceea ajungi să nu mai poți face ceea ce ar trebui să faci. Și atunci soluțiile vin așa, de la unii într-un fel, de la alții într-alt fel...

Sigur, și eu le spun oamenilor: „Ori te cununi, ori te desparti, din două una!"; însă lucrurile acestea sunt simplu de zis, dar greu de realizat. Și-n cazul acesta, ce facem? Ne gândim la Sfântul Apostol Pavel, care zice că, dacă partea păgână vrea să rămână păgână, poți să trăiești cu el în continuare, dacă-i vorba, pentru că tu ai fost câștigat pentru Hristos, dar el nu poate fi câștigat pentru Hristos; și-n cazul acesta există, să spunem așa, circumstanțe atenuante. Noi nu putem să spunem că da, e bine să se întâmple așa, însă altfel nu se poate și atunci duhovnicul trebuie să găsească modalitatea de a soluționa chestiunile de la caz la caz.

– Cum explicați faptul că reîncarnarea a fost acceptată de preoți până în secolul al VI-lea al erei noastre?

– Foarte simplu, oamenii au avut amestecări de gânduri creștine cu gânduri necreștine și, pentru că circula și pe atunci ideea aceasta, au fost unii care au acceptat-o. Însă Biserica în ansamblul ei n-a acceptat-o niciodată, iar la Sinodul al V-lea ecumenic, în sfârșit a spus vorbă hotărâtă în privința aceasta.

Eu am spus adineaori de ce nu este acceptată de Biserică: pentru că diminuează lucrarea lui Dumnezeu, diminuează lucrarea Mântuitorului.

Și-apoi, mai e ceva: noi nu simțim nimic. Dacă eu am mai trăit o viață, ar trebui să simt ceva în mine, nu numai cum zic unii: „Uite, ai vocații

religioase, înseamnă că ai fost un preot undeva, într-o viață anterioară”. Mai întâi de toate, nu știi dacă există o viață anterioară, și-atunci cum să știi că am fost preot? Ar trebui să simți ceva, să știi ceva...

Și mai e ceva. Gândiți-vă că oamenii doar nu fac numai bine în lumea aceasta. Dacă ar veni ca să facă bine, și fac și rău, înseamnă că nu-i mare câștig cu viața asta amestecată.

Dar noi pornim din start de la gândul că o singură viață ne-a dat Dumnezeu și pe aceea trebuie s-o folosim pentru înaintarea noastră în bine, cât o putem folosi. Și-apoi, când trecem la cele veșnice, sufletul rămâne lucrător și lucrează ceea ce s-a obișnuit să lucreze în lumea aceasta; deci un om credincios își continuă viața în slujirea lui Dumnezeu, dacă l-a slujit lui Dumnezeu în lumea aceasta. De aceea ne rugăm noi pentru cei care au trecut la viața veșnică, să fie „în loc luminat, în loc de verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea”; în înțelesul acesta, ca să-l slujească lui Dumnezeu.

Gândiți-vă că Sfântul Apostol Pavel putea să dea niște sugestii în legătură cu vieți succesive... El a spus doar atât, că preferă să treacă la cele veșnice, să moară, ca să fie mai aproape de Domnul (cf. II Corinteni 5, 8).

Domnul Hristos însuși putea să spună... or în pilda cu bogatul nemilostiv și săracul Lazăr nu spune: „Las’ că mai vine el o dată pe pământ și se face mai bun și o să ajungă la mai bine”. Pentru că, până la urmă, de mila lui Dumnezeu depinde în cea mai mare parte situația fiecăruia dintre noi în veșnicie. Se spune – în Sâmbăta lăsatului sec de carne – că acolo unde faptele omului sunt mai puține, pune Dumnezeu darul Său și ridică balanța acolo unde trebuie să ajungă ca să poată fi omul la bine. Dumnezeu e totuși bun și milostiv, e iubitor de oameni, iar toate acestea sunt lucruri care ne dau nădejde pentru binele nostru veșnic.

– Cum să înțelegem că trebuie să ne punem sufletul pentru cei pe care îi iubim (cf. Ioan 15, 13)?

– Dragă, numai dacă iubești îți dai seama cum să-ți pui sufletul pentru cei pe care-i iubești. Fiecare om care iubește simte și o angajare spre binele celui pe care îl iubește, pentru că dacă nu iubești, nu te angajezi, iar dacă iubești, te-nvață iubirea cum să te angajezi. Cauți să-l faci fericit, cauți să-l faci să se simtă bine lângă tine, îl sprijini, îi dai ajutor când e nevoie... Ești totdeauna disponibil cu iubirea pentru binele lui. Așa cum părinții își iubesc copiii și-i ajută, așa cum prietenii se ajută reciproc, în felul acesta... Înseamnă să-ți dai ceva din sufletul tău, să-ți pui sufletul tău pentru binele altuia.

– Dumnezeu le-a zis oamenilor „Creșteți și vă înmulțiți” înainte de a cădea aceștia în păcat, dar oamenii s-au înmulțit după căderea în păcat. Cum era posibilă înmulțirea oamenilor înainte de a cădea în păcat?

– Dragă, noi nu știm... Noi știm că asta a fost o binecuvântare a lui Dumnezeu; „Creșteți și vă înmulțiți și stăpâniți pământul” (Facerea 1, 28) a fost o binecuvântare a lui Dumnezeu. Că a intervenit după aceea păcatul, a intervenit, dar creșterea și înmulțirea nu este o consecință a păcatului, ci este o consecință a binecuvântării lui Dumnezeu. Păcatul a intervenit scăzând, poate, elanul de creștere și de înmulțire, aducând ceva negativ; dar Dumnezeu l-a creat și l-a binecuvântat pe om în așa fel încât să se poată angaja la această creștere și înmulțire și stăpânire a pământului. Deci să nu-și închipuie cineva că intervenția omului în creșterea și înmulțirea și stăpânirea pământului este o consecință a păcatului, căci nu e o consecință a păcatului.

– Există posibilitatea reală de mântuire și pentru păgâni? Și, dacă da, atunci cum se poate interpreta spusa: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3, 5)?

– Dragă, Biserica nu se ocupă de lucruri care nu-i privesc pe membrii ei. Deci Biserica nu are nici măcar o învățătură că s-ar mântui și cei care nu au apartenența la Biserica respectivă. De exemplu, Biserica Ortodoxă spune că se mântuiesc membrii ei. Dar, dac-ar întreba cineva: „Bine, dar catolicii se mântuiesc?”, atunci Biserica nu vine să zică: „Da, se mântuiesc”, ci nu dă un răspuns la această întrebare, nici pozitiv, nici negativ. În general, strădania de a rămâne în Ortodoxie, strădania de a-i asimila în Ortodoxie pe cei care sunt de altă credință arată că Biserica este exclusivistă. Nici nu se putea menține adevărul de-a lungul veacurilor, dacă ar fi fost totdeauna niște tendințe din acestea conciliante: „Lasă, că s-or mântui și ceilalți...” sau: „Și ceilalți au dar de la Dumnezeu” și așa mai departe. Biserica totdeauna a zis că se mântuiesc membrii ei.

Acuma, cu păgânii lucrurile stau așa: Sfântul Apostol Pavel spune că „păgânii, din fire fac cele ale Legii; aceia Lege neavând, ei înșiși își sunt Lege” (Romani 2, 14). Noi credem că mântuirea se realizează prin Hristos, însă, așa cum au existat niște roade anticipate ale Jertfei Mântuitorului înainte de venirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos – cum au fost proorocii, care au fost totuși niște oameni câștigați pentru Dumnezeu, niște oameni ai lui Dumnezeu –, tot așa poate să fie și o lărgire a roadelor Jertfei Mântuitorului nostru Iisus Hristos și pentru cei care nu sunt creștini sau și pentru cei ce sunt creștini de alte manifestări de credință. Însă Biserica nu spune lucrul acesta. Personal, fiecare dintre noi poate crede ce gândește el în

privința aceasta, având în vedere principiul Fericitului Augustin: „În cele necesare unitate, în cele îndoielnice libertate și în toate iubire”.

Ce va fi, Dumnezeu știe, dar eu personal cred că se vor mântui mult mai mulți oameni decât credem noi că se mântuiesc. De altfel, să ne gândim la sutașul din Capernaum, care a avut credință de S-a minunat și Domnul Hristos de el; a avut credință, nădejde, iubire și smerenie. Nu se poate spune că a aparținut unei credințe anume – ortodoxă, catolică sau altfel de credință. Și totuși, a zis Domnul Hristos că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta în împărăția lui Dumnezeu cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov. Deci Domnul Hristos are în vedere de multe ori alte criterii decât cele pe care le avem noi. Sau la Judecata de Apoi... se spune că le va zice celor de-a dreapta: „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, de moșteniți împărăția cerurilor, care a fost gătită vouă”. Și nu spune: „Că ortodocși ați fost și M-am bucurat de voi...” sau: „Că ați fost catolici”. Nu, nu se spune așa, ci se spune: „Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc, însetat am fost...” și până la urmă, zice Domnul Hristos că în împărăția lui Dumnezeu vor intra aceia care se angajează pentru binele altuia (cf. Matei 25, 32-46).

Acuma, e foarte bine, sigur, să ții de credința ta... La noi mai vin unii – mai ales cei de nuanță neoprotestantă – și-mi zic: „Părinte, dar dumneavoastră care credeți că-i credința cea adevărată?” Și le răspund: credința în care sunt eu, că dacă aș crede că alta-i adevărată, aș fi la credința aceea despre care aș crede eu că-i adevărată. Așa încât chestiunile acestea sunt greu de elucidat și fiecare rămâne la ceea ce poate gândi în chestiunea aceasta. Eu, de exemplu, nu-mi pot închipui că o Germanie întreagă, să zicem, o să fie condamnată pentru că nu-i ortodoxă. O să găsească Dumnezeu modalitatea să-i mântuiască și să-i primească pe cei care sunt de alte credințe, după credința pe care au avut-o ei, pentru că n-au putut avea o altă credință. Cum va fi, Dumnezeu știe!

– Este adevărat că în vechile Evanghelii sabbatul era considerat ultima zi a săptămânii ca zi a Domnului, iar noi astăzi sărbătorim duminica drept zi a Domnului după obiceiul romanilor?

– Dragă, sabbatul, respectiv sâmbăta, a fost totdeauna considerată a șaptea zi din săptămână, numai că Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Evrei, vorbește și de o schimbare a Testamentului, de o schimbare a Legii, de o schimbare chiar a sabbatului (cf. Evrei 4, 9). Deci creștinismul nu sărbătorește ziua pe care o sărbătoreau romanii, ci ziua în care a Înviat Domnul Hristos. Învierea Domnului Hristos este mai importantă pentru noi decât ceea ce s-a sărbătorit în Vechiul Testament și se sărbătorește de către

evrei. Noi sărbătorim o zi pe care ne-a dat-o Biserica și ne orientăm după Biserica noastră și nu ne facem niciun fel de probleme; pentru că totuși sărbătorim ziua care este cea mai importantă pentru creștinism.

– Ce se întâmplă cu omul, dacă nu reușește să obțină mântuirea?

– Dacă nu reușește să obțină mântuirea, atunci este condamnat și se duce acolo unde n-am vrea să ajungem. Dar până la a doua venire a Mântuitorului nostru Iisus Hristos se poate interveni pentru cei trecuți la cele veșnice, prin rugăciunile Bisericii.

– Unde apare Taina Miruirii în Noul Testament?

– Apare în Faptele Sfinților Apostoli, în capitolul al 8-lea, unde se spune că Sfinții Apostoli i-au trimis pe Petru și pe Ioan în Samaria, la cei care au crezut în Hristos, să-și pună mâinile peste ei, ca să primească Duh Sfânt. Este o mențiune din care înțelegem că după Botez a urmat și altă Taină.

Sau tot în Faptele Apostolilor, în capitolul al 19-lea, unde de asemenea se spune că doisprezece inși din Efes au fost întrebați de Sfântul Apostol Pavel dacă au primit Duhul Sfânt când au crezut. Și ei au spus: „Nici măcar n-am auzit că este Duh Sfânt”. Iar Sfântul Apostol Pavel, prin punerea mâinilor, le-a transmis Duhul Sfânt.

La început, Taina Sfântului Mir se dădea prin punerea mâinilor Apostolilor, or înmulțindu-se credincioșii, n-au mai ajuns Apostolii să ia legătura cu fiecare dintre credincioși și atunci Biserica a instituit Taina Sfântului Mir. Pentru că undeva în Epistola Sfântului Ioan Evanghelistul se spune: „Voi ungere aveți și știți toate” (I Ioan 2, 20), s-a găsit modalitatea aceasta, să se sfințească mir și prin ungere să se înlocuiască punerea mâinilor Apostolilor. Și aceasta este practica Bisericii și noi ne ținem de ea.

– S-a zis: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți”. Până unde merge iubirea și de unde începe păcatul în iubirea dintre o femeie și un bărbat?

– „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți” înseamnă să urmărești binele omului de lângă tine, oricare ar fi, așa cum îți urmărești binele tău. Să fii disponibil pentru binele lui. Dacă ai iubire, iubirea te-nvață ce ai de făcut... astea nu-s niște lucruri care se realizează teoretic, ci se realizează practic, prin ceea ce poate omul să realizeze, prin capacitatea omului; nu poți să faci mai multe decât ceea ce poți realiza de fapt, și pentru tine, și pentru alții. De aceea Domnul Hristos a dat măsura aceasta: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți” (Matei 19, 19).

– Ați spus că rugăciunea joacă un rol important în mântuire. Cum trebuie făcută rugăciunea, pentru ca să ajungă la Dumnezeu? Și cum putem scăpa de gândurile rele? Pot fi ele oprite?

– Rugăciunea este totdeauna la măsura omului, la măsura rugătorului; deci eu mă angajez la rugăciune cu capacitatea mea. Sfântul Ioan Sinaitul, cel ce a scris *Scara*, spune că rugăciunea, după calitatea ei, poate fi de mai multe feluri, și anume: rugăciune întinată – gândiți-vă, rugăciune întinată, spurcată! –, rugăciune furată, rugăciune pierdută și rugăciune curată. Înseamnă că este și o rugăciune întinată, adică rugăciunea omului întinat. Omul întinat are la rugăciune și gânduri întinate. Eu am zis către cineva că trebuie să meargă la biserică, iar el mi-a răspuns: „Părinte, dumneavoastră ziceți să merg la biserică, dar nici nu știți ce gânduri duc eu în biserică... Poate că ar fi bine să nu mă duc”. Și i-am zis: nu-i nimic, du-le acolo, că numai acolo le poți rezolva, dacă-i vorba. Deci rugăciunea este la măsura omului, rugăciunea este oglinda sufletului.

Pe mine mă întreabă oamenii: „Cum să mă rog?” Și totdeauna le răspund: roagă-te cum poți, fiindcă degeaba-ți spun eu să te rogi ca sfinții, că nu ești sfânt și nu te poți ruga ca sfinții. Cum să mă rog, ca să-mi primească Dumnezeu rugăciunea? Dumnezeu primește ceea ce-i oferă omul... Dumnezeu știe neputința omului. Și-atunci, fiecare se roagă cum poate.

Numai că trebuie să facem deosebire între repetarea de formule de rugăciune și între a ne ruga propriu-zis. A ne ruga înseamnă a ne revărsa sufletul în rugăciune. Cine se roagă, acela vorbește cu Dumnezeu, nu spune cuvinte învățate. Cei mai mulți credincioși – din câți cunosc eu și de câți îmi dau seama – de fapt nu se roagă, ci spun rugăciuni. Una este să spui rugăciuni – c-ai învățat o rugăciune și o spui –, și alta este să te rogi cu adevărat.

De exemplu, vine la mine la spovedit un om de optzeci de ani, să zicem. Și îl întreb: „Spui rugăciuni? – Da, părinte! – Când te rogi, dimineța? – Seara...”. Cam toată lumea se roagă seara, dimineța nu prea se roagă oamenii... unii nici seara. Când îi întreb de ce, îmi zic: „Părinte, dimineța-s grăbit, și seara-s ostenit”. Păi, atunci înseamnă că nu se mai roagă deloc! Dar, mai mergând, mai șchiopătând... Și îl întreb: ce rugăciuni știi să spui? – era om de optzeci de ani. Și zice: „*Tatăl nostru* și *Îngerele*!”. Zic: tot așa spui: „Eu sunt mic, tu fă-mă mare,/ Eu sunt slab, tu fă-mă tare”? Zice: „Da, părinte, că pe acelea le-am învățat”. „N-ai mai adăugat nimic, o viață întreagă?!”. N-a mai adăugat omul... pe-acelea le-a învățat când a fost mic, pe-acelea le zice și când e mare: „Eu sunt mic, tu fă-mă mare,/ Eu sunt slab, tu fă-mă tare”. Nu merge, asta nu-i rugăciune, ci e o formulă de rugăciune pe care omul o spune fiindcă s-a pomenit așa. Nu merge... Vedeți,

e cam multă neseriozitate în angajarea aceasta a rugăciunii. Fără îndoială că fiecare dintre noi am avut și perioade de felul acesta.

Mi-aduc aminte, de când eram copil, că ne-a învățat mama și buna să zicem rugăciunile; și ziceam rugăciunile și eram obligați să le zicem. Seara, câteodată ni se părea că suntem obosiți și ne puneam în pat; și zicea mama: „Mă copii, sculați-vă la rugăciune, nu vă puneți ca caii!” Și ne sculam și ziceam... Țsta era mai mult un fel de a spune rugăciuni. Mulți rămân la stadiul acesta, toată viața spun rugăciuni, dar nu se roagă. Or noi trebuie să valorificăm cuvintele de rugăciune și să le facem rugăciune, să le facem rugăciunea noastră, să cerem de la Dumnezeu prin rugăciune, nu să zicem, numai, simplu: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” și atâta tot, ci să simțim dorința aceasta de a primi mila lui Dumnezeu, de a ne ierta Dumnezeu de păcate.

Că îți vin gânduri străine de rugăciune, îți vin, pentru că așa e făcută mintea, e lăsată de Dumnezeu să gândească nu la un singur lucru. Păi, dacă te-ai gândi la un singur lucru, te-ar călca tramvaiul, că n-ai vedea ce e în jurul tău; sau un conducător auto... cum ar putea conduce o mașină, dacă n-ar lua seamă la tot ce se întâmplă în jur? Acesta e un dar de la Dumnezeu, așa e făcută de Dumnezeu mintea. Deci nu trebuie să ne speriem că ne vin gânduri străine în rugăciune și că n-am ajuns la măsura aceea ca să nu ne mai vină niciun fel de gând, ci să avem în vedere gândurile și să vedem cam ce fel de gânduri ne vin în rugăciune, că atunci ne dăm seama și ce așezare sufletească avem noi. Poate ne vin gânduri frumoase și atunci merită să fie considerate și să fie valorificate. De pildă, mie dacă-mi vine în minte, în timpul rugăciunii, câte o poezie frumoasă, care-mi place mie, o spun și zic după aceea: „Așa-i, Doamne, că-i faină?”

– Care este rolul Maicii Domnului în iconomia mântuirii?

– Maica Domnului a fost aleasă de Dumnezeu ca să fie mamă a Fiului lui Dumnezeu întrupat, mama Mântuitorului. Deci Maica Domnului are importanță prin existența ei și apoi prin mijlocirile ei, cum a mijlocit la Cana Galileii, când a zis: „Nu mai au vin” (Ioan 2, 3). Așa mijlocește pentru binele nostru, pentru că Maica Domnului este și mama noastră, nu-i numai mama Mântuitorului, ci e mama tuturor creștinilor. Și noi credem în mijlocirile Maicii Domnului și cerem ajutorul de mijlocire al Maicii Domnului. Zicem: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi” sau alte rugăciuni în care cerem și ajutorul Maicii Domnului.

– Dacă în această viață numai Îl simțim, dar nu-L vedem pe Dumnezeu, după moartea noastră Îl vom vedea?

– Îl vom vedea în măsura în care poate omul să-L vadă, pentru că Dumnezeu, fiind nemărginit, nu poate fi cuprins de omul mărginit. „Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu putință oamenilor” – se spune într-o alcătuire de la slujbele noastre²⁹. În Sfânta Evanghelie de la Ioan, se spune: „Pe Dumnezeu niciodată nu L-a văzut nimeni” (Ioan 1, 18), pentru că Dumnezeu este avut în vedere ca ființă nemărginită. Cum poți să cuprinzi nemărginitul în mărginit? Dar o evidență a prezenței lui Dumnezeu și o vedere – cât poate omul să vadă, prin descoperirea lui Dumnezeu – sigur că vom avea. Sfântul Apostol Pavel zice: „Acum cunosc în parte, atunci voi cunoaște pe deplin” (I Corinteni 13, 12). Va fi o cunoștință mult mai mare dincolo de lumea aceasta decât e cunoștința din lumea aceasta.

– **Aș vrea să fiu mântuit, dar dacă Dumnezeu nu-mi oferă certitudinea existenței Sale, nu pot. Oare voi fi condamnat? Am o relație relativ bună cu semenii mei, dar nu din perspectivă religioasă.**

– Eu cred că asta cam este situația cu păgânii. Cineva care nu acționează prin Dumnezeu este departe de Dumnezeu, și-atunci... Sigur că Dumnezeu va găsi modalitatea de a-l ajuta pe om din starea în care se găsește el, însă esențialul când e vorba de mântuire este să ai o relație reală cu Dumnezeu, să știi că Dumnezeu e Tatăl tău, să-L privești ca Părinte al tău, să te raportezi la El, să-I ceri ajutorul, să te bucuri de ceea ce oferă Dumnezeu. Pentru că altfel, ești ca păgânii; eu le și zic celor care vin la mine la spovedit și nu au o relație cu Dumnezeu: „Ești ca păgânii! Știi tu cum sunt păgânii?” Și câte unul zice: „Da, părinte! – Cum sunt? – Ca mine...”.

– **Prin spovedanie se iartă păcatele. Atunci de ce se mai dă, uneori, canon?**

– Canonul se dă nu pentru ispășirea păcatelor, ci pentru prevenirea păcatelor și pentru o verificare a omului în fața canonului. Dacă ți se dă un canon și trebuie să-l împlinești, atunci vezi și tu în ce stare te găsești față de ceea ce ți se cere.

Sunt unii oameni care nici nu-și cunosc starea sufletească, dar au ajuns, cumva, la spovedanie și spun anumite lucruri pe care le-au făcut. Iar dacă îi spun cuiva, de exemplu, că nu se poate împărtăși doi ani, crede că doar după ce se împărtășește acum trebuie să mai stea doi ani; chiar mă mai întreabă câte unul: „Adică, părinte, chiar nu mă pot împărtăși nici acum? – Păi mai ales acum nu te poți împărtăși, până peste doi ani!” Asta nu înseamnă că

²⁹ Irmosul cântării a 9-a din canonul slujbei înmormântării.

trebuie să treacă neapărat doi ani ca să se împărtășească... dar e un timp de verificare, e un timp de cercetare de el însuși.

Dacă cineva nu merge la biserică, de exemplu, atunci cum să-l las să se împărtășească? Eu la spovedanie cam cu întrebarea asta încep, dacă merge la biserică, iar pentru mine asta este o modalitate de a ști exact situația omului. Întreb pe cineva: „Mergi la biserică? – Nu merg. – De la Paști încoace ai mai fost vreodată? – Păi, nici la Paști n-am fost”. Atunci, eu ce să fac cu el? Îi spun: uite ce e: te-apuci și mergi în toate duminicile la biserică, iar în postul următor vii la mine, să vedem dacă ai fost și să stăm de vorbă. Și nu mai vine... și-atunci, dacă nu mai vine, de ce să-i dau eu darurile cele mai mari, să-l învrednicesc de ceea ce este mai înalt, dacă nu face ceea ce trebuie să facă pentru a se mântui?

Sau, dacă zice că fumează, îi spun: acum alege: ori țigara, ori Împărtășania; și de obicei se alege țigara...

A venit odată unu' și i-am zis că nu se poate împărtăși, fiindcă întâi trebuie să se lase de fumat. Și el s-a dus la un alt părinte de la noi de la mănăstire, la Părintele Serafim [Pătrunjel], un părinte tânăr, și-i zice: „Părinte, Părintele Teofil nu m-a lăsat să mă împărtășesc, pentru că fumez. N-ați putea dumneavoastră totuși să mă împărtășiți?” Bineînțeles că părintele nu i-a spus: „Da, hai la mine, ca Părintele Teofil e om rău, iar eu sunt om bun și te împărtășesc”. Ci i-a zis: „Nu se poate, dac-a zis părintele că nu te poți împărtăși, înseamnă că nu poți”. Și el zice: „No, acum-a-s necăjit! Mă duc să pip o țigară!”

Ce rost avea să zic eu că-s bun cu el și să se împărtășească? De ce să se împărtășească? Ca să pipe țigara după ce s-a împărtășit? N-are niciun rost! Ne cam jucăm noi cu lucrurile acestea... Gândiți-vă bine, pentru că să știți că toate lucrurile acestea au un rost al lor. Deci iată, eu, de fapt, nu-i dau un canon să nu mai fumeze, ci îi dau o îndrumare; în fond, pentru el alt canon mai mare poate că n-ar exista, decât ăsta: să nu fumeze.

Canoanele se dau pentru verificare, pentru a-l ajuta pe om, pentru a-l angaja cu ceva. La mine mai vin unii și-mi cer să le dau un canon; „Păi tu nu faci nici ce trebuie să faci, ce canon să-ți mai dau?” Și zice: „Părinte, dar dacă-mi dați un canon, apăi pe-ăla-l fac!” Nu știu dacă-l face... El nu se roagă dimineața și seara, dar vrea să-i dau eu canon să facă o anumită rugăciune... Păi, pe-aia o face, că i-am dat-o eu canon? N-o face, că dacă nu se roagă în general, n-o să se roage nici dacă-i dau eu un canon anume. Și-atunci, de ce să-l mai îngreuiez?

– Ce trebuie să facă un student (care nu este la Teologie), în viața de zi cu zi, pentru a se mântui?

– Ceea ce trebuie să facă toți creștinii. Mai întâi de toate, duminica să meargă la biserică, să se roage dimineața și seara și la masă, să postească atunci când poate posti, mai ales miercurea și vinerea (în orice caz, să-și pună în vedere lucrul acesta), să citească două capitole din Noul Testament (ca să-și împodobească mintea) și să-și păzească mintea cu rugăciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, în măsura în care poate s-o facă. Să nu se ducă la locuri întinătoare, la gura iadului – de exemplu la discotecă sau la baruri de noapte. Dacă face lucrurile astea, e nădejde. Și mai presus de toate, fiind student, să învețe bine!

– Se poate mântui cineva din iad? Dacă da, cum anume?

– Dragă, la Dumnezeu e puterea! La noi e rugăciunea, la Dumnezeu e puterea. Noi ne rugăm pentru odihna sufletelor adormiților robilor lui Dumnezeu; de unde sunt, de acolo să-i ajute Dumnezeu. Adică, dacă sunt în iad, să fie scăpați de iad. Când anume se întâmplă aceasta, noi n-avem o evidență, dar de vreme ce ne rugăm și credem în mila lui Dumnezeu și în eficacitatea rugăciunii, înseamnă că credem și că Dumnezeu poate să scoată din iad; și scoate din iad, când știe El și cum știe El, până la Judecata de Apoi existând această posibilitate.

– Cineva care s-a sinucis, fiind bolnav psihic, se mai poate mântui? Și ce se poate face pentru el?

– Dragă, de obicei când se știe că cineva a fost bolnav psihic, nu se consideră sinuciderea cu vinovăția pe care o are la cineva despre care nu se știe că a fost bolnav psihic. Sunt chestiuni pe care numai Dumnezeu le poate hotărî și pe care le poate răsplăti.

Noi, ca oameni care știm că sinuciderea este cel mai mare păcat – în sensul că nu mai poți face nicio pocăință după ea –, putem să-i punem pe oameni în situația de a se îngrozi de acest păcat; și atunci, în general Biserica nu dă asistență la înmormântare, nu le face slujbe de înmormântare celor care se sinucid, ca să-i înfricoșeze pe ceilalți oameni care ar fi în situația de a face același păcat. Mai departe, Dumnezeu știe ce va fi.

Dar să știți că e o chestiune foarte greu de elucidat, în sensul că noi, care nu suntem în situația de a avea pe cineva apropiat care a făcut așa ceva – să zicem un membru de familie –, nu ne putem compara cu cineva care are în familie o astfel de situație. De exemplu, vine la mine cineva și-mi zice: „Tatăl meu s-a spânzurat. A fost om credincios, a fost om cumsecade, mergea la biserică, și-odată l-am găsit spânzurat”.

Ei, ce pot eu să fac pentru acesta? Biserica zice că nu mai poți face nimic. Da, dar iubirea ce spune? Iubirea ta de fiu ce-ți spune? Că nu mai poți face nimic? Nu se poate! Simți că tu totuși trebuie să faci ceva! Că trebuie! Ce să faci anume, cum să faci? Acuma, sigur că nu poți să faci niște slujbe cum le faci pentru ceilalți morți, parastase și celelalte, cel puțin o vreme, până se pierde cumva gândul că acela a fost sinucigaș. Eu de obicei, așa, din capul meu, le-am spus oamenilor care au avut situații din acestea că deocamdată să facă parastase și slujbe pentru morții lor în general, fără numele celui sinucis, dar să scrie la urmă: „Cu tot neamul lor cel adormit”. Și atunci, fiind și el neam cu cei care sunt pomeniți, poate că-l pomenește Dumnezeu între cei care-s din neamul lor adormit. Și-apoi, după o vreme, după ce se uită cumva, să zicem, lucrul acesta, după aceea să-l pomenească și cu numele, căci, dacă Dumnezeu e iubire, nu se poate să-l excludă.

– Dacă ai canon dat de duhovnic pentru toată viața, iar mai-marii tăi, ca starețul și arhiereul, nu-ți dau voie să ți-l împlinești, cum să procedezi? De cine să ascult, de duhovnicul care-mi vrea mântuirea sau de mai-marii care încearcă să mă descurajeze, spunând că nu voi putea face față la ascultare, fiind foarte mult de muncă?

– Dragă, e foarte greu să dai niște soluții pentru situații care nu depind numai de tine. Nici nu poți să-i dai omului canoane pe toată viața, dacă nu-i cunoști împrejurările în care trăiește el. Poate că cei care hotărăsc în continuare au și ei calitate de duhovnici și pot să dea alte îndrumări, alte canoane. E foarte greu de știut, sunt și lucruri care se pot rezolva... De exemplu, primești de la un duhovnic canon să nu mănânci carne toată viața; tu accepți canonul ăsta și vrei să mergi la o mănăstire, dar sunt mănăstiri în care se consumă carne și mănăstiri în care nu se consumă. Atunci, bineînțeles că în cazul acesta ar trebui să-ți găsești o mănăstire în care nu se consumă carne, ca să poți să-ți duci canonul, fiindcă altfel e greu să-ți ții canonul. Deci sunt și niște lucruri pe care trebuie să le ai în vedere și pe care le poți rezolva. Poate că sunt și lucruri care nu se pot rezolva, și atunci găsești posibilitatea de a face ce poți face, în condițiile tale.

– Vă rog să-mi explicați de ce după un timp, după ce L-am aflat pe Dumnezeu, am ajuns într-o stare de delăsare, în care nu-mi mai fac rugăciunile, canonul, fapte bune... Care este explicația acestei stări și cum să ies din ea?

– Din starea aceasta nu poți ieși decât silindu-te să tragi de tine, adică făcând lucrurile pe care le-ai făcut odinioară. În Apocalipsă este un cuvânt:

„De dragostea cea dintâi te-ai lăsat... Fă faptele de mai înainte” (Apocalipsa 2, 4-5). Lucrurile bune pe care le-ai făcut înainte trebuie să te silești să le faci și atunci când nu le-ai face, pentru că numai în felul acesta poți ajunge iarăși la liniștea sufletească.

Și-apoi, dacă cunoștința de Dumnezeu este numai o cunoștință teoretică, și nu te angajează și practic, n-ajungi niciodată la o legătură adevărată cu Dumnezeu. Când crezi în Dumnezeu, trebuie să-L și ai în vedere pe Dumnezeu. De pildă, dacă nu mergi la biserică duminică, și tu zici că ai credință în Dumnezeu, să știi că nu crezi în Dumnezeu! Mie mi se întâmplă de multe ori să vină la mine oameni și să-mi spună: „Părinte, e drept că nu merg la biserică, dar eu cred în Dumnezeu”. Le zic: cum crezi în Dumnezeu, dacă-L neglijezi pe Dumnezeu?! Ori crezi în Dumnezeu și te raportezi la Dumnezeu, ori înseamnă că nu crezi în Dumnezeu și numai te-nșeli că crezi în Dumnezeu, dacă tu Îl neglijezi pe Dumnezeu”.

Să știți că e foarte multă superficialitate în felul de a gândi al oamenilor, în felul lor de a vedea lucrurile. Dacă crezi în Dumnezeu, trebuie să te raportezi real la Dumnezeu, iar dacă te raportezi real la Dumnezeu și nu-L neglijezi pe Dumnezeu, nu se poate să nu te miluiască Dumnezeu, nu se poate să nu te ajute. Dumnezeu fiind Tatăl tău, nu se poate să nu Se raporteze la tine cel puțin așa cum se raportează un tată la copilul lui.

Doar spune Domnul Hristos: „Dacă voi, răi fiind, știți să dați fiilor voștri cele bune, cu atât mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri” (Luca 11, 13).

Dacă noi ne bazăm pe părinții noștri – care sunt oameni și care nu sunt la măsurile bunătății lui Dumnezeu –, atunci trebuie să avem încredere că și Dumnezeu, Care e mai mare decât omul, ne poate ajuta; și ne ajută, de fapt. Dar n-avem noi destulă deschidere, n-avem destulă încredere, nu ne gândim la Dumnezeu, Îl neglijăm pe Dumnezeu... și atunci, sigur că avem consecințele neglijării. Gândiți-vă la cuvântul acela din Evanghelie, spus de Domnul Hristos: „Din pricina înmulțirii fărădelegilor, iubirea multora se va răci” (Matei 24, 12).

– Vă rugăm să ne explicați controlul minții în legătură cu faptele interioare percepute de subconștient. Cum se pot înlătura influențele exterioare negative? Autosugestiile pozitive sunt o manifestare a credinței?

– Dragă, noi nu putem lucra cu noi decât în câmpul conștiinței noastre. Pe cele din subconștient le sesizăm numai când apar în conștient; și numai atunci ne putem orienta după ceea ce suntem și putem face ceea ce ar trebui să facem în împrejurările respective. Ce e dincolo de conștient – în

subconștient, în inconștient – nu e în puterea noastră decât în măsura în care apare în conștient. Singurul domeniu în care putem lucra noi este conștientul.

– Cum se poate ține cu desăvârșire postul, în condițiile în care o boală de durată îți răpune toată vloga?

– Nu se ține post când ești bolnav. Dacă ești bolnav, mănânci ce poți mânca pentru ca să te poți face sănătos. Când ești sănătos și viguros, atunci ții postul; când nu ești, nu ții postul. Părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească, le spunea unora dintre oameni: „Postul nu-i pentru tine”. Așa că nu trebuie să-ți faci probleme că nu postești, dacă nu poți. Dacă nu postești că nu poți, e una, dar, dacă nu postești că nu vrei, e alta.

– Dacă vrei să te rogi, dar mintea îți este încărcată de anumite gânduri, ce trebuie să faci ca să le înlături și să te poți ruga curat?

– Dragă, nu poți să înlături gândurile ca să te poți ruga, ci poți să te rogi și să înlături gândurile care vin în vremea rugăciunii. Adică noi nu trebuie să ne concentrăm pentru rugăciune, ci ne concentrăm prin rugăciune.

– Cum explicați pictarea simbolurilor zodiacale în jurul Tatălui ceresc, cum este la Mănăstirea Stănișoara?

– Da, și la alte mănăstiri, de exemplu la Voroneț. Dragă, oamenii au gândit, când au pictat, că există o rânduială în lumea aceasta, și în concepția respectivă au făcut picturile așa cum sunt. Asta nu înseamnă că există vreo influență cu zodiacul și cu treburile astea.

– Dacă te afli în mănăstire și vezi anumite lucruri nepuse la locul lor, iar conștiința ta îți spune că trebuie așezate, ce trebuie să faci?

– Le-așezi, ce să faci?! Dacă depinde de tine, le așezi.

– Dacă ai fost chemat la viața monahală, însă din mănăstire ești trimis, „de ascultare”, acolo unde este nevoie de tine și nu ai timp să-ți faci datoriile de monah, atunci cum vei putea să-ți dai seama că ceea ce faci este bine-plăcut lui Dumnezeu?

– Dragă, îți primește Dumnezeu ce faci, în loc de ce nu faci.

– Se spune că ascultarea este ruptă din rai, dar cum poți să-ți dai seama dacă ascultarea este după Dumnezeu și pentru Dumnezeu sau dacă este după voia ta?

– Mai întâi de toate, când te duci într-o mănăstire ar trebui să știi ce fel de oameni sunt acolo, de cine trebuie să asculți; iar dacă ei Îi slujesc lui

Dumnezeu cu adevărat, te încredințezi lor cu toate ale tale. Dacă nu ai încredere, atunci nu stai acolo și te duci unde ai încredere.

Dar în orice caz, trebuie să știi că după ce te-ai hotărât să depinzi de cineva, nu mai ai voie să cauți independența. Independența o ai până când te faci călugăr, iar după ce te-ai făcut călugăr, nu mai ai nicio independență, depinzi de mai-marii tăi. Pentru că ți-ai ales tu lucrul acesta, nu te-a obligat nimeni să-l alegi. Ți l-ai ales ca să fii ajutat să nu greșești, să faci binele cu mai multă siguranță.

– Ce trebuie să faci ca să fii sigur de mântuirea ta?

– Să faci ce știi tu că trebuie să faci spre bine și poți să fii sigur de mântuirea ta.

– Ce nădejde de mântuire mai are cineva care a murit nespovedit?

– Păi, el nu mai are nicio nădejde de mântuire, dar are familia lui nădejde de mântuire pentru el și se roagă în continuare. Acum, ce se întâmplă cu cei care mor nespovediți? De obicei sunt oameni care n-au trăit cu gândul la spovedanie și la rugăciune și la slujbe și la Sfintele Taine și așa mai departe. Așa că ei nu prin faptul că nu s-au spovedit la moarte sunt la rău, ci prin faptul că au trăit rău. Ei și-au pregătit starea aceasta, fiindcă dacă ești un om care ții seamă de lucruri de felul acesta, nu te lasă Dumnezeu să ajungi în astfel de situații.

Dar nu trebuie neapărat să te spovedești pe patul morții; dacă te-ai spovedit în cele patru posturi, poți să zici că-i suficient pentru mântuirea ta, și dacă mori la două luni după postul Sfintei Marii, să zicem.

– Dacă fratele de lângă tine greșeste, iar tu vrei să-l ajuti prin sfaturi, însă el nu vrea să-ți primească sfaturile, ce poți să faci?

– Nu-i mai dai sfaturi! Cum zice Scriptura? „Nu-i muștra pe cei răi, ca să nu te urască; muștră-l pe cel înțelept, și el te va iubi” (Pildele lui Solomon 9, 8).

– Iuda se poate mântui? Soarta lui a fost predestinată?

– Dragă, știe Dumnezeu dacă se poate mântui... Astea sunt lucruri care nu intră în competența noastră.

– Cum e cu perioada de necurăție a femeilor?

– Sunt mai multe feluri de a vedea chestiunea aceasta... orientați-vă după duhovnicii voștri.

– **Vorbiți-ne despre îngerul păzitor.**

– Ce să vă vorbesc despre îngerul păzitor?... Îngerul păzitor ne este dat spre îndrumarea noastră. Se crede că îngerul păzitor l-am primit la Botez și trebuie să ținem seamă de el, să nu-l întristăm, să primim inspirațiile pozitive care pot veni și de la îngerul păzitor și să ne rugăm și îngerului păzitor.

– **Ați pomenit mai devreme despre Trupul și Sângele Domnului. Se pune întrebarea: despre care trup este vorba, despre cel spiritualizat, de după Înviere, sau despre cel omenesc, material, pe care Îl avea când a instituit Taina Euharistiei?**

– Dragă, Domnul Hristos putea să dea Trupul și Sângele Său veșnic, de după Înviere. De fapt, Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos pe care îl primim în Sfânta Euharistie este Trupul și Sângele Lui real, din toată vremea. Deci cel spiritual, cel cu care este în cer, de-a dreapta Tatălui.

– **Cum să scăpăm de complexul de inferioritate, de timiditate, lașitate, rușine și frică? Când capătă omul siguranța mântuirii?**

– Dragă, de complexele astea nu prea poți scăpa... decât, știu eu, cu ajutorul lui Dumnezeu. De multe ori, este o structură din asta, care te încurcă. Totuși, credința în Dumnezeu rezolvă toate; dacă crezi în Dumnezeu, multe lucruri se rezolvă în acest sens: că nu ești singur, că Dumnezeu te ajută, că binecuvântarea Domnului este cu tine... Sunt niște lucruri pe care le dă credința în Dumnezeu și pe care le poate avea omul credincios, spre deosebire de cel care n-are credință.

– **Cum se poate mântui o femeie care s-a îndrăgostit de o față bisericească, cu toate că-și dorește din tot sufletul să-l uite, știind că păcătuiește?**

– Păi, foarte simplu, să evite situațiile favorizante, să evite întâlnirile și să ceară de la Dumnezeu putere să nu iubească ce nu trebuie să iubească... sau să nu iubească cum iubește, pentru că de iubit trebuie să-i iubim pe toți.

– **Cum explicați rolul mântuitor al rugăciunii în fața icoanei Mântuitorului și a Maicii Sale? Există o legătură între venerarea icoanelor și Liturghie? Icoana are un rol liturghisitor?**

– Are! Înainte de a se începe Sfânta Liturghie, cei care se pregătesc să liturghisească stau în fața icoanei Mântuitorului și-și manifestă Ortodoxia prin cinstirea icoanei Mântuitorului și spun cuvintele: „Prea curatului Tău chip ne închinăm, Bunule, cerând iertare greșelilor noastre, Hristoase Dumnezeule. Că de voie bine ai voit a Te sui cu trupul pe Cruce, ca să-i

mântuiești din robia vrăjmașului pe cei pe care i-ai zidit. Pentru aceasta, cu mulțumire strigăm Ție: «Toate le-ai umplut de bucurie, Mântuitorul nostru, Cel ce ai venit să mântuiești lumea»». După care sărută icoana Mântuitorului.

Apoi, la icoana Maicii Domnului, pe care de asemenea o sărută, se spune: „Ceea ce ești izvorul milei, învrednicește-ne pe noi milostivirii, Născătoare de Dumnezeu. Caută spre poporul cel păcătos, arată, precum de-a pururea, puterea ta, că întru tine nădăjduind, strigăm: «Bucură-te!», așa cum a strigat oarecând Gavriil, mai-marele voievod al celor fără de trupuri”.

Deci în Ortodoxie icoana are un rol indiscutabil; nu se poate înțelege Ortodoxia fără icoane.

– Toate evenimentele din viața noastră au un rol pentru mântuire și Dumnezeu le orânduiește în acest scop?

– Toate evenimentele din viața noastră pot să fie folosite spre mântuire sau pot să fie neglijate ca ajutoare spre mântuire. Mântuirea ne angajează față de toate chestiunile, adică nu există o chestiune care are legătură cu mântuirea și o chestiune care n-are legătură cu mântuirea. Asta depinde de felul cum folosim noi evenimentele respective.

– Cum înțelegeți deschiderea și iubirea lui Dumnezeu față de noi?

– Așa cum înțeleg deschiderea și iubirea părinților față de copii.

– Vă rugăm să ne recitați o poezie.

Focul

de Zorica Lațcu

Căsuța mea de scânduri s-a aprins.

Ardea în noapte. Focul a cuprins

Și tindă și odăi și coperiș.

Voiam să plec din casă pe furiș,

C-o legătură-n mână. N-am putut.

În val de flăcări albe m-am zbătut;

Vecinii toți dormeau; și de-n zadar

Plângeam, închisă-n grinzile de jar.

Și, ca să pot scăpa din casa mea,

Am lepădat și haina, căci ardea,

Și-am aruncat și legătura-n foc.

Mă-năbușeam și nu vedeam deloc;

Cuprinsă de uimirea morții, stam

În oarbă nemișcare. Așteptam

Să ardă-n mine tot, să fiu un scrum

Și vântul să mă vânture pe drum.

Am auzit un zvon de prăbușiri,

Și casa mea pieri; subțiri, subțiri,

Se ridicară palele de fum...

În goliciunea mea, pornii la drum.

Cerșeam lumini și-n pragul nopții reci

S-au fost deschis zări albe de poteci.

Curată ca o candelă-n altar,

Cu trupul plin de răni și greu de har,

M-am pomenit urcând pe scări cerești,

Spre miezul dragostei dumnezeiești.

Știam acum că focul fost-a pus

În casa mea, de mâna lui Iisus.

- Vă mulțumim!

- Cum se poate mântui o femeie care nu este creștină?

- Păi, foarte simplu, să evite omul să se facă creștin și să se ceară de la Dumnezeu, pentru să-l iubească cum trebuie, să-l iubească cum trebuie, să-l iubească cum trebuie.

- Cum explicăm rețeta mântuirii în Măntuitorului și a Maicii Sale?

- Are înțelepciune de a se închina la Dumnezeu prin credința în Dumnezeu, prin credința în Dumnezeu, prin credința în Dumnezeu, prin credința în Dumnezeu.

DESĂVÂRȘIREA CREȘTINĂ

17 mai 1999

– Dacă este scris că trebuie să-ți iubești aproapele ca pe tine însuși, atunci este de presupus că păcatele pe care i le tolerezi aproapelui trebuie să ți le tolerezi și ție. Totuși, omul este dator să se considere mai păcătos decât ceilalți, să se cruțe mai puțin pe sine. Cum se vede, atunci, relația sinelui cu aproapele, în privința păcatului și a iertării?

– Dragă, păcatele sunt păcate și nu trebuie tolerate. E o slăbiciune să tolerezi păcatele; nu asta înseamnă că iubești pe cineva, dacă îl lași să facă ce vrea. Iubirea față de aproapele, în concepția creștină, este totdeauna în raport cu iubirea față de Dumnezeu. Nu poți admite ceea ce nu admite Dumnezeu. „Cel ce iubește pe tată sau pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine. Cel ce iubește pe fiu sau pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine. Cel ce nu-și ia crucea ca să-Mi urmeze Mie nu este vrednic de Mine”, zice Domnul Hristos (Matei 10, 37-38). Deci întâi e Domnul Hristos, întâi e Dumnezeu, și-apoi vin celelalte. Iar în cazul acesta, nu poți să tolerezi păcatele altora, întrucât contravin iubirii față de Dumnezeu.

Trebuie să fim împotriva păcatului, numai că, dacă noi cunoaștem păcatele cuiva, nu trebuie să le punem în evidență, ci să le acoperim, așa cum a făcut Cuviosul Macarie, despre care se spunea că a fost „dumnezeu pământesc”, pentru că acoperea păcatele: pe cele pe care le vedea, ca și cum nu le-ar fi văzut, iar pe cele despre care auzea, ca și când n-ar fi auzit despre ele. Deci Cuviosul Macarie s-a făcut „dumnezeu pământesc”, pentru că așa cum Dumnezeu acoperă lumea, așa acoperea și el păcatele oamenilor; nu le scotea în evidență, nu-i defăima pe oameni.

Dar și în privința aceasta trebuie să fim cu luare-aminte, pentru că sunt și păcate care trebuie stărpite; și mai ales dacă suntem în situația omului care are o responsabilitate: în situația de a judeca, în situația de a conduce o instituție sau de a-i ajuta pe oameni în anumite împrejurări, atunci trebuie să fim hotărâți și pentru înlăturarea păcatelor. Gândiți-vă, de exemplu, la Psalmul 100:

Cânta-voi mila și dreptatea, pe Tine, Doamne, Te voi cânta.

Cale neprihănită voi urmări. Când, oare, vei veni la mine?

În casa mea, cu inimă curată mă voi purta.

Înaintea ochilor mei, nu voi suferi nicio faptă fărădelege”.

Și, mai departe, la sfârșitul psalmului se spune:

„În dimineți voi ucide pe toți păcătoșii pământului,

Ca să-i stărpesc din cetatea Domnului pe toți cei ce fac fărădelege”.

Dacă iubești pe cineva, nu înseamnă să fii tolerant cu păcatele lui și să lași lucrurile să meargă așa. Când poți să intervii și dacă ai curajul și puterea s-o faci, trebuie să intervii.

Mai ales în vremea de acum, există multe păcate pe care părinții le tolerează copiilor, zicând: „Las', că-i tânăr, să se distreze! Las', că măcar acum să se simtă bine!” Ca și când după aceea ar fi viața un chin. Să știți că viața este într-adevăr un chin, dar atunci când ai tinerețe necinstite, tolerate de părinți. Și apoi, ajung copiii să sufere de pe urma unor greșeli, a unor păcate pe care le-au făcut... și suferă în cealaltă vreme a vieții, pentru că s-au distrat atunci când puteau să nu se distreze și să aibă o bucurie superioară.

– Pentru ca cineva să ajungă la mântuire și la desăvârșire, trebuie mai întâi să-și înlătore patimile, iar înlăturarea patimilor este un act de voință. Care este sursa voinței?

– Dragă, voința este o calitate a omului; voința este de la Dumnezeu. Fiecare are capacitatea de a voi și fiecare se angajează cu capacitatea lui în mântuirea lui. Numai că noi la mântuire nu suntem singuri, ci suntem și cu darul lui Dumnezeu, cu ajutorul lui Dumnezeu. Mântuirea ne-o dă Dumnezeu, nu ne-o realizăm noi. Avem și noi parte în realizarea mântuirii, dar nu ne-o realizăm noi, așa: „Uite ce fac eu acum, ca să mă mântuiesc!” Nu detașați de Dumnezeu ne urmărim mântuirea.

În ceea ce privește voința, fiecare are capacitatea lui de voință, așa cum are capacitatea lui de credință, capacitatea lui de nădejde, capacitatea lui de răbdare... Și mergem mai departe cu ceea ce suntem, cu ceea ce putem să facem.

– Cum putem înlătura gândurile rele, când vin și ne tulbură în timpul rugăciunii sau în timpul sfintelor slujbe? Putem cu rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”?

– Da, cel mai la îndemână mijloc este să înlăturăm gândul cel rău cu un gând bun. În Pateric se spune că l-a întrebat cineva pe Avva Pimen cum să înlătore gândurile rele care-i vin mereu în minte. Și cuviosul i-a zis: „Oprește vântul!”, iar fratele a răspuns că nu poate opri vântul. Și i-a zis cuviosul: „Așa cum nu poți opri vântul să nu bată, tot așa nici gândul rău nu-l poți opri să nu vină. Dar altceva poți face: cu un gând bun, să înlături gândul cel rău”.

Asta e ceea ce putem face din partea noastră: să ne schimbăm gândul, să ne mutăm mintea, de la gândurile care ne vin, la gândurile pe care le dorim. Fie cu rugăciunea însăși, fie cu alte mijloace, tot de gânduri. Dar, în orice caz, mintea trebuie tot timpul ocupată și este ocupată de gândurile pe care le purtăm în minte. Iar ca să avem gânduri pozitive în minte, trebuie să

le adunăm din Evanghelie, din scrierile Sfinților Părinți și chiar din literatură laică, fiindcă și în aceasta sunt lucruri care impresionează. De exemplu, eu am citit, când eram tânăr, romanul *Mara*, de Slavici. Acolo se pune a problemă în legătură cu o situație: Persida fugise cu un bărbat pe care nu-l voia familia ei, mama ei; și s-a așezat în Viena și de acolo i-a scris o scrisoare fratelui ei, lui Trică, cerându-i s-o roage pe mama să s-o ierte. Și așa mult mi-a plăcut răspunsul mamei ei: „Păi eu o iert, că doar eu i-s mamă!” Iată un gând din literatura laică, ce-ți poate lumina viața și gândurile: „Cum să n-o iert, că doar eu sunt mama ei?!”

Sau din *Moara cu noroc*, tot de Slavici: cel de la Moara cu noroc, Ghiță, zicea că cea mai mare suferință a lui, când era în închisoare, a fost aceea că se gândea c-or să zică ceilalți copii către copiii lui: „Mă, tată-tău a fost un hoț!” Sunt niște lucruri duioase, niște lucruri care te impresionează, care-ți rămân... și pe care e bine să le aduni, oriunde le găsești.

– Cine nu a reușit să lucreze suficient pentru desăvârșirea sa în această viață cum se mai poate desăvârși în viața de apoi, având în vedere învățătura Bisericii, care spune că numai aici ne putem mântui?

– Dragă, de mântuit, aici ne mântuim; Dumnezeu ne mântuiește, cu darul Său. Iar dacă ajungem la bine, dincolo, apoi înaintăm în bine; omul nu-i stagnant, nu rămâne niciodată într-o anumită stare. Dacă sunt bun, devin tot mai bun și dincolo de lumea aceasta; dacă-s rău, pot să ajung și mai rău, și dincolo de lumea aceasta.

– Cum putem să ne păstrăm nădejdea, cum putem să luptăm cu descurajarea și cu deznădejdea?

– Dacă crezi în Dumnezeu, ai nădejde. Dacă Dumnezeu este pentru tine o realitate, este Tatăl tău, n-ai niciun motiv să cazi în deznădejde, să fii deznădăjduit, ci ai motive să ai nădejde: te lași în mâinile lui Dumnezeu.

Îmi spunea cineva că mama lui avea tensiune mare și s-a dus o asistență medicală să-i ia tensiunea și se tot mira cât de mare e tensiunea. Și femeia a zis: „Apăi, va fi ce va vrea Dumnezeu”. Ei, asta înseamnă să ai nădejde, când Dumnezeu este pentru tine o realitate. N-ai de ce să nu ai nădejde.

– Care este rolul spovedaniei în iconomia mântuirii? Cum trebuie să fie relația dintre duhovnic și credincios?

– Relația dintre duhovnic și credincios ar fi bine să fie ca relația dintre părinte și fiu. Dar este la măsurile omului; fiecare se raportează cum poate. Iar spovedania, pe lângă faptul că este Taina iertării păcatelor, are importanță în viața omului și ca mijloc de îmbunătățire, în înțelesul că te verifici cu o conștiință străină și vezi care ți-e situația ta adevărată în fața

unei conștiințe străine, pentru că de multe ori tu crezi despre tine lucruri neadevărate. Când vin la mine oameni, îl întreb pe câte unul:

- Crezi în Dumnezeu?
- Cum să nu cred?! Cred!
- Ce faci tu, ca om credincios?
- Păi, caut să fiu om bun, să fiu om cumsecade.

Eu mă bucur de toți oamenii care spun așa; dar zic:

- Bine, dar și dintre necredincioși sunt unii care vor să fie oameni cumsecade. Dar tu ce fapte de credincios faci? La biserică mergi?
- Nu merg.
- Nici necredincioșii nu merg la biserică! Te rogi dimineața și seara?
- Nu prea mă rog...
- Nici necredincioșii nu se roagă! Postești miercurea și vinerea?
- Nu.
- Nici necredincioșii nu postesc! Zici vorbe rele?
- Mai zic, câteodată...
- Și necredincioșii zic! Păi mă, parcă ai zis că ești credincios; cum ești acum, credincios ori necredincios?
- Părinte, bag de seamă că-s mai mult necredincios decât credincios!

Da' până nu-i deschid eu capul, nu știe, ci zice că e credincios, dacă n-a zis niciodată: „Nu este Dumnezeu!” N-ai zis, dar L-ai înjurat pe Dumnezeu, iar asta e mai mult decât să zici că nu este Dumnezeu.

– Cum aș putea să aflu care este voia lui Dumnezeu, pe ce cale vrea El s-o iau, acum, când mă aflu la o răscruce și nu știu ce să fac: călugăria sau căsătoria?

– Dragă, până la urmă se rezolvă ele lucrurile. Dumnezeu poate să-ți dea gândul cel mai potrivit pentru tine, pentru că Dumnezeu știe, până la urmă.

Dumnezeu n-are nevoie de călugări sau de necălugări, ci are nevoie de oameni cinstiți, de oameni corecți, de oameni care se angajează frumos în viață, pentru Dumnezeu și pentru oameni, are nevoie de colaboratori ai Lui pentru mântuirea oamenilor; și asta nu înseamnă că dacă te faci călugăr ești așa, ci poți să fii călugăr și improvizat, sau că dacă te căsătorești, greșești... pentru că în fond nu greșești, ci poate că înmulțești numărul sfinților, și prin ceea ce faci tu, dar mai ales prin copiii pe care-i aduci și îi oferi lui Dumnezeu și care pot să fie mai buni decât tine. Important este ca tu să știi, să simți – pentru că asta este esențial –, nu să faci una, și după aceea să te gândești la alta: te căsătorești, și-apoi, dacă nu merg lucrurile bine, zici: „Am fost un prost că nu m-am făcut călugăr! Vă las eu pe toți și plec la mănăstire!” Nu-i corect! Numai un om care nu judecă bine poate să facă lucruri de felul ăsta. De ce? Pentru că, dacă te-ai angajat o dată înaintea lui

Dumnezeu într-o chestiune și te-ai unit în numele lui Dumnezeu, apoi trebuie să ții de numele lui Dumnezeu și de unirea în numele lui Dumnezeu.

Eu personal am așteptat momentul hotărârii și numai când am fost hotărât m-am dus. Până n-am fost hotărât, nu m-am dus. M-am dus întâi la Mitropolitul Nicolae Bălan – când am terminat Teologia –, iar el spera să mă fac călugăr; de fapt, și eu am sperat, mai mult înainte, dar atunci n-am mai sperat. I-am mulțumit mitropolitului pentru ajutorul moral și material pe care mi l-a dat pentru a face Teologia, iar el m-a întrebat: „Acum ce vrei să faci? – Păi, acum o să lucrez la licență... încă n-am ceva definit, dar asta e tot deocamdată. – Bine, dar de ce nu vrei să mergi la Sâmbăta? – Pentru că nu-s hotărât”. Și-apoi, când m-am hotărât, m-am dus și i-am spus că m-am hotărât să merg la mănăstire. Și mitropolitul mi-a zis: „Am așteptat hotărârea asta”. Dar el nu-mi spusese c-o așteaptă, și bine-a făcut că nu mi-a zis. Înseamnă c-a fost om cu cumpănire, pentru că el n-a vrut să tragă dorința lui în cumpănă pentru hotărârea mea.

Fiecare să se gândească bine, să se cerceteze bine și să se roage lui Dumnezeu să-l lumineze. Nu făcând cinci sute de paraclise sau nu știu ce. Mulți zic: „Fac patruzeci de paraclise și-apoi văd eu ce gând îmi vine atunci”. Nu cred că e o metodă.

– Dați-ne câteva exemple de situații concrete în care noi, oamenii, Îl ispitim pe Dumnezeu.

– Pe Dumnezeu Îl ispitești atunci când vrei să faci niște lucruri care știi că nu ies bine din puterea ta, dar ai crede că Dumnezeu ți-ar putea ajuta totuși să le faci. N-aș putea să spun în concret... doar ceea ce a zis diavolul către Domnul Hristos: „Aruncă-te jos de pe templu, că te vor sprijini îngerii”. Adică lucruri cam de felul acesta, în care să te expui, cumva, făcându-le totuși.

Am făcut și eu, în tinerețe, lucruri pe care astăzi nu le-aș mai face, chiar dacă acum am mai multă credință. Eu atunci nici nu le-am făcut pe bază de credință, ci eram, cum ar zice mama, „cum e prostul mai în putere”. Veneam de la Timișoara cu trenul, singur (însă, bineînțeles, cu ajutorul oamenilor). Schimbam trenul și veneam și se pomeneau ai mei cu mine acasă. Și-mi ziceau: „Mă, cum faci de-astea?!” Și eu mă miram de ei că se miră; mie mi se părea foarte natural, foarte firesc. Ei bine, astăzi n-aș mai face așa. Deși cred în ajutorul lui Dumnezeu, dar nu m-aș expune. De ce? Pentru că, chiar dacă cred în Dumnezeu, nu vreau să fac niște lucruri pe care nu le fac cu deplină voință și știință, cu deplină conștiință. Îmi aranjez lucrurile în așa fel încât să am ajutor și de la oameni, și de la Dumnezeu; nu mă expun, așa: „No, acuma lasă, să vedem ce face Dumnezeu cu mine!” Nu! Ci îmi aranjez lucrurile după putere; și de multe ori ies lucrurile mult mai bine decât le-am aranjat eu... și zic că mi-a ajutat Dumnezeu în respectiva chestiune.

– Dacă suntem călugări și suntem toată viața sub supunere, cum putem noi să respectăm cuvintele Mântuitorului Hristos: „Flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc, însetat am fost și Mi-ați dat să beau” ș.cl., referitoare la milostenie (cf. Matei 25, 35-36)?

– Dragă, toate lucrurile se fac în limitele posibilităților pe care le ai. Dacă ești sub supunere, în loc de altceva ți se socotește supunerea. Pentru că tu ți-ai ales această situație, să fii condus. Dacă ești pus de cineva să faci lucrul acesta, îl faci, iar dacă nu-l faci, nu-nseamnă că ai făcut altceva decât vrea Dumnezeu. Pentru că Sfântul Isaac Sirul zice că chiar dacă ai învia un mort, e mai puțin decât dacă stai o viață în retragere sau în liniște. Cam în felul acesta se gândesc lucrurile. Ți-ai ales calea aceasta, îi ajuți pe oameni mai mult cu rugăciunea decât cu fapta, pentru că n-ai altă posibilitate; dar te angajezi totuși, spre binele oamenilor.

– Ce trebuie să fac atunci când ajung la monotonie și la plictiseală în viața duhovnicească, în rugăciune, și mai ales când mă simt neîubit de nimeni, neîgătat în seamă de nimeni?

– Când te simți neîubit de nimeni, să știi că totuși este cineva care te iubește: Dumnezeu; și sigur sunt și oameni care te iubesc. Eu, de exemplu, când eram student la Teologie, am vorbit odată cu un profesor laic, profesor de Drept, care mi-a spus că se gândise seara la mine. Păi, eu nu mi-aș fi închipuit că acela se gândește vreodată la mine, până-i hăul și părăul! Deci niciodată nu se poate să fii în situația să nu se gândească cineva la tine; cineva totuși se gândește... undeva, cândva, nu se știe. Poate că n-ai niște dovezi despre faptul că se gândește cineva la tine. Și chiar dacă nu s-ar gândi, noi credem în ocrotirea lui Dumnezeu, și asta-i mai mult decât gândurile oamenilor și decât iubirea oamenilor.

– Cu cât ai vrea să ai pace și liniște, atât în sufletul tău, cât și cu cei din jur, cu atât ai mai mari ispite și tulburări, uneori neașteptate. Cum poți să-ți păstrezi pacea și liniștea în această împrejurare? De ce vin atâtea ispite?

– Dragă, noi nu putem să înlăturăm situațiile din jurul nostru, dar putem să le folosim. Sfântul Marcu Ascetul spune: „Câștigul pe care-l aruncă el, adună-ți-l tu ție!” Dacă nu suntem răscolitori de rele – fiindcă de multe ori suntem, și-apoi ne mirăm că se dezlănțuie răul în jurul nostru – și totuși se ivesc anumite lucruri neprevăzute și nedorite, trebuie să avem liniștea necesară în fața acestor lucruri și să nu credem că prin împotrivirile din cuvânt le rezolvăm. Ne retragem, lăsăm să meargă lucrurile, așteptăm un alt moment... pentru că nu în toate momentele oamenii sunt la fel; așteptăm zile mai bune, clipe mai bune, nu căutăm să înlăturăm lucrurile prin forțele noastre. Părintele Arsenie zicea că mustrarea învinge, dar nu convinge.

– **Cum explicați citatul din Ecclesiast: „Inima celui înțelept este la dreapta, iar inima celui nebun la stânga” (Ecc. 10, 2)?**

– Dragă, nu din punct de vedere fizic, în orice caz. Inima celui bun este la dreapta în sensul că dreapta era considerată ca fiind partea cea bună; deci dreapta este partea de liniște, partea de mulțumire. Iar inima celui neînțelept este la stânga, în sensul că se ocupă de răutăți. Cum ar zice Vasile Militaru:

Fără vrere proștii sufăr și sunt prigonii de soartă

Că aceștia totdeauna inima pe limb-o poartă

Cu-nțelepții însă, soarta după vrerea lor se schimbă

Căci aceștia totdeauna își țin inima sub limbă.

– **Ce ne puteți spune în legătură cu noile buletine de identitate? Se zice că au numărul 666, și nu vrem să le primim.**

– Dacă nu vreți să le primiți, să nu le primiți! Eu le primesc, și mai multe dacă-mi dați! N-are nicio importanță chestiunea aceasta, că are sau n-are numărul 666. Lucrurile acelea, cu 666, s-au terminat din secolul I, așa că nu se mai pune problema. Nu-ți cere nimeni niciun fel de lepădare; doar atât, că ăsta e un cod al lor. Treaba lor ce fac, important este că nu-ți pune nimeni probleme de credință în legătură cu asta. Au fost altele... carnetele de partid trebuia să nu le primiți – cei care le-ați primit –, nu buletinele noi.

– **Cum poți să-ți stăpânești mânia și vorbele necuviincioase, ca să nu pierzi totul printr-o vorbă urâtă?**

– Sfântul Isaac Sirul zice: „Caută doctor înainte de boală și roagă-te înainte de ispită”. Dacă te lași numai pe ce dă clipa, nu știi cum poți să le înlături. Dar dacă ești pregătit, atunci când îți vine o astfel de situație nu te împotrivesți ca unul care nu știe de Dumnezeu, care nu știe de bine. Ți-e milă de acela care se strofoacă pentru neliniștea lui și vrea să-i facă și pe alții neliniștiți.

– **Este posibil ca o singură virtute să aducă mântuirea unei persoane, în ciuda mulțimii păcatelor săvârșite?**

– Dragă, ce se întâmplă?: o singură virtute săvârșită nu poate fi niciodată... Virtuțile vin unele cu altele și păcatele vin unele cu altele. Cine are o virtute trebuie neapărat să aibă și alte virtuți. Dacă ai numai o virtute, înseamnă că ți-a dat-o Dumnezeu și n-ai niciun merit pentru ea. Sigur că sunt și lucruri favorizante, pe care ni le dă Dumnezeu.

La noi la mănăstire era un părinte, cam nomad de felul lui; și, când ne duceam la el în chilie, Părintele Serafim – Dumnezeu să-l odihnească –, deși era un om neluător-aminte la lumea aceasta, zicea către el: „Mă Efreme, aici parcă le-a adus apa!” – fiindcă era nerânduială în chilie. Dar avea o inimă

foarte bună, era om cumsecade și liniștit și binevoitor. Și odată vorbeam cu Părintele Serafim despre inima bună; și-i zic: sfinția voastră cred că sunteți cel mai bun de aici de la mănăstire: aveți inimă bună; iar după sfinția voastră urmează unul, dar nu știu dacă sunteți bucuros de această vecinătate: Părintele Efrem. Că și el are inimă bună. Și Părintele Serafim zice: „Dar inima bună nu și-a dat-o el!”

Deci există o înzestrare sufletească pe care unii o au din temelia existenței lor – au adus mai mult bine în lumea aceasta – și sunt mai favorizați și pot să fie liniștiți în fața unor situații grele. Alții sunt mai puțin favorizați și trebuie să lupte mai mult... dar pot și ei să rezolve lucrurile, cu ajutorul lui Dumnezeu. Numai că pentru asta trebuie preocupare, adică nu trebuie să aștepti de la clipa care urmează rezolvarea unei chestiuni, ci te pregătești în așa fel încât rezolvările să întâmpine situațiile.

– Dacă iubești pe cineva, în ciuda păcatelor sale (ca minciuna, nestatornicia, fățarnicia), dar după multe încercări nu reușești să-l schimbi, e bine să renunți la iubirea aceasta?

– Dragă, eu nu știu ce iubire e aia care poate să renunțe... Adică ori îl iubești, și-l iubești cu defecte cu tot, ori nu-l iubești, și nu-l iubești cu calități cu tot. Când iubești pe cineva, nu-ți mai faci probleme; îl iubești și-l duci în iubire.

În ce mă privește pe mine, să știți că toate prietenii mele, câte le-am avut până acum și câte le voi mai avea de acum încolo, le-am programat pentru veșnicie. Eu nu mă simt bine când aud pe cineva: „Am fost prieten, dar nu mai sunt prieten... am pierdut o prietenie”. Și eu am pierdut prietenii, dar nu din pricina mea... sau cel puțin am conștiința că nu eu am făcut ceva ca să se piardă prietenii. Eu mi-am făcut partea mea mai departe, pentru cealaltă vreme a vieții și pentru toată vremea. Orice prieten pe care l-am avut poate să se întâlnească cu mine ca prieten, pentru că eu îmi fac partea mea.

Așa și-n chestiunea aceasta: dacă vrei să-l iubești, nu-l judeci, ci îl primești așa cum e. Așa cum un părinte își iubește copilul și dacă-i prăpădit; e tot copilul lui și tot îi vrea binele și tot vrea să fie altfel.

– Explicați-ne cum este cu desăvârșirea de dincolo.

– Dragă, desăvârșirea de dincolo Dumnezeu știe cum va fi... dar în orice caz, noi avem încredințarea că cei care ajung la bine nu stagnează.

– Ce ar trebui să facă o femeie al cărei soț s-a botezat într-o altă religie?

– Ce să-i facă? Nu-i face nimic, îl rabdă... Dragă, lucrurile acestea au fost totdeauna în istoria Bisericii, n-au apărut acum niște lucruri care trebuie rezolvate. N-ai ce face, sunt lucruri peste care nu se poate trece. Însă

rezolvarea o dă Sfântul Apostol Pavel, în Epistola I către Corinteni, în capitolul al 7-lea. Referindu-se la acei oameni angajați în viața de familie, care erau în situația că unul a ajuns creștin, iar altul a rămas păgân, Sfântul Apostol Pavel zice că dacă partea păgână vrea să rămână cu partea creștină (deci soțul creștin cu soția păgână sau soția creștină cu soțul păgân), să nu renunțe la legătura de familie.

Dacă Sfântul Apostol Pavel hotărăște așa pentru creștinii de la început, eu cred că lucrul acesta merge în continuare. Dacă cel care se desparte de credința pe care a avut-o vrea să rămână totuși împreună cu cel care a rămas pe poziția inițială, cei doi pot să-și ducă viața de familie în continuare.

Sigur că se ivesc probleme, fiindcă nu mai poți avea un program de viață spirituală împreună. Însă trebuie să recunoaștem că de obicei oamenii nu-și fac program religios împreună în familie. Am vorbit cu mulți dintre oamenii căsătoriți care nu se roagă împreună, care au o ezitare să se roage împreună... și sunt de aceeași credință. Și-atunci, ce să mai zici când unul e de altă credință? În cazul acesta, te singularizezi cumva, dar totuși făcându-ți datoria în familie: datoria de a-ți crește copiii, datoria de a-ți sprijini soțul... așa cum este el, că tot soțul tău este... și rămâne, dacă vrei tu să rămână.

– Dacă pentru a obține o slujbă sau pentru a trece un examen ni se cere o sumă de bani, e bine să o dăm, dacă ține de realizarea noastră în viață?

– Dragă, eu cred că nu-i bine. Cât putem, să ne bazăm pe ceea ce putem face, pe ceea ce suntem noi.

Eu n-am dat niciodată la nimeni niciun cadou ca să mă treacă. Eram cam slab la matematică, cred că mă mai treceau și de milă uneori. Dar așa, ca să dau ceva... n-am dat niciodată. N-am dat și pentru că n-am avut, dar nici nu erau învățați oamenii așa; ți-era și greu să oferi cuiva: „Domnule, uite aici asta și fă ceva pentru mine”.

Eu nu sunt de acord cu treaba asta, dar oamenii fac ce pot și ce cred ei.

– Există desăvârșire prin yoga? Ne puteți explica desăvârșirea yoghină?

– Dragă, desăvârșire prin yoga nu există, deși, mă rog, ei caută... Care e deosebirea între desăvârșirea creștină și desăvârșirea prin yoga? În creștinism se urmăresc alte lucruri decât cele care se urmăresc în yoga; în yoga se urmăresc situații din astea, să ajungi să faci minuni, să te ridici deasupra pământului, să-ți scoți mușchii nu-știu-cum... Niște treburi din astea, fără importanță.

În creștinism, important este să fii bun, să fii iertător, îndelung-răbdător și celelalte: să ai iubire, să ai cinstire, să-ți schimbi sufletul...

Așa că sunt lucruri care nu pot fi comparate, pentru că nu se urmăresc aceleași idealuri.

– Ce facem dacă mergem la mănăstire, vrem să ne călugărim, dar acolo nu întâlnim totul așa cum ne gândeam?

– Păi, mai întâi trebuie să încerci să știi ce găsești, ca să nu te mai surprindă ce-ai găsit.

Dragă, unde sunt oameni, pot fi și lipsuri și pot fi și lucruri neașteptate. Și eu m-am gândit, când m-am dus la mănăstire, că o să găsesc acolo sfinți; și n-am găsit, trebuie să recunosc. Adică am găsit oameni angajați frumos și spre bine, dar sfinți n-am găsit. Părintele Serafim era cel mai reprezentativ. Și ziceam: „Părinte, pe sfinția voastră vă ținem ca pe-un sfânt! – Mă, te bat! – Da, da, părinte, vă ținem ca pe-un sfânt! – Mă, vrei să te bat? – Dar ce sunteți? – Un amărât de păcătos... – Dar ce păcate faceți?” Și nu putea să spună, pentru că de fapt nu făcea păcate, realitatea asta este! Era om bun, era din toate punctele de vedere cum trebuie să fie, minus lucruri din acestea, de gospodărie: el nu era luător-amine la lumea asta... dacă trebuia să bată un cui, îl strâmba dintr-o dată; astea însă erau lucruri fără importanță din punct de vedere al mântuirii. Pe când Părintele Arsenie era un om multilateral, știa orice; spuneau meseriașii: „Domnule, părintele știe meserie mai bine decât mine!” Deci era deosebite din punctul acesta de vedere; dar ca om de treabă și ca om de credință și ca om de evlavie, Părintele Serafim era, pot să zic, ca un sfânt. Dumnezeu știe, poate chiar sfânt și este.

Însă mediul era îndreptător spre bine, deși mai erau și izbucniri de rele... și chiar au fost așa, niște lucruri neașteptate, în anumite împrejurări.

Așa că nu puteai să te gândești că, dacă te duci la mănăstire, te duci în rai. Te duci numai în tinda raiului.

– Un viitor preot se poate căsători cu o femeie care are doi copii, dar care nu a fost cununată?

– Măi, nu mai discutăm chestiuni din astea... că doar voi știți rânduielile canonice. Asta nu-i chestiune... întreabă-l pe duhovnic!

Nu se poate! Un viitor preot trebuie să aibă soția fecioară!

– Dacă vrei să-ți iubești un dușman, de unde începi, care-i primul gest?

– Mai întâi de toate, să te gândești la neputința lui de a fi mai bun sau să te gândești la Dumnezeu, Care-ți poruncește iubirea față de vrăjmași, și să ai în vedere chestiunea aceasta. Începi de unde poți începe... că nu e un început în asta. Te gândești cum să faci să fii binevoitor față de el sau să-i treci cu vederea... găsești tu ceva. Și cu ce începi, te pregătește pentru celelalte, câte mai urmează.

– Cum poți să-ți dai seama că ispitele care vin sunt toate îngăduite de Dumnezeu? Pentru că uneori te tulburi și-ți pierzi liniștea.

– Toate sunt îngăduite de Dumnezeu... adică noi nu știm cum Se raportează Dumnezeu la ispitele noastre, însă sunt îngăduite de Dumnezeu în înțelesul acesta, că nu ne scutește Dumnezeu de ispite. Înseamnă că ispitele care vin ne sunt de folos, de fapt, și putem să le folosim spre bine. Am citit undeva, în cartea *Drum* a scriitorului spaniol Josemaria Escrivá de Balaguer, că atunci când te necăjește cineva, să nu zici: „Acest om mă necăjește”, ci: „Acest om mă sfințește”, adică vrea să mă sfințească sau îmi ajută să mă sfințesc.

– **Aș vrea să comentați această frază: „Să-ți bați joc de o fecioară este ca și cum ai distruge o biserică”.**

– Nu știu, cred că vrea să pună în evidență ce înseamnă păcatul acesta. Eu n-am mai auzit până acum fraza asta, acum o aud pentru prima dată; nu știu cine-a zis-o, nu știu ce competență are...

– **Dacă la un examen profesorul interzice ca studenții să vorbească între ei, ce trebuie să faci dacă un coleg te provoacă să-i arăți?**

– Păi, să nu-i arăți, c-a zis profesorul.

Eu am împlinit cincizeci de ani de când am terminat liceul; i-am împlinit în toamnă, căci ultima clasă am făcut-o în 1948, peste vară, bacalaureatul mi l-am luat în toamnă și apoi am urmat Teologia. Iar în 1998 m-am dus la Timișoara ca să țin niște conferințe și mi-am aranjat lucrurile în așa fel încât să țin conferințele când a fost întâlnirea de cincizeci de ani de la terminarea liceului și să mă întâlnesc cu colegii. N-a fost cine știe ce, dar și-au amintit colegii de mine că eu scriam la mașină tezele – pentru c-am fost la liceu obișnuit și mergeam cu mașina de scris în clasă și scriam tezele la mașină. Și se puneau unii colegi în spatele meu, ca să poată copia de la mine, fiindcă se vedea bine de la mașină. Și profesorul mă muta la catedră; mă lua și zicea: „Dumneata hai la catedră, că ăștia copiază de la dumneata”, iar eu spuneam: „Doar eu îi las...”. Și profesorul: „Îi lași dumneata, dar nu-i las eu!”

Așa că ne pregătim fiecare cum putem, dăm examenele cum putem și... „Doamne-ajută!”

– **Cum să ne raportăm la Sfânta Împărtășanie, ca ajutor pentru atingerea desăvârșirii?**

– Toate Sfintele Taine sunt ajutoare în atingerea desăvârșirii, și mai ales Sfânta Împărtășanie credem că ni s-a dat ca ajutor. Ne raportăm în sensul acesta, că ne împărtășim cât putem mai des, trăind și o viață corespunzătoare pentru a ne putea împărtăși.

– **Credeți că liberul arbitru este pentru unii o povară, iar pentru alții un dar de care nu sunt conștienți?**

– Da.

- **În ce condiții Dumnezeu acceptă a doua căsătorie?**
- În condiția că cel care ajunge la a doua căsătorie a avut motive să se despartă. În cazul în care e vorba de un divorț, în condițiile hotărâte de Mântuitorul sau de Biserică; în cazul de văduvie, nu se pune problema.
- **Neîmplinirea în lucrurile pământești esențiale: familie, profesie etc. mă duce la stări de depresie frecvente. Ce să fac ca să scap de aceste stări?**
- Dragă, ce să faci?... Să privești lucrurile din alt unghi. Să nu crezi că împlinirea e numai pe baza succeselor din lumea aceasta, ci împlinirea se poate realiza prin Dumnezeu mai mult decât prin lumea aceasta; și-atunci, ce nu poți realiza în plan profesional sau familial, realizezi în plan interior.
- **Ce părere aveți despre minunea de la Ionești – județul Argeș?**
- N-am nicio părere, nici nu mă interesează.
- **Ce este mai bine: să rămâi în lume sau să te retragi pentru mântuire?**
- Dragă, pentru asta, fiecare își cunoaște starea. Unii se retrag pentru Dumnezeu, iar alții rămân în lume tot pentru Dumnezeu.
- **A murit soțul meu și i-am promis lui Dumnezeu că plec la mănăstire, dar sunt în lume. Unde o fi sufletul soțului meu?**
- Păi, Dumnezeu știe unde-o fi... nu-i nicio legătură...
- **Întrucât Dumnezeu e atotștiutor, credem că El știe și care dintre noi se va mântui. Atunci, care este limita până la care intervine Dumnezeu, încât liberul nostru arbitru să nu fie afectat?**
- Dragă, sunt niște lucruri pe care nu știu cine le-ar putea elucida...
- **Ați vorbit la un moment dat că Maica Domnului s-a smerit, cu toate că ea nu a păcătuit. Ați vrut să afirmați astfel infailibilitatea Maicii Domnului?**
- Bine, acum prin infailibilitate se înțelege altceva, de fapt, decât ceea ce se spune prin infailibilitate în legătură cu Papa, să zicem. Eu am vrut să spun că Maica Domnului, după învățătura Bisericii, nu a avut păcate personale.
- **Ce influență asupra relației dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică credeți că a avut vizita Papei în România?**
- Aceași relație care-a fost și până acum: Hai să dăm mână cu mână!

VIAȚA DUHOVNICEASCĂ ÎN LUMINA SFINTEI LITURGHII

10 noiembrie 1999

– Ce părere aveți despre Liturghia ecumenică ce se săvârșește de obicei la adunările Consiliului Ecumenic al Bisericilor?

– Dragă, în limba franceză, de pildă, cuvântul „liturghie” (*liturgie*) nu înseamnă numai Liturghia propriu-zisă, ci înseamnă orice slujbă făcută în cadrul bisericii: și Utrenia e liturghie, și Vecernia e liturghie, după cuvântul acesta. Iar Liturghiei propriu-zise i se spune „Liturgie eucharistique”.

Deci Liturghia, ca slujbă ecumenică, de fapt nu e o Liturghie propriu-zisă, ci este o slujbă ecumenică la care iau parte credincioși de diferite credințe; este o slujbă oarecare, pe care ei o numesc „liturghie”.

În limba greacă, cuvântul „liturghie” înseamnă „lucrare publică”, lucrare de îndrumare, de ajutorare; conducerea unei corăbii, conducerea unei țări – se numește „liturghie”; la fel, funcționarea unei instituții. De exemplu, la magazin, în Grecia, poți să citești că „astăzi nu este liturghie”, dar ei nu spun prin asta că nu e Liturghie în biserică, ci că nu este deschis magazinul.

Așa încât cuvântul acesta, „liturghie ecumenică”, nu trebuie înțeles că desemnează Liturghia așa cum o facem noi, ci trebuie înțeles că s-a făcut o slujbă ecumenică, cu mai mulți credincioși, de diferite credințe, în general cu creștini care nu au toți aceeași modalitate de a-și manifesta credința în felul în care ne-o manifestăm noi.

Părerea mea este că se pot face și rugăciuni din acestea, în care să se încerce o disponibilizare a creștinilor pentru apropierea între ei.

– Cum se poate scăpa de un blestem? Cum se face această dezlegare de blestem?

– Dezlegarea de blestem este, în Biserica noastră, o rugăciune pe care o rostește preotul pentru dezlegarea blestemului.

Acuma, să vă spun ceva: să știți că mulți oameni se socotesc sub blestem când nu le reușește ceva, când au anumite situații nedorite, și cred ei că aceasta le vine de pe urma unui blestem. Dar în realitate nu-i totdeauna așa; sunt atâtea lucruri care pot fi explicate și altfel.

Așa că nu trebuie să vă faceți prea multe gânduri în legătură cu o situație grea de pe urma unui blestem. E-adevărat că sugestii de-acestea, că oamenii sunt sub blestem, că cineva e sub blestem, mai dau și preoții; sunt

unii preoți care le spun oamenilor că sunt sub blestem, că sunt sub influența farmecelor, a vrăjitoriilor. Dar în realitate nu totdeauna este așa, pentru că sunt și alte explicații pentru situațiile în care ajung oamenii.

Cine face păcate sigur că nu poate avea liniște sufletească și ajunge la tulburare; și asta nu înseamnă că-i sub blestem – în înțelesul acesta, că l-au blestemat părinții, l-au blestemat bunicii sau cineva din cei cu care a avut legătură și în sfera căroră nu s-a menținut.

Iar cei care au conștiința că sunt sub blestem pot să ia parte la dezlegări, la care se spune, de pildă, între altele: „Și de sunt sub blestem preotesc sau sub blestemul lor, sau sub blestemul tatălui lor sau al mamei lor; sau cu ochii au poftit, sau cu miros s-au desfrânat, sau cu pipăitul s-au pornit spre desfrânare, sau cu gustul s-au dezmierdat, sau cu vreo aprindere oarecare, trupească sau sufletească, s-au despărțit de a Ta voie și sfințenie, ca un bun și iubitor de oameni Dumnezeu, iartă-i și nu-i lăsa pe aceștia, nici pe noi, să cădem în viață întinată, nici pe căile pierzării să alergăm...”. Deci problema se pune nu direct, „că sunt sub blestem”, ci se zice „de sunt”; dacă sunt, să fie dezlegați. Poate nu sunt, ci numai cred ei că sunt sau numai le-a băgat cineva în cap că sunt sub blestem.

– Părinte, credeți că există destin? Cine ne alege sufletul, care include mentalitatea?

– Dragă, destin există în înțelesul acesta, că fiecare dintre noi venim într-un cadru și în cadrul respectiv ne raportăm la lume și la viață, învățăm ce putem învăța, ce avem de învățat în condițiile respective; și asta înseamnă că nu e ceva indiferent, că nu venim în lumea aceasta într-un fel de gol, ci venim în lumea aceasta în împrejurări care determină ceva în viața noastră. În acest înțeles, există un destin. Iar partea omului, în acest destin, este să fie corect și să împlinească voia lui Dumnezeu. Deci poți să fii destinat de Dumnezeu, să zicem, ca să fii conducător de țară; în cazul acesta, trebuie să-ți faci datoria din situația în care te găsești. Sau dacă destinația ta este să fii preot, dacă te alege Dumnezeu să fii preot, ajungi preot și important este să știi cum să trăiești în marginile destinului tău.

– Pot fi puși pe pomelnic la Sfânta Liturghie cei care au murit nespovediți, neîmpărtășiți, fără lumină? Mai pot fi ajutați cumva?

– Dragă, de vreme ce Biserica face rugăciuni pentru ei, slujbe de înmormântare, înseamnă că ei nu sunt excluși din rânduiala Bisericii, și atunci se pot pomeni și la Sfânta Liturghie.

Biserica are anumite dispoziții în legătură cu cei care se pot pomeni la Liturghie, și se zice așa, că la Liturghie se pot pomeni aceia care s-ar putea și împărtăși. Or pe cei care nu s-au împărtășit, logic ar fi să nu-i pomenești,

dar iubirea nu te lasă; dacă-i ai pe părinții tăi care au murit în condițiile acestea, sau un copil al tău, sau un frate ori o soră care au trecut la cele veșnice în condițiile acestea, iubirea te obligă să-i pui. Și-atunci, de cine ascuți? De inima ta sau de altceva?

Eu cred că Dumnezeu e bun și milostiv și iubitor de oameni și nu se mai pune atâta problemă, că pe-asta să-l scrii, pe-asta să nu-l scrii...

E mai rău atunci când cineva este sub anumite păcate, când face anumite păcate și nu vrea să iasă din ele. Atunci e mai greu să-l cuprinzi și ar trebui să aștepti o vreme în care să poată fi vrednic să fie cuprins în slujbele noastre, la Sfânta Liturghie și la alte slujbe.

De obicei, cei care nu pot fi pomeniți la Sfânta Liturghie sunt pomeniți la alte slujbe ale Bisericii: la Litie, la Acatiste...

– Ce înseamnă binecuvântarea?

– Binecuvântarea înseamnă o bunăvoință, o deschidere de suflet în folosul celui care cere binecuvântarea.

– Prezența Duhului Sfânt la Liturghie este condiționată de existența credincioșilor în biserică sau de atenția, trăirea și simțirea acestora?

– Prezența Duhului Sfânt este condiționată de însăși slujba Sfintei Liturghii. Unde există slujba Sfintei Liturghii, există și prezența Duhului Sfânt.

În ceea ce-i privește pe credincioșii care iau parte la Sfânta Liturghie, e bine să aibă și ei o învrednicire și să determine, cumva, venirea Duhului Sfânt. La Sfânta Proskomidie, care se pregătește pentru Sfânta Liturghie, preotul zice: „Pomeneste, Doamne, și a mea nevrednicie și-mi iartă toată greșeala cea de voie și cea fără de voie; și să nu oprești, pentru păcatele mele, darul Sfântului Duh, care vine peste aceste Daruri ce sunt puse înainte”. Deci avem și conștiința aceasta, că ar putea exista și o oprire a darului Duhului Sfânt.

Însă, pentru că lucrurile acestea nu se pot urmări, Biserica învață că nu de vrednicia preotului atârnă venirea Duhului Sfânt, ci lucrurile acestea se împlinesc pentru folosul Bisericii, chiar și atunci când un preot este nevrednic ca să i se asculte rugăciunile; pentru că el nu e preot pentru sine. Se poate ca rugăciunile lui personale să nu fie primite, dar rugăciunile pentru obștea creștină, câtă vreme îl ține Biserica în slujire preotească, trebuie să se împlinească; și trebuie să avem conștiința că se împlinesc.

Gândiți-vă ce-ar fi în lumea aceasta dacă fiecare om s-ar îndoi de ceea ce a făcut un preot nevrednic. De pildă, dacă într-o parohie este un preot bețiv, să zicem, și face o Cununie, nu-nseamnă că acea Cununie pe care o face el nu-i validă, pentru că el nu intră în împărăția lui Dumnezeu. Realitatea asta este, Sfântul Apostol Pavel spune clar: „Bețivii nu intră în

împărăția lui Dumnezeu” (I Corinteni 6, 10). Deci chiar fiind el un om care nu intră în împărăția lui Dumnezeu, dacă îl ține Biserica în slujire preotească și face, să zicem, o Cununie, este validă. Nu poți să zici că nu ești cununat, pentru că te-a cununat preotul acela care mai și bea și mai face și rele.

– Din ce cauză nu se poate săvârși Sfânta Liturghie fără niciun credincios? Dacă se săvârșește în acest caz, este un păcat?

– Da. Dar nu se poate, preotul n-are voie să slujească fără credincioși. Știți de ce? Pentru că se spune, de exemplu: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi, cu toți”; păi, dacă nu-i nimeni acolo, cu cine să fie? Sau: „Pace tuturor”, și, când colo, nu-i nimeni acolo; sau e numai un cântăreț... păi, ăla-i „toți”? De ce zice: „Pace tuturor”? De ce nu zice: „Pace ție”? Sau: „Și să fie milele marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi, cu toți”... or el e numai unul.

Era la noi un cetățean, un bătrân care venea la noi la colindat; și-apoi el era numai singur, și avea o colindă și zicea: „Și s-alegeți doi din noi, doi din noi, dintr-amândoi”, adică să-i alegeți pe-amândoi... și el era numai unul. Păi, ce s-alegi? N-ai ce-alege, îl alegi pe el...

– La Sfânta Liturghie se spune: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!” Vă rugăm să ne explicați acest îndemn.

– Îndemnul: „Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați” se dă în fața posibilității de a te împărtăși. Preotul îi cheamă pe credincioși să se împărtășească, dar să nu se împărtășească dacă n-au sfială față de Dumnezeu, dacă n-au respect față de Dumnezeu, dacă n-au respect față de Sfintele Taine, deci dacă n-au „frică de Dumnezeu”; să se împărtășească „cu credință” – cu credința că acolo, în sfântul potir, e Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos – și „cu dragoste” față de Mântuitorul cu Care se împărtășesc.

Dar e o chemare pentru creștini ca să se împărtășească. Să știți că Sfânta Liturghie presupune și împărtășirea credincioșilor, nu numai a preoților.

– Puteți să ne faceți să înțelegem trăirea Sfintei Liturghii pentru Sfântul Ioan de Kronstadt, care spunea că moare dacă nu slujește Sfânta Liturghie? Fiind preot de mir, totuși el slujea zilnic Sfânta Liturghie.

– Dragă, trăirea Sfintei Liturghii e la măsura credincioșilor, la măsura fiecăruia. Acuma, eu nu cred c-ar trebui să se ajungă la starea aceasta, ca cineva să nu poată să trăiască în zilele în care nu poate merge la Sfânta Liturghie. Pentru că sunt atâtea și-atâtea parohii în care Sfânta Liturghie se face duminica și-n sărbători, și-atunci n-are cum să se ducă omul la Sfânta Liturghie în fiecare zi; apoi, sunt atâția oameni care sunt împiedicați de situațiile lor.

Două categorii de oameni pot să ia parte zilnic la Sfânta Liturghie, acolo unde se face zilnic: pensionarii și șomerii. Acum sunt o mulțime de șomeri, și totuși bisericile tot goale sunt... Șomerii nu se gândesc ei să meargă la biserică, iar pensionarii, mă rog, poate sunt împiedicați și ei de unele obligații în familiile lor. Dar categoriile acestea sunt cele mai disponibile pentru participarea la Sfânta Liturghie.

Acum, nu trebuie să insistăm pentru niște lucruri care, de fapt, nu sunt esențiale, în înțelesul că numai așa se poate. Biserica noastră Ortodoxă nici nu recomandă, de fapt, să se slujească Liturghia în fiecare zi. Vedeți că în Postul Paștilor, de pildă, numai miercurea și vinerea se face Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, iar în celelalte zile nu se face. Sunt unii care în Postul Paștilor fac Liturghia Darurilor mai înainte sfințite în fiecare zi, afară de sâmbăta și duminica. Eu cunosc cazuri... la Brașov, de exemplu, se face Liturghie în fiecare zi. Însă nu e cazul, pentru că dacă Biserica are rânduiala aceasta, nu-i cazul să se facă mai mult decât e rânduit.

Așa că faptul acesta, că „mori dacă nu mergi la Sfânta Liturghie”... Mă rog, poate să fie cineva care are o stare sufletească deosebită, extraordinară, însă altfel, nu e absolut necesar.

– **Îi este îngăduit preotului să citească cu voce tare rugăciunile care ar trebui spuse în taină la Sfânta Liturghie?**

– Știți cum este? În Liturghier se spune că se citesc în taină, deci ca să le citești cu voce tare ar trebui să ai o aprobare specială din partea ierarhului locului. Dacă primești aprobarea să le spui cu voce tare, poți să le spui cu voce tare. Dacă nu, în Liturghier spune că această rugăciune se citește de către preot în taină, deci nu cu glas tare.

– **Care este rolul și importanța anaforei?**

– Anafora este pâine sfințită care se dă credincioșilor după Sfânta Liturghie. Este un fel de ajutor totuși, e o pâine binecuvântată.

– **Care este scopul cuvintelor: „Duceți-vă și faceți ucenici în numele Meu”³⁰? Oare nu poți avea o bună relație cu Dumnezeu dacă nu ești creștin?**

– Dragă, credința noastră este că mântuirea se realizează în Biserică. În privința faptului dacă cei din afara Bisericii se mântuiesc, Biserica nu și-a

³⁰ În realitate, acest îndemn nu există în Noul Testament. Probabil, cel care a pus întrebarea s-a referit la îndemnul pe care Domnul Hristos l-a dat ucenicilor, după Învierea Sa: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura” (Marcu 16, 15); „Mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Matei 28, 19).

spus cuvântul și nici nu cred că și-l va spune vreodată; acum, Dumnezeu știe, noi nu putem ști.

Dacă noi vrem să ne mântuim și știm în ce condiții ne mântuim, e destul pentru noi. Iar pentru alții, Dumnezeu știe cum va face cu ei. Cei care nu vor putea ajunge să cunoască credința creștină și să primească credința creștină, fără îndoială că vor primi un ajutor de la Dumnezeu; Dumnezeu cel milostiv nu-i va exclude. Dar noi nu putem să susținem lucrul acesta, în înțelesul: „Lasă-l, că și el se mântuiește!”, ci în înțelesul: „Hai să încercăm, să vedem ce putem face pentru el ca să-l câștigăm pentru bucuriile credinței noastre”.

– Ce poate face un copil pentru a se elibera de păcatele părinților săi?

– Dragă, fiecare dintre noi aduce o încărcătură în lumea aceasta: negativele părinților, negativele bunicilor... și Dumnezeu știe până unde se întind rădăcinile existenței noastre. Ceea ce putem face noi este să suportăm consecințele, dacă păcatele părinților au adus pentru noi niște consecințe de suportat. E singurul lucru pe care putem să-l facem: să primim, ca din mâinile lui Dumnezeu, situația în care ne găsim.

– De ce marea majoritate a credincioșilor tratează cu mare ignoranță și multă indiferență slujba Sfintei Liturghii? De ce nu se face mai mult cunoscută însemnătatea acestei slujbe?

– Dragă, noi spunem ce putem spune, acolo unde suntem, la biserică, pentru credincioșii care vin la biserică. Eu le spun oamenilor vorbă hotărâtă: „Pe cei care nu merg la Liturghie, la păgâni îi număr!”

– Există mântuire în afara Bisericii? Și, dacă nu, de ce?

– Sfântul Ciprian le spunea oamenilor că nu există mântuire în afara de Biserică: „Extra Ecclesiam nulla salus”. Dar Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, zice că cei care n-au cunoscut Legea, din fire fac cele ale Legii și că, neavând Lege, ei înșiși își sunt Lege (cf. Romani 2, 14). Deci cei care sunt cu Legea lui Dumnezeu vor fi judecați în raport cu Legea lui Dumnezeu, iar cei care n-au cunoscut Legea lui Dumnezeu cea scrisă vor fi judecați după Legea lui Dumnezeu înscrisă în inimile lor, deci după legea morală naturală.

Noi nu putem să rezolvăm chestiunea aceasta, dacă nu o rezolvă Biserica, dar putem avea conștiința că Dumnezeu va mântui mult mai mulți oameni decât credem noi că se mântuiesc.

– Vă rugăm să ne dați câteva sfaturi pentru cineva care nu merge la spovedanie. Ce trebuie să facă?

– Să meargă! Simplu de tot. Dacă nu merge, nu merge, nu poți să-l duci cu sila... La mine mai vin așa, oameni aduși cu sila. A venit odată un

bărbat și am văzut că n-are nimic religios în el; și l-am întrebat de ce a venit la spovedanie. Zice: „Părinte, n-a mai tăcut nevastă-mea, să vin să mă spovedesc. Și, dacă m-a mânat, am venit”. Nu faci nimic așa, cu oameni pe care nu-i interesează... Ca să faci o spovedanie bună, trebuie să te intereseze, trebuie să știi cu ce rost o faci.

Mi-a zis odată unul că nu s-a mai spovedit de nu știu câți ani. Și-i zic: de ce nu te-ai spovedit, n-ai păcate? „Ba păcate am... – Și-atunci, de ce nu te-ai spovedit? – Din neglijență... n-am avut nici timp...”

Dacă nu vor oamenii să se spovedească, n-ai ce le face ca să se spovedească. De ce să se spovedească, fiindcă vreau eu? Nici n-are rost să se spovedească așa. Și-apoi, după aceea te mint oamenii și-n genunchi, cum zicea Părintele Arsenie. Și după aia, tot ei se descoperă, că nu-i lasă conștiința. Am fost în Moldova, de exemplu, și am spovedit într-o parohie. Și unul s-a spovedit la mine, iar după cele ce mi-a zis, era aproape ca un sfânt. Dar după vreo săptămână, a venit din nou la mine la spovedit, chinuit de conștiință – fiindcă nu-mi spusese un lucru, care era foarte grav. Și-atunci, s-a văzut că n-a fost „sfântul” sfânt.

N-avem ce să facem, asta e: toate ale omului sunt la nivelul omului.

– De ce uneori, chiar dacă ne-am împărtășit, nu simțim nicio schimbare în suflet? Oare Dumnezeu nu S-a sălășluit în acel suflet fiindcă nu a fost vrednic de aceasta?

– Dragă, n-ai de unde să știi. Noi spunem așa în rugăciune: „Să-mi fie mie Euharistia aceasta spre bucurie, spre sănătate și spre veselie”. Poți să fii cumva într-o stare de mijloc, între veselie și întristare.

Eu totdeauna, când mă împărtășesc, zic: Doamne, nu de la mine aștept folosul, ci de la Tine; Tu ești Cel care îmi dai folosul.

Dumnezeu știe de ce nu ai totdeauna aceeași stare de elevare sufletească. Ceea ce e important pentru noi este să ne împărtășim cu gândul de a ne apropia de Dumnezeu. Și eu cred că chiar dacă nu simțim ceva deosebit, totuși există un efect lăuntric, un efect al prezenței darului lui Dumnezeu.

Nici nu trebuie să ne împărtășim ca să avem niște senzații, ci ne împărtășim ca să-L avem pe Domnul Hristos înăuntrul sufletului nostru.

– Cum putem argumenta faptul că Împărtășania e chiar Trupul și Sângele Domnului?

– Nu putem, asta este o chestiune a credinței. Am fost odată la o întâlnire cu oameni lucrători în Oastea Domnului, la Arad; s-a nimerit așa, fiindcă am fost cu Înaltpreasfințitul Serafim și m-a invitat și pe mine la o adunare din asta. Și acolo, la adunare, a fost vorba de un subinginer despre care se zicea că el, ca om de știință, s-a gândit să facă analiza Sfintei

Împărtășanii, ca să vadă dacă e Trupul și Sângele Domnului Hristos acolo. Săracul, când a auzit (că era acolo, de față), a și plâns și a zis că nu-i adevărat, că el n-a făcut așa ceva.

Dar mie mi-a folosit treaba asta, în înțelesul că m-am gândit că noi totuși avem un buletin de analiză a Sfintelor Taine, fiindcă spunem la Sfânta Liturghie: „Drepti primind dumnezeieștile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereștile, de viață făcătoarele, înfricoșătoarele lui Hristos Taine, cu vrednicie să-I mulțumim Domnului”.

Sunt lucruri ale credinței, nu le poate demonstra nimeni, n-are cum să le demonstreze. Dacă crezi așa, e bine, iar dacă nu crezi, nu ai folosul din aceasta. Nu se poate demonstra decât pentru omul care crede; dacă cineva crede c-a zis Domnul Hristos: „Acesta este Trupul Meu”, nu-și mai pune întrebarea că s-ar putea să nu fie sau să fie altfel. În momentul în care îți pui o astfel de întrebare, înseamnă că nu crezi în prezența Domnului Hristos.

– Ce înseamnă „ca într-un gând să mărturisim”, când se zice: „Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim”?

– După ce se spune așa, îndată urmează *Crezul* și mărturisim credința. E un îndemn ca toți să mărturisim într-un gând ceea ce avem de mărturisit: „Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită” și *Crezul*.

– Dacă mama mea a murit făcând avort, eu, ca fiică ce am scăpat din această treabă, pot s-o salvez în vreun fel? Și cum?

– Dragă, noi nu putem să salvăm pe nimeni, Dumnezeu poate să salveze. Noi putem să intervenim, îi recomandăm pe ai noștri, în rugăciunile noastre... Noi credem că Dumnezeu ne ascultă rugăciunile și facem tot posibilul ca să-i ajutăm prin ceea ce putem noi să-i ajutăm, dar de salvat nu putem salva pe nimeni.

– Cum argumentăm faptul că femeile nu pot fi preoți în Biserica Ortodoxă? De ce femeia este considerată inferioară bărbatului în Biserica Ortodoxă?

– Dragă, nu este considerată inferioară, însă Sfântul Apostol Pavel și cei de odinioară au luat în considerație concepția de pe vremea aceea și s-a stabilit în Biserica noastră că preoți trebuie să fie bărbați.

Să știți că în alte credințe sunt și femei, dar nu le stă bine... De exemplu, eu am fost la Viena anul trecut și am fost invitat la o întrunire ecumenică, unde a fost și un preot-femeie (poate ar trebui să zic preoteasă, dar asta înseamnă soție de preot, pe înțelesul nostru). Deci era o femeie preot din Biserica Vechilor Catolici. Vechii-catolici s-au desprins de catolici

în anul 1870, după Sinodul Vatican, în care s-a decretat infailibilitatea Papei. Ei au zis că dogma asta nu-i bună și că nu trebuia să fie decretată, și s-au desprins de catolici. Și ei s-au numit pe ei „vechii-catolici”, ca să se deosebească de cei noi, care fac astfel de lucruri care nu se potrivesc cu tradiția Bisericii. Iar dintre vechii-catolici, au ajuns să hirotonească femei în preot! Și-am zis: domnule, păi ăștia sunt mai vechi decât creștinismul, dacă fac treburi din astea!... Păi cum, ei, vechii-catolici, care odinioară au fost împotriva catolicilor care introduseseră niște dogme noi, acum fac niște inovații pe care nu le-au avut nici catolicii cei noi. Deci sunt niște aberații, niște lucruri care nu se potrivesc. Nici nu trebuie să ne mai gândim la ele...

Noi să ne menținem în tradiția Bisericii noastre, iar femeile nu pot să facă altceva în Biserică decât să-și crească copiii în frica lui Dumnezeu, să fie îndrumătoare în familiile lor, mama să fie mamă creștină... Asta-i preoția femeii: să fie mamă.

– Când și cum trebuie ținut postul negru?

– Dragă, postul negru îl țin oamenii când vor. Biserica nu recomandă post negru, adică post cu nemâncare de toată ziua, decât în Postul Paștilor; în prima săptămână: luni și marți, miercuri până seara, apoi joi, iar vineri până seara; iar în săptămâna Sfințelor Patimi, luni și marți, miercuri până seara, joi se mănâncă, iar apoi din nou post negru în Vinerea Mare și în Sâmbăta Mare. Acestea sunt singurele zile în care Biserica recomandă post negru.

În celelalte zile, când dorește cineva să țină post negru... Dar poate să-l albească, dacă ajunge să se istovească... Sau, de exemplu, dacă îți propui să nu mănânci până seara și te apucă o foame, de te gândești numai la mâncare și nu te mai gândești la Dumnezeu, sau te gândești la Dumnezeu numai în înțelesul că ai făgăduit să stai până seara și te chinuiești... atunci n-are niciun rost.

Părerea mea este să mănânce oamenii mâncare de post în zilele de post și-atâta tot.

– Ce înseamnă a fi „sărac cu duhul”?

– Înseamnă să fii smerit, să fii nemulțumit cu ceea ce ai realizat până în clipa de față și să dorești să realizezi mai mult.

– Se cunosc cazuri de preoți care trăiesc cu a doua sau chiar cu a treia soție. Mai pot oare aceștia să-i mântuiască pe enoriașii lor, dacă trăiesc astfel?

– Dragă, să știți că preoții nu-i mântuiesc pe enoriași; nu ei mântuiesc, ci ei mijlocesc mântuirea.

Ceea ce face un preot nevrednic e tot așa de valabil precum ceea ce face un preot vrednic, în ceea ce privește preoția. De exemplu, dacă te

binecuvintează un preot nevrednic, nu-nseamnă că nu-ți vine binecuvântarea pentru că acela e nevrednic. Câtă vreme îl ține Biserica, îl ții și tu.

– Păcatele strămoșilor, dacă sunt deosebit de grele, pot fi iertate prin rugăciunile obișnuite ale Bisericii? sau e nevoie de lucruri mai deosebite, cum ar fi donații importante sau intrarea în monahism a unui urmaș?

– Dragă, nu se impun astfel de lucruri. Eu, dacă m-am făcut călugăr, nu m-am făcut ca să ispășesc păcatele cuiva. Asta este o concepție catolică: că dacă cineva are fapte bune mai multe decât îi trebuie lui pentru mântuire, din prisosul lui se dă altuia ca să aibă și el atâtea fapte bune câte îi trebuie ca să se mântuiască. La noi nu se pune problema aceasta, întrucât concepția ortodoxă este că fiecare om trebuie să facă binele de care e capabil și că niciodată nu ai un prisos în viața spirituală, pe care să-l dai altuia. Și neavând ceva de oferit, nu poți să-i salvezi pe cei de altădată; de altfel, nici n-ai datoria să-i salvezi... și nici nu poți. Singurul lucru pe care poți să-l faci este să-i cuprinzi și pe ei în rugăciuni, cum îi cuprinzi pe toți ceilalți, iar Dumnezeu să facă ce știe El.

– Ce sfat le puteți da tinerilor profesori de diferite discipline, pentru a trezi conștiința elevilor?

– Dragă, eu am zis către o profesoară de matematică să predea matematică cum ar preda Domnul Hristos. Nu știu eu, dacă mi-ar fi spus cineva lucrul ăsta, cum aș fi putut să mă achit de îndrumarea asta...

Profesorul să-și facă datoria ca profesor, să-i ajute pe elevi cum îi poate el ajuta, iar dacă are inimă de părinte, îl atrage și pe elev sau pe student. Și cu asta, el și-a împlinit datoria, nu trebuie să facă ceva extraordinar.

– De ce a fost îngăduită înmulțirea primilor oameni între ei, între frați? Ce răspuns puteți da?

– Dragă, nu răspund nimic. Așa a fost, așa știm.

– Ce se poate face pentru sufletul unui copil care a murit înainte de a fi botezat?

– Nu se poate face nimic. Dar de fapt copiii care au murit nebotezați sunt la un loc de mijloc, într-o situație de mijloc: nici la bine, nici la rău; așa este scris în sinaxarul din Sâmbăta lăsatului de carne.

– Dar pentru cei morți, care au fost de altă credință? De exemplu, pentru un mahomedan.

– Nu putem face nimic. Biserica nu-i poate cuprinde pe cei care nu au credință creștină.

– Ce părere aveți despre cazul Părintelui Ioan de la Mănăstirea Recea, care le împărtășește zilnic pe călugărițe?

– Dacă chestiunea aceasta nu se face obligatoriu, ci ca posibil, eu mă bucur. Mă bucur că oamenii se împărtășesc, pentru că eu cred că viețuitoarele de la mănăstirea aceea duc o viață care le recomandă să se poată împărtăși la fiecare Sfântă Liturghie.

Pe mine m-au mai întrebat și alții cât de des trebuie să se împărtășească cineva. Și le-am spus că și dacă se împărtășește la fiecare Sfântă Liturghie, nu-i des, e cât trebuie. Eu nu caut să-i îndemn pe oameni să se împărtășească la fiecare Sfântă Liturghie, pentru că oamenii se pot împărtăși și la fiecare Sfântă Liturghie fără să conștientizeze importanța Sfintei Împărtășanii. Eu de obicei i-am îndemnat pe oameni să se spovedească mai des. Și ce mi se-ntâmplă? În Postul Paștilor vin cei mai mulți oameni la spovedit, iar cei mai mulți se spovedesc numai în Postul Paștilor. Eu le spun la toți să se spovedească în toate posturile. Însă anul următor, vine omul din nou la mine: „Când te-ai spovedit ultima dată? – Anul trecut, în Postul Paștilor. – La cine? – La dumneavoastră. – Păi mă, nu ți-am spus să te spovedești în toate posturile? – Păi, mi-ați spus, părinte, dar uite, nu m-am spovedit... Acuma, ce să fac?” Și-apoi mă-nțeleg așa cu el, că dacă este un om care merge totuși la biserică și care își vrea binele cât de cât... Dar îi zic: uite ce e, la anul viitor, dac-oi fi tot în situația asta, te rog să-mi faci un bine, mie: să nu te mai spovedești la mine.

Păi dacă oamenii nu vor să se spovedească des, de ce să insist eu să se împărtășească des? Când simt nevoia să se spovedească și să se împărtășească, dacă nu au păcate opritoare, nu am nimic împotrivă. Nu vrea omul să se împărtășească atât de mult cât aș vrea eu să se împărtășească el.

Vine câte cineva în Postul Sfintei Mării, să zicem, duminica: „Când te-ai spovedit ultima dată? – Ieri, la Catedrală. – Păi, mai ai ce spune? Cred că nu mai ai ce spune... De ce te spovedești la mine? – Păi, dac-am venit la mănăstire, am zis să mă spovedesc și la dumneavoastră”. Dar asta nu-i un motiv, în fond. Și-i zic: „Vrei să te împărtășești? – Păi, dar se poate?” Deci de spovedit se poate spovedi, dar de împărtășit nu se poate împărtăși! „Păi, dacă te-ai împărtășit ieri, de ce să nu se poată să te împărtășești și astăzi? Ce oprire ai, trebuie să aștepti un interval de timp?” Deci oamenilor aproape că nici nu le vine să creadă că s-ar putea împărtăși mai des.

– Care este diferența între falsa smerenie și smerenia adevărată? Cum putem practic să dobândim smerenia?

– Smerenia adevărată este atunci când vine din conștiința proprie și când nu se urmărește ceva prin smerenie. Se spune că smerenia este virtutea care nu se arată. În momentul în care vrei să te arăți smerit, poți să știi că nu

ești smerit. Asta-i falsa smerenie! Când vrei să apari în fața oamenilor că uite, ăsta-i ăla care nu știi ce face, lucruri deosebite, când vrei să te scoți în evidență, sigur nu ești smerit. Și dacă totuși faci acte de smerenie și zici vorbe din acestea, din care să se înțeleagă că ești smerit, de fapt nu ești smerit, ci ai o falsă smerenie.

Am fost pe la Mănăstirea Nicula și am întâlnit acolo un călugăr, care vine la mine și se prezintă: „Serafim păcătosul”. Și eu am zis: nu se poate! Serafim păcătos?! Nu există! Ori ești Serafim, ori ești păcătos!

– Care credeți că este cea mai bună lecție pentru a învăța să-i iubim pe oameni, în special pe cei care ne supără, ne jignesc sau încearcă să se impună printr-un comportament mai aspru?

– Dragă, asta nu se realizează printr-o lecție, ci se realizează printr-o așezare sufletească de nepătimire. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că „nepătimirea naște dragostea”. Cine n-a ajuns la nepătimire, nu poate face lucrul acesta; câtă vreme ai o reținere, câtă vreme ai o ezitare când e vorba de a iubi pe cineva, înseamnă că nu ții seama de porunca lui Dumnezeu și că nu ești capabil de iubire pentru că te împiedică o patimă oarecare: patima iubirii de sine (care e rădăcina de patimi), patima mândriei, a iubirii de argint, a iubirii de plăceri... Ceva te oprește, ai ceva care nu-ți dă libertatea să împlinești porunca lui Dumnezeu.

– După începerea Sfintei Liturghii, mai este bine ca preoții să primească pomelnice din partea credincioșilor?

– Nu. Dar atunci, dacă știți voi că preotul nu trebuie să mai primească pomelnice după începerea Sfintei Liturghii, să nu-i mai dați!

– Ce părere aveți despre înlocuirea, în biserică, a candelor cu untdelemn, cu lumina electrică?

– Dragă, pot să fie și de unele, și de altele. Înlocuire totală nu e bine să fie.

– Cum aş putea ca, atunci când îmi spun rugăciunea, gândul să-mi rămână la Dumnezeu, fără să mă mai gândesc la altceva?

– Dragă, rugăciunea este oglinda sufletului; împrăstierile vin de pe urma faptului că nu ești încă destul de concentrat și nu ai în vedere prezența lui Dumnezeu. Însă soluția este aceasta: roagă-te cum poți, ca să ajungi să te rogi cum trebuie.

– Mântuirea este condiționată de împărtășirea cu Sfintele Taine, la plecarea în veșnicie. Deci, dacă au trecut câteva zile și ai plecat fără să mai ai timp să te împărtășești, cum vei fi judecat?

– Ca unul care s-a împărtășit când a trebuit. Adică nu se pune problema că au trecut trei zile, ci pot să treacă și câteva luni, dacă-i vorba, de la ultima împărtășanie și tot împărtășit ești, numai că nu ești împărtășit pe patul de moarte. Domnul Hristos nu dispare din om așa, că te-ai împărtășit și gata, trebuie să te mai împărtășești o dată, că nu-L mai ai.

– **În parabola cu iconomul necredincios, Domnul Iisus Hristos a spus: „Căci fiii veacului acestuia sunt mai înțelepți decât fiii luminii” (Luca 16, 8). Explicați-ne, vă rog, ce înseamnă aceasta.**

– Dragă, este foarte simplu: în general, oamenii care se ocupă de lumea aceasta își pun mai multă râvnă și mai multă iscusință în realizarea lucrurilor pe care vor să le facă, iar fiii luminii nu sunt totdeauna atât de râvnitori cât sunt alții în lucrurile veacului acestuia.

– **Ce părere aveți despre tendința oamenilor de a se abate de la lumea spirituală, de a nu se ocupa de sufletele lor, ci numai de lucrurile deșarte?**

– Păi, nu prea e bine! Dragă, noi n-avem ce să facem, oamenii sunt cum sunt, iar noi, dacă știm mai mult și știm mai bine, să facem ce-avem de făcut noi și-atâta tot. Noi nu putem să schimbăm o lume... de multe ori, nici părinții nu-și pot îndruma proprii copii. Există o împotrivire din start, și-atunci nu-l mai poți ajuta pe om.

– **Dacă avem în jurul nostru colegi, persoane apropiate care aparțin altor culte (evangelisti, penticostali etc.), care trebuie să fie atitudinea noastră față de aceștia?**

– De colegialitate. Nu vă faceți confruntări, nu discutați, nu vă certați... Fiecare să-și dovedească superioritatea credinței lui prin viața pe care o duce. Măsura credinței e măsura vieții: cum ți-e viața, așa ți-e credința.

– **Dar ei se pot mântui?**

– Dumnezeu știe... În orice caz, dacă-ai ajunge în rai, ar vedea-o acolo pe Maica Domnului, pe care n-au cinstit-o...

– **Tinerii consideră că a merge la discotecă nu este un păcat. Vă rugăm să argumentați de ce este păcat.**

– Dragă, toată lumea crede că păcatele pe care le face le poate face. Discoteca este gura iadului; cei care-ai fost pe-acolo știți ce e acolo și știți ce excitații, ce dezlănțuiri de forțe negative sunt. Și-atunci, nu știu cum ar putea cineva să argumenteze că e bine să mergi la discotecă.

Eu argumentez că nu e bine în sensul acesta, că nu e un loc binecuvântat de Dumnezeu.

– Ce părere aveți de faptul că studenții de la Teologie sunt obligați să meargă duminica la o singură biserică, și nu la biserica de suflet a fiecăruia?

– Dragă, studenții trebuie să se țină de disciplina școlii. Dacă școala le cere lucrul acesta, nu se mai pune problema că „ar fi bine în altă parte, că mie-mi place acolo”. Păi, să-ți placă să faci ce ți se impune să faci, deoarece creștinismul este cu cruce, cu crucea pe care trebuie să ți-o porți; iar dacă vrei să fii preot, trebuie să te-nveți disciplinat din Teologie. Dacă nu ești disciplinat în Teologie, nu poți fi disciplinat nici după aceea.

– Vorbiți-ne despre părerea Bisericii Ortodoxe în legătură cu transplantul de organe umane.

– Dragă, chestiunea aceasta este o chestiune nouă și eu nu știu ce spune Biserica³¹. Eu am cunoscut un tată al cărui fiu avea nevoie de un rinichi, iar tatăl era dispus să-i dea băiatului rinichiul, ca să-i salveze viața; i se recomandase lucrul acesta.

Sunt niște lucruri care pot fi interpretate pozitiv, în înțelesul că cineva care poate face o jertfă de felul acesta face un lucru pe care sigur îl binecuvintează Dumnezeu.

– Cei care aparțin altor confesiuni și cei care și-au luat singuri viața pot fi trecuți pe acatiste și pomelnice?

– Pe acatiste, da; pe pomelnice la Liturghie, nu se recomandă. Dar, cum îi primește Dumnezeu în lumea aceasta, eu cred că i-ar primi și în cadrul Liturghiei.

– Faptul că, după spovedanie, unele păcate sunt repetate diminuează credința în desăvârșire a celui spovedit?

– Știți cum o diminuează? În sensul că ce faci te și face: dacă faci rele, scazi în credință, iar dacă faci bune, te întărești în credință.

³¹ Ulterior, în sesiunea din 15-17 iunie 2004, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a pronunțat asupra transplantului de organe. Potrivit textului adoptat în această sesiune, transplantul de organe este considerat o performanță a științei și practicii medicale, pe care Biserica o binecuvintează, atâta vreme cât prin transplant se rezolvă criza determinată de lipsa altor soluții de vindecare și se redă viața normală a unei persoane, fără însă a i-o ridica alteia. Transplantul trebuie să aibă la temelie iubirea creștină a celui ce dăruiește și împlinirea ei în iubirea celui ce primește; trebuie să se dovedească a fi unicul remediu valid pentru prelungirea și îmbunătățirea vieții unui pacient și este justificat după ce s-au epuizat toate celelalte forme și modalități de tratament. Deși se afirmă că donarea este expresie a iubirii, ea nu naște nicidecum obligația morală de a dona; actul de donare este manifestarea deplină și indubitabilă a voinței libere. Biserica binecuvintează persoanele care pot face, eventual, asemenea sacrificii, dar în egală măsură îi înțelege pe cei care nu pot face aceasta, respectând libertatea de decizie a fiecărui om.

– **Un credincios poate să aștepte momentul când se simte hotărât să-și schimbe viața prin spovedanie sau trebuie să se spovedească la un anumit timp?**

– Ar trebui să se spovedească la un anumit timp: cel puțin în toate posturile.

– **O amânare a spovedaniei ar fi înțeleasă din punct de vedere spiritual?**

– Amânarea arată că nu este convins; ori e convins că n-are păcate, ori că nu i se iartă păcatele, ori nu-l interesează iertarea păcatelor.

– **Ce să facem dacă suntem chinuiți de vise urâte?**

– Dacă suntem chinuiți de vise urâte, trebuie să înmulțim rugăciunea, pentru ca, prin puterea lui Dumnezeu, să scăpăm de visele urâte.

– **Cum trebuie să ne purtăm cu demonizații?**

– Nu știu dacă putem face altceva decât să-i răbdăm. Ne purtăm așa cum ne purtăm cu toți cei care sunt asupriți de răutate sau care au boli psihice: îi răbdăm, eventual îi internăm, unde putem să-i internăm.

– **Ce credeți, vor scoate oare romano-catolicii adaosul *Filioque* din „Simbolul Credinței”?**

– Nu cred nimic, nu știu.

– **Cum trebuie să ne purtăm noi, tinerii, în ziua de astăzi? E bine să avem o prietenie?**

– E bine să avem o prietenie, dar să fie o prietenie adevărată, nu să fie întinată de lucruri care nu țin de prietenie.

– **Aveți un ecfonis³² preferat? Dacă da, care și de ce?**

– Le am pe toate.

– **De ce sunt prezente semnele zodiacale în cărțile de slujbă și în calendar? Zodia sub care te naști îți imprimă anumite limite comportamentale?**

– Dragă, experiența oamenilor este că da, dar nu știu dacă este așa, în fond. În cărțile Bisericii sunt cuprinse semnele zodiacelor pentru că poate îi interesa și pe oamenii noștri, nu știu... Însă eu habar n-am de zodie și de ne-zodie, ci îmi văd de treabă și merg înainte.

³² Formulă cu care se încheie rugăciunile și ecteniile, numită și *doxologie mică*, rostită de preot cu un glas sau ton mai ridicat (cf. Ion M. Stoian, *Dicționar religios*, Editura Garamond, București, 1994).

— Vă rugăm să ne povestiți despre satul sfinției voastre din copilărie și despre viața din copilărie.

— Dragă, satul meu din copilărie nu mai există, e dărâmat. S-a terminat cu satul meu... Eu am fost acum câțiva ani în satul meu și le-am spus oamenilor că am venit într-un sat dărâmat. Când eram eu copil, era mai multă preocupare spirituală, era mai multă dorință de îmbunătățire sufletească, era mai prezent în viața noastră gândul la Dumnezeu; de exemplu, seara, înainte de a ne așeza în pat, ziceam rugăciunile. Nici nu ne lăsa mama să ne culcăm fără rugăciune; zicea: „Mă copii, sculați-vă la rugăciune, nu vă puneți ca caii!” — deci ca animalele. Sau nu începeam niciodată masa, când eram cu toții, în familie, fără rugăciune; ziceau: „No, haideți la *Tatăl nost'*, să ne putem apuca să mâncăm!” Or noi am fost patru frați, dintre care numai unul se mai roagă, la masă: eu; ceilalți nu se roagă. Și de unde știu? De la nepoți, că i-am întrebat, când erau copii: no, bine, aicea, la mama-mare, ziceți rugăciunea la masă, dar acasă la voi ziceți? Și au răspuns că acasă nu zic. Îmi spunea și un preot despre copiii lui că nu se mai roagă, cum au învățat acasă. Deci s-a pierdut o rânduială...

Satul meu era, atunci, cu rânduilele acestea: toată lumea știa duminica să meargă la biserică, știa să postească și posteau cât puteau ei și poate și peste puterile lor, de multe ori; se ținea la niște rânduile... Dacă-l întrebam pe bunicul meu, care era neștiutor de carte, de ce trebuie să mergem la biserică duminica, zicea: „Păi, cum să nu mergi la biserică duminica?!” Nici el n-avea un argument, dar știa că așa trebuie să faci. „De ce trebuie să postim? — Păi, cum să nu postești, mă, când e zi de post?!” Deci erau niște rânduile înrădăcinate, fără o argumentare oarecare; asta era rânduiala, iar ei o țineau.

Era fain... mi-aduc aminte de satul meu și de oamenii care țineau de rânduilele acestea, ale Bisericii. Satul meu are și așezarea de așa fel încât în mijlocul satului e o colină pe care e biserica, iar satul e împrejurul colinei respective; și de oriunde din sat vezi biserica, iar de la biserică poți să vezi oriunde în sat. Așa că biserica era în centru și din punct de vedere spațial, dar și din punct de vedere spiritual: era în centrul preocupărilor oamenilor. Lucru care astăzi nu mai există. De-aia zic eu că e dărâmat satul meu.

E dărâmat și în înțelesul că cei mai mulți oameni au plecat din sat și își au rosturile în altă parte. Noi am fost patru frați, iar în sat a rămas un singur frate; are o fiică, însă ea e în Cîsnădie, deci nu mai e în satul nostru. Cu fratele meu și cu cumnata mea se termină rudele noastre din sat și rămân numai mormintele în sat; atâta tot... Ceilalți, la fel, au plecat, iar în sat au mai rămas numai niște bătrâni și niște bătrâne, persoane singurate în câte-o casă... vine sfârșitul lor pământesc și s-a terminat cu casa respectivă. Casa unde am trăit noi e pe dărâmare; frații mei n-au reușit s-o vândă, iar acum se dărâmă sub ochii noștri. Asta este satul dărâmat: și spiritual, și fizic.

– **Explicați-ne importanța Tainei Sfintei Cununii, pentru a gândi mai bine atunci când o nesocotim.**

– Dragă, Cununia este una dintre cele șapte Sfinte Taine ale Bisericii noastre și trebuie ținută în atenție, pentru că se face pentru cealaltă vreme a vieții celor doi care se căsătoresc. Unii dintre preoți spun greșit la Cununie: „Se cunună robul lui Dumnezeu *cutare* cu roaba lui Dumnezeu *cutare*, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin”; în carte nu-i scris așa, ci: „Se cunună (...) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin”. Deoarece Cununia nu-i pe veșnicie, ci este pentru vremelnicie: dacă unul dintre soți moare, celălalt se poate recăsători.

E o slujbă frumoasă, o slujbă care mie-mi place foarte mult, și mai ales binecuvântările și rugăciunile de la Cununie; de exemplu: „Dă-le lor, Doamne, să-și petreacă viața fără prihană și să ajungă bătrânețe fericite, cu inimă curată păzind poruncile Tale”. E o rânduală festivă, se vede din ea că are ceva festiv.

E bine ca oamenii să știe că sunt uniți în numele lui Dumnezeu și să nu renunțe la această legătură, din cât pot; pentru că totuși, până la urmă, o căsătorie nu trebuie neapărat suportată, iar dacă nu se poate trăi normal, se poate foarte bine și desface o căsătorie în condiții de felul acesta.

– **Considerați că este dăunătoare intrarea României în structurile euro-atlantice, știut fiind faptul că acele țări sunt preocupate mai mult de promovarea valorilor materiale decât a celor spirituale?**

– Dragă, nu știu cum va fi până la urmă, dar relele vin ele și fără intrarea în organizații de felul acesta. Vedeți și voi că răutățile care sunt acum la noi în țară – atâta pornografie, atâtea avorturi, atâtea porniri de homosexualitate – sunt lucruri care înainte, când erau comuniștii, erau condamnate nu ca păcate, ci ca lucruri degradante. Or acum sunt promovate – chiar dacă unii știu că ele sunt păcate – și își desfășoară mersul fără nicio împotrivire din partea celor care nu vor astfel de lucruri, ca și cum asta este normalul. Și-apoi, mai sunt și susținători în privința aceasta, care afirmă că sunt „drepturile omului”.

– **Ca să primești iubire, trebuie să dăruiești iubire. Cum ne dăm seama dacă dăruim iubire?**

– Păi, asta se simte, nu e o treabă pe care ți-o spune cineva, ci simți tu dacă dai iubire, iar dacă nu dai iubire... Ai putea primi iubire și dacă nu dai iubire, pentru că nu totdeauna relațiile între oameni sunt relații de prietenie, de reciprocitate, ci poți să oferi iubire și să nu ți se răspundă la iubire sau poți să nu oferi iubire și totuși să fii iubit de cineva.

Dar cât privește faptul dacă dai sau nu dai iubire, asta e o chestiune pe care o simți tu însuși.

– **După ce ne-am împărtășit, este bine să sărutăm icoanele?**

– După Împărtășire, în general nu se sărută icoanele, până la Vecernie.

– **Indicați-ne câteva modalități prin care să luptăm împotriva mândriei.**

– Dragă, mândria ne însoțește mult în viața asta și e de multe ori subtilă: niciodată nu știi sigur dacă o ai sau nu o ai. Dar singurul leac împotriva mândriei este neafirmarea de sine – în măsura în care lucrul acesta poate fi realizat – și mai ales neafirmarea de sine intenționată. Smerenia este antipodul mândriei: cine a ajuns la smerenie scapă de mândrie, iar cine se mândrește, încă nu a ajuns la smerenie.

– **Ce părere aveți despre preotul de la Călugăreni, care îl scoate pe necuratul din oameni?**

– N-am nicio părere, nici n-am auzit de el.

– **La Sfânta Liturghie pot fi pomeniți cei care trăiesc în desfrânare, se duc la diferite secte sau au alte păcate?**

– În general, nu se pomenesc cei care nu sunt de o credință cu noi și cei care sunt lepădați, cumva, de credință prin fapte nefirești.

– **Dar sinucigașii sau cei care au murit în păcate de moarte pot fi pomeniți?**

– Sinucigașii, în general, nu se pomenesc. Se pot pomeni doar așa, într-un context: îi pomenești pe cei din familie cu numele și apoi zici: „Cu tot neamul lor cel adormit”... iar Dumnezeu va face ce știe El.

– **Ce părere aveți despre bolnavii psihici, este și ceva necurat în acei oameni?**

– Păi, asta depinde de interpretare. Sunt unii care socotesc că e și ceva necurat, influențe demonice, și sunt și explicații în înțelesul că e ceva organic. Este foarte greu de soluționat chestiunea.

DESPRE PRIETENIE

12 decembrie 2000

– Care este nuanța de prietenie între duhovnic și fiul duhovnicesc, între Hristos și ucenici?

– În ceea ce privește legătura între duhovnic și ucenic, e bine ca legătura aceasta să fie între părinte și fiu.

Un duhovnic trebuie să aibă față de cei care îl consultă, față de cei care vin la el, inimă de părinte, inimă de frate și inimă de prieten; iar dacă are o astfel de inimă – oricare dintre acestea sau toate la un loc –, știe ce are de făcut cu cel pe care îl are în vedere.

Fiul duhovnicesc e bine să se știe luat în învăluire de suflet, de dragoste, de prietenie în sufletul duhovnicului, deci relația trebuie să fie simțită și dintr-o parte, și dintr-alta, iar spovedania și convorbirile duhovnicești să nu fie simple formalități, ci să fie realități de care depind și alte realități.

– Care este deosebirea între prietenie, iubire, dragoste?

– Dragă, dragostea este iubirea pe care o purtăm fiecare dintre noi în suflet și ea se revarsă peste toți, chiar și peste cei care nu răspund cu dragoste. Dragostea privită ca poruncă a lui Dumnezeu îi cuprinde și pe cei buni și pe cei răi, și pe cei dreți și pe cei nedreți, și pe prieteni și pe dușmani, și pe toți pe care îi avem în vedere. Chiar și faptele vii din jurul nostru, toate sunt cuprinse în dragoste, în capacitatea aceasta de a iubi, pe care Sfântul Apostol Pavel o prezintă în Epistola I către Corinteni, spunând, între altele: „De-aș avea credință atât de multă încât să mut și munții, dacă nu am dragoste, nimic nu sunt” (I Cor. 13, 2), sau în Epistola către Galateni, unde afirmă: „În Iisus Hristos, nici tăierea împrejur nu folosește nimic, nici netăierea împrejur, ci credința lucrătoare în iubire” (Galateni 5, 6).

Dat fiind faptul că esența prieteniei este iubirea și respectul, deci dragostea și respectul, înseamnă că cel către care ai iubire îți este drag și-ți răspunde cu drag, îl cinstești și-ți răspunde cu cinstire. Noi trebuie să avem și iubire, și respect față de toți oamenii, fără deosebire, iar dacă nu putem, să ne silim să facem aceasta, să cerem de la Dumnezeu ajutor să putem face aceasta. Or eu am vorbit mai ales de prietenie, în care există reciprocitate între cei care își oferă iubirea și respectul.

– **Relația dintre duhovnic și fiu duhovnicesc este o relație de inițiere. Cum trebuie să fie relația între cel care inițiază și cel care se inițiază? Constantin Noica spunea că școala este un loc în care învață și profesorul, și elevul.**

– Da, ca să-l înveți pe altul, trebuie să înveți tu însuți, și înveți și învățându-l pe altul. Ți se descoperă aspecte pe care nu le-ai avut în vedere atunci când te-ai apucat să înveți pe cineva. Apar idei noi, care pot fi și pentru tine o inițiere în lucruri pe care nu le-ai avut în vedere înainte, și care de fapt sunt lucruri foarte importante. Acuma, lucrurile acestea nu se petrec în mod organizat; când e vorba de inițiere, de cele mai multe ori lucrurile merg așa, de la sine, spontan. Se fac și lucruri organizate, dar lucrurile organizate nu sunt, în general, lucruri de inițiere, ci sunt lucruri de informare.

– **Cum se poate explica faptul că aproape toate popoarele au legende lor naționale cu privire la prietenie?**

– Înseamnă că prietenia este un lucru general, adică nu ține de o anumită constituție spirituală, nu ține de o anumită țară, de o anumită națiune, ci ține de umanitate în general, de ființa umană.

– **Credeți că între profesor și elevii săi poate fi o relație de prietenie?**

– Da, e bine să fie, dar fiecare trebuie să-și știe măsurile.

Profesorul să știe că-i profesor și să n-ajungă să se coboare la elev decât ca să-l ridice. De obicei, când stai de vorbă cu un copil mic, ori te faci mic lângă el, ori îl ridici pe el în brațe și-l faci mare. Cam așa trebuie să avem în vedere și relațiile între profesor și elev. Ești profesor și rămâi profesor.

Elevul este elev și trebuie să aibă conștiința de elev. Nu trebuie să se niveleze lucrurile din cauză că sunt oamenii foarte apropiați.

Sfântul Apostol Pavel are, în Epistola I către Timotei, un cuvânt care cred eu că e dătător de orientare în privința aceasta. Zice că aceia care, robi fiind, au stăpâni credincioși, să-i respecte și să-i slujească pe stăpânii lor și să nu considere că de-acuma ei sunt frați cu stăpânii lor și că ar putea să nu-i asculte. Ci – zice Sfântul Apostol Pavel – tocmai de-aia trebuie să-i slujească, pentru că slujirea lor o primesc oameni credincioși, oameni care fac parte dintre cei care Îi slujesc lui Hristos (cf. I Timotei 6, 2). Tot așa e și cu elevii. Așa cum în familie trebuie să știe copiii că-s copii și părinții că-s părinți, tot așa și la școală. Există posibilitate de apropiere, dar nu există posibilitate de confundare.

– **Când îți dai seama că prietenul o ia pe o cale greșită, iar tu nu poți să-l ajuți, se mai poate păstra prietenia? Ce poți face atunci pentru el?**

lui Iisus, în fața căruia să-mi deschid cu totul inima și care să mă îndrume pe această cale a rugăciunii lui Iisus, așa cum ne sfătuiesc Sfinții Părinți.

— În ceea ce privește îndrumarea duhovnicească în legătură cu rugăciunea lui Iisus, pot să vă spun că pe mine m-a învățat rugăciunea aceasta Părintele Arsenie Boca, în 1942, când aveam treisprezece ani și jumătate. Părintele a vorbit cu mine atunci ca și cu un om mare și mi-a spus, ca îndrumare în legătură cu rugăciunea, doar atât: să o zic cu mintea și s-o zic lipită de respirație. M-a învățat să spun „Doamne” între respirații, „Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu”, o dată cu inspirarea, și „miluiește-mă pe mine, păcătosul”, o dată cu expirarea. Mai mult nu mi-a spus nimic, nici nu mi-a dat indicația să caut pe cineva care să mă îndrume. Și am conștiința că nici n-aș fi găsit pe cineva care să mă îndrume...

Eu am făcut liceul în Timișoara, între 1943 și 1948. Ca elev de liceu, știam de rugăciunea aceasta și o ziceam, la măsurile la care mă puteam angaja eu atunci. Am avut două feluri de stări sufletești în legătură cu aceasta: întâi, niște împotriviri, niște furtuni de gând, care au durat vreme îndelungată, dar care apoi au alternat cu stări de liniște sufletească și mai ales cu stări de bucurie. De la internatul unde locuiam și până la școală, mergeam cam o jumătate de oră și, mai ales dimineața, ziceam rugăciunea aceasta; și aveam o bucurie, de parcă mă ridica cineva pe sus. Niciodată nu m-am gândit că rugăciunea răscolește furtunile acelea de gând, ci credeam că și alții au aceleași stări sufletești; și poate chiar le aveau și nu știam eu, fiindcă viața nu se trăiește prin comparație. Așa încât nu m-am lăsat de rugăciune, ci am continuat rugăciunea, cât am putut; bineînțeles că împlinindu-mi și datoriile.

Să știți că și eu astăzi recomand din toate puterile mele rugăciunea de toată vremea, dar n-o recomand cu exclusivitate, pentru că rugăciunea nu este singurul mijloc de mântuire. Domnul Hristos ne-a lăsat o Evanghelie întreagă, ne-a lăsat atâtea și atâtea învățături, n-a zis că totul se reduce la rugăciune sau că totul se absoarbe în rugăciune. Însă rugăciunea este fapta bună cea mai la îndemână, este mijlocul prin care ne cunoaștem pe noi înșine. Mai ales rugăciunea aceasta, de toată vremea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul”, repetată mereu, are darul de a ne pune în legătură cu noi înșine, de a ne descoperi nouă înșine pe noi înșine. Fără aceasta, nu ne cunoaștem.

Fiecare dintre noi purtăm în suflet o încărcătură, adusă din moși-strămoși (Dumnezeu știe din ce străfunduri de existență), cu care ne întâlnim și pe care trebuie s-o rezolvăm. Bineînțeles că Dumnezeu ne mântuiește, iar noi Îi cerem ajutorul lui Dumnezeu când zicem: „Miluiește-mă pe mine, păcătosul”; dar trebuie să ne silim și noi să înlăturăm gândurile care nu sunt conforme cu voia lui Dumnezeu. Abia după ce ne întâlnim cu noi înșine ajungem să ni se limpezească mintea și să ne putem

– Cum se poate ca, în mijlocul frământărilor, necazurilor și ispitelor din fiecare zi, să ne putem păstra pacea și liniștea sufletească și cum putem ajunge să zicem, alături de Sfântul Antonie cel Mare: „Nu mă tem de Dumnezeu, fiindcă-L iubesc pe El”?

– Liniștea și pacea o dă Dumnezeu, iar dacă ne silim să-I slujim lui Dumnezeu, Dumnezeu ne menține în pace. Pacea însă, după Filocalie (Sfântul Marcu Ascetul, de pildă, zice așa), este nepătimirea. Cel ce a ajuns la nepătimire, adică nu mai este hărțuit de patimi, acela a ajuns la pace, a ajuns la liniște sufletească; și aceasta n-o poate lua nimeni de la noi. Domnul Hristos a și spus: „Acestea vi le spun, ca bucuria Mea să fie întru voi și ca bucuria voastră să fie deplină” (Ioan 15, 11); și, mai departe: „Iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni n-o va lua de la voi” (Ioan 16, 22). Același lucru este și cu pacea, pentru că a zis Domnul Hristos: „Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă” (Ioan 14, 27). Dacă ajungi la măsura aceasta, nu te mai clintește nimeni din bine.

– Cum trebuie făcută diferența dintre ascultarea călugărească și ascultarea pe care să o practicăm noi în lume?

– În ceea ce privește ascultarea, fiecare are ascultarea lui, la măsurile lui. Nu poate cineva să aibă ascultare călugărească, ducând viață mirenească. Sfântul Maxim Mărturisitorul chiar spune că virtuțile călugărului sunt căderile mireanului, iar virtuțile mireanului sunt căderile călugărului. Fiecare își are rosturile lui, iar ascultarea o face în contextul existenței lui. Cel care are familie, sigur că nu trebuie să ducă o viață independentă, ci o viață dependentă de cei cu care e legat. Copiii să asculte de părinți, apoi soții unul de altul... Trebuie găsită modalitatea de a se armoniza, iar armonizarea se face și prin ascultare.

Iar la călugărie, acolo lucrurile sunt cumva organizate pe ascultare. Eu, de exemplu, acum sunt în ascultare, în înțelesul că n-am venit independent de mănăstirea din care fac parte, ci sunt aici în prelungirea mănăstirii.

Eu consider că o mănăstire este tinda raiului, casa lui Dumnezeu, poarta cerului, locul împlinirilor și, pe măsura aceasta, orice ieșire din mănăstire, cu scop de preamărire a lui Dumnezeu, este o lucrare în prelungirea mănăstirii. Deci eu acum sunt în ascultarea mănăstirii, pentru că am primit blagoslovenie pentru lucrul acesta.

– Vă rog să interpretați sfatul duhovnicului Paisie către credincioșii săi: „Să nu faci tot ce poți, să nu spui tot ce știi, să nu crezi tot ce auzi”.

– „Să nu crezi tot ce auzi” este o regulă, în sensul că sunt atâtea lucruri care chiar nu trebuie crezute, pentru că se răspândesc o mulțime de lucruri care nu țin de adevăr.